

IHEC 2019

PROCEEDINGS

BİLDİRİLER

**The 4th International
Higher Education
Studies Conference**

**10-12 Ekim
2019**

**Çanakkale
Onsekiz Mart
Üniversitesi
Anafartalar Yerleşkesi
Çanakkale, Türkiye**

**October 10-12,
2019**

**Çanakkale
Onsekiz Mart
University
Anafartalar Campus
Çanakkale, Turkey**

**4. Uluslararası
Yükseköğretim
Çalışmaları Konferansı**

**EDITORS / EDİTÖRLER
Serap Emil - Alper Çalıkoğlu**

www.ihec-conference.com

**Association for
higher education
studies** | 2015

**ÇANAKKALE
ONSEKİZ MART
UNIVERSITY**

IHEC 2019 PROCEEDINGS / BİLDİRİLER

İstanbul - Aralık 2019
ISBN: 978-605-5169-87-9
Sertifika No: 15719

Editors / Editörler:
Serap Emil - Alper Çalıkoglu

Copyright © 2019 by Yükseköğretim Çalışmaları Derneği ("YÖÇAD") strictly reserved. No parts of this material may be reproduced in any form without the written permission of YÖÇAD.

Permission has been obtained from the copyright holder, YÖÇAD to publish this document, which is the same in all material respects, as the original unless approved as changed. No parts of this document may be reproduced, stored in any retrieval system, or transmitted in any form, or by any means electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior written permission of YÖÇAD.

Telif hakları © 2019, Yükseköğretim Çalışmaları Derneği ("YÖÇAD")'ne aittir ve kesinlikle saklı tutulmuştur. Bu dokümanın hiçbir bölümü, Yükseköğretim Çalışmaları Derneği'nden yazılı izni alınmadan herhangi bir formda çoğaltılamaz.

Onaylanmış değişiklikleri haricinde her bakımdan ve açıdan orijinalinin aynısı olan bu kopyanın yayımlanması için, telif hakkı sahibi olan Yükseköğretim Çalışmaları Derneği'nden gerekli izin alınmıştır. Bu dokümanın hiçbir bölümü, önceden Yükseköğretim Çalışmaları Derneği'nden yazılı izni alınmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt veya benzerleri de dahil olmak üzere herhangi bir yolla ve araçla çoğaltılamaz, herhangi bir erişim sistemi içinde depolanamaz veya saklanamaz ya da herhangi bir formda iletilemez.

Advisory Committee

Prof. Dr. Marilyn J. AMEY
Michigan State University

Prof. Dr. Gülsün ATANUR-BASKAN
Istanbul Okan University

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ
Canakkale Onsekiz Mart University

Prof. Dr. Fatma Çiğdem GÜLDÜR
Gazi University

Prof. Dr. Yüksel KAVAK
TED University

Prof. Dr. Reitumetse O. MABOKELA
Illinois University at Urbana-Champaign

Prof. Dr. Dzulkifli Abdul RAZAK
International Islamic University Malaysia

Organizing Committee

Assoc. Prof. Dr. Osman ÇEKİÇ
Canakkale Onsekiz Mart University

Assoc. Prof. Dr. Türker KURT
Gazi University

Assoc. Prof. Dr. Fatma Nevra SEGGIE
Boğaziçi University

Assist. Prof. Dr. Serap EMİL
Middle East Technical University

Assist. Prof. Dr. Barış USLU
Canakkale Onsekiz Mart University

Dr. Alper ÇALIĞOĞLU
Association for Higher Education Studies

Res. Assist. Dr. Sezen APAYDIN
Canakkale Onsekiz Mart University

Res. Assist. Dr. Halime ÖZTÜRK ÇALIĞOĞLU
Canakkale Onsekiz Mart University

Res. Assist. Şahabettin AKŞAB
Middle East Technical University

Scientific Committee

Prof. Dr. Hasan Hüseyin AKSOY
Ankara University

Prof. Dr. Naciye AKSOY
Gazi University

Prof. Dr. Ahmet AYPAY
Anadolu University

Prof. Dr. Melek ÇAKMAK
Gazi University

Prof. Dr. Temel ÇALIK
Gazi University

Prof. Dr. Burhanettin DÖNMEZ
İnönü University

Prof. Dr. İbrahim DUYAR
University of Arkansas at Little Rock

Prof. Dr. Mustafa Yunus ERYAMAN
Canakkale Onsekiz Mart University

Prof. Dr. Donald HOSSLER
University of Southern California (Emeritus)

Prof. Dr. Nurdan KALAYCI
Gazi University

Prof. Dr. Kasım KARAKÜTÜK
Ankara University

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Yıldırım Beyazıt University

Prof. Dr. Zeynep KIZILTEPE
Boğaziçi University

Prof. Dr. Yaşar KONDAKÇI
Orta Doğu Teknik University

Prof. Dr. Aigerim KOSHERBAYEVA
Abai Kazakh National Pedagogical University

Prof. Dr. Servet ÖZDEMİR
Başkent University

Prof. Dr. Kseanela SOTIROFSKI
Aleksandër Moisiu University

Assoc. Prof. Dr. Adnan BOYACI
Anadolu University

Assoc. Prof. Dr. Zafer ÇELİK
Yıldırım Beyazıt University

Assoc. Prof. Dr. Nihan DEMİRKASIMOĞLU
Hacettepe University

Assoc. Prof. Dr. Enes GÖK
Karamanoğlu Mehmetbey University

Assoc. Prof. Dr. Sedat GÜMÜŞ
Aarhus University

Assoc. Prof. Dr. Bekir GÜR
Yıldırım Beyazıt University

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Akif HELVACI
Uşak University

Assoc. Prof. Dr. Ali Çağatay KILINÇ
Karabük University

Assoc. Prof. Dr. Izabella PETRIASHVILI
Tbilisi State University

Assoc. Prof. Dr. Riyad A. SHAHJAHAN
Michigan State University

Assoc. Prof. Dr. Ayhan URAL
Gazi University

Assist. Prof. Dr. M. Zaheer ASGHAR
Helsinki University

Assist. Prof. Dr. Melike Ş. ÇAĞATAY
Canakkale Onsekiz Mart University

Assist. Prof. Dr. Adil ÇORUK
Canakkale Onsekiz Mart University

Assist. Prof. Dr. Burcu ERDEMİR
Çankaya University

Assist. Prof. Dr. Seung-Hwan HAM
Hanyang University

Assist. Prof. Dr. Emine ÖNEN
Gazi University

Assist. Prof. Dr. Durmuş ÖZBAŞI
Canakkale Onsekiz Mart University

Assist. Prof. Dr. R. Şamil TATIK
Muş Alparslan University

Assist. Prof. Dr. Felix WEISS
Aarhus University

Assist. Prof. Dr. A. Adem YAMAN
Canakkale Onsekiz Mart University

Assist. Prof. Dr. Derya YORGANCIOĞLU
Ozyeğin University

Assist. Prof. Dr. Yisu ZHOU
Macau University

Dr. Afet DÜNDAR
National S. Clearinghouse Research Center

Dr. Meltem AKBULUT-YILDIRMIŞ
Munich Technical University

Dr. Tuncer FİDAN
Burdur Mehmet Akif Ersoy University

TABLE OF CONTENTS

11. Kalkınma Planında Yükseköğretime İlişkin Hedeflerin 2023 Eğitim Vizyon Belgesi Kapsamında Değerlendirilmesi	
Adil Çoruk.	9
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Öğrenci Profili (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Örneği)	
Adil Çoruk.	21
Endüstri 4.0'dan Eğitim 4.0'a Yükseköğretimin Geleceği: İşletme Eğitimi Analizi	
Nazan Yelkikalan, Sena Erden Ayhün, Erdal Aydın, Ünzüle Kurt.	32
First-year Success of Student Teachers: Interrelations with Self-efficacy and Social Intelligence	
Barış Uslu, Sedat Gümüş	50
Lisansüstü Eğitime Sağlanan Ulusal Destekler: YÖK 100/2000 Doktora Burs Programı	
Fırat Koç, Vahdet Özkoçak	58
Lisansüstü Öğrencilerin Aldıkları Eğitime İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi	
Temel Çalık, Gülten Türkan Gürer.	63
Mimarlık Teknolojisi Eğitiminde Yeni Bir Yaklaşım: Zorlayıcı Çevre Şartları İçin Yapı Tasarımı	
Deniz Soyipek, Fatih Yazıcıoğlu	74
Öğretmen Yetiştirme Programlarında Sosyal-Duygusal Öğrenme	
Hanife Esen Aygün, Çiğdem Şahin Taşkın.	85
Türkiye'de Lisansüstü Eğitime Dair Güncel Sorunlar	
Fırat Koç, Vahdet Özkoçak	90
Uluslararası Öğrencilerin Sembolik Dışlanması	
Saliha Karaköse	96
Uluslararası Üniversite Sıralamalarının Türkiye'deki Gazetelerde Temsili	
Ali Faruk Yaylacı, Enes Gök.	104
Yükseköğretim Alanında Türkiye'de Yayımlanan Dergilerdeki Makalelerin Konu Alanı ve Kapsam Açısından İncelenmesi	
Enes Gök, Ali Faruk Yaylacı.	117

ÖNSÖZ

4. Uluslararası Yükseköğretim Çalışmaları Konferansı (IHEC2019) 11-13 Ekim tarihleri arasında Eğitim Fakültemiz ev sahipliğinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Anafartalar Yerleşkesi'nde gerçekleştirilmiştir. Bu yıl “Yükseköğretimde Öğrencileri Yeniden Düşünmek: İhtiyaçlar, Fırsatlar ve Zorluklar” teması ile yapılan konferans, farklı ülkelerden gelen 100'den fazla katılımcı ile yükseköğretimde değişen öğrenci kitlesinin ulusal ve uluslararası bağlamlarda tartışıldığı, verimli bir akademik ortam oluşturmuştur.

Yükseköğretimde artan öğrenci sayılarının yanı sıra, ekonomik ve toplumsal gelişmelerle değişen bir öğrenci profili ile karşı karşıyayız. Bu değişim sonucunda, beklenildiği gibi, yükseköğretim öğrencilerinin ihtiyaçları da farklılaşmaktadır. Karşımızda teknolojik ve dijital çağın araçlarını etkin kullanan, farklı öğrenme biçimleri bulunan ve farklı beklenti, alışkanlık ve iletişim diline sahip yeni bir öğrenci kitlesi bulunmaktadır. Öğrenci kitlesindeki bu değişimin yanı sıra, bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte öğretim teknolojileri ve öğrenme-öğretme süreçlerinin de değişmesi kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu doğrultuda, yeni dönemde yükseköğretim kurumlarından beklenen, bu değişime ayak uydurarak, bir yandan fiziki imkanlarını, teknolojik donanımlarını ve örgütsel yapılarını yeni çağın araç ve beklentileri ile uyumlu hale getirirken, diğer yandan da bu araçları kullanarak değişen öğrenci kitlesinin farklı ihtiyaç ve beklentilerine cevap verebilecek nitelikli öğretim elemanlarını barındırmaları ve yetiştirmeleridir.

Yükseköğretimde değişen öğrenci ihtiyaçlarına cevap verebilme, üniversitelerin yenilenmesi ve değişime ayak uydurması ile ilgili kurumsal boyuttaki tartışmaların da ötesinde, işgücü ve ekonomi politikaları açısından ulusal bir boyutu da barındırmaktadır. Ekonomik rekabetin hızla arttığı günümüzde, öğrencilerin hem kendilerinin mutlu olmalarını sağlayacak hem de toplumun ve iş dünyasının taleplerine cevap verebilecek bir biçimde, yeni meslek alanlarının ihtiyaç duyduğu becerileri edinerek hayata hazırlanmaları, devletlerin temel sorumlulukları arasında yer almaktadır. Bu noktada, öğrencileri mesleğe ve hayata hazırlamada en önemli kurumlardan bir tanesi olan üniversitenin, bu taleplere nasıl cevap verebileceği önemli bir

soru olarak görülmelidir. Bu nedenle, yeni dönemde üniversitelerin değişen öğrenci kitlesinin özelliklerini işgücü piyasasının talep ve beklentileri ile örtüştüren, alana özel yenilik ve becerileri barındıran ve ilgili sektörlerle kapsayıcı işbirliğini içeren müfredat programlarını uygulamaya koymaları önemlidir. Ayrıca, ekonomik rekabetin bölgelerin ve sınırların ötesine taşarak küresel hale geldiği günümüzde, devlet ve yükseköğretim kurumlarının işbirliği ve eşgüdümü içinde, öğrencilere uluslararası becerileri kazandıracak deneyim fırsatlarının da müfredat programları ya da ders dışı etkinlikler aracılığıyla sunabilmesi için çalışmaların geliştirilmesinde yarar görülmelidir.

Bu çerçevede, IHEC2019 yükseköğretimdeki öğrenci kitlesinde hangi değişimlerin yaşandığını ve bu değişimlere nasıl cevap verilebileceğini tartışmaya açan, konu ile ilgili sorunları ve çözüm önerilerini ortaya koyan verimli bir akademik platform olmuştur. Konferansta farklı ülkelerden çok sayıda katılımcı, öğrenmede öğrenci katılımı, akademik destek ve kariyer planlama, lisansüstü eğitim, yükseköğretime erişim, yükseköğretimde yeni ölçme ve değerlendirme teknikleri, hayatboyu ve sanal öğrenme, uluslararasılaşma ve öğrenci hareketliliği, 21. Yüzyıl öğrenme alanları ve gençlik çalışmaları gibi alanlarda sözlü bildiri, sempozyum, panel ve davetli konuşmalar ile akademik çalışma ve deneyimlerini paylaşma ve görüş alış-ve-rişinde bulunma fırsatı bulmuştur. Elinizdeki kitap konferansta sunulan bildirilerin içerisinden, yazarların isteğe bağlı olarak tam metin haline getirdiği çalışmalarından oluşmaktadır. Tam metin bildiriler kitabının Türkiye’de ve dünyada yükseköğretim çalışmaları ile ilgili tartışmalara yarar sağlayacağını umuyor ve kitaba katkı sağlayan yazarları kutluyorum.

Son olarak, IHEC 2019’un fakültemiz ev sahipliğinde başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi aşamasında desteklerini esirgemeyen, işbirliği içerisinde çalıştığımız Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nin sayın rektörü Prof. Dr. Sedat Murat’a, Yükseköğretim Çalışmaları Derneği’nin (YÖÇAD) sayın Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Fatma Nevra Seggie’ye, hazırlık ve organizasyonda görev alan danışma, düzenleme ve bilim kurullarının bütün değerli üyelerine, çalışmaları ile konferansı zenginleştiren değerli katılımcılara ve konferans sürecinde görev alan gönüllü öğrencilerimize teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı

FOREWORD

The 4th International Higher Education Conference was successfully held in collaboration with Yükseköğretim Çalışmaları Derneği (YÖÇAD) (Higher Education Studies Association) and Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi in Çanakkale, TURKEY between 10-12 October 2019. The theme of the conference was “Re-envisioning students in higher education: Needs, challenges and opportunities” to focus on students who need particular attention and interventions for the betterment of their experiences in higher education institutions.

With the expansion policies and massification in higher education, the effect of information technologies on teaching and learning and mobility trends of students, there is now more diverse student body in higher education with a wide variety of backgrounds, needs and expectations. In such environment, higher education institutions are expected to respond timely and meaningfully to the needs of the student population. Thus, policy makers and leaders of higher education need to create mechanisms that would allow them to embrace the current student body through an analysis of the opportunities and the differentiated challenges. To this end, the following two questions guided our search for understanding the student population and for developing ways to engage this new community of learners into high quality educational experiences in higher education settings.

1. What are the changes in student population?
2. How does higher education respond to the constantly changing student community?

Understanding the profile of higher education students and their needs together with the responses of higher education institutions towards this population necessitates the examination of several issues. In this regard, the 4th International Higher Education Studies Conference (IHEC 2019) targeted to discuss the topics which must to be considered on the basis of the diverse characteristics of students and their expectations, and the opportunities and challenges they bring to the context of higher education.

Two keynote speakers enriched the discussion on students in higher education, their needs, their challenges and how higher education institutions should respond these needs and challenges. The first keynote speaker, Prof. Dr. Yüksel Kavak from the field of Educational

Administration and the Dean of TED University School of Education presented “Development, Diversity and New Infrastructure of Student Services in Higher Education (Yükseköğretimde büyüme, çeşitlilik ve öğrenci hizmetlerinde yeni yapılar)”. The second keynote speaker Prof. Dr. David Reimer in Danish School of Education, from Aarhus University in Denmark gave a speech on his work titled “Social Inequality and Participation in Higher Education: Present Findings and Future Challenges”. In keynote speeches, the IHEC2019 participants had a chance to hear the macro level analysis on student services and equality and participation issues from the student-centered perspective.

The field of higher education studies in Turkey is growing with a quality work from the contribution to Higher Education Studies Conference (IHEC2019) at the national and international level. There have been 121 papers from 9 different countries including from Turkey, Denmark, Pakistan, China, USA, Spain, Malaysia, England and Netherlands. The conference included 48 papers in Turkish, 22 in English, in addition to two symposiums, a panel on higher education students, and one quantitative data analysis workshop for graduate students.

In this edited volume, you will find some of the full papers presented at the conference. Full paper submission process for this first proceedings series was on a voluntary basis. After an editorial review process, the papers were compiled into the 1st of this series that we hereby present as a collection of conference presentations. In years to come, it is our hope to improve the quantity of contributions while maintaining the rigor and high quality. Through this, we will continue to contribute to the further development of higher education studies as an academic field. To this end, feedback from the participants is continuously expected and appreciated. Last but not least, we would like to send our gratitude and appreciation to Prof. Dr. Sedat Murat, Rector of Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Prof. Dr. Salih Zeki Genç, the Dean of School of Education, all the members of the advisory, organizing and scientific committees, reviewers and volunteer students who worked endlessly and graciously to make this event a successful one.

Thank you very much!

Looking forward to meeting you all next year...

Serap Emil & Alper Çalıkoglu

11. Kalkınma Planında Yükseköğretime İlişkin Hedeflerin 2023 Eğitim Vizyon Belgesi Kapsamında Değerlendirilmesi

Dr. Öğr. Üyesi Adil Çoruk, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
acoruk@comu.edu.tr

Özet

Türkiye’de 1960 yılından itibaren politikalar arasında uyumu sağlamak amacıyla kalkınma planlarının hazırlanması fikri ortaya atılmıştır. 1961 Anayasası’nda da planlamaya ilişkin hükümler ile kalkınma planlarının yasal temelleri atılmıştır. İlk kalkınma planı 1963 yılında hazırlanmış ve o dönemden günümüze kadar 11 kalkınma planı yürürlüğe konulmuştur. 23 Ekim 2018 tarihinde açıklanan 2023 Eğitim Vizyon Belgesi ise eğitimle ilgili gelecek beş yıla ilişkin hedefleri kapsamlı olarak eylem planları şeklinde belirlemiş ve dönemler halinde hayata geçirileceğini belirtmiştir. Bu çalışmada 2023 Eğitim Vizyon Belgesi’nde yer alan yükseköğretime ilişkin hedeflerle 11. Kalkınma Planında yükseköğretime ilişkin hedeflerin ne ölçüde örtüştüğünün ortaya konulması ve alınan kararların düzeyinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden belge (doküman) analizi yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, 2023 Eğitim Vizyon Belgesinde yer alan bazı hedeflerle 11. Kalkınma Planında yer alan hedeflerin uyduğu, bazı noktalarda ise 2023 Vizyon Belgesinde yer alan hedeflere yönelik ifadelere, 11. Kalkınma Planında yer verilmediği görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Kalkınma planları, 2023 Eğitim Vizyon Belgesi, Yükseköğretim.

Abstract

The idea of preparing development plans in order to ensure coherence among policies has been put forward in Turkey since 1960. The legal foundations of the provisions regarding planning were laid with the 1961 Constitution. The first development plan was prepared in 1963 and since then, 11 development plans have been published. The 2023 Education Vision Document announced on 23 October 2018 sets out the objectives for the next five years in the form of comprehensive action plans and states that this will be implemented in periods. This study aims to reveal the extent of the overlap between the objectives related to higher education in the 2023 Education Vision Document and the ones in the 11th Development Plan and also to determine whether the decisions taken are compatible. In the study, one of the qualitative research methods, document analysis method was used. The results showed that some of the higher education-related objectives in the 2023 Education Vision Document match the objectives in the 11th Development Plan. However, some of the goal statements regarding higher education in the 2023 Vision Document were not included in the 11th Development Plan.

Keywords: Development plan, 2023 Education Vision, Higher education.

Giriş

Kalkınma toplumun her yönüyle istenilen bir düzeye gelmesini ifade eden bir kavramdır (Berber, 2006). Bir ülkenin kalkınabilmesi için sürekli ve istikrarlı bir siyaset ortamının bulunması, gelişmiş ulaşım olanaklarına sahip olması, iyi bir iletişim ve finans ortamının olması ve yeterli çapta eğitim düzeyine ulaşılmış olması gibi bir takım asgari koşullar söz konusudur (Aktaş-Eroğlu, 2001). Kalkınma planlaması, uzun dönemli kalkınma hedeflerinin belirli kurallar çerçevesinde belirlenmesi ve düzenlenmesi anlamına gelmektedir. Bir diğer ifadeyle kalkınma planlaması, ülkelerin sahip olduğu ekonomik, sosyal ve siyasal durumu ile toplumun ulaşmak istediği amaçlar ve hedeflerin uygun bir şekilde bütünleştirilmesine yönelik sahip olunan insan kaynaklarının ve maddi kaynakların yöneticiler tarafından etkin bir şekilde kullanılmasını ifade etmektedir (Başol ve diğerleri, 2001). Türkiye’de planlama konusunda ilk girişimlerin 1933-1950 yılları arasında yapıldığı, 1950’li yılların sonlarından itibaren ise planlı kalkınma politikasına yönelik adımları atıldığı söylenebilir (Küçükler, 2008).

Türkiye’de 1960 yılından itibaren Kalkınma Planlarının hazırlanması ve uygulanması fikri ortaya çıkmıştır. Buradaki temel amaç ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda kalkınmayı hızlandırmak, uygulanan politikalar arasında uyumu sağlamak, toplumsal ve kültürel dönüşümü uyumlu bir şekilde yönlendirmek ve ekonomiye rasyonel olarak kamu müdahalesinde bulunmaktır (DPT, 2009). 30 Eylül 1960 tarihinde çıkarılan kanunla Başbakanlığa bağlı olarak Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur. 1961 Anayasası’nda da planlama ile ilgili hükümler getirilmiş ve planlama sürecinin yasal dayanağı oluşturulmuştur. Bu bağlamda, eğitim de kalkınmanın temel araçlarından birisi olarak kabul edilmiş, ekonomik ve toplumsal hedefleri destekleyecek şekilde, kalkınma planlarının içinde yer almıştır (Küçükler, 2008).

1963 yılındaki birinci kalkınma planından günümüze kadar 11 adet kalkınma planı yayınlanmıştır. 1960 yılında kurulan Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığı, 2011 yılında çıkarılan 641 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Kalkınma Bakanlığı olarak yeniden yapılandırılmıştır. Böylelikle, DPT’nin kuruluşundan bu yana üstlendiği kalkınma misyonunu bu tarihten itibaren Bakanlık üstlenmeye başlamıştır. 2018 yılında çıkarılan 703 sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 147. maddesi ile Kalkınma Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı şeklinde değiştirilmiştir. Yine 2018 yılında yayınlanan 30488 sayılı Resmi Gazete ve 13 sayılı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kalkınma planı hazırlama görevi Strateji ve Bütçe Başkanlığı’na verilmiştir. Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin ilk Kalkınma Planı, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu’nda komisyonda 2019 yılının temmuz ayında kabul edilmiştir.

2023 Eğitim Vizyon Belgesi Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk tarafından 23 Ekim 2018 günü kamuoyuna açıklanmıştır. Bu belgede 2023 Eğitim Vizyonu’nun temel amacı; çağın ve geleceğin becerileriyle donanmış ve bu donanımı insanlık hayrına sarf edebilen, bilime sevdalı, kültüre meraklı ve duyarlı, nitelikli, ahlaklı bireyler yetiştirmek olarak ifade edilmiştir. Planlan dönüşümün üç yıllık bir aşamalandırmayı içerdiği ifade edilmektedir. İlk safhanın 2018-2019 eğitim öğretim yılında, tasarım, simülasyon, öncü pilotlamalar ve yeniliklerin kısmi uygulamasıyla başlayacağı, 2019-2020 eğitim öğretim yılında ülke ölçekli pilotlamalar ve tasarımı biten eylemlerin uygulamalarının gerçekleştirileceği ve 2020-2021 eğitim öğretim yılında ise ana hedefler altında sıralanan eylemlerin tümünün hayata geçirilmesi ve bazı eylemlerin etki analizlerinin yapılmasının sağlanacağı vurgulanmıştır (MEB, 2018). Doğan (2019) daha önce yapılan girişimlerle karşılaştırıldığında 2023 Eğitim Vizyonunun içerik olarak daha kapsayıcı olduğunu, eğitim ile ilgili tüm başlıklara ilişkin yeni düşüncelerin geliştirildiğini ifade etmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı; 2023 Eğitim Vizyon Belgesi’nde yer alan yükseköğretime ilişkin hedeflerle 11. Kalkınma Planında yükseköğretime ilişkin hedeflerin ne ölçüde örtüştüğünün ortaya konulması ve alınan kararların uyumlu olup olmadıklarının tespit edilmesidir.

Yöntem

Çalışmada, 2023 Eğitim Vizyon Belgesi’nde yükseköğretime yönelik yer alan hedeflerle 11.Kalkınma Planı’nda yer alan yükseköğretime yönelik hedeflerin ne ölçüde örtüştüğünü ortaya koymak amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden belge (doküman) analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, “araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır” (Yıldırım & Şimşek, 2002). Belge analizinde öncelikle ilgili dokümanlara ulaşılır. Ulaşılan dokümanlar iyi bir şekilde okunduktan ve anlaşıldıktan sonra analize geçilir. Son olarak ise yorumlama ve değerlendirme süreci gerçekleştirilir (Yıldırım & Şimşek, 2008).

Bu araştırmanın veri kaynakları; 11. Kalkınma Planı ve 2023 Eğitim Vizyon Belgesi’dir. Veri analizi bağlamında betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Bu analiz biçiminde amaç ulaşılan bulguların okuyucuya özet ve yorumlanmış bir şekilde ve alıntılarla da desteklenerek sunulmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Bu bağlamda araştırmanın verilerini oluşturan 11 ve 2023 Eğitim Vizyon Belgesi öncelikle yükseköğretimle ilgili alınan kararlar çerçevesinde betimlenmiş ve uyumluluklarını tespit etmek üzere eşleştirilmiştir. Daha sonra ilgili kararlar ve hedefler betimsel analiz yoluyla başlıklar doğrultusunda incelenerek yorumlanmış ve elde edilen sonuçlara dayalı varsayımlarda bulunulmuştur.

Bulgular

Bulgular başlığı altında öncelikle 11. Kalkınma Planı’nda yükseköğretim ile ilgili eğitime ilişkin hedefler, daha sonra 2023 Eğitim Vizyon Belgesi’nde yükseköğretim ile ilişkili hedefler ortaya konulmuştur. Son olarak iki dokümanda yer alan yükseköğretime ilişkin ifadelerin karşılaştırılması yoluna gidilmiştir.

11. Kalkınma Planı’nda Yükseköğretime İlişkin Hedefler

11. Kalkınma Planında eğitim konusu ikinci bölümde “Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum” başlığı altında ele alınmıştır. Bu kapsamda eğitim ile ilgili amaç altında 16 politika belirlenmiş ve bunların altında birtakım tedbirler sunulmuştur. Eğitim ile ilgili kısımda Yükseköğretim kademesine yönelik ifadeler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. 11. Kalkınma Planında geçen yükseköğretim ve üniversite ifadeleri

Politika İfadesi	Tedbir Kararları
551. “Milli, manevi ve evrensel değerler esas alınarak küresel gelişmelere ve ihtiyaçlara uygun eğitim içerikleri ve öğretim programları hazırlanacaktır” (s. 136).	551,8. “Ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin üniversitelerdeki bilimsel etkinliklere katılımları, üniversitelerin araştırma ve laboratuvar imkânlarından faydalanabilmeleri için gerekli olan eğitim hizmetlerinden istifade edebilmeleri için beşeri ve fiziki imkânlar güçlendirilecektir” (s. 136).
552. “Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin testlerinin niteliği geliştirilecek, eğitim hizmetlerinden yararlanabilenlerin testleri geliştirilecek, zekâ ve yetenek izleme merkezleri oluşturulacaktır”(s. 137).	552.5. “Üniversitelerle işbirliği yapılarak zekâ ve yetenek izleme merkezleri oluşturulacaktır”(s. 137).

559. "Mesleki ve Teknik Eğitimde Üretime Yönelik Yapısal Dönüşüm ve İstihdam Seferberliğine başlanacaktır" (s. 138).	559,5. "Başta OSB'lerde olmak üzere meslek liseleri ile yükseköğretim kurumları program, yönetim, insan kaynakları, finansman ve fiziki altyapı açısından birbirini destekleyecek şekilde yeniden yapılandırılacaktır"(s. 139).
	559,7. "Mesleki ve teknik eğitimde kariyer rehberliği etkinleştirilecek; mesleki ve teknik eğitim liseleri ile meslek yükseköğretim kurumlarındaki algısını güçlendirecek tanıtım faaliyetleri yürütülecektir" (s. 139).
	559,13. "Bilgi ve becerilerin güncelliğinin sağlanması amacıyla mezunların sertifikalı eğitim ve sektör ile üniversiteler tarafından akredite edilen dersleri almaları teşvik edilecektir" (s. 139).
560. "Yükseköğretimde çeşitliliğin artırılması sağlanacaktır" (s. 139).	560.2. "Japonya örneği incelenerek sadece kadın öğrencilerin kabul edildiği kadın üniversiteleri kurulacaktır"(s. 139).
561. "Yükseköğretim sistemi küresel rekabet gücü olan, kalite odaklı ve dinamik bir yapıya kavuşturulacak; yükseköğretim kurumlarının niteliklerinin artırılmasına yönelik uygulamalara devam edilecektir" (s. 139).	561.1. "Dünya akademik başarı sıralamalarında 2023 yılı itibarıyla en az 2 üniversitemizin ilk 100'e ve en az 5 üniversitemizin de ilk 500'e girmesi sağlanacaktır"(s. 140).
	561.3. "Üniversitelerin dijital çağa ayak uydurması ve bilgiye ulaşmada açık erişim ve açık bilim uygulamalarının hayata geçirilmesi amacıyla açık erişim altyapıları ile uyumu sağlanacaktır" (s. 140).
	561.5. "Yükseköğretim kurumlarının kontenjanları, sektörel ve bölgesel beceri ihtiyaçları, arz-talep dengesi ve mevcuttaki programların asgari doluluk oranları dikkate alınarak belirlenecek; eğitim-istihdam bağlantısı güçlendirilecektir."
	561.6. "Mezuniyet sonrasında doğrudan meslek icra yetkisi veren yükseköğretim programlarında asgari başarı puanı şartı uygulaması genişletilecektir" (s. 140).
	561.7. "Mezunların kariyer süreçlerinin takibi ve mezun-üniversite işbirliğinin güçlendirilmesi için mezun izleme sistemi kurulacaktır" (s. 140).
	561.8. "Yükseköğretim kurumlarının eğitim, araştırma ve yenilik çıktılarına ilişkin verileri düzenli olarak takip edilecek ve raporlanacaktır."
562. "Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının eğitim ve öğretim süreçleri, akademik ve idari yapılanmaları, denetleme ve mali hususlarına yönelik düzenlemeler yapılacaktır" (s. 140).	562.1. "Özel üniversite mevzuatı hazırlanacaktır" (s. 140).
	562.2. "Vakıf yükseköğretim kurumlarının akademik personelinin mali ve sosyal haklarının asgari düzeyinin devlet üniversitelerindeki eşdeğer kadrodaki personelle aynı seviyeye getirilmesi için düzenleme yapılacaktır" (s. 140).
	562.3. "Vakıf yükseköğretim kurumlarında araştırma görevlisi sayısının artırılması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır"(s. 140).
563. "Ülkemizin yükseköğretim alanında uluslararasılaşma düzeyi artırılacaktır" (s. 140).	563.1. "Etkili tanıtım çalışmalarıyla yükseköğretim sistemine uluslararası erişim kolaylaştırılacaktır" (s. 140).
	563.2. "Yükseköğretim sistemindeki nitelikli uluslararası öğrenci sayısı artırılacaktır" (s. 140).
	563.4. "Yabancı dilde eğitim veren programların sayısı artırılacak, yükseköğretim kurumlarının uluslararası öğrencilere yönelik barınma imkânları geliştirilecek ve uluslararasılaşmada kurumsal kapasite artırılacaktır" (s. 140).

2023 Eğitim Vizyon Belgesi'nde Yükseköğretime İlişkin Hedefler

2023 Eğitim Vizyon belgesinde yükseköğretim doğrudan bir konu başlığı olarak yer almamıştır. Yükseköğretim ve YÖK ibareleri ise içindekiler ve başlıklar kısımları dışında 13 farklı yerde kullanılmıştır. Bu ifadeler aşağıda Tablo 2'de başlıklar ve hedefler kapsamında belirtilmiştir.

Tablo 2. 2023 Eğitim Vizyon Belgesi'nde geçen yükseköğretim ifadeleri

Başlık	Hedef	İfade
İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi ve Yönetimi	Öğretmen Ve Okul Yöneticilerinin Mesleki Gelişimleri Yeniden Yapılandırılacak	1. "Yükseköğretim Kuruluyla (YÖK) gerçekleştirilecek iş birliği ve koordinasyon aracılığıyla öğretmen ve okul yöneticilerimizin mesleki gelişimleri çağdaş bir yaklaşımla lisansüstü derecesine dayalı olarak yapılandırılacaktır" (s.42). 2. "Yükseköğretim Kuruluyla yapılacak iş birliği çerçevesinde sıralamada üst dilimde yer alan öğrencilerin eğitim fakültelerine yerleştirilmesine yönelik iyileştirmeler gerçekleştirilecektir" (s.42). 3. "Yükseköğretim kurumlarıyla iş birliği içinde 21. Yüzyıl becerilerini kazandırmak üzere ihtiyaç duyulan alanlarda öğretmenlere yönelik lisansüstü düzeyde yan dal programları açılacaktır" (s.43). 4. "YÖK ile yapılacak iş birliği ve koordinasyon çerçevesinde Yükseköğretim Kalite Kurulunun üniversite ziyaretlerinde sadece eğitim fakülteleri ile sınırlı olmak kaydıyla Millî Eğitim Bakanlığı üst düzey yetkilileri de değerlendirme ekibinde yer alacaktır" (s.43). 5. "YÖK ile yürütülecek iş birliği ve koordinasyon çerçevesinde, Türkiye genelinde belirlenecek ölçütleri taşıyan eğitim fakültelerinde, öğretmen yetiştirme programları, öğretmenlik uygulaması merkeze alınıp özel olarak yeniden yapılandırılacaktır" (s.43).
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Rehberlik Hizmetleri İhtiyaçlara Yönelik Olarak Yapılandırılacak	6. "Okullarda rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında, adayların uygulama becerilerinin geliştirilmesine önem veren, nitelikli uzman personel yetiştirilmesi hususunda Yükseköğretim Kuruluyla iş birliği yapılacaktır" (s.54).
Yabancı Dil Eğitimi	Yabancı Dil Eğitiminde Öğretmen Nitelik Ve Yeterlilikleri Yükseltilecek	7. "Uluslararası kuruluşlar, yükseköğretim kurumları, STK'lar desteğiyle yabancı dil öğretmenlerinin tümü için üç yıllık bir projeksiyonda yüksek lisans, uluslararası sertifikalandırma, temalı sertifikalar ve benzeri eğitim çalışmaları çevrim içi, çevrim dışı ve yüz yüze gerçekleştirilecektir" (s.70).
Fen ve Sosyal Bilimler Liseleri	Fen ve Sosyal Bilimler Liselerinin Yükseköğretim Kurumlarıyla İş Birlikleri Artırılacak	8. ".....Her iki lise türünün de kuruluş amaçları doğrultusunda yeniden ele alınması kaçınılmazdır. Bu amaçla, yükseköğretim kurumlarıyla iş birlikleri sağlanacaktır. Aynı zamanda üniversitelerin alt kademelere destek vermesi, daha yetkin lise mezunlarının üniversiteye gelmesini sağlayacağından, bu iş birlikleri üniversiteler için de bir geri dönüş yaratacaktır" (s.98). 9. "Öğrencilerin, yükseköğretim kurumları tarafından düzenlenen bilimsel etkinliklere katılımı teşvik edilecektir" (s.101).

İmam Hatip Ortaokulları ve Liseleri	İmam Hatip Okulları ve Yükseköğretim Kurumları Arasında İş Birlikleri Artırılacak	10."Çocuklarımızın akademik ve mesleki gelişimlerini desteklemek için imam hatip okullarıyla yükseköğretim kurumları arasında iş birliği geliştirilecektir" (s.104). 11."Yükseköğretim kurumlarıyla yapılacak iş birlikleriyle imam hatip okullarındaki çocuklarımızın bilimsel ve entelektüel gelişimlerini desteklemek için bilim, kültür ve sanat alanlarındaki akademisyenler tarafından verilecek farkındalık ve vizyon etkinlikleri düzenlenecektir" (s.107). 12."Çocuklarımızın başta ilahiyat fakülteleri olmak üzere yükseköğretim kurumları tarafından düzenlenen bilimsel etkinliklere katılımı desteklenecektir" (s.107).
Mesleki ve Teknik Eğitim	Mesleki Ve Teknik Eğitimde Rehberlik Erişim İmkânları Artırılacak	13."Mesleki ve teknik ortaöğretimdeki çocuklarımızın kendi mesleki alanlarında yükseköğretim programlarına geçişlerine yönelik çalışmalar yapılacaktır" (s.113).

Yükseköğretim ile ilgili geçen bu 13 ifadenin yanısıra üniversite ifadesi de 7 hedefte toplam 13 defa kullanılmıştır. Üniversite ifadesinin geçtiği başlıklar ve hedefler aşağıda Tablo 3'te belirtilmiştir.

Tablo 3. 2023 Eğitim Vizyon Belgesi'nde geçen üniversite ifadeleri

Başlık	Hedef	İfade
Öğrenme Analitiği Araçlarıyla Veriye Dayalı Yönetim	Bakanlığın Tüm Kararları Veriye Dayalı Hâle Gelecek	1. "Üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan bilimsel çalışmaları derlemek ve bunlardan sonuçlar ve raporlar çıkarmak için bir birim oluşturulacaktır" (s.30).
İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi ve Yönetimi	Öğretmen Ve Okul Yöneticilerinin Mesleki Gelişimleri Yeniden Yapılandırılacak	2. "Öğretmen ve okul yöneticilerimizin mesleki gelişimlerini sürekli desteklemek üzere üniversitelerle ve STK'larla yüz yüze, örgün ve/veya uzaktan eğitim iş birlikleri hayata geçirilecektir" (s.42). 3. "Öğretmen ve okul yöneticilerimize yönelik bazı hizmet içi eğitim faaliyetleri, katılıma ilişkin belgelendirme uygulamasından ayrılarak üniversiteler aracılığıyla akredite sertifika programlarına dönüştürülecektir" (s.42). 4. "YÖK ile yapılacak iş birliği ve koordinasyon çerçevesinde Yükseköğretim Kalite Kurulunun üniversite ziyaretlerinde sadece eğitim fakülteleri ile sınırlı olmak kaydıyla Millî Eğitim Bakanlığı üst düzey yetkilileri de değerlendirme ekibinde yer alacaktır" (s.43).
Özel Yetenek	Özel Yetenekli Öğrencilere Yönelik Tanılama Ve Değerlendirme Araçları Daha İleri Seviyeye Taşınacaktır	5. "Millî Eğitim Bakanlığı ve üniversiteler arasındaki iş birlikleri kapsamında Zekâ ve Yetenek Tanılama (Değerleme) İzleme Merkezleri ve Noktaları oluşturulacaktır" (s.62).

Temel Eğitim	Yenilikçi Uygulamalara İmkân Sağlanacak	6. "Okulların, bölgelerindeki bilim merkezleri, müzeler, sanat merkezleri, teknoparklar ve üniversitelerle iş birlikleri artırılacaktır" (s.88).
Ortaöğretim	Akademik Bilginin Beceriye Dönüşmesi Sağlanacak	7. "Kurumsal projeler aracılığıyla, çocukların iş ve üniversite çevreleriyle birlikte çalışmasına imkân sağlanacaktır" (s.95).
Fen ve Sosyal Bilimler Liseleri		8. "..... Her iki lise türünün de kuruluş amaçları doğrultusunda yeniden ele alınması kaçınılmazdır. Bu amaçla, yükseköğretim kurumlarıyla iş birlikleri sağlanacaktır. Aynı zamanda üniversitelerin alt kademelere destek vermesi, daha yetkin lise mezunlarının üniversiteye gelmesini sağlayacağından, bu iş birlikleri üniversiteler için de bir geri dönüş yaratacaktır" (s.98). 9. "Fen ve sosyal bilimler liselerindeki çocuklarımızın üniversitelerin araştırma olanaklarından ve laboratuvarlarından yararlanmaları sağlanacaktır" (s.99). 10. "Üniversitelerdeki bilim insanlarının çocuklarımıza eğitim ve araştırma koçu olmasına ilişkin gönüllülük esasına ve teşvik mekanizmasına dayalı bir sistem yapılandırılacaktır" (s.99).
Fen ve Sosyal Bilimler Liseleri	Fen ve Sosyal Bilimler Liselerinin Yükseköğretim Kurumlarıyla İş Birlikleri Artırılacak	11. "Üniversitelerin araştırma olanakları ve laboratuvarlarının fen ve sosyal bilimler liselerindeki öğrencilere açılması için gerekli iş birlikleri sağlanacaktır" (s.101). 12. "Üniversitelerdeki bilim insanlarının fen ve sosyal bilimler liselerindeki öğrencilere eğitim ve araştırma koçluğu yapmasına ilişkin bir teşvik sistemi kurulacaktır" (s.101).
İmam Hatip Ortaokulları ve Liseleri	İmam Hatip Okullarının Müfredat, Yapısı ve Yeterlilikleri İyileştirilecek	13. "Meslek dersleri ile akademik derslerin oranları, farklı alanlarda üniversite okuyacak öğrencilere göre planlanacaktır" (s.106).

2023 Eğitim Vizyon Belgesi'nde Yükseköğretime İlişkin Hedefler ile 11. Kalkınma Planında Yer Alan Yükseköğretime İlişkin Hedeflerin Karşılaştırılması

2023 Eğitim Vizyon Belgesi'nde yer alan yükseköğretime ilişkin hedeflerle 11. Kalkınma Planında Yer Alan Yükseköğretime İlişkin Hedefler aşağıdaki Tablo 4'te karşılaştırılmıştır. Burada karşılaştırma yapılırken 2023 Eğitim Vizyon Belgesi'ndeki başlıklar ve bu başlıklar altında yer alan yükseköğretime ilişkin hedefler öncelikle belirtilmiş ve buna yönelik 11. Kalkınma Planı'nda bir hedef olup olmadığı vurgulanmıştır. Bazı maddelerde doğrudan yükseköğretim ibaresi veya üniversite ibaresi geçmemesine rağmen dolaylı olarak yükseköğretim kademesi kastedildiği düşünülerek benzer hedefler eklenmiştir.

Tablo 4. 2023 Eğitim Vizyon Belgesi ve 11. Kalkınma Planı'nın yükseköğretime ilişkin hedefler çerçevesinde karşılaştırılması

Başlık	2023 Eğitim Vizyon Belgesi	11. Kalkınma Planı
İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi ve Yönetimi	1. "Bu doğrultuda, Yükseköğretim Kuruluyla (YÖK) gerçekleştirilecek iş birliği ve koordinasyon aracılığıyla öğretmen ve okul yöneticilerimizin mesleki gelişimleri çağdaş bir yaklaşımla lisansüstü derecesine dayalı olarak yapılandırılacaktır"(s.42).	"Okul yöneticiliği profesyonel bir meslek haline getirilecek ve yönetici eğitimi akreditasyon yapısı oluşturulacaktır" (s. 137).
	2. "Yükseköğretim Kuruluyla yapılacak iş birliği çerçevesinde sıralamada üst dilimde yer alan öğrencilerin eğitim fakültelerine yerleştirilmesine yönelik iyileştirmeler gerçekleştirilecektir" (s.42).	Kalkınma planında bu doğrultuda bir hedef ortaya konulmamıştır.
	3. "Yükseköğretim kurumlarıyla iş birliği içinde 21. yüzyıl becerilerini kazandırmak üzere ihtiyaç duyulan alanlarda öğretmenlere yönelik lisansüstü düzeyde yan dal programları açılacaktır" (s.43).	"Yatay ve dikey kariyer basamaklarına yönelik lisansüstü düzeyde mesleki uzmanlık ve gelişim programları açılacaktır" (s. 137).
	4. "YÖK ile yapılacak iş birliği ve koordinasyon çerçevesinde Yükseköğretim Kalite Kurulunun üniversite ziyaretlerinde sadece eğitim fakülteleri ile sınırlı olmak kaydıyla Millî Eğitim Bakanlığı üst düzey yetkilileri de değerlendirme ekibinde yer alacaktır" (s.43).	Kalkınma planında bu doğrultuda bir hedef ortaya konulmamıştır.
	5. "YÖK ile yürütülecek iş birliği ve koordinasyon çerçevesinde, Türkiye genelinde belirlenecek ölçütleri taşıyan eğitim fakültelerinde, öğretmen yetiştirme programları, öğretmenlik uygulaması merkeze alınıp özel olarak yeniden yapılandırılacaktır" (s.43).	Kalkınma planında bu doğrultuda bir hedef ortaya konulmamıştır.
	6. "Öğretmen ve okul yöneticilerimizin mesleki gelişimlerini sürekli desteklemek üzere üniversitelerle ve STK'larla yüz yüze, örgün ve/veya uzaktan eğitim iş birlikleri hayata geçirilecektir"(s.42).	"Hizmet içi eğitimlerin içerikleri öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin güncel ihtiyaçları çerçevesinde yenilenecek, mesleki ve teknik eğitimde hizmet içi eğitimler iş faaliyetleri, katılıma ilişkin ortamlarında gerçekleştirilecektir " (s. 137).
	7. "Öğretmen ve okul yöneticilerimize yönelik bazı hizmet içi eğitim faaliyetleri, katılıma ilişkin belgelendirme uygulamasından ayrılarak üniversiteler aracılığıyla akredite sertifika programlarına dönüştürülecektir "(s.42).	

Fen ve Sosyal Bilimler Liseleri	1.	"Her iki lise türünün de kuruluş amaçları doğrultusunda yeniden ele alınması kaçınılmazdır. Bu amaçla, yükseköğretim kurumlarıyla iş birlikleri sağlanacaktır. Aynı zamanda üniversitelerin alt kademelere destek vermesi, daha yetkin lise mezunlarının üniversiteye gelmesini sağlayacağından, bu iş birlikleri üniversiteler için de bir geri dönüş yaratacaktır" (s.98).	"Ortaöğretim öğrencilerin üniversitelerdeki bilimsel etkinliklere katılımları, üniversitelerin araştırma ve laboratuvar imkânlarından faydalanabilmeleri sağlanacaktır" (s. 136).
	2.	"Öğrencilerin, yükseköğretim kurumları tarafından düzenlenen bilimsel etkinliklere katılımı teşvik edilecektir" (s.101).	
	3.	"Fen ve sosyal bilimler liselerindeki çocuklarımızın üniversitelerin araştırma olanaklarından ve laboratuvarlarından yararlanmaları sağlanacaktır" (s.99).	"Üniversitelerin dijital çağa ayak uydurması ve bilgiye ulaşımında açık erişim ve açık bilim uygulamalarının hayata geçirilmesi amacıyla açık erişim altyapıları ile uyumu sağlanacaktır"(s. 140).
	4.	"Üniversitelerdeki bilim insanlarının çocuklarımıza eğitim ve araştırma koçu olmasına ilişkin gönüllülük esasına ve teşvik mekanizmasına dayalı bir sistem yapılandırılacaktır" (s.99).	
	5.	"Üniversitelerin araştırma olanakları ve laboratuvarlarının fen ve sosyal bilimler liselerindeki öğrencilere açılması için gerekli iş birlikleri sağlanacaktır" (s.101).	
	6.	"Üniversitelerdeki bilim insanlarının fen ve sosyal bilimler liselerindeki öğrencilere eğitim ve araştırma koçluğu yapmasına ilişkin bir teşvik sistemi kurulacaktır" (s.101).	
Ortaöğretim	1.	"Kurumsal projeler aracılığıyla, çocukların iş ve üniversite çevreleriyle birlikte çalışmasına imkân sağlanacaktır" (s.95).	"Ortaöğretim öğrencilerin üniversitelerdeki bilimsel etkinliklere katılımları, üniversitelerin araştırma ve laboratuvar imkânlarından faydalanabilmeleri sağlanacaktır"(s. 136).

Öğrenme Dayalı Yönetim	Anahtarıyla	Veriye	1. "Üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan bilimsel çalışmaları derlemek ve bunlardan sonuçlar ve raporlar çıkarmak için bir birim oluşturulacaktır" (s.30).	1. "Mezunların kariyer süreçlerinin takibi ve mezun-üniversite işbirliğinin güçlendirilmesi için mezun izleme sistemi kurulacaktır" (s. 140). 2. "Yükseköğretim kurumlarının kontenjanları, sektörel ve bölgesel beceri ihtiyaçları, üniversitelerin kapasiteleri, arz-talep dengesi ve mevcuttaki programların asgari doluluk oranları dikkate alınarak belirlenecek; eğitim-istihdam bağlantısı güçlendirilecektir" (s. 140). 3. "Yükseköğretim kurumlarının eğitim, araştırma ve yenilik çıktılarına ilişkin verileri düzenli olarak takip edilecek ve raporlanacaktır" (s. 140).
Özel Yetenek			"Millî Eğitim Bakanlığı ve üniversiteler arasındaki iş birlikleri kapsamında Zekâ ve Yetenek Tanılama (Değerleme) İzleme Merkezleri ve Noktaları oluşturulacaktır" (s.62).	"Üniversitelerle işbirliği yapılarak zekâ ve yetenek testlerinin niteliği geliştirilecek, zekâ ve yetenek tanılama ve izleme merkezleri oluşturulacaktır" (s. 137).
Temel Eğitim			"Okulların, bölgelerindeki bilim merkezleri, müzeler, sanat merkezleri, teknoparklar ve üniversitelerle iş birlikleri artırılacaktır" (s.88).	"Ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin üniversitelerdeki bilimsel etkinliklere katılımları, üniversitelerin araştırma ve laboratuvar imkânlarından faydalanabilmeleri sağlanacaktır"(s. 136).
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık			"Okullarda rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında, adayların uygulama becerilerinin geliştirilmesine önem veren, nitelikli uzman personel yetiştirilmesi hususunda Yükseköğretim Kuruluyla iş birliği yapılacaktır" (s.54).	Kalkınma planında bu doğrultuda bir hedef ortaya konulmamıştır.
Yabancı Dil Eğitimi			"Uluslararası kuruluşlar, yükseköğretim kurumları, STK'ler desteğiyle yabancı dil öğretmenlerinin tümü için üç yıllık bir projeksiyonda yüksek lisans, uluslararası sertifikalandırma, temalı sertifikalar ve benzeri eğitim çalışmaları çevrim içi, çevrim dışı ve yüz yüze gerçekleştirilecektir " (s.70).	1. "Etkili tanıtım çalışmalarıyla yükseköğretim sistemine uluslararası erişim kolaylaştırılacaktır" (s. 140). 2. "Yabancı dilde eğitim veren programların sayısı artırılacak, yükseköğretim kurumlarının uluslararası öğrencilere yönelik barınma imkânları geliştirilecek ve uluslararasılaşmada kurumsal kapasite artırılacaktır" (s. 140).

2023 Eğitim Vizyon Belgesi'nde yer almadığı halde kalkınma planında aşağıda yer alan hedefler bulunmaktadır:

"Japonya örneği incelenerek sadece kadın öğrencilerin kabul edildiği kadın üniversiteleri kurulacaktır" (s. 139).

"Dünya akademik başarı sıralamalarında 2023 yılı itibarıyla en az 2 üniversitemizin ilk 100'e ve en az 5 üniversitemizin de ilk 500'e girmesi sağlanacaktır" (s. 140).

"Mezuniyet sonrasında doğrudan meslek icra yetkisi veren yükseköğretim programlarında asgari başarı puanı şartı uygulama-

ması genişletilecektir.”

“Özel üniversite mevzuatı hazırlanacaktır” (s. 140).

“Vakıf yükseköğretim kurumlarının akademik personelinin mali ve sosyal haklarının asgari düzeyinin devlet üniversitelerindeki eşdeğer kadrodaki personelle aynı seviyeye getirilmesi için düzenleme yapılacaktır” (s. 140).

“Vakıf yükseköğretim kurumlarında araştırma görevlisi sayısının artırılması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır”(s. 140).

“Yükseköğretim sistemindeki nitelikli uluslararası öğrenci sayısı artırılabilecektir” (s. 140).

Tartışma ve Sonuç

Sonuç olarak bakıldığında 2023 Eğitim Vizyon Belgesinde yer alan bazı hedeflerle 11. Kalkınma Planı’nda yer alan hedeflerin uyuştugu, bazı noktalarda ise 2023 Vizyon Belgesinde yer alan hedeflere yönelik 11. Kalkınma Planı’nda yer verilmediği görülmektedir. 2023 Eğitim Vizyon Belgesi’nde ise doğrudan yükseköğretime yönelik bir hedef bulunmamaktadır. Kalkınma planında ise yükseköğretim kademesi ile mesleki eğitim arasındaki ilişkiye özellikle vurgu yapılmış, üniversitelerin dijital çağa ayak uyduracak şekilde geliştirilmesi ve uluslararasılaşma düzeyinin artırılması gerektiği ve vakıf yükseköğretim kurumlarına ilişkin düzenlemeler yapılacağı belirtilmiştir.

2023 Eğitim Vizyon Belgesi’nde ‘İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi’ başlığı altında özellikle öğretmen ve yöneticilerin lisansüstü eğitim yoluyla geliştirilmesine yönelik hedefler yer alırken kalkınma planında bu hedefe yönelik doğrudan bir politikanın olmadığı ancak dolaylı olarak değinildiği dikkat çekicidir. Baltacı ve Coşkun (2019) tarafından yapılan “2023 Eğitim Vizyon Belgesine İlişkin Öğretmen Algısı” isimli çalışmada da 2023 Eğitim Vizyon Belgesi’nde insan kavramının pozitif ve hümanist bir anlayış çerçevesinde ele alındığı, ancak öğretmen algılarının yapılan araştırma çerçevesinde insana bakış boyutunda zayıf kaldığı vurgulanmıştır. Ek olarak, Elçiçek ve Han (2018) tarafından yapılan çalışmada da 2023 Eğitim Vizyon Belgesi’nde insan kaynağını geliştirme sürecine özellikle üniversitelerin dahil edilmesinin vurgulanması olumlu bir yaklaşım olarak görülmüştür. Ancak kalkınma planında doğrudan buna yönelik bir ifadenin olmaması da dikkat çekicidir.

2023 Eğitim Vizyon Belgesi’nde ‘Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık’ alanında uzman personel yetiştirilmesi hususunda Yükseköğretim Kuruluyla işbirliği yapılmasına yönelik bir politikanın kalkınma planında yer almaması dikkat çeken bir diğer husustur. Bu bağlamda Bakanlık tarafından yapılan politikalarda özellikle yükseköğretim kademesini ilgilendiren kararlarda YÖK ile işbirliğine gidilmesi oldukça önemlidir. Buna yönelik olarak birtakım saha araştırmaları yapılabilir.

Kaynakça

- Aktaş-Eroğlu, A. (2001). Türkiye’de eğitime ayrılan kaynaklar ve iktisadi kalkınmada eğitimin rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Baltacı, A. & Coşkun, M.K. (2019). Teacher perceptions regarding the 2023 Educational Vision. HAYEF: Journal of Education, 16(2); 130-155.
- Başol, K., Han, E., Karluk, R., Yıldırım, K. & Şıklar, İ. (2001). Türkiye ekonomisi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 608.
- Berber, M. (2006). İktisadi büyüme ve kalkınma. Trabzon: Derya Kitabevi.
- Doğan, S. (2019). 2023 Eğitim Vizyonu Belgesine ilişkin okul yöneticileri ve öğretmen görüşleri. Cumhuriyet International Journal of Education, 8(2), 571-592.

- Elçiçek, Z. & Han, B. (2018). 2023 Eğitim vizyonunun değerlendirilmesi. In Akkılıç v.d. (Eds.), International Social Sciences and Education Conference (ISSEC 2018) (pp. 251- 258). Diyarbakır: International Engineering, Science & Education Group.
- Küçüker, E. (2008). Kalkınma planları kapsamında yapılan eğitim planlarının analizi (1963-2005). Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2002). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Öğrenci Profili (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Örneği)

Dr. Öğr. Üyesi Adil Çoruk, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
acoruk@comu.edu.tr

Özet

Nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde lisansüstü eğitimin rolü oldukça önemlidir. Lisansüstü eğitimde öğrenciler ilgili alanda daha çok uzmanlaşmaya yönelik bir eğitim almaktadırlar. Profil araştırmaları, hedef kitlenin birçok değişken çerçevesinde incelendiği çalışmalardır. Öğrenci profilinin belirlenmesine yönelik araştırmalar ise eğitimin geleceği adına birtakım kestirimlerde bulunulması adına önemlidir. Öğrenci profili ile ilgili ortaöğretim ve lisans öğrencileri ile ilgili çalışmalar söz konusu iken lisansüstü eğitim ve özellikle de Eğitim Bilimleri Enstitüsü ile ilgili çalışmanın bulunmadığından hareketle bu araştırmada Eğitim Bilimleri Enstitüsü öğrenci profili belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından ilgili literatür taraması sonucu oluşturan anket formu kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Eğitim Bilimleri Enstitüsü çatısı altında bulunan ve lisans düzeyinde öğrencisi olmayan Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı öğrencileri oluşturmaktadır. İlgili anabilim dalında öğrenim gören ve ders aşamasında olan 66 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin birçok farklı üniversiteden, farklı fakülte ve bölümlerden geldiği, büyük çoğunluğunun kadın öğrencilerden oluştuğu ve yaş aralıklarının 25-35 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmüştür. İlgili programları özellikle öğretmenlik tecrübesi olanların daha fazla tercih ettikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Profil araştırması, Lisansüstü eğitim, Öğrenci profili, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Abstract

The role of graduate education is very important in raising qualified human power. In graduate education, students receive more specialized training in the relevant field. Profile studies examine the target audience within the framework of several variables. Research determining student profile is important to make some predictions for the future of education. Although there are studies related to secondary and undergraduate students' profile; there is no study targeting graduate education, especially the Institute of Educational Sciences. Therefore, this research aimed to identify the student profile of the Institute of Educational Sciences. A descriptive model was used in the research. As the data collection tool, a questionnaire formed through the result of the literature review was used by the researcher. The sample of the study consists of the students of Department of Educational Sciences founded within the Institute of Educational Sciences. A questionnaire was applied to 66 students who were studying in the related department. The findings demonstrated that the participants consisted of students from variety of universities, faculties and departments, the majority of them were female students and the age range was between 25 and 35. The findings also revealed that especially those with teaching experience prefer the related programs.

Key words: Profile research, Graduate education, Student Profile, Institute of Education Sciences.

Giriş

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinde nitelikli insan gücü oldukça önemlidir. Nitelikli insan gücünün ise eğitim yoluyla sağlanacağı herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Bireylerin eğitim yaşamlarının her aşaması önemli iken özellikle uzmanlaşmanın sağlandığı üniversite eğitimi ve özellikle de lisansüstü eğitim daha da önemli hale gelmektedir. Üniversitelerde verilen eğitim kalitesini yükseltmeye yönelik çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Profil araştırmaları da bu çalışmalar içerisinde önemli yeri olan ve alana katkı sağlayan çalışmalardır.

Profil araştırmaları, ilgili hedef kitlenin mevcut durumunun birçok değişken açısından betimlenmesini sağlayan çalışmalardır. Eğitim alanında yapılan profil araştırmalarında, bireylerin içinde bulunduğu kültürel bağlam, sosyodemografik faktörler, bireysel özellikler ve benzeri konular hakkında önemli veriler elde edilmektedir (Erkan & diğerleri, 2002). Öğrenci profili ile ilgili çalışmalar, öğrencilerin sosyoekonomik kökenlerinin, üniversitedeki akademik ve sosyal yaşama ilişkin görüşlerinin ve gelecekte beklentilerinin belirlenmesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca alana yönelik yapılacak bilimsel çalışmalar için yol gösterici niteliktedir. Bunun yanı sıra eğitim sürecinin en önemli öğelerinden birisi olan öğrenci değerlendirmelerini yansıttıkları için üniversitelerin kaynaklarını etkin bir şekilde kullanımı konusunda da bir takım çıkarımlarda bulunmaktadır (Şenses, 2005). Geliştirici ve yönlendirici karar alma sürecinde öğrenci profilinin bilinmesi önemli katkılar sağlayacaktır (Ballack & Botes, 2003).

Lisansüstü eğitim, eğitim politikalarının belirlenmesinde, yürütülmesinde ve bilim insanı yetiştirmede en önemli eğitim kademelerinden birisidir. Bu nedenle lisansüstü eğitimin etkin bir şekilde planlanması ve yürütülmesi gerekmektedir (Alhas, 2006). Lisansüstü eğitimde; bireylere daha kapsamlı bilimsel araştırmalar yapma, karmaşık sorunların üstesinden gelebilme, mesleki anlamda uzmanlaşma, bilgi üretebilme ve sentez yapabilme yöntem ve becerisi kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda lisansüstü eğitime olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır (Karaman & Bakırcı, 2010).

Lisansüstü eğitim programları 4.11.1981 tarihinde kabul edilen Yükseköğretim Kanunu gereğince üniversitelere bağlı olarak kurulan enstitülerde yürütülmektedir. 03.03.1983 tarih ve 17976 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Lisansüstü Eğitim Öğretim Enstitülerinin Teşkilat ve İşleyiş Yönetmeliğine göre Türkiye’de lisansüstü eğitim veren enstitüler Sosyal Bilimler, Fen Bilimleri ve Sağlık Bilimleri Enstitüleri olarak sayılmaktadır (Buluç, 2012). 1/2/2010 tarihli ve 2010/103 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Üniversiteye bağlı olarak Eğitim Bilimleri Enstitüsü kurulmuştur (YÖK, 2010). Eğitim Bilimleri Enstitüleri, ağırlıklı olarak öğretmen yetiştirme lisans programlarına dayalı tezli/tezsiz yüksek lisans programları ile doktora programlarından oluşmaktadır. Ancak bunların yanı sıra lisans eğitimleri bulunmayan Eğitim Yönetimi ve Denetimi, Eğitim Programları ve benzeri alanlarda da lisansüstü eğitim programları bulunmaktadır (Buluç, 2012). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü de 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nda belirlendiği şekli ile ilgili anabilim dallarında lisansüstü eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve uygulama yapmak amacıyla 10/12/2010 tarih ve 27781 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 2010/1120 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur.

Alanyazın incelendiğinde farklı eğitim kademelerinde öğrenci profilini belirlemeye yönelik çeşitli çalışmaların olduğu (Bilgili, Uçan & Çetin, 2003; Başaran & Aksu, 2005; Çevik & Yiğit, 2009; Çitil & diğerleri, 2006; Keskin, Koraltan & Öztürk, 2010; Nartgün & Yüksel, 2009; Sandal & Karademir, 2013; Şenses, 2005; Seviçtekin, Nargeleçekenler & Çetin, 2012; Şenses, 1999; Yaylalı & diğerleri, 2006; Yiğit, Esenay & Derebent, 2007) görülmektedir. Ancak lisansüstü eğitim ve özelde Eğitim Bilimleri Enstitüsü öğrenci profilinin saptanmasına yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda, bu araştırmanın amacı, Eğitim Bilimleri Enstitüsüne bağlı anabilim dallarında lisansüstü eğitimini sürdürmekte olan öğrencilerin genel profilini ortaya koymaktır.

Yöntem

Yapılan bu çalışmada araştırmanın amacına uygun olarak nicel araştırma yöntemlerinden birisi olan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel çalışmalar bir durumu var olduğu şekliyle ortaya koyan araştırmalardır ve araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesneler kendi koşulları içinde ve olduğu şekliyle tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2005).

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından ilgili literatür taranarak ve daha önce yapılmış profil çalışmalarından yararlanılarak hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsüne kayıtlı öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Eğitim Bilimleri Enstitüsü çatısı altında bulunan Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı öğrencileri oluşturmaktadır. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı öğrencilerinin özellikle seçilme nedeni; bu anabilim dalı altında yer alan Eğitim Yönetimi ve Denetimi, Eğitim Programları ve Öğretim ile Eğitim Yönetimi Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi (tezsiz yüksek lisans) bilim dallarının lisans düzeyinde öğrencisi bulunmamasıdır. Araştırmada, zamanın sınırlı olması ve evrenin tümüne ulaşma zorluğundan dolayı hedef evreni temsil edeceği düşünülen büyüklükte bir örneklem alma yoluna gidilmiş ve ders aşamasında olan öğrenciler tesadüfî örneklem yöntemiyle belirlenmiştir. Anket sorularının analizinde SPSS paket programından yararlanılmış, yüzde ve frekans dağılımları verilerek sonuçlar tablolarla desteklenerek sunulmuştur.

Tablo 1. Evren ve örnekleme ilişkin öğrenci sayıları

Anabilim Dalı	Kayıtlı Öğrenci Sayısı	2018-2019 Kayıtlı Öğrenci	Uygulanan Anket Sayısı
Eğitim Programları ve Öğretim	60	28	21
Eğitim Yönetimi ve Denetimi (Tezli)	92	36	20
Eğitim Yönetimi ve Denetimi (Tezsiz)	39	37	25
Toplam	191	92	66

Eğitim Bilimleri Enstitüsü çatısı altında bulunan Eğitim Bilimler Anabilim Dalı'nda aktif olarak öğrenci alımı olan üç bilim dalı bulunmaktadır. Bu bilim dallarında toplam 191 öğrenci kayıtlıdır. Bu öğrencilerden 92'si 2018-2019 eğitim öğretim yılında kayıtlanmış ve ders aşamasında bulunmaktadır. Araştırmaya 66 lisansüstü öğrenci gönüllü olarak katılım göstermiştir.

Bulgular

Bulgular başlığı altında, araştırmanın amacı doğrultusunda Eğitim Bilimleri Enstitüsü çatısı altında yer alan Eğitim Bilimleri Anabilim Dalına kayıtlı lisansüstü eğitim öğrencilerinin profillerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Yaş, Cinsiyet, Medeni Durum ve Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans (N)	Yüzde (%)
Erkek	20	30.3
Kadın	46	69.7
Toplam	66	100.0
Yaş	Frekans (N)	Yüzde (%)
21-24 yaş	13	19.7
25-29 yaş	21	31.8
30-34 yaş	19	28.8
35 yaş ve üzeri	13	19.7
Toplam	66	100.0
Medeni Durum	Frekans (N)	Yüzde (%)
Evli	29	43.9
Bekar	37	56.1
Toplam	66	100.0
Çocuk Sayısı	Frekans (N)	Yüzde (%)
Çocuk yok	42	63.6
1 çocuk	13	19.7
2 çocuk	10	15.2
3 çocuk	1	1.5
Toplam	66	100.0

Örneklem grubunda yer alan öğrencilerin dağılımına cinsiyet açısından bakıldığında %30,3'ünün (20 kişi) erkek, % 69,7'sinin (46) ise kadın olduğu görülmektedir. Yaş açısından bakıldığında katılımcıların %19,7'sinin (13 kişi) 21-24 yaş aralığında, %31,8'inin (21) 25-29 yaş aralığında, %28,8'inin (19) 30-34 yaş aralığında, %19,7'sinin (13) ise 35 yaş ve üzeri aralıkta olduğu görülmektedir. Lisansüstü eğitim öğrencilerinin medeni durumlarına göre dağılımına bakıldığında %56,1'inin bekar (37 kişi) olduğu, %43,9'unun ise evli (29 kişi) olduğu görülmektedir. Çocuk sahibi olma açısından bakıldığında ise 24 kişinin (% 36,7) çocuk sahibi olduğu ve sadece bir kişinin 3 çocuğa sahip olduğu görülmektedir. Ağırlıklı olarak 1 çocuğa sahip olunduğu (% 19,7) görülmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Ailesinin Yaşadığı Yer, Aylık Ortalama Harcama ve İkamet Yerine Göre Dağılımı

Ailesinin Yaşadığı Yer	Frekans (N)	Yüzde (%)
Köy	2	3.0
Kasaba	3	4.5
İlçe	12	18.2
Şehir	33	50.0
Büyükşehir	16	24.2
Toplam	66	100.0
Ortalama Harcama	Frekans (N)	Yüzde (%)
1000 TL'den az	7	10.6
1000-2000 TL	19	28.8
2000-3000 TL	10	15.2
3000 TL ve üzeri	24	36.4
Diğer	6	9.1
Toplam	66	100.0
İkamet Yeri	Frekans (N)	Yüzde (%)
Evde – Tek başına	42	63.6
Evde – Arkadaşlarla	13	19.7
Özel Yurt	10	15.2
Aile ile Birlikte	1	1.5
Toplam	66	100.0

Ailesinin yaşadığı yer açısından katılımcıların dağılımına bakıldığında katılımcıların yarısının ailesinin (33 kişi) şehirde yaşadığı, %24,2'sinin (16 kişi) büyükşehirde yaşadığı, % 18,2'sinin (12) de ilçede yaşadığı görülmektedir. Bu bulgu kasaba ve köylerde yaşayanların lisansüstü eğitim olanakları konusunda şehir ve büyükşehirlerde yaşayanlara göre daha dezavantajlı durumda olduğunu göstermektedir. Şehir ve büyükşehirlerde yaşayan öğrenciler lisansüstü eğitim olanaklarına daha fazla sahiptir denilebilir. Öğrencilerin aylık ortalama harcama durumlarına göre dağılımına bakıldığında %36,4'ünün 3000 TL ve üzerinde bir harcama yaptıkları, %28,8'inin 1000-2000 TL arasında bir harcama gerçekleştirdikleri görülmektedir. 1000 TL'den az harcama yaptığını belirten öğrencilerin oranı ise %10,6'dır. Öğrencilerin eğitimleri esnasında ikamet ettiği yere bakıldığında ailesi ile birlikte (Eş, Anne-Baba) yaşayanların oranının oldukça yüksek olduğu (%66,7) görülmektedir. Evde tek başına kalanların oranı %19,7 olarak ikinci sırada yer almaktadır. Özel yurttaki kalanların oranı (%4,5) ise oldukça düşüktür.

Tablo 4. Katılımcıların Mezun Olduğu Lise ve Mezun Olduğu Üniversiteye Göre Dağılımı

Mezun Olduğu Lise Türü	Frekans (N)	Yüzde (%)
Genel Lise	21	31.8
Anadolu Lisesi	21	31.8
Anadolu Öğretmen Lisesi	11	16.7
Süper Lise	6	9.1
Mesleki ve Teknik Lise	3	4.5
İmam Hatip Lisesi	1	1.5
Sosyal Bilimler Lisesi	1	1.5
Diğer	2	3.0
Toplam	66	100.0
Mezun Olduğu Üniversite	Frekans (N)	Yüzde (%)
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	22	33.3
Dokuz Eylül Üniversitesi	6	9.1
Anadolu Üniversitesi	5	7.6
İstanbul Üniversitesi	3	4.5
Marmara Üniversitesi	3	4.5
Trakya Üniversitesi	3	4.5
Uludağ Üniversitesi	2	3.0
Diğer	22	33.3
Toplam	66	100.0

Lisansüstü eğitim öğrencilerinin mezun olduğu liseye göre dağılımına bakıldığında çoğunluğunun Genel Lise (%31,8) ve Anadolu Lisesi (%31,8) mezunu olduğu, bunu sırasıyla Anadolu Öğretmen Lisesi (%16,7) ve Süper Lise (%9,1) mezunlarının takip ettiği görülmektedir. Lisansüstü eğitim öğrencilerinin mezun oldukları üniversite ve fakülteye göre dağılımına bakıldığında %33,3'ünün ÇOMÜ mezunu olduğu ve bunu sırasıyla Dokuz Eylül Üniversitesi (%9,1) ve Anadolu Üniversitesi (%7,6) mezunlarının takip ettiği görülmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Mezun Olduğu Fakülte ve Mezun Olduğu Bölüme Göre Dağılımı

Mezun Olduğu Fakülte	Frekans (N)	Yüzde (%)
Eğitim Fakültesi	46	69.7
Fen Edebiyat Fakültesi	11	16.7
Diğer	9	13.6
Toplam	66	100.0
Mezun Olduğu Bölüm	Frekans (N)	Yüzde (%)
İngilizce Öğretmenliği	11	16.7
Sınıf Öğretmenliği	8	12.1
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	5	7.6
Almanca Öğretmenliği	5	7.6
Okulöncesi Öğretmenliği	4	6.1
Fen Bilgisi Öğretmenliği	2	3.0
PDR	2	3.0
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	2	3.0
Türk Dili ve Edebiyatı	2	3.0
İngiliz Dili Edebiyatı	2	3.0
Matematik	2	3.0
Psikoloji	2	3.0
Diğer	19	28.9
Toplam	66	100.0

Mezun olunan fakülte açısından dağılıma bakıldığında ise katılımcıların beklendiği üzere büyük çoğunluğunun (%69,7) Eğitim Fakültesi mezunu olduğu ve %16,7'sinin de Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu olduğu görülmektedir. Mezun olunan bölüm açısından lisansüstü öğrencilerinin dağılıma bakıldığında %16,7'sinin (11 kişi) İngilizce Öğretmenliği mezunu olduğu, bunu 8 kişi (%12,1) ile sınıf öğretmenliği mezunlarının takip ettiği ve daha sonra ise 5'er kişi ile Almanca ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği mezunlarının geldiği görülmektedir. Bunun yanı sıra lisansüstü öğrencilerin mezun oldukları bölümlere bakıldığında oldukça farklı bölümlerden gelen öğrencilerin olduğu ve bu durumun alana zenginlik katacağı söylenebilir.

Tablo 6. Katılımcıların Öğretmenlik Tecrübesi, Televizyon İzleme Sıklığı ve Sosyal Etkinliklere Katılımına Göre Dağılımı

Öğretmenlik Tecrübesi		Frekans (N)	Yüzde (%)
Var		46	69.7
Yok		20	30.3
Toplam		66	100.0
Televizyon İzleme Durumu		Frekans (N)	Yüzde (%)
Hiç İzlemem		29	43.9
Günde 1-3 saat		36	54.5
Diğer		1	1.5
Toplam		66	100.0
Sosyal Etkinliklere Katılma Durumu		Frekans (N)	Yüzde (%)
Hiç İzlemem		4	6.1
Haftada Bir		3	4.5
Ayda 1'den fazla		18	27.3
Yılda Birkaç Kez		35	53.0
Diğer		6	9.1
Toplam		66	100.0

Lisansüstü eğitim öğrencilerinin öğretmenlik tecrübesine sahip olup olmadığına ilişkin dağılımına bakıldığında 46 kişinin (%69,7) öğretmenlik tecrübesine sahip olduğu, 20 kişinin (%30,3) ise öğretmenlik tecrübesi yaşamadığı görülmektedir. Ancak burada bazı katılımcılar kısa süreli (ücretli öğretmenlik ya da dershanede yapılan öğretmenlik gibi) öğretmenlik tecrübesi yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Lisansüstü eğitim öğrencilerinin televizyon izleme sıklığının çok fazla olmadığı, günde ortalama 1-3 saat TV izleyenlerin oranının %54, 5 olduğu, hiç izlemeyenlerin oranının da %43,9 olduğu görülmektedir. Televizyon izleme sıklığındaki olumlu duruma karşın sinema, tiyatro vb. sosyal etkinliklere katılma bağlamında lisansüstü öğrencilerin çok aktif olmadıkları görülmektedir. Çoğunluğunun (% 53,0) yılda birkaç kez sosyal etkinliklere katıldığı görülmektedir.

Tablo 7. Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Alana Yönelik Değerlendirmeleri

Programa Uyumda	Frekans (N)	Yüzde (%)
Zorluk		
Zorluk Yaşadım	5	7.6
Zorluk Yaşamadım	41	62.1
Kısmen Zorluk Yaşadım	20	30.3
Toplam	66	100.0
Programın Beklentileri Karşılama Durumu		
Hayır	3	4.5
Kısmen	14	21.2
Evet	36	54.5
Kesinlikle Evet	13	19.7
Toplam	66	100.0
Alandan Memnuniyet Durumu		
Kısmen	2	3.0
Orta Bir	4	6.1
Memnun	22	33.3
Çok Memnun	38	57.6
Toplam	66	100.0

Öğrencilerin çoğunluğunun devam ettikleri programa uyumda zorluk yaşamadıkları (%62,1) görülmektedir. Yine öğrencilerin büyük çoğunluğunun devam ettikleri programın beklentilerini karşıladığını ifade ettikleri (%54,5) görülmektedir. Öğrencilerin çoğunluğunun devam ettikleri programdan çok memnun oldukları (%57,6) görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Eğitim Bilimleri Enstitüsü altında lisansüstü eğitim programı yürütmekte olan Eğitim Bilimleri anabilim dalının Eğitim Yönetimi ve Denetimi, Eğitim Programları ve Öğretim ile Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi (Tezsiz Yüksek Lisans) programları lisans programı olmaksızın sadece lisansüstü eğitim düzeyinde öğrenci almaktadır.

Bu araştırmada lisans programı olmayan bu bilim dallarının öğrenci profili incelenmiş ve çok farklı üniversitelerden, çok farklı fakülte ve bölümlerden öğrenci alımı yapıldığı görülmüştür.

Eğitim fakültelerinin lisans programlarında olduğu gibi lisansüstü eğitimde de kadın öğrencilerin daha yoğun olduğu, yaş aralıklarının 25-35 yaş aralığında yoğunlaştığı, genellikle şehirlerde ve büyükşehirlerde yaşayanlardan oluştuğu görülmektedir. Çevik ve Yiğit (2009) tarafından yapılan “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Profillerinin Belirlenmesi-Amasya Üniversitesi Örneği” isimli araştırmada da katılımcıların yaklaşık %70’inin kadın öğretmen adayı olduğu, yaş aralıklarının 17 ile 25 arasında değiştiği belirtilmiştir.

Lise mezuniyet alanlarının genellikle Genel Lise ve Anadolu Lisesi olduğu, lisans mezuniyet yerlerinin ise büyük oranda kendi üniversiteleri olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Çevik ve Yiğit (2009) tarafından yapılan araştırmada da öğrencilerin büyük çoğunluğunun genel lise mezunu olduğu, bunu sırasıyla Anadolu Lisesi mezunları ile Anadolu Öğretmen Lisesi mezunu öğrencilerinin takip ettiği sonucu ortaya çıkmıştır. Ağırlıklı olarak eğitim fakültesi mezunlarının oluşturduğu bu alanda farklı disiplinlerden de

öğrencilerin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum alanın farklı bakış açıları ile ele alınması açısından da oldukça önemli bir sonuçtur.

Dikkat çekici bir diğer sonuç ise programı özellikle öğretmenlik tecrübesi bulunanların tercih etmeleridir. Bu durum 2023 Eğitim Vizyon Belgesinde de hedeflenen bir durumdur (MEB, 2018). Bu sonuçtan yola çıkılarak öğretmenlerin bu alanları tercih etmelerine yönelik özendirici bir takım politikaların üretilmesi yoluna gidilmelidir.

Son olarak katılımcıların dahil oldukları lisansüstü eğitim programına uyumda zorluk yaşamadıkları ve alanlarındaki eğitimden memnun oldukları ve beklentileri ile büyük ölçüde uyumlu oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç da programların verimliliği anlamında olumlu bir dönüştür. Ayrıca bu memnuniyet düzeyini daha da artırmak için öğrencilerin beklentilerine yönelik araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Alhas, A. (2006). Lisansüstü eğitim yapmakta olan Milli Eğitim Bakanlığı öğretmenlerinin lisansüstü eğitime bakış açıları (Ankara İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ballack, S. & Botes, A. (2003). Profile of baccalaureate curriculum graduate students in 1997. *Curationis*, 26 (3), 60-68.
- Başaran, S. T. & Aksu, M. (2005). Anadolu öğretmen liselerinin öğrenci profili. *Eğitim ve Bilim*, 30 (137), 3-15.
- Bilgili, E., Uçan, O. & Çetin, F. (2003). ODTÜ İktisat, Erciyes ve Niğde Üniversiteleri iktisat ve işletme bölümü öğrencilerinin profillerinin karşılaştırılması. *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, 21, 1-18.
- Buluç, B. (2012). Eğitim bilimleri enstitülerinde yaşanan sorunlar ve yeniden yapılandırma ihtiyacı. *Eğitime Bakış Dergisi*, 8 (23), 135-139.
- Çevik, O. & Yiğit S. (2009). Eğitim fakültesi öğrencilerinin profillerinin belirlenmesi-Amasya Üniversitesi örneği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33 (1), 89-106.
- Çitil, M., İspir, E., Söğüt, Ö. & Büyükkasap, E. (2006). Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin profilleri ve başarılarını etkilediğine inandıkları faktörler: KSÜ örneği. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 69- 81.
- Erkan, S., Tuğrul, B., Üstün, E., Akman, B., Şendoğdu, M., Kargı, E., Boz, M. & Güler, T. (2002). Okulöncesi öğretmenliği öğrencilerine ait Türkiye profil araştırması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 108-116.
- Karaman, S. & Bakırcı, F. (2010). Türkiye’de lisansüstü eğitim: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, II, 94-114.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Keskin, N., Koraltan, A. & Öztürk, Ö. (2010). Pamukkale Üniversitesi Buldan MYO öğrenci profili. *MYO-ÖS 2010-Ulusal Meslek Yüksekokulları Öğrenci Sempozyumu*, 21-22 Ekim 2010, Düzce.
- MEB (2018). Millî Eğitim Bakanlığı 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi. http://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf adresinden 05.10. 2019 tarihinde alınmıştır.
- Sandal, E. K. & Karademir N. (2013). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü öğrencilerinin profili, beklenti ve sorunlarının değerlendirilmesi. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), 129-155.
- Sevüktekin, M., Nargeleşkenler, M. & Çetin, I. (2012). Uludağ Üniversitesi öğrencilerinin sosyo-ekonomik profil araştırması. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31 (2), 99-128.
- Sezgin Nartgün, Ş. & Yüksel, E. (2009). Ahi Evran Üniversitesi Kaman Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeylerinin belirlenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 1-18.

- Şenses, F. (1999). Yükseköğretimde öğrenciler: ODTÜ İktisat Bölümü öğrenci profili. ODTÜ Gelişme Dergisi, 26 (1-2), 179-201.
- Şenses, F. (2005). ODTÜ İktisat Bölümü öğrenci profili-yeniden. ODTÜ Gelişme Dergisi, 32 (1), 185–198.
- Yaylalı, M., Oktay E., & Özen Ü. vd. (2006). Üniversite gençliğinin sosyo-ekonomik profili araştırması. Erzurum: Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, 109.
- Yiğit, R., Esenay F. I. & Derebent, E. (2007). Türkiye’de hemşirelik son sınıf öğrencilerinin profili. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 11 (3), 1-12.
- YÖK (2010). 2809 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun.
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2809.pdf> adresinden 20.07.2019 tarihinde alınmıştır.

Endüstri 4.0'dan Eğitim 4.0'a Yükseköğretimin Geleceği: İşletme Eğitimi Analizi

Prof. Dr. Nazan Yelkikalan, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
nyelkikalan@comu.edu.tr

Doç. Dr. Sena ERDEN AYHÜN, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
senaerden@comu.edu.tr

Doç. Dr. Erdal AYDIN, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
erdalaydin@comu.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Ünzüle KURT, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
unzulekurt@comu.edu.tr

Özet

Yükseköğretim kurumlarında verilen işletme alanındaki eğitimler ile kamu sektörü, özel sektör, sivil toplum kuruluşlarında görev yapabilecek, bunun yanında girişimci bireyler olarak kendi işletmelerini kurarak etkili ve verimli yönetebilme becerisine sahip öğrencilerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Endüstri 4.0 süreçlerinin örgütlerde uygulanması, eğitim 4.0'a olan ihtiyacı da beraberinde getirmiş, bu bağlamda eğitim süreçlerinin değişim ve dönüşümü önem kazanmıştır. Bu araştırmada Türkiye'deki yükseköğretim kurumları bünyesinde verilen işletme eğitimi ders planlarının endüstri 4.0 süreçlerine uyumluluğu belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma bulguları endüstri 4.0 içerikli derslerin sıklıkla işletme bölümü, yönetim ve organizasyon anabilim dalı bünyesinde olduğunu göstermektedir. Daha sonra sırasıyla sayısal yöntemler, üretim yönetimi ve pazarlama ile muhasebe ve finans anabilim dallarında endüstri 4.0 içerikli derslere yer verildiği belirlenmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular endüstri 4.0 içerikli derslerin sıklıkla seçmeli dersler, nadiren zorunlu dersler kategorisinde yer aldığını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Endüstri 4.0, eğitim 4.0, işletme eğitimi, yönetim.

Abstract

Business education given in higher education institutions aims to educate students who can work in public sector, private sector and non-governmental organizations and also have the ability to manage their own businesses effectively and efficiently by establishing their own enterprises. The application of industry 4.0 processes in organizational processes brought the need for education 4.0 and in this context, the change and transformation of training processes have become important. In this research, industry 4.0 compatibility in business education lesson curriculum of universities in Turkey, were examined. Research findings indicate that industry 4.0 courses are mostly within the department of business administration and management and organization. Then it is determined that industrial 4.0 content courses are given in numerical methods, production management, marketing, and accounting and finance departments, respectively. The findings of the research showed that industry 4.0 courses are often included in the elective courses and rarely compulsory courses categories.

Keywords: Industry 4.0, education 4.0, business education, management.

Giriş

Endüstri 4.0 süreçlerinin beraberinde getirdiği değişim ve dönüşümler, farklı sektörlerde ihtiyaç duyulan insan kaynakları profiline değişimine zemin hazırlamıştır. Bu kapsamda geleneksel eğitim süreçleri sektörlerin ihtiyaç duyduğu niteliksel özelliklere sahip bireylerin istihdamında sorunları ortaya çıkarmıştır. Günümüzde nesnelerin interneti, hizmetlerin interneti ve siber-fiziksel sistemler olarak üçlü yapıyı içeren endüstri 4.0 süreçlerinin varlığı, söz konusu süreçlere uygun yeterliliğe sahip bireylerin istihdamını mümkün kılmaktadır.

Günümüz iş dünyasında endüstri 4.0 uygulamaları, örgütsel süreçlerde görev yapabilecek yeterliliğe sahip çalışanların niteliksel özelliklerini değişime uğratmaktadır. Söz konusu süreçlere uyum sağlayabilecek yeterliliğe sahip öğrencilerin yetiştirilmesi ise eğitim 4.0 uygulamalarına olan ihtiyacı artırmıştır. Özellikle üniversitelerde verilen eğitimlerle öğrencilerin farklı alanlarda uzmanlaşma becerilerinin artırılması önem teşkil etmektedir. Bu bağlamda üniversitelerde eğitim 4.0 süreçlerine geçiş ile birlikte, endüstri 4.0 süreçlerinin gereklerini yerine getirebilecek niteliksel özelliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi mümkün olacaktır.

Günümüzde yükseköğretim kurumları bünyesinde verilen işletme eğitimlerinin niteliksel özellikleri yönetsel yetkinlik becerisi gelişmiş insan kaynaklarının sektörlerde istihdamını mümkün kılacak, buna ilaveten girişimci bireyler olarak ülkelerin kalkınmasına ve istihdam yaratmalarına olanak sunacaktır. Bu bağlamda üniversitelerde verilen işletme eğitimlerinin endüstri 4.0 süreçlerine uygun bir biçimde değişim ve dönüşüme uğraması önem taşımaktadır. Araştırmada yükseköğretim kurumları bünyesindeki işletme bölümlerinde verilen derslerin analizi yapılarak, söz konusu derslerin endüstri 4.0 süreçlerine uygunluğu belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda araştırmadan elde edilen veriler, işletme eğitiminin mevcut yapısı hakkında bilgi verecek, endüstri 4.0 süreçlerinin eğitim 4.0 uygulamalarına yansımaları hakkında katkı sunacaktır.

Endüstri 4.0 Kavramı

Günümüzde son sanayi devrimi olarak ifade edilen Endüstri 4.0 kavramı sadece teknolojik unsurları değil, aynı zamanda standardizasyon, karmaşık sistemlerin yönetimi, endüstri için kapsamlı geniş bant altyapısı sunumu, emniyet ve güvenlik, iş organizasyonu ve tasarımı, eğitim ve sürekli mesleki gelişim, düzenleyici yapının oluşturulması ve kaynak verimliliği gibi alanları da içermektedir (ACATECH, 2013). Endüstri 4.0 kavramı nesnelerin interneti (IoT), veri entegrasyonu, bulut bilişim ve diğer teknolojik gelişmeleri içermekte, bu bağlamda akıllı sistemler, siber fiziksel sistemler, dijitalleşme ve dijital fabrikaların endüstriyel üretim sistemlerine uygulanmasını açıklamaktadır (Drath & Horsch, 2014; Khan & Turowski, 2016).

Endüstri 4.0 kavramının önemli bileşenlerinden birisi olan nesnelerin interneti kavramının dünya üzerindeki nesnelerin birbirleri ile iletişime geçmesine olanak sunması, işletmelerin üretim süreçlerinde daha az enerji ve emek kullanımı ile birlikte gelir ve karın artmasına olanak sunmaktadır (Özsoylu, 2017). Endüstri 4.0 süreçleri ile birlikte; talep zincirindeki arızalar ortadan kaldırılabilecek, gerçek zamanlı uçtan uca görünürlük sayesinde karar vermeyi optimize etmek, artan kaynak üretkenliği ve verimlilik sağlamak ile kişisel maliyetleri düşürebilmek gibi avantajlar beraberinde gelebilecektir (Mrugalska & Wyrwicka, 2017). Endüstri 4.0 kavramının önemli bileşenlerinden birisini oluşturan farklı koşullara uyum sağlayabilen teknolojik yetenekler ile donatılmış siber fiziksel sistemler, makinelerin akıllı hale gelmesini sağlamaktadır (Görçün, 2016). Endüstri 4.0 teknolojileri; insanlarla iletişim kurabilen makine ve tesisleri birbirine bağlamayı (IoT), yeni ürün ve süreç stratejileri geliştirmeyi, tüm üretim

süreçlerinin dijitalleşmesini, müşteri ihtiyaçlarına anında cevap verilmesini amaçlamaktadır (Cirillo vd., 2018). Bu teknolojilerin benimsenmesi, makinelerin üretim modüllerinin birbirleriyle bağımsız olarak bilgi alışverişinde bulunmalarını ve birbirlerini kontrol edebilmelerini sağlayacak, daha akıllı üretim süreçlerinin geliştirilmesi mümkün olacaktır (Nagy vd., 2018).

Endüstri 4.0 süreçlerinin işgücü piyasalarında yıkıcı değişiklikler getireceği ve bu kapsamda yüksek vasıflı işgücü talebini artıracığı öngörülmektedir. Örgütsel süreçlerde gerçekleşebilecek dijital dönüşüm ve yenilikler, yetenekli, yenilikçi ve teknolojik anlayışı gelişmiş yeni bir çalışan profilinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Endüstri 4.0 süreçleri “şu anda var olmayan ama gelecekteki becerilere” odaklanma ihtiyacını gündeme getirmektedir (Manda & Dhaou, 2019). Bu kapsamda endüstri 4.0 kavramı, örgütsel süreçlerde görev yapan çalışanların niteliklerinin her geçen gün değişime uğramasını, çalışma şekillerini ve işin içeriğinin farklılaşmasını beraberinde getirmektedir (Öztürk & Koç, 2017).

Eğitim 4.0 Kavramı

Endüstri 4.0 süreçlerinin başarılı bir şekilde uygulanabileceği alanlardan birisini de eğitim sektörü oluşturmaktadır. Endüstri 4.0 süreçlerinin eğitim süreçlerinde uygulanması öğretme ve öğrenme özelliklerinin değişimini beraberinde getirmekte, bu kapsamda geleneksel öğretim sistemleri yerini akıllı sınıflara bırakmaktadır (Hariharasudan & Kot, 2018). Günümüz koşullarında endüstri 4.0 ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeni bir eğitim sistemi olan eğitim 4.0 kavramına ihtiyaç duyulmaktadır. Ezber bilgiye odaklı eğitim 1.0 süreçleri, daha sonra yerini internet destekli eğitim olan eğitim 2.0’ a dönüştürmüştür. Eğitim 3.0 süreçleriyle bilgi üretimi önem kazanırken, eğitim 4.0 süreçleriyle inovasyonu geliştirebilmek için eğitim sistemlerinin güçlendirilmesine ihtiyaç duyulmuştur (Diwan, 2017).

Eğitim 4.0 süreçlerinde; eleştirel ve dijital düşünme, ileri bilgi teknolojilerinin kullanımı ve uzmanlaşma sistemleri, veri analizi, robotik, sibernetik kullanımının varlığı vurgulanmaktadır (Janíková & Kowaliková, 2017). Buna ilaveten eğitim 4.0 kavramı ile beraber sanal gerçeklik kavramı gündeme gelmektedir. Sanal gerçeklik kavramı ile belirli sanal modellerin ve simülasyon uygulamalarının gerçek zamanlı olarak görselleştirilmesi (Liagkou vd., 2019), öğrencilerin makinalarla etkileşime girmelerine ve sanki bir işletme bünyesinde çalışıyor gibi davranmalarını olanak sunmaktadır (Antonelli vd., 2019). Günümüzün eğitim süreçlerinde sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik kavramlarının öğretme ve öğrenme süreçlerindeki kullanımı oldukça yeni olsa da, uygulama becerilerinin gelişimini sağladığından önem teşkil etmektedir (Hussin, 2018). Eğitim 4.0 süreçlerinin temelinde eğitimin dijital dönüşümü yer almaktadır. Bu kapsamda eğitim süreçlerinin uygulandığı tüm kurumlardaki değişim süreçlerine söz konusu kurumlarda görev yapan üst yöneticilerin dahil olması ve ilgi göstermesi örgütsel gelişimi beraberinde getirebilecektir (Lopez-Garcia vd., 2019).

Yazında yapılmış araştırmalarda eğitim süreçlerinde uygulanabilecek simülasyon odaklı eğitim uygulamalarıyla eğitim süreçlerinin etkinliğinin artacağı belirtilmektedir (Slotte & Herbert, 2007; Bell vd., 2008; Hallinger & Showanasai, 2014). Buna ilaveten simülasyon odaklı eğitim süreçleri, öğrencilerin algılama becerileri ve yetkinliklerinin artırılmasına katkı sunmaktadır (Hamzeh vd., 2017). Simülasyon odaklı eğitim uygulamaları; öğrencilere performanslarını geliştirecek yetkinlikleri kazandırmak amacıyla oluşturulmuş yapay bir uygulama alanıdır (Salas vd., 2008). Simülasyon odaklı eğitim süreçleri, öğrencilerin kendi zihinsel modellerini oluşturmalarını, deneyim kazanmalarını, sonuçlarını ise kontrol etme fırsatı sunmaktadır (Haperen, 2001).

Yazında simülasyon eğitimlerinin farklı türlerinden bahsedilmektedir. Söz konusu eğitimlerden birisi olan bilgisayar odaklı simülasyonlar; bilgisayar teknolojilerini içermekte, söz konusu teknoloji basit PC odaklı simülasyonlardan, tam hareketli simülasyonlara kadar çok geniş çeşitlilikte simülasyon teknolojilerini ve sanal gerçekliği ifade etmektedir (Koppenhaver, 1993). Bilgi ve

iletişim teknolojilerinin önemli değişim ve dönüşüme uğradığı günümüz eğitim süreçlerinde öğrenmede kalıcılığı sağlayabilmek amacıyla teknolojinin kullanılması önemli bir gereklilik haline gelmiştir (Kırıcı vd., 2018). Eğitim 4.0 süreçlerinde sınıflarda ince akıllı bir telefonun küçük bir etkileşimli kağıt yaprağı gibi çalışmasına olanak sunması eğitim süreçlerindeki teknolojinin önemini ifade etmektedir (Halili, 2019). Buna ilaveten eğitim sistemlerinde uygulanan uzaktan eğitim yöntemleri de eğitim 4.0 süreçleri kapsamında değerlendirilmektedir (Lopez-Garcia vd., 2019). Ayrıca eğitim süreçleri kapsamında uygulanan simülasyon odaklı eğitim uygulamalarının sanal bir gerçeklik ortamı sunması (Cook & Swift, 2006), farklı eğitim alanlarındaki eğitim 4.0 süreçlerine katkı sunmaktadır. Rol oynama simülasyonlarının; herhangi bir bilgisayar programı ya da teknoloji yani fiziksel bir araç kullanmadan sadece katılımcıların işletmeyle ilgili kurgusal bir duruma yönelik katkıda bulunmalarıyla gerçekleşmesi (Summers, 2004), uygulamalı eğitim süreçlerinin eğitim 4.0 süreçlerinde önem taşıdığını ifade etmektedir. Fiziksel odaklı simülasyonlar ise; katılımcıların işletme ile ilgili fiziksel araçlarla etkileşimde bulunmalarıyla gerçekleşmektedir (Strauss, 2006).

İşletme Eğitimi

Eğitim süreçlerinde simülasyon odaklı eğitim tekniklerinin uygulandığı alanlardan birisi de işletme eğitimidir. Endüstri 4.0 süreçlerinde geleneksel öğrenme yöntemlerinin yetersiz kalması, işletme eğitiminde eğitim 4.0 süreçlerine uygun eğitim süreçlerinin varlığını gündeme getirmektedir. İşletme eğitiminde geleneksel eğitim yöntemlerinden aktif eğitim süreçlerine geçiş ile birlikte hem teorik hem de uygulamalı eğitim yöntemlerinin gerekliliği ön plana çıkmış ve simülasyon odaklı uygulamalar gündeme gelmiştir (Carenys & Moya, 2016). İşletme eğitimindeki simülasyon odaklı eğitim uygulamalarıyla öğrenciler pazarlar, rakipler, finansal veriler ve müşteriler hakkında daha etkin kararlar verebilecek, daha önce verilmiş kararları sorgulayabilecek ve takım olarak daha iyi çalışma becerisine sahip olabilecekleridir (Vos, 2015). Yazında yapılmış araştırmalar işletme eğitimi ve uygulamalarında önemli problemleri belirtmektedir. Bu kapsamda eğitim öğretim planlarının sıklıkla teorik derslerden oluşması (Hallinger & Bridges, 2007), öğrencilerin analiz yapabilme ve muhakeme yapabilme yeterliliklerine sınırlı ölçüde önem verilmesini beraberinde getirmektedir. Üniversiteler bünyesinde verilen işletme eğitimleri uygulama yapabilme becerisine sahip öğrenciler yetiştirebilmeyi amaçlamalıdır. Bu kapsamda verilen eğitimlerle öğrencilerin örgüt atmosferi ve yöneticilerin görev ve sorumluluklarını anlayabilmeleri sağlanmalı, başarılı yönetim süreçleri için uygulanacak beceri ve teknikleri öğrencilere kazandırılmalıdır (Simon, 1967).

Yöntem

Araştırmada Türkiye’de faaliyet gösteren devlet ve vakıf üniversitelerinin açmış oldukları bölümlerdeki ve müfredatlarına eklemiş oldukları derslerdeki eğitim 4.0 süreçlerine entegre dersler, web tabanlı olarak nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmanın evrenini 2019 yılı Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları kılavuzuna (YKS) göre işletme bölümüne öğrenci alımı yapmış olan üniversiteler oluşturmuştur. Araştırma bulguları işletme eğitimi verilen üniversitelerin ilgili web sayfalarından 01.09.2019-10.09.2019 tarihleri arasında elde edilmiştir. Bu kapsamda çalışmada aşağıda belirtilen araştırma soruları oluşturulmuştur.

- Türkiye’de üniversitelerdeki işletme bölümlerinde endüstri 4.0 süreçlerini içeren dersler nelerdir?
- İşletme bölümlerinde endüstri 4.0 süreçlerini içeren dersler, anabilim dallarına göre nasıl dağılım göstermiştir?

Çalışma, devlet ve vakıf üniversitelerinin bünyesindeki dört yıllık işletme bölümleri (örgün öğretim, ikinci öğretim, açıköğretim ve uzaktan öğretim) ve eğitim 4.0 süreçlerini içeren dersler ile sınırlıdır. Söz konusu derslerin endüstri 4.0 süreçlerine uygunluğunun belirlenmesinde ilgili üniversitelerin eğitim öğretim süreçlerindeki ders planlarının içeriklerinden yararlanılmıştır.

Yazında yapılmış araştırmalar eğitim 4.0 süreçlerine entegre bölümlerin, ders müfredatlarına eklenen derslerin, buna ilaveten ilgili üniversitelerden alınabilecek sertifika programlarının varlığını göstermektedir. Çalışmadan elde edilecek veriler, işletme eğitimlerinin endüstri 4.0 süreçlerine uyumluluğunun belirlenebilmesinde önem taşımaktadır. Bu kapsamda çalışmada işletme eğitimi süreçlerinde uygulama ağırlıklı olan ve teknolojik süreçlerle desteklenen derslere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada işletme bölümlerinin eğitim öğretim planlarında yer alan dersler endüstri 4.0 bağlamında incelenmiş, bu dersler bağlı bulundukları anabilim dalları kapsamında irdelenmiştir. Bunlar aşağıdaki anabilim dallarına göre kodlanmıştır:

- Yönetim ve Organizasyon (a)
- Muhasebe ve Finans (b)
- Üretim Yönetimi ve Pazarlama (c)
- Sayısal Yöntemler (d)

Bulgular

Türkiye’de 2019 yılı Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları kılavuzuna göre (YKS);

- İşletme eğitimi veren devlet üniversitelerinin sayısının 96,
- İşletme eğitimi veren vakıf üniversitelerinin sayısının 44,
- İşletme eğitimi veren devlet ve vakıf üniversitelerinin toplam sayısının ise 140 olduğu belirlenmiştir.

Araştırma bulgularına göre; Türkiye’de 2019 yılı YKS kılavuzuna göre işletme eğitimi veren birimler toplam on bir ayrı fakülte bünyesinde eğitim öğretim hizmeti sunmaktadırlar. Bunlar;

- İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
- İşletme Fakültesi,
- İktisat Fakültesi,
- Siyasal Bilgiler Fakültesi,
- İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,
- İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi,
- Yönetim Bilimleri Fakültesi,
- İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi,
- Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi,
- Açıköğretim Fakültesi,
- Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi olarak dağılım göstermektedir.

Tablo 1’de devlet ve vakıf üniversitelerinin işletme bölümlerindeki yönetim ve organizasyon anabilim dalına ilişkin endüstri 4.0 süreçlerine uygun derslerin listesi gösterilmiştir.

Tablo 1. Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalındaki Dersler

Ders İsimleri	
Altı Sigma Sistemi ve Teknikleri	İşletmede Proje Tasarımı
Ar-Ge ve Teknoloji Yönetimi	İşletmelerde Sürdürülebilirlik Yönetimi
Bilgi Ekonomisi	İş Analitiği ve Karar Verme
Bilgi Sistemleri Yönetimi	İşletme Analitiği
Bilgi Yönetimi	İşletmecilik Uygulamaları
Bilgi Yönetim Sistemleri	İşletmeciler için Uygulama Atölyesi
Bilgi Teknolojileri Kullanımı	İşletme Simülasyonları
Bilgi Tabanlı Yönetim	İşletme Sistemlerinin Simülasyonu
Bilgi Toplumu ve Ekonomik Kalkınma	İşletmelerde Simülasyon Teknikleri
Bilim, Teknoloji ve Yenilik Ekonomisi	İşletmelerde Yapay Zeka Teknolojileri ve Yönetimi
Bilim ve Teknoloji Politikası	İşletmelerde Yenilik Stratejileri
Bilgi Toplumu ve Yeni Ekonomi	İşletme Yönetiminde Paket Programlar
Bilişim Tabanlı Yönetim	İşletme Problemlerinin Çözümünde Bilgisayar Uygulamaları
Bilgi Teknolojileri Denetimi	Kurumsal Bilgi Sistemleri
Değişim Yönetimi	Operasyonel Yönetim
Dijital Dönüşüm	Proje Yönetimi
Dijital Dönüşüm ve İnovasyon Yönetimi	Sektörel Çözümler
Dijital İşletmecilik	Stratejik Bilişim Teknolojileri Yönetimi
Elektronik İşletmeciliğin Temelleri	Sürdürülebilirlik Yönetimi
E-İş	Teknoloji Yönetimi
E-İş ve E-Ticaret	Teknoloji ve Yenilik Yönetimi
E-İşletme	Teknoloji ve İnovasyon Yönetimi
E-İşletmecilik	Teknoloji, İnovasyon ve Girişimcilik
E-İşletme Sistemleri	Teknoloji ve Yenilik İktisadı
Elektronik ve Dış Ticaret Dinamikleri	Uygulamalı Proje Yönetimi
Yönetimi	Uygulamalı İşletmecilik
Eleştirel Düşünme, Yaratıcılık ve Girişimcilik	Uygulamalı İşletme ve Toplum
Enterprise 2.0	Uygulamalı Girişimcilik
Girişimcilik	Uygulamalı Sosyal Araştırmalar
Girişimcilik ve İş Kurma	Veritabanı Yönetim Sistemleri
Girişimcilik ve İnovasyon	Yapay Zeka
Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi	Yaratıcı Düşünme ve Problem Çözme Teknikleri
Girişimcilik ve KOBİ'ler	Yaratıcı Ekonomi
Girişimcilik ve KOBİ Yönetimi	Yaratıcılık Yönetimi
Girişimcilik Vaka Analizi	Yaratıcılık ve İş Fikri Geliştirme
Girişimcilik ve Yenilik Uygulamaları	Yenilik Yönetimi
İnovasyon Stratejisi	Yenilik ve Yaratıcılık Yönetimi
İnovasyon ve Teknoloji Yönetimi	Yenilikçilik ve Girişimcilik
İnovasyon ve Yeni Ürün Geliştirme	Yenilikçilik ve Endüstriyel Organizasyonlar
İnsan Kaynakları Bilişim Sistemleri	Yetkinlik Yönetimi
İş Oyunu Semineri	Yönetimde Örnek Olaylar
İş Modeli Planlaması	Yönetim Bilgi Sistemleri
İşletme Bilgi Sistemleri	Yönetim Bilişim Sistemleri
İşletme Bilişim Sistemleri	Yönetim Bilişim Sistemleri ve Uygulamaları
İşletmelerde Bilgi Yönetimi	Yönetimsel Beceri Laboratuvarı
İşletmede Proje Uygulaması	Yönetimde Analitik Çözümler

Tablo 2’de devlet ve vakıf üniversitelerinin işletme bölümlerindeki muhasebe ve finans anabilim dalına ilişkin endüstri 4.0 süreçlerine uygun derslerin listesi gösterilmiştir.

Tablo 2. Muhasebe ve Finans Anabilim Dalındaki Dersler

Ders İsimleri	
Bilgisayar Destekli Muhasebe	Finans Uygulamaları
Bilgisayar Destekli Finansal Muhasebe Uygulamaları	Finansal Veri Analizi
Bilgisayar Destekli Maliyet Muhasebesi Uygulamaları	Girişimcilik Finansı
Bilgisayarlı Muhasebe Uygulamaları	Hesaplama ve Bilgi Sistemlerine Giriş
Bilgisayarlı Muhasebe Paket Programlar	İşletmeciler için Bilgisayarlı Muhasebe Uygulamaları
Borsa ve Analiz	Muhasebe Bilgi Sistemleri
Borsa ve Teknik Analiz	Muhasebe Bilgi Sistemi ve Organizasyonu
Denetim Teknolojileri ve Uygulama	Muhasebede Bilgisayar Uygulamaları
E-Finans	Muhasebede Paket Programlar
Elektronik Hesap Tabloları	Muhasebede Örnek Olaylar
Finansal ve Ekonomik Zaman Serileri	Muhasebe Vaka Uygulamaları
Finansal Modelleme	Portföy Yönetimi ve Borsa Uygulamaları
Finansal Modelleme Uygulamaları	Uygulamalı Portföy Analizi
Finansal Okuryazarlık	Yaratıcı Endüstriler için Finans
Finansal Olay Çözümleri	Yatırım Projeleri Analizi
Finansta Örnek Olaylar	Yönetim Muhasebesinde Vaka Etüdları

Tablo 3’de devlet ve vakıf üniversitelerinin işletme bölümlerindeki üretim yönetimi ve pazarlama anabilim dalına ilişkin endüstri 4.0 süreçlerine uygun derslerin listesi gösterilmiştir.

Tablo 3. Üretim Yönetimi ve Pazarlama Anabilim Dalındaki Dersler

Ders İsimleri	
Analitik Pazarlama	İnovasyon ve Markalaşma
Dijital Marka Yönetimi ve Sosyal Medya	İnovasyon ve Yeni Ürün Geliştirme
Dijital Dönüşüm	İnternet Programcılığı
Dijital Pazarlama	İnternette Pazarlama
Dijital Marka Yönetimi ve Sosyal Medya	Karar Destek Sistemleri
Dijital Okuryazarlık	Kurumsal Kaynak Planlaması
Endüstriyel Organizasyon	Marka Değeri Üretimi ve Maksimizasyonu
Elektronik Pazarlama	Modern Lojistik Uygulamaları
Elektronik Pazarlama Yönetimi	Pazarlama Araştırmaları Uygulamaları
E-Ticaret	Pazarlama Bilgi Sistemi
E-Ticaret ve İnternette Pazarlama	Pazarlama Uygulamaları
E-İş ve Kurumsal Kaynak Planlaması	Pazarlamada Uygulamalı Oyunlar
E-Ticaret ve E-İş	Pazarlamada Vaka Yönetimi
E-Ticaret ve Pazarlama Stratejileri	Sistem Analizi ve Tasarımı
Elektronik İhracat	Sosyal Medya
Elektronik Ticaret	Sosyal Medya ve Pazarlama Stratejileri
Elektronik Ticaret ve İnternette Pazarlama	Sürdürülebilir Pazarlama
Endüstriyel Pazarlama	Uluslararası Ticaret Uygulamaları Atölyesi
ERP Uygulamaları	Uygulamalı Stratejik Marka Yönetimi
Elektronik Pazarlama	Uygulamalı Tüketici Davranışları
Elektronik Pazarlama Teknikleri	Üretim ve Envanter Sistemlerinin Modellenmesi
E-Pazarlama	Üretim Yönetiminde Kantitatif Teknikler
E-Müşteri İlişkileri Yönetimi	Veri Güdümlü Pazarlama
Elektronik İhracat	Yeni Ekonomi ve E-Ticaret
	Yenilik ve Ürün Hizmet Tasarımı

Tablo 4’de devlet ve vakıf üniversitelerinin işletme bölümlerindeki sayısal yöntemler anabilim dalına ilişkin endüstri 4.0 süreçlerine uygun derslerin listesi gösterilmiştir.

Tablo 4. Sayısal Yöntemler Anabilim Dalındaki Dersler

Ders İsimleri	
Akıllı Sistemler	İşletmeciler İçin Tahmin Yöntemleri
Algoritma ve Programlamaya Giriş	İşletme Oyunu
Algoritma ve Yazılım Dilleri	İşletmeler İçin Veri Analitiği
Bilgisayar Destekli İstatistik Uygulamaları	İşletmelerde Büyük Veri ve İş Zekası Uygulamaları
Bilgisayar Destekli Modelleme	İşletmelerde Büyük Veri ve Yapay Zeka Uygulamaları
Bilgisayar Destekli Optimizasyon	İşletmelerde Zaman Serileri Uygulamaları
Bilgisayar Okuryazarlığı	Kantitatif Analiz Teknikleri
Bilgisayar Programlama	Kantitatif Karar Verme Yöntemleri
Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS Uygulamaları	Karar Destek Sistemleri
Bulanık Mantık Modelleri ve Uygulamaları	Karar Verme Teknikleri
Bulanık Mantık ve İşletme Uygulamaları	Non Parametrik Testler ve R Uygulamaları
Çok Değişkenli İstatistiksel Analizler/Teknikler	Nicel Çözümleme Yöntemleri
Çok Değişkenli Veri Analizi	Nicel Karar Verme Yöntemleri
Çok Kriterli Karar Verme Teknikleri	Nicel Veri Analizi
Doğrusal Programlama	Optimizasyon
Elektronik Tablo ile Modelleme	Oyun Tabanlı Blok Programlama
Entegre Bilişim Sistemleri ile Analiz ve Yorumlama	Paket Programlar ile Analiz
İleri Bilgisayar Kullanımı	Parametrik Olmayan İstatistiksel Yöntemler
İstatistiksel Programlar	Sayısal Karar Verme Teknikleri
İş Dünyasında Veri Yönetimi	Sayısal Yöntemlerde Bilgisayar Uygulamaları
İşletmelerde Bilgisayar Uygulamaları	Sayısal Yöntemlerde Paket Program Uygulamaları
İşletmeler için Bulut Bilişim	Sosyal Ağ Analizi
İşletmelerde Karar Verme Teknikleri	Sistem Analizi ve Tasarımı
İşletmelerde Sayısal Karar Verme Teknikleri	Tahmin Teknolojileri ve Modelleme
İşletme Sistemlerinin Simülasyonu	Tahmin Yöntemleri Uygulamaları
İşletme Uygulamaları İçin Bilgisayar Programlama	Uygulamalı Ekonometri
İşletmesel Veri Analizi	Uygulamalı Ekonomik Analiz
Matematiksel Programlama	Uygulamalı İstatistik
R'a Giriş ve Temel İstatistik	Uzlaşma ve Karar Verme Süreçleri
R ile Programlamaya Giriş	Veri Madenciliği
R Uygulamalı İstatistik	Veri Madenciliği ve Bilgi Keşfi
Simülasyon	Veri Tabanı Yönetim Sistemleri
Uygulamalı İstatistik	Veri Tabanı Yönetimi
Uygulamalı İşletme İstatistiği	Yapay Zeka
Veri Tabanı Yönetim Sistemleri	Yönetimde Oyun Teorisi
İstatistiksel Kalite Kontrol	Yönetimsel Karar Verme Teknikleri
İstatistiksel Kalite Yönetimi	Yöneylem Araştırmaları Uygulamaları
İstatistiksel Paket Programlar	Zaman Serileri Analizi
İşletmede Büyük Veri ve Yapay Zeka Uygulamaları	Web Teknolojisi ve İşletme Sistemleri
İşletme İçin İstatistiki Analiz	

Araştırmadan elde edilen bulgular endüstri 4.0 içerikli derslerin sıklıkla işletme bölümü, yönetim ve organizasyon anabilim dalı bünyesinde olduğunu göstermektedir. Daha sonra sırasıyla sayısal yöntemler, üretim yönetimi ve pazarlama, ile muhasebe ve finans anabilim dallarında endüstri 4.0 içerikli derslere yer verildiği belirlenmiştir. Bu kapsamda eğitim öğretim planları incelendiğinde; yönetim ve organizasyon anabilim dalında 91, sayısal yöntemler anabilim dalında 79, üretim yönetimi ve pazarlama anabilim dalında 49 ve muhasebe ve finans anabilim dalında ise 32 farklı ders ismiyle, endüstri 4.0 içerikli derslerin yer aldığı belirlenmiştir. Fakat benzer içerikli derslerin farklı isimlerle belirtilmiş olması, söz konusu derslerin sayısının artmasını beraberinde getirmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular endüstri 4.0 içerikli derslerin sıklıkla seçmeli dersler, nadiren zorunlu dersler kategorisinde olduğunu göstermektedir.

Çalışmada endüstri 4.0 kapsamlı dersler belirlenirken, eğitim öğretim planlarının içerikleri değerlendirilmiştir. Bu bağlamda

eğitim öğretim planlarında belirtildiği gibi, söz konusu derslerin deneyim temelli öğretilmesi halinde nitelikli öğrenme süreçleri beraberinde gelebilecektir. Eğitim öğretim planlarında belirtilen derslerin teorik olarak işlenmesi yanında, teknoloji ve uygulama süreçleri ile iç içe olması öğrencilerin mezun olduktan sonra işletmelerde satış-pazarlama, yönetim, üretim vb. departmanlarda işi bilen ve nitelik değeri yüksek insan kaynaklarını örgütsel süreçlere hazırlayacaktır.

Tartışma ve Sonuç

Eğitim, ülkelerin sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan gelişmelerini beraberinde getiren önemli unsurlardan birisidir. Eğitim kurumlarından birisini oluşturan üniversitelerde verilen eğitimlerin en önemli görevi; ülke ekonomisine katkıda bulunacak alanında uzman ve nitelikli insan kaynağı ihtiyacının karşılanmasına yardımcı olmaktır. Bu bağlamda dünyadaki hızlı değişime uyum sağlamak zorunda olan yükseköğretim kurumlarının mezun olan öğrencilerini sürekli geliştirme ve iyileştirme sürecinde, eğitim 4.0 süreçlerine odaklanmaları önem teşkil etmektedir.

Yükseköğretim kurumlarında verilen işletme alanındaki eğitim ile öğrencilere kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarında çalışabilmelerinin yanında girişimci bireyler olarak kendi işletmelerini kurma ve yönetebilme becerisine sahip olabilmeleri hedeflenmektedir. Fakat üniversitelerin çeşitli bölümlerinde olduğu gibi, işletme bölümlerinden de mezun olan pek çok öğrencinin beklentilerine uygun alanlarda istihdam edilememeleri, üniversitelerden mezun olan pek çok öğrencinin birden fazla diploması olmasına rağmen iş bulamama sorunları, üniversiteler ile iş dünyasının beklentileri arasında farklılıklar olduğunu göstermektedir. Ülkemizin nitelikli insan kaynakları ihtiyacının daha etkin karşılanabilmesi için, eğitim programlarının sektörle beraber ve sektörlerin ihtiyacı doğrultusunda yeniden yapılandırılması önem taşımaktadır. İşletme eğitimi ile bireylere toplumsal yaşamda ve özellikle çalışma hayatında ihtiyaç duyulan bilgi ve becerileri kazandırarak, nitelikli insan kaynaklarının yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda üniversitelerin işletme eğitimi veren bölümlerinin endüstri 4.0 süreçleri ekseninde eğitim öğretim planlarını uyumlaştırmaları, buna ilaveten söz konusu derslerin sadece teorik olarak işlenmesi yerine deneyim temelli öğretilmesi, nitelikli öğrenme süreçlerine zemin hazırlamaktadır. Böylece işletme eğitimi süreçlerinin teknoloji ve uygulama süreçleri ile iç içe olması öğrencilerin mezun olduktan sonra işletmelerde satış-pazarlama, yönetim, üretim vb. departmanlarda işi bilen ve nitelik değeri yüksek insan kaynaklarının örgütsel süreçlerde tercih edilmelerini beraberinde getirebilecektir.

Araştırmadan elde edilen bulgular, endüstri 4.0 içerikli derslerin sıklıkla işletme bölümü yönetim ve organizasyon anabilim dalı ile sayısal yöntemler anabilim dalında olduğunu göstermiştir. Söz konusu ders sayılarının işletme bölümlerinin diğer anabilim dallarında da artırılması önem teşkil etmektedir. Ayrıca endüstri 4.0 içerikli derslerin büyük çoğunluğu seçmeli dersler listesinde bulunmaktadır. Bu derslerin özellikle zorunlu dersler gibi eğitim öğretim müfredatlarında yer alması, öğrencilerin yetkinlik süreçlerinin gelişimine zemin hazırlayacaktır. Bu araştırmanın üniversitelerin eğitim veren tüm birimlerinde yapılması, eğitim öğretim planlarının endüstri 4.0 süreçlerine uygunluklarının belirlenerek revize edilmesi ve dahası eğitim öğretim planlarına eklenen derslerde teorik anlatımın dışına çıkılarak uygulama becerisi geliştirmeye ve deneyim temelli gerçekleştirilmesine olanak sunulması önerilmektedir. Buna ilaveten işletme bölümlerinin endüstri 4.0 süreçlerine uygun olarak insan kaynakları 4.0, üretim 4.0, pazarlama 4.0, finans 4.0, muhasebe 4.0, endüstri 4.0 sürecinde global rekabet stratejileri vb. dersleri eğitim öğretim planlarına eklemeleri, deneyim temelli öğrenme teknikleri sunarak, söz konusu dersleri uygulama ağırlıklı olarak güncellemeleri önerilmektedir.

Kaynakça

- ACATECH, (2013). Acatech: Recommendations for Implementing the Strategic Initiative Industrie 4.0, Final Report of the Industry 4.0 Working Group.
- Antonelli, D.; Dorianna, M. D.; Maffei, A.; Modrak, V.; Putnik, G.; Stadnicka, D. & Stylios, C. (2019). Tiphys: An Open Networked Platform for Higher Education on Industry 4.0. Procedia, 79, 706-711.

- Bell, B.S.; Kanar, A. M. & Kozlowski, S.W.J. (2008). Current Issues and Future Directions in Simulation-Based Training in North America. *International Journal of Human Resource Management*, 19, 1416- 1434.
- Carenys, J. & Moya, S. (2016). Digital Game-Based Learning in Accounting and Business Education, *Accounting Education*, 25(6), 598-651.
- Cirillo, V.; Freddi, D.; Rinaldini, M.; Staccioli, J.& Virgillito, M. E. (2018). Industry 4.0 and its Consequences for Work and Labour, *Fondazione Claudio Sabattini*.
- Cook, R. W & Swift, C. O. (2006). The Pedagogical Efficacy of a Sales Management Simulation, *Marketing Education Review*, 16, 37- 46.
- Diwan, P. (2017). Is Education 4.0 an Imperative for Success of 4th Industrial Revolution?, <https://medium.com/@pdiwan/is-education-4-0-an-imperative-for-success-of-4th-industrial-revolution-50c31451e8a4> , Erişim tarihi: 10/10/2019.
- Drath R. & Horch A. (2014). Industrie 4.0: Hit or Hype, *IEEE Industrial Electronics Magazine* , 8(2), 1-6.
- Görçün Ö. F. (2016). Dördüncü Sanayi Devrimi Endüstri 4.0, *Beta Yayınları*.
- Halili, H. (2019). Technological Advancements in Education 4.0. *The Online Journal of Distance Education and e-Learning*, 7(1), 63-69.
- Hallinger P. & Showanasai, P. 2014. Simulation-Based Learning in Management Education. *Journal of Management Development*, 33(3), 218- 244.
- Hallinger, P. & Bridges, E. M. (2007). A Problem-based Approach for Management Education: Preparing Managers for Action, *Dordrecht*.
- Hamzeh, F.; Theokaris, C.; Rouhana, C. & Abbas, Y. (2017). Application of Hands-on Simulation Games to Improve Classroom Experience, *European Journal Of Engineering Education*, 42(5), 471-481.
- Haperen, K.V. (2001). The Value of Simulation Exercises for Emergency Management in the United Kingdom, *Risk Management*, 3(4), 35-50.
- Hariharasudan, A. & Kot, Sebastian (2018). A Scoping Review on Digital English and Education 4.0 for Industry 4.0, *Social Sciences*, 7(227), 1-13.
- Hussin, A. Aziz (2018). Education 4.0 Made Simple: Ideas For Teaching. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 6(3), 92-98.
- Janíková, M. & Kowaliková, P. (2017). Technical Education in The Context of The Fourth Industrial Revolution. *Open Online Journal for Research and Education*, Special Issue, December, 65-73.
- Khan, A. & Turowski, K. (2016). A Perspective on Industry 4.0: From Challenges to Opportunities in Production Systems. In *Proceedings of the International Conference on Internet of Things and Big Data*, 441-448.
- Koppenhaver, G.D. (1993). An Evaluation of Three Bank Management Simulations: Preliminary Results. *Finanacial Practice and Education*. Fall: 89- 96.
- Kırcı, M.G.; Artun, H. & Bakırcı, H. (2018). Eğitim Bilişim Ağı Destekli Eğitimin Kuvvetin Ölçülmesi ve Sürdürme Kavramlarının Öğrenilmesine Etkisi, *Turkish Studies*, 13(6), Winter, 23-38.
- Liagkou, V.; Salmas, D. & Stylios, C. (2019). Realizing Virtual Reality Learning Environment for Industry 4.0. *Procedia CIRP*, 79, 712-717.
- Lopez-Garcia, T. J.; Alvarez-Cedillo, J. A.; Sanchez, T. A. & Vicario-Solorzano, C. M. (2019). Review of Trends in the Educational Model of Distance Education in Mexico, towards an Education 4.0, *Computer Reviews Journal*, 3, 111-121.
- Manda, M. I. & Dhaou, S. B. (2019). Responding to The Challenges and Opportunities in The 4th Industrial Revolution in

- Developing Countries. In Proceedings of the 12th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance (ICEGOV), Melbourne, VIC, Australia, April 3-5, 244-253.
- Mrugalska, B.& Wyrwicka, K. M. (2017). Towards Lean Production In Industry 4.0, Procedia Engineering, 182, 466-473.
- Nagy, J.; Oláh, J.; Erdei, E.; Máté, D. & Popp, J. (2018). The Role and Impact of Industry 4.0 and the Internet of Things on the Business Strategy of the Value Chain—The Case Of Hungary. Sustainability, 10(3491), 1-25.
- Özsoylu A. F. (2017). Endüstri 4.0, Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi, 21(1), 41-64.
- Öztürk, E.& Koç, K. H. (2017). Endüstri 4.0 ve Mobilya Endüstrisi, 4.Uluslararası Mobilya ve Dekorasyon Kongresi, Düzce / Türkiye, Ekim.
- Salas, E.; Wilson, K. A.; Lazzara, E.; King, H. B.; Augenstein, J. S.; Robinson, D. W.& Birnbach, D. J. (2008). Simulation-Based Training For Patient Safety: 10 Principles that Matter. Journal of Patient Safety, 8(4), 3- 8.
- Simon, H. A. (1967). The Business School a Problem in Organizational Design. The Journal of Management Studies, 4(1), 1-16.
- Slotte, V.& Herbert, A. (2007). Engaging Workers in Simulation-Based E-Learning. Journal of Workplace Learning, 20(3), 165- 180.
- Strauss, U. 2006. Using a Business Simulation to Develop Key Skills- The Merckis Experience. Industrial and Commercial Training. 38(4), 213- 216.
- Summers, G. J. (2004). Today's Business Simulation Industry. Simulation and Gaming. 35(2), 208- 241.
- Vos, L. (2015). Simulation Games in Business and Marketing Education: How Educators Assess Student Learning From Simulations. The International Journal of Management Education, 13, 57-74.
- Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) Kılavuzu (2019). https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2019/YKS/ontkilavuz_18072019.pdf, Erişim Tarihi: 01.09.2019.

İnternet Kaynakları

Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin İşletme Bölümü Eğitim Öğretim Planları;

- <http://www.agu.edu.tr/userfiles//is%CC%A7letme/agusletmekatalogTR.pdf>, Abdullah Gül Üniversitesi, Yönetim Bilimleri Fakültesi, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- <https://isletme.atu.edu.tr/PagesTR/detay.aspx?pagelid=58>, Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- <http://isletme.adiyaman.edu.tr/Programlar/Lisans-Programi>, Adıyaman Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- <https://isletme.aku.edu.tr/wp-content/uploads/sites/109/2019/01/E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M-REHBER%C4%B0-2019.pdf>, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- <https://www.agri.edu.tr/detail.aspx?id=1215&bid=322&tid=5>, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- <http://isletmebolumu.akdeniz.edu.tr/wp-content/uploads/2016/03/2019-2020-I%CC%87s%CC%A7letme-Gu%C4%B0-C%88z-Do%CC%88nemi-O%CC%88rgu%CC%88n-Ders-Program%C4%B1-4.pdf>, Akdeniz Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- <https://iibf.aksaray.edu.tr/2018-2019-bahar-donemi-ders-programlari>, Aksaray Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- <https://isletme.alanya.edu.tr/isletme-bolumu/ders-katalogu-1>, Alanya Alaattin Keykubat Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Erişim Tarihi: 01.09.2019.

- <https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/207/isletme-bolumu/dersler>, Anadolu Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- <https://www.anadolu.edu.tr/acikogretim/acikogretim-fakulteler/1588/isletme/dersler>, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- <https://api.hacibayram.edu.tr/files/1/Transferred%20Files/%C4%B0%C5%9Fletme%20B%C3%B6l%C3%BCm%C3%BC/2018-2019%20G%C3%BCz%20D%C3%B6nemi%20Ders%20Programlar%C4%B1/isletme-ders-programi.pdf>, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- https://obs.asbu.edu.tr/oibs/bologna/dersler_ext.aspx?lang=tr&infopage=1&curProgID=1036, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- http://bbs.ankara.edu.tr/Ders_Plani.aspx?bno=4300&bot=1920, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- https://aybu.edu.tr/isletme/isletme/custom_page-329-ders-mufredati.html, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- <https://www.ardahan.edu.tr/birim.aspx?id=1002141>, Ardahan Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- <https://obs.artvin.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=0937322003550532228355753221638808366843523038776355753333633360>, Artvin Çoruh Üniversitesi, Hopa İİBF, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- <https://www.ataaof.edu.tr/Dosyalar/%C4%B0%C5%9FletmeLisans.pdf>, Atatürk Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- <https://atauni.edu.tr/yuklemeler/e1a5b5326d82550d73fd001f52b6ebb5.pdf>, <https://webarsiv.atauni.edu.tr/yuklemeler/286ffa8fc477d212df80c854e4c9a1ec.pdf>, Atatürk Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- [https://akademik.adu.edu.tr/fakulte/nazilliiibf/webfolders/ISLETME\(1\).pdf](https://akademik.adu.edu.tr/fakulte/nazilliiibf/webfolders/ISLETME(1).pdf), Aydın Adnan Menderes, Nazilli İİBF, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- <http://www.balikesir.edu.tr/site/birim-duyuru/isletme-bolumu-453>, Balıkesir Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <https://iibf.bandirma.edu.tr/Content/Web/Yuklemeler/Sayfa/Dosya/442/91def79e-9f27-58e3-50ca-8594e38e4eb1.pdf>, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <https://cdn.bartın.edu.tr/isletme/6e50886cacc35fd0ccc15dc2c6c9ff49/lisans-plan-2.pdf>, Bartın Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <https://iibf.batman.edu.tr/404.htm?aspxerrorpath=/FacultyPage/iibf/872>, Batman Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <http://w3.bilecik.edu.tr/iibf/wp-content/uploads/sites/23/2018/07/%C4%B0%C5%9Fletme-B%C3%B6l%C3%BCm%C3%BC-Ders-%C4%B0%C3%A7erikleri.pdf>, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <https://mgmt.boun.edu.tr/tr/content/ders-program%C4%B1>, Boğaziçi Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <https://iibf.ibu.edu.tr/ogrenci/mufredat-ve-ders-icerikleri>, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <https://obs.mehmetakif.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=0301355003660632228344603443235505355703418432194366903556032240>, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <http://depo.btu.edu.tr/dosyalar/business/Dosyalar/PROGRAM%20%C4%B0LE%20%C4%B0LG%C4%B0L%C4%B0%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%281%29.pdf>, Bursa Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <http://bilgipaketi.uludag.edu.tr/Programlar/Detay/340?AyID=23>, Bursa Uludağ Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.

- http://ebs.comu.edu.tr/Ders_Plani.aspx?bno=1142&bot=1658, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, BİGA İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <http://isletme.sbf.comu.edu.tr/programlarin-amaci/isletme-lisans-amac.html>, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <http://bbs.karatekin.edu.tr/derskatalog.aspx?bkod=01&fkod=05>, Çankırı Karatekin Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- http://eobs.cu.edu.tr/ProgAmac_tr.aspx?ProgID=55, Çukurova Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <https://kozanif.cu.edu.tr/cu/bolumler/isletme-bolumu/ders-plani>, Çukurova Üniversitesi, Kozan İşletme Fakültesi, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <http://www.dicle.edu.tr/tr/akademik/fakulteler/iktisadi-ve-idari-bilimler-fakultesi/iibf-isletme-bolumu>, Dicle Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- http://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2015-2016/tr/bolum_1176_tr.html, Dokuz Eylül Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- http://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2015-2016/tr/bolum_1162_tr.html, Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme fakültesi, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <http://if.duzce.edu.tr/Dokumanlar/if/i%C5%9Fletme%20n%C3%B6.pdf>, Düzce Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <https://ebys.ege.edu.tr/ogrenci/ebp/organizasyon.aspx?kultur=tr-tr&Mod=1&ustbirim=13&birim=2&altbirim=-1&program=2753&organizasyonId=158&mufredatTurId=932001>, Ege Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <http://iibf.erciyes.edu.tr/cerceveders.asp>, Erciyes Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <https://erzurum.edu.tr/Content/etugeneldosyalar/4e0ad5e5-265e-42b9-bce3-e6f3b7e497e0.pdf>, Erzurum Teknik Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <https://iibf.ogu.edu.tr/Storage/IktisadiIdariBilimler/Uploads/i%C5%9Fletme-ders-program%C4%B1.pdf>, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <http://isletme.iib.firat.edu.tr/tr/node/109>, Fırat Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <https://ects.gsu.edu.tr/tr/program/programmedetails/15>, Galatasaray Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- https://www.gantep.edu.tr/ab/dersler.php?bolum=400&bolum_id=402, Gaziantep Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- http://abl.gtu.edu.tr/ects/?duzey=ucuncu&menu=lisans_ogretimprogrami&bolum=546&tip=lisans Gebze Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Erişim Tarihi: 11.09.2019.
- http://iibf.giresun.edu.tr/Files/ckFiles/iibf-giresun-edu-tr/Ders%20Katalog/isletme_2017_2018.pdf, Giresun Üniversitesi, İİBF, Giresun Üniversitesi, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- http://akts.hacettepe.edu.tr/ders_listesi.php?prg_ref=PRGRAM_000000000000000000000000108&birim_kod=390&submenuheader=2&prg_kod=390&programduzey=2&dil_kod=1, Hacettepe Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- https://obs.hakkari.edu.tr/oibs/bologna/dersler_ext.aspx?lang=tr&infopage=1&curProgID=1027, Hakkari Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <http://web.harran.edu.tr/isletme/tr/ders-icerikleri/orgun-ogretim/>, Harran Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- <http://www.mku.edu.tr/departments.aspx?birim=11&icerik=912>, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- http://inonu.edu.tr/media/iys/cmscontent/2003/2017/11/%C4%B0%C5%9Fletme_ders_i%C3%A7erik.pdf, İnönü Üniversitesi,

İİBF, Erişim Tarihi: 02.09.2019.

<https://siyasalbilgiler.medeniyet.edu.tr/documents/siyasalbilgiler/sletme-turkce.pdf>, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Erişim Tarihi: 02.09.2019.

<http://www.sis.itu.edu.tr/tr/dersplan/plan/SIS/201410.html>, İstanbul Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Erişim Tarihi: 02.09.2019.

<http://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=1202&yil=2019>, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Erişim Tarihi: 02.09.2019.

<http://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=1201&yil=2019>, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi, Erişim Tarihi: 02.09.2019.

<http://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=1164&yil=2019>, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Erişim Tarihi: 02.09.2019.

<http://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=1269&yil=2019>, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Erişim Tarihi: 02.09.2019.

<http://bilgipaketi.bakircay.edu.tr/DereceProgramlari/Detay/1/414/932001>, İzmir Bakırçay Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 03.09.2019.

http://www.idu.edu.tr/?page_id=1301, İzmir Demokrasi Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 03.09.2019.

<https://ubs.ikc.edu.tr/AIS/OutcomeBasedLearning/Home/Index?id=94>, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 03.09.2019.

<https://www.kafkas.edu.tr/iibf/TR/sayfa5720>, Kafkas Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 03.09.2019.

<http://isletme.ksu.edu.tr/Default.aspx?Sid=16698>, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 03.09.2019.

<http://isletme.karabuk.edu.tr/yuklenen/dosyalar/1261226201843447.pdf>, Karabük Üniversitesi İşletme Fakültesi, Erişim Tarihi: 03.09.2019.

http://www.ktu.edu.tr/dosyalar/isletme_c0337.pdf, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Erişim Tarihi: 03.09.2019.

<https://obs.kmu.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=0917311003880833342378053886435505311143313833291366903111238960>, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 03.09.2019.

<https://iibf.kastamonu.edu.tr/images/2018/bolumler/ders-icerikleri/iktisat-ders-icerikleri.pdf>, Kastamonu Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 03.09.2019.

https://panel.kku.edu.tr/Content/iibf/1920_g_dp_isletme.pdf, Kırıkkale Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 03.09.2019.

http://iibf.klu.edu.tr/dosyalar/birimler/iibf/dosyalar/dosya_ve_belgeler/DERS%20%C4%B0%C3%87ER%C4%B0KLER%C4%B0/isletme.pdf, Kırklareli Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 03.09.2019.

http://dosyayukleme.ahievran.edu.tr/dosyalar/Isletme_Bolumu_Ders_Plani.pdf, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 03.09.2019.

<http://iibf.kilis.edu.tr/bolum/IIII02/sayfa/2347/bolum-katalog-ve-ders-icerikleri>, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 03.09.2019.

<http://isletme.kocaeli.edu.tr/duyurular.php>, Kocaeli Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 03.09.2019.

<http://isletme.dpu.edu.tr/tr/index/sayfa/4592/lisans>, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 03.09.2019.

<http://katalog.cbu.edu.tr/Site/CourceStructure.aspx?ProgramID=286&lang=1>, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İİBF, Erişim

Tarihi: 04.09.2019.

<http://www.artuklu.edu.tr/isletme/ders-icerikleri>, Mardin Artuklu Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 04.09.2019.

<http://isletme.marmara.edu.tr/ogrenci/ders-programlari-icerikleri>, Marmara Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 04.09.2019.

<http://www.mersin.edu.tr/akademik/iktisadi-ve-idari-bilimler-fakultesi/bolumler/isletme-bolumu/programlar/isletme/dersler>, Mersin Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 04.09.2019.

http://ects.mu.edu.tr/tr/program/9#link_14, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 04.09.2019.

<http://iibf.alparslan.edu.tr/files/islicerik.pdf>, Muş Alparslan Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 04.09.2019.

<https://www.erbakan.edu.tr/isletme/sayfa/2404>, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Erişim Tarihi: 04.09.2019.

<http://ects.nevsehir.edu.tr/ects/bilgipaketi/dil/tr/bolum/180002/sayfa/1>, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 04.09.2019.

<http://www.ohu.edu.tr/iibf/isletme/dersplani>, Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 04.09.2019.

<http://iibf.omu.edu.tr/tr/%C3%B6%C4%9Frenci/ders%20programlar%C4%B1/2019-2020%20G%C3%9CZ%20D%C3%96NEM%C4%B0%20DERS%20PROGRAMIt.pdf>, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 04.09.2019.

<http://unyeiibf.odu.edu.tr/>, Ordu Üniversitesi, Ünye İİBF, Erişim Tarihi: 04.09.2019.

<http://ba.metu.edu.tr/tr/programlar/lisans/mufredat>, ODTÜ, İİBF, Erişim Tarihi: 04.09.2019.

<http://depo.osmaniye.edu.tr/dosyalar/isletme/Dosyalar/SON%20%C4%B0%C5%9ELETME%20M%C3%9CFREDATI%20%20KARAR%201%20EK.pdf>, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 04.09.2019.

<https://ebs.pau.edu.tr/BilgiGoster/Program.aspx?Ing=1&dzy=3&br=20&bl=53&pr=45&dm=3>, Pamukkale Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 04.09.2019.

<http://iibf.erdogan.edu.tr/Files/ckFiles/iibf-erdogan-edu-tr/ISL%20ders%20plan%C4%B1%202018.pdf>, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 05.09.2019.

http://isletme.sakarya.edu.tr/tr/6336/ebs_bolum_lisans, Sakarya Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Erişim Tarihi: 05.09.2019.

https://www.selcuk.edu.tr/iktisadi_ve_idari_bilimler/isletme/bolum_dersleri/tr, Selçuk Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 05.09.2019.

http://www.selcuk.edu.tr/aksehir_iktisadi_ve_idari_bilimler/isletme/bolum_dersleri/tr, Selçuk Üniversitesi, Akşehir İİBF, Erişim Tarihi: 05.09.2019.

https://www.selcuk.edu.tr/beysehir_ali_akkanat_isletme/isletme/bolum_dersleri/tr, Selçuk Üniversitesi, Beyşehir Ali Akkanat İşletme Fakültesi, Erişim Tarihi: 05.09.2019.

<http://isletme.siirt.edu.tr/detay/ders-icerikleri/873752779.html>, Siirt Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 05.09.2019.

<http://www.cumhuriyet.edu.tr/userfiles/file/iibf/isletme-2013-icerik.pdf>, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 05.09.2019.

<http://iibf.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/271/files/isletme-bolumu-ders-plani-2012-mufredati-01082019.pdf>, Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 05.09.2019.

<https://www.sirnak.edu.tr/resimler/files/isl%20ders%20icrk-all.pdf>, Şırnak Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 06.09.2019.

<http://iibf-is.web.nku.edu.tr/gecmiskataloglar.php?bid=196&aid=85>, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 06.09.2019.

- https://obs.gop.edu.tr/oibs/bologna/dersler_ext.aspx?lang=tr&infopage=1&curProgID=2010&bidr=11111&bid=11111, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 06.09.2019.
- <https://eos.trakya.edu.tr/Pages/CoursePlan.aspx?lang=tr-TR&academicYear=2019&facultyId=7&programId=1&menuType=unit>, Trakya Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 06.09.2019.
- <http://isletme.tau.edu.tr/tr/ogretim-plani>, Türk-Alman Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 06.09.2019.
- <https://iibf.usak.edu.tr/birim/748>, Uşak Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 06.09.2019.
- <https://www.yyu.edu.tr/AkademikBirimler/sayfalar/ercisiletme/11695>, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Erciş İşletme Fakültesi, Erişim Tarihi: 06.09.2019.
- <http://bilgipaketi.yyu.edu.tr/DereceProgramlari/Detay/1/8682/932001> Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 06.09.2019.
- <http://isletme.yalova.edu.tr/tr/Page/Icerik/isletme-turkce-programi>, Yalova Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 06.09.2019.
- <http://www.isl.yildiz.edu.tr/sayfa/L%C4%B0SANS/L%C4%B0SANS-%C3%96%C4%99ERET%C4%B0M-PLANI/47>, Yıldız Teknik Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 06.09.2019.
- <http://iibf.bozok.edu.tr/upload/dosya/sfpa.pdf>, Yozgat Bozok Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 06.09.2019.
- http://194.27.204.11/dersler.asp?isl=abd&id=32&abd_no=1, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 06.09.2019.
- <http://ects.altinbas.edu.tr/DereceProgramlari/Detay/1/4395/932001>, Altınbaş Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Erişim Tarihi: 09.09.2019.
- <https://antalya.edu.tr/tr/fakulte-ve-enstituler/bolumler/isletme/icerik/ders-icerikleri-1>, Antalya Bilim Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Erişim Tarihi: 09.09.2019.
- <https://www.atilim.edu.tr/tr/management/page/2156/mufredat>, Atılım Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Erişim Tarihi: 09.09.2019.
- <https://isletme.avrasya.edu.tr/lisans-ders-programi/>, Avrasya Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 09.09.2019.
- <https://bau.edu.tr/icerik/4418-isletme-lisans-programi>, Bahçeşehir Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 09.09.2019.
- <http://angora.baskent.edu.tr/bilgipaketi/?dil=TR&menu=akademik&inner=katalog&birim=332>, Başkent Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 09.09.2019.
- <http://ebs.beykent.edu.tr/2015/TR/Akademik-Programlar/Lisans/911/921/924/Ders-Plani-ve-Yapisi>, Beykent Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 09.09.2019.
- https://akts.beykoz.edu.tr/bilgipaketi/eobsakts/ogrenimprogrami/program_kodu/0101002/menu_id/p_28/tip/L/In/tr?submenuheader=2, Beykoz Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Erişim Tarihi: 09.09.2019.
- <http://man.cankaya.edu.tr/lisans/lisans-programi/>, Çankaya Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 09.09.2019.
- <https://iibf.dogus.edu.tr/bolumler/isletme/ders-plani-ve-yapisi>, Doğuş Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 09.09.2019.
- https://obs.halic.edu.tr/oibs/bologna/dersler_ext.aspx?lang=tr&infopage=1&curProgID=48, Haliç Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Erişim Tarihi: 09.09.2019.
- <https://isl.hku.edu.tr/ders-planlari/>, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- https://www.isikun.edu.tr/web/1238-9390-1-1/isik_universitesi/akademik/iktisadi_idari_bilimler_fakultesi__bolumler_ve_programlar__isletme_bolumu__programlar__lisans_programlar__isletme_lisans_programi_ingilizce/ders_programi, Işık Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.

- <https://man.ihu.edu.tr/lisans/ders-plani/>, İbn Haldun Üniversitesi, Yönetim Bilimleri Fakültesi, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- https://stars.bilkent.edu.tr/webserv/curriculum/?dil=tur&options=&bolum_kod=MAN&program_kod=MAN_BS_2018&track_kod=&mod=tntm, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- <https://www.arel.edu.tr/iktisadi-ve-idari-bilimler-fakultesi/isletme-bolumu/dersler>, İstanbul Arel Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- <https://www.aydin.edu.tr/tr-tr/akademik/fakulteler/iktisadi/isletme/Pages/Ders-Plan%C4%B1.aspx?dID=9045>, İstanbul Aydın Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- https://ects.bilgi.edu.tr/Department/Curriculum?catalog_departmentId=70147, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- https://www.esenyurt.edu.tr/Files/UploadFiles/219303a6-a65a-4927-ac73-0ea08b2430b0_10152019503PM.pdf, İstanbul Esenyurt Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- <https://iisbf.gelisim.edu.tr/bolum/isletme-37/mufredat>, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- <https://www.kent.edu.tr/content/files/m%C3%BCfredat19/%C4%B0%C5%9Fletme.pdf>, İstanbul Kent Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- https://legacy.iku.edu.tr/TR/ects_bolum.php?m=1&p=9&f=3&r=0&ects=ders, İstanbul Kültür Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- <http://www.medipol.edu.tr/akademik/fakulteler/isletme-ve-yonetim-bilimleri-fakultesi/bolumler/isletme/ders-programi>, İstanbul Medipol Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- <https://www.okan.edu.tr/iybf/sayfa/299/akademik-program/>, İstanbul Okan Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- <https://www.izu.edu.tr/akademik/fakulteler/isletme-ve-yonetim-bilimleri-fakultesi/bolumler/isletme-yuzde-30-ingilizce>, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- <https://www.sehir.edu.tr/tr/akademik/isletme-ve-yonetim-bilimleri-fakultesi/isletme/ders-plani>, İstanbul Şehir Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- <https://ticaret.edu.tr/tr/Sayfa/Akademik/Fakulteler/TicariBilimler/Bolumler/isletme/DersProgrami>, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- <https://www.yeniyuzyil.edu.tr/Bolumler/Isletme/ISL%20Ders%20%C4%B0%C3%A7erikleri.pdf>, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- <https://iisbf.istinye.edu.tr/tr/bolumler/isletme/ders-plani>, İstinye Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- <https://dba.ieu.edu.tr/tr/curr>, İzmir Ekonomi Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- <https://bologna.khas.edu.tr/program/50177006/ders-plani-sap>, Kadir Has Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- <https://case.ku.edu.tr/akademik/isletme/yeni-ders-plani/>, Koç Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- <https://www.karatay.edu.tr/BolumDersIcerikleri/ISL.html>, KTO Karatay Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- <https://www.maltepe.edu.tr/iybf/tr/ogretim-programi-1>, Maltepe Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- <http://bus.mef.edu.tr/tr/ders-plani-ve-kosullar>, Mef Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.
- <http://bologna.nisantasi.edu.tr/Home/DetailPrograms/22>, Nişantaşı Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.

<http://isl.nny.edu.tr/?p=content&id=293>, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.

<https://www.ozyegin.edu.tr/tr/isletme/lisans-ba-programi/ders-plani>, Özyeğin Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.

<https://www.etu.edu.tr/tr/bolum/isletme/ders-mufredati>, TOBB Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.

<https://bologna.toros.edu.tr/?id=/courses&program=166&sinif=1>, Toros Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Erişim Tarihi: 10.09.2019.

<https://man.thk.edu.tr/wp-content/uploads/sites/12/2018/11/201812-duygu-i%C5%9Fletme-m%C3%BCfredat-tr.pdf>, Türk Hava Kurumu Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Erişim Tarihi: 10.09.2019.

<http://bipa.ufuk.edu.tr/anasayfa/akademik-programlar/lisans/iktisadi-ve-idari-bilimler-fakultesi/isletme/>, Ufuk Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.

<https://ba.yasar.edu.tr/ders-plani/>, Yaşar Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.

<http://iibf.yeditepe.edu.tr/tr/isletme/dersler>, Yeditepe Üniversitesi, İİBF, Erişim Tarihi: 10.09.2019.

First-year Success of Student Teachers: Interrelations with Self-efficacy and Social Intelligence

Bariş Uslu, Canakkale Onsekiz Mart University
barisuslu@gmail.com

Sedat Gümüş, Aarhus University
sgumus@edu.au.dk

Abstract

The purpose of this research is to examine the intermediary relations between social intelligence, general and academic self-efficacy, and initial grades of first-year student teachers (FYSTs). The data was collected from 223 university students in a Turkish (public) university. The data collection instrument composed of personal information questions, GPA for the first (mi-dterm) exams and three scales, Tromso Social Intelligence Scale, General Self-Efficacy Scale, and Academic Self-Efficacy Scale. The researchers performed Path Analysis of Structural Equation Modeling to explore the direct and indirect relations between the success level of FYSTs and their social intelligence, general and academic self-efficacy. The beta coefficients on the model revealed that the social intelligence of FYSTs influence their first midterm success through academic self-efficacy beliefs.

Keywords: First-year success, Student-teacher, General self-efficacy, Academic self-efficacy, Social intelligence.

Özet

Bu araştırmanın amacı, ilk-yıl öğretmen adaylarının genel öz-yeterlikleri, akademik öz-yeterlikleri, sosyal zeka düzeyleri ve ilk aldıkları notları arasındaki aracı ilişkileri incelemektir. Veriler, Türkiye’deki bir devlet üniversitesinden 223 üniversite öğrenci-sinden toplanmıştır. Veri toplama aracı, kişisel bilgiler formu, ilk (ara-)sınav not ortalaması ve üç ölçekten (Tromso Sosyal Zeka Ölçeği, Genel Öz-yeterlik Ölçeği ve Akademik Öz-yeterlik Ölçeği) oluşmaktadır. İlk-yıl öğretmen adaylarının başarı düzeyi ile sos-yal zekaları, genel ve akademik öz-yeterlikleri arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkileri belirlemek için araştırmacılar tarafından Yapısal Eşitlik Modellemesi kapsamında Yol Analizi yapılmıştır. Model üzerindeki beta katsayıları ise, ilk-yıl öğretmen adaylarının sosyal zeka düzeylerinin, akademik öz-yeterlik algıları aracılığıyla, ilk (ara-)sınav başarılarına pozitif yansıdığını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: İlk yıl başarısı, Öğretmen adayı, Genel öz-yeterlik, Akademik öz-yeterlik, Sosyal zeka.

Introduction

Social Cognitive Theory of Bandura (1986) integrated two important concepts, social learning and self-efficacy. The learning process occurs in social environment, such as classrooms and schools. Therefore, students need to have highly developed social intelligence to advance their learning. Students also need to believe their knowledge and skills in order to obtain higher success. The perceptions of students on their competencies originate from their self-efficacy belief. Thus, the social intelligence and self-efficacy of students together can influence their success in educational settings.

Self-efficacy is generally examined in two aspects: general and academic self-efficacy. General self-efficacy is the belief of the person to his/her competencies against difficult and stressful circumstances in his/her life (Scholz & Schwarzer, 2005) and it is affected by his/her previous achievements and failures (Smith, Kass, Rotunda, & Schneider, 2006). Feldman and Kubota (2015) found a significant correlation between the general self-efficacy and academic score (GPA) of college students. Academic self-efficacy is the belief of the student to his/her competence to successfully complete educational tasks (Zimmerman, 1995), and it is influenced by his/her previous learning experience (Yılmaz, Gürçay, & Ekici, 2007). Zajacova, Lynch, and Espenshade (2005) showed that first-year students' academic self-efficacy of significantly affected their GPA.

Thorndike (1920, as cited in Doğan & Çetin, 2009) used the term social intelligence as a skill of understanding and managing people and acting masterfully in human relations. Although social skills are alternatively used for social intelligence (Riggio, 1989), Silvera, Martinussen, and Dahl (2001) outlined social skills as a dimension of social intelligence (with social information processing and social awareness dimensions). Meijs, Cillessen, Scholte, Segers, and Spijkerman (2010) examined the relationship between social intelligence and academic achievement of high school students and founded that student achievement had a significant relationship with their social intelligence.

The studies mentioned above provide a good basis to design a theoretical model (Figure 1) including direct and indirect relations between social intelligence, general and academic self-efficacy, and university success. When the influence of previous experiences on social intelligence and self-efficacy is considered, freshmen college students become the most suitable group to see the effects of social intelligence and self-efficacy on their success. Social intelligence and self-efficacy include various components (e.g. empathy, interpersonal communication, and classroom management) that are especially crucial for teachers. Therefore, it is important to examine the relations between the social intelligence, general and academic self-efficacy, and college success of first-year student teachers (FYSTs) in order to discover alternative ways to increase their college performance.

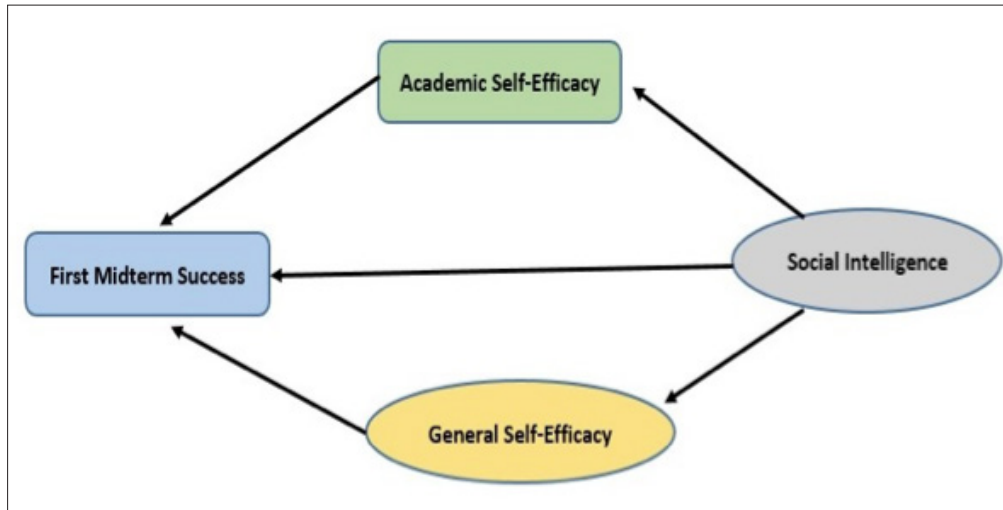

Figure 1. The theoretical model in the research

Accordingly, the purpose of this research is to examine the intermediary relations between the social intelligence, general and academic self-efficacy, and initial grades of FYSTs. For this purpose, the research questions are:

1. What are the levels of FYSTs' social intelligence, general and academic self-efficacy, and first midterm success?
2. Is there any significant relationship between FYSTs' social intelligence, general and academic self-efficacy, and first midterm success?
3. Does FYSTs' first midterm success directly related to their social intelligence?
4. Does FYSTs' first midterm success indirectly related to their social intelligence through FYST's general and/or academic self-efficacy?

Method

Research Participants

The data was collected from FYSTs in Necmettin Erbakan University at 2017-2018 academic year. Totally, 247 FYSTs replied to the survey, but the data of 223 respondents were included in the data set after data purification (Table 1).

Table 1. Distribution of the respondents

Variable	Freshman Student Teachers								
Gender	Femal e	Male							
	f (%)	f (%)							
	169 (76)	53 (24)							
Education Program	Biolog y	Chemistr y	*EMat h	Geograph y	Histor y	Mat h	Physic s	*ESc i	Turkis h
	f (%)	f (%)	f (%)	f (%)	f (%)	f (%)	f (%)	f (%)	f (%)
	17 (8)	11 (5)	46 (21)	9 (4)	16 (7)	18 (8)	7 (3)	79 (35)	20 (9)

* Elementary Mathematics and Elementary Science education programs

Data collection instrument

A questionnaire was used as a data collection instrument. It was composed of a question about respondents' GPA for their first (midterm) exams and items of three validated scales.

Tromso Social Intelligence Scale (TSIS) was developed by Silvera and colleagues (2001) and then adapted to Turkish by Doğan and Çetin (2009). TSIS includes 21 questions in three dimensions: Social Information Processing (8 items; .35-.71 factor loading), Social Skills (6 items; .40-.85 factor loading), and Social Awareness (7 items; .30-.70 factor loading). Item 15 in the first dimension, item 4, 12, and 20 in the second dimension, and all 7 items in the third dimension (2, 5, 8, 11, 13, 16, and 21) are reverse to score. Original form of TSIS is a 7-point Likert scale with high reliability co-efficient ($\alpha=.83$). In this research, TSIS was used as a 5-point Likert scale, and its factorial structure was checked using Confirmatory Factor Analysis (CFA). CFA resulted with $\chi^2/df=2,721$; GFI=.829; CFI=.816; RMSEA=.085 (signs of moderate fit (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2010)), α was found as .86.

General Self-Efficacy Scale (GSES) was developed by Schwarzer and Jerusalem (1995) and then adapted to Turkish by Aypay (2010). GSES includes 10 questions in two dimensions: Effort & Resistance (6 items; .45-.72 factor loading) and Ability & Confidence (4 items; .41-.79 factor loading). Aypay (2010) organized GSES as a 4-point Likert scale and calculated α as .83. In this research, GSES was used as a 5-point Likert scale, and its factorial structure was checked using CFA. CFA resulted with $\chi^2/df=3,242$; GFI=.914; CFI=.934; RMSEA=.096 (moderate fit), and α was found as .90.

Academic Self-Efficacy Scale (ASES) was developed by Jerusalem and Schwarzer (1981) and then adapted to Turkish by Yıl-

maz and colleagues (2007). ASES includes seven items (.50-.83 factor loading) in one dimension and item 7 is reverse to score. Original form of ASES is a 4-point Likert scale with α as .79. In this research, ASES was used as a 5-point Likert scale, and its factorial structure was checked using CFA. CFA resulted with $\chi^2/df=3,318$; GFI=.954; CFI=.928; RMSEA=.098 (moderate fit), and α was found as .76.

Data collection and analysis

Data was collected applying printed questionnaires to the study group. SPSS and AMOS package programs were used in the analysis. Researchers firstly purified the data set eliminating missing data in any scale or GPA section. They also re-tested each of the three scales by CFA and calculated their reliability (α) coefficients. Then, a descriptive analysis was carried out to examine the levels of respondents' social intelligence, general and academic self-efficacy as well as their first midterm success. Finally, Path Analysis of SEM was performed to explore the direct and indirect relations between the success level of FYSTs and their social intelligence, general and academic self-efficacy.

Findings

The results of the descriptive analysis were shown in Table 2 below.

Table 2. Descriptive analysis results of research variables

Variable	Min.	Max.	$\bar{X}$	s.s.
Social Information Processing	1.13	5.00	3.66*	.73
Social Skills	1.33	5.00	3.43*	.79
Social Awareness	1.29	5.00	3.74*	.72
Social Intelligence	1.81	4.86	3.62*	.57
Effort & Resistance	1.17	5.00	3.43*	.74
Ability & Confidence	1.00	5.00	3.84*	.78
General Self-Efficacy	1.20	4.90	3.59*	.71
Academic Self-Efficacy	1.43	4.86	3.36*	.65
First Midterm Success	41	91	69.60	9.01

*1.00-1.79=Never; 1.80-2.59=Seldom; 2.60-3.39=Rarely; 3.40-4.19=Often; 4.20-5.00=Always

According to Table 1, the mean of the first midterm success for FYSTs was 69.60 (within the 100 full-score scale). The general levels of their social intelligence ($\bar{X}=3.62$; s.s.=.57) and general self-efficacy ($\bar{X}=3.59$; s.s.=.71) were at often level, while their academic self-efficacy was at Rarely level ($\bar{X}=3.36$; s.s.=.65). The correlations among research variables were summarized in Table 3.

Table 3. Correlations among research variables

Variable	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Social Information Processing	1.00								
2. Social Skills	.40**	1.00							
3. Social Awareness	.33**	.38**	1.00						
4. Social Intelligence	.79**	.76**	.74**	1.00					
5. Effort & Resistance	.56**	.35**	.17**	.49**	1.00				
6. Ability & Confidence	.61**	.32**	.21**	.51**	.76**	1.00			
7. General Self-Efficacy	.61**	.36**	.20**	.53**	.96**	.91**	1.00		
8. Academic Self-Efficacy	.39**	.28**	.16**	.37**	.56**	.62**	.63**	1.00	
9. First Midterm Success	.07	-.03	.14*	.08	.05	.08	.07	.23**	1.00

* $p \leq .05$; ** $p \leq .01$

Table 3 shows that there were significant relations between the first midterm success of FYSTs and their academic self-efficacy ($r=.23$; $p\leq.01$), their academic and general self-efficacy ($r=.63$; $p\leq.01$), their academic self-efficacy and social intelligence ($r=.37$; $p\leq.01$), and also their general self-efficacy and social intelligence ($r=.53$; $p\leq.01$).

Path Analysis was carried out to explore intermediary relations between research variables, and the findings were presented in Figure 2.

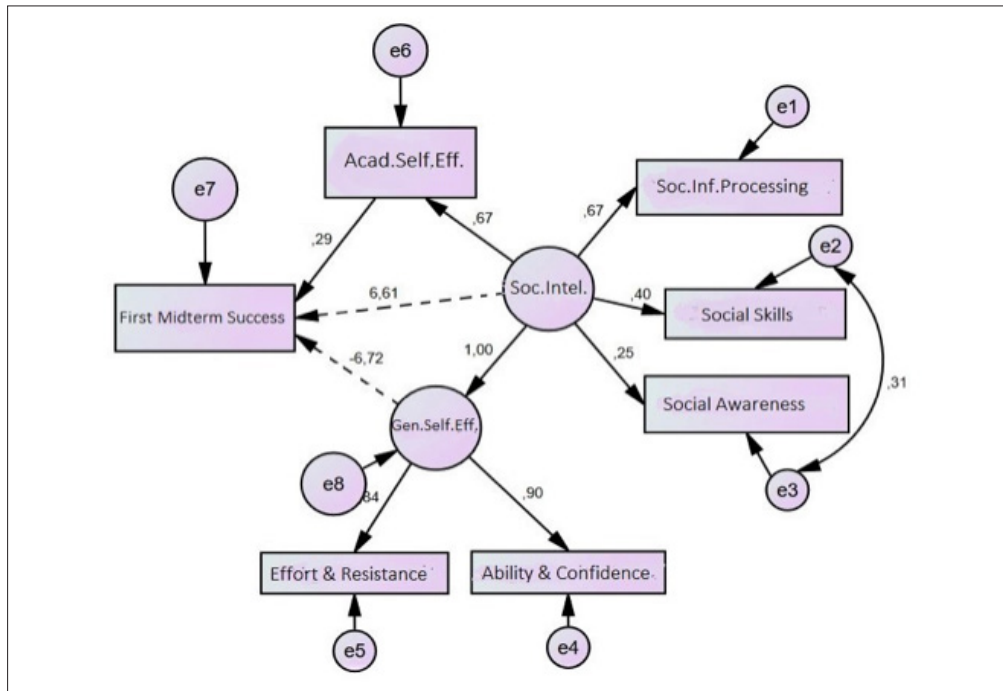

Figure 2. Path Analysis of research variables

Figure 2 outlined the direct and indirect relations between the first midterm success of FYSTs and their social intelligence. The model in Figure 2 includes only one modification between highly relevant dimensions of social intelligence, namely social skills and social awareness. The model fit indicators of the research model evinced that the model was valid with moderate fit ($\chi^2/df=3,191$; $GFI=.962$; $CFI=.957$; $RMSEA=.099$). According to the results, the social intelligence of FYSTs did not directly affect their first midterm success ($\beta=6.61$; $p>.05$). Their social intelligence significantly affected the general self-efficacy of FYSTs ($\beta=1.00$; $p\leq.05$), but their general self-efficacy did not affect the first midterm success ($\beta=-6.72$; $p>.05$).

On the other hand, students' social intelligence had a significant influence on the academic self-efficacy of FYSTs ($\beta=.67$; $p\leq.05$). The level of academic self-efficacy then affected their first midterm success ($\beta=.29$; $p\leq.05$). Eventually, the social intelligence of FYSTs had an indirect effect on students' first midterm success by means of their academic self-efficacy ($\beta_{indirect}=.67 \times .29=.19$). Taking no direct effect of social intelligence on the first midterm success into consideration, the academic self-efficacy of FYSTs became a full-mediator for the indirect effect of their social intelligence on the first midterm success.

Discussion and Conclusion

This research focused on the first midterm success of FYSTs, and relations with their social intelligence, general and academic self-efficacy. The intermediary relations among these research variables were outlined in the SEM model. Direct and indirect relations in the research model were then tested using Path Analysis.

The results showed that FYSTs had relatively high perceptions related to their social intelligence and general self-efficacy. However, their perceptions of academic self-efficacy were not as high as their social intelligence and general self-efficacy. In addition, the correlation between social intelligence and general self-efficacy was higher than the correlation between social intelligence and academic self-efficacy. Social intelligence is the cumulative of social skills the person has gained during his/her life, and such skills help the person to understand both his own and others' thoughts and behaviors (Doğan & Çetin, 2009; Marlowe, 1986; Silvera et al., 2001). General self-efficacy is also based on the person's previous life achievements and failures and deeply influences his/her self-confidence to produce solutions in various conditions (Aypay, 2010; Chen, Gully, & Eden, 2004; Smith et al., 2006). Herewith, the previous experiences of FYSTs influence their social intelligence and general self-efficacy beliefs together.

Both social intelligence and general self-efficacy perceptions of FYSTs did not have a direct relationship to their first midterm success. Therefore, social intelligence did not related to the academic success of FYSTs in their first midterm exams through their general self-efficacy. Unlike many studies on college success (Albreth, 2006; Brackett, Rivers, & Salovey, 2011; Schmitt & Grammer, 1997; Wong, Day, Maxwell, & Meara, 1995), the Path Analysis in the research shows that the social intelligence of FYSTs did not directly contribute to their first midterm success. The first-year curriculum of FYSTs includes many disciplinary-based courses and a few core courses, such as Introduction to Educational Sciences and Turkish Language and Literature. The disciplinary-based curriculum of the first semester might limit the influence of social intelligence on the midterm success of FYSTs.

On the other hand, the Path Analysis reveals that the social intelligence of FYSTs had an important impact on students' academic self-efficacy perceptions. Similar to the findings of the existing research (Choi, 2005; Komarraju & Nadler, 2013; Mills, Pajares, & Herron, 2007; Zajacova et al., 2005), this study also evidenced the significant relationship between academic self-efficacy of FYSTs and their success level. Thereby, the social intelligence of FYSTs indirectly affected the level of first midterm success by means of academic self-efficacy. Pajares (1996) outlined that proper explanation of ideas in an academic setting is an important component of students' self-efficacy. Therefore, social intelligence of FYSTs may help students to better explain their ideas in educational settings, contribute to their confidence and then improve their academic success.

Based on the results, it might be suggested to provide university students with relative social activities in order to improve their social intelligence. Such practices might also be integrated to the hidden curriculum in K-12 levels. The potential increase in the social intelligence of student teachers might contribute to their college success. Social intelligence also associates with crucial skills for the teaching profession such as empathy (Kaukiainen et al., 1999), verbal/nonverbal communication (Jennings & Greenberg, 2009; Sternberg & Smith, 1985), and classroom management (Jeloudar & Yunus, 2011). Accordingly, teacher training programs should include various courses/practices that focus on the social skills of student teachers. Sociology/humanity-oriented courses and societal service practices can also empower student teachers (Ersoy, 2010; Gallavan, 2008; Hoskins, D'Hombres, & Campbell, 2008).

This research tested the intermediary relations among the social intelligence, general and academic self-efficacy of FYSTs, and their first midterm success with data from one public university in Turkey. Therefore, it is important to re-test the model with bigger and more diverse samples. Longitudinal research can also be designed to compare the intermediary relations among social intelligence, self-efficacy, and college success in different stages of the college life. Qualitative studies focusing on the social intelligence of college students can also contribute to the related research.

References

- Albreth, K. (2006). *Social intelligence: The new science of success*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Aypay, A. (2010). Genel Öz Yeterlik Ölçeği'nin (GÖYÖ) Türkçe'ye uyarlama çalışması [The adaptation study of General Self-Efficacy (GSE) Scale to Turkish]. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 113-131.

- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Brackett, M. A., Rivers, S. E., & Salovey, P. (2011). Emotional intelligence: Implications for personal, social, academic, and workplace success. *Social and Personality Psychology Compass*, 5(1), 88-103.
- Chen, G., Gully, S. M., & Eden, D. (2004). General self-efficacy and self-esteem: Toward theoretical and empirical distinction between correlated self-evaluations. *Journal of Organizational Behavior*, 25(3), 375-395.
- Choi, N. (2005). Self-efficacy and self-concept as predictors of college students' academic performance. *Psychology in the Schools*, 42(2), 197-205.
- Doğan, T., & Çetin, B. (2009). The validity, reliability and factorial structure of the Turkish version of the Tromso Social Intelligence Scale. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 9(2), 691-720.
- Ersoy, A. F. (2010). Social studies teacher candidates' views on the controversial issues incorporated into their courses in Turkey. *Teaching and Teacher Education*, 26(2), 323-334.
- Feldman, D. B., & Kubota, M. (2015). Hope, self-efficacy, optimism, and academic achievement: Distinguishing constructs and levels of specificity in predicting college grade-point average. *Learning and Individual Differences*, 37, 210-216.
- Gallavan, N. P. (2008). Examining teacher candidates' views on teaching world citizenship. *The Social Studies*, 99(6), 249-254.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Hoskins, B., D'Hombres, B., & Campbell, J. (2008). Does formal education have an impact on active citizenship behaviour? *European Educational Research Journal*, 7(3), 386-402.
- Jeloudar, S. Y., & Yunus, A. S. M. (2011). Exploring the relationship between teachers' social intelligence and classroom discipline strategies. *International Journal of Psychological Studies*, 3(2), 149-155.
- Jennings, P. A., & Greenberg, M. T. (2009). The prosocial classroom: Teacher social and emotional competence in relation to student and classroom outcomes. *Review of Educational Research*, 79(1), 491-525.
- Jerusalem, M., & Schwarzer, R. (1981). Fragebogen zur erfassung von 'Selbstwirksamkeit': Skalen zur befindlichkeit und persoenlichkeit [Questionnaire for recording 'Self-Efficacy': Scales for the presence and personality]. Berlin: Freie Universitaet, Institut fuer Psychologie (Research Paper No. 5).
- Kaukiainen, A., Björkqvist, K., Lagerspetz, K., Österman, K., Salmivalli, C., Rothberg, S., & Ahlbom, A. (1999). The relationships between social intelligence, empathy, and three types of aggression. *Aggressive Behavior*, 25(2), 81-89.
- Komarraju, M., & Nadler, D. (2013). Self-efficacy and academic achievement: Why do implicit beliefs, goals, and effort regulation matter? *Learning and Individual Differences*, 25, 67-72.
- Marlowe, H. A. (1986). Social intelligence: Evidence for multidimensionality and construct independence. *Journal of Educational Psychology*, 78(1), 52-58.
- Meijs, N., Cillessen, A. H. N., Scholte, R. H. J., Segers, E., & Spijkerman, R. (2010). Social intelligence and academic achievement as predictors of adolescent popularity. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(1), 62-72.
- Mills, N., Pajares, F., & Herron, C. (2007). Self-efficacy of college intermediate French students: Relation to achievement and motivation. *Language Learning*, 57(3), 417-442.
- Pajares, F. (1996). Self-efficacy beliefs in academic settings. *Review of Educational Research*, 66(4), 543-578.
- Riggio, R. E. (1989). *Social skills inventory manual*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Schmitt, A., & Grammer, K. (1997). Social intelligence and success: Don't be too clever in order to be smart. In A. Whiten & R. W. Byrne (Eds.), *Machiavellian Intelligence II: Extensions and evaluations* (pp. 86-111). Cambridge: Cambridge University Press.
- Scholz, U., & Schwarzer, R. (2005). The general self-efficacy scale: Multicultural validation studies. *The Journal of Psychology*, 139(5), 439-457.

- Schwarzer, R., & Jerusalem, M. (1995). Generalized self-efficacy scale. In J. Weinman, S. Wright, & M. Johnston (Eds.), Measures in health psychology: A user's portfolio. Causal and control beliefs (pp. 35-37). Windsor, UK: NFER-Nelson.
- Silvera, D. H., Martinussen, M., & Dahl, T. I. (2001). The Tromso Social Intelligence Scale: A self-report measure of social intelligence. *Scandinavian Journal of Psychology*, 42(4), 313-319.
- Smith, S. A., Kass, S. J., Rotunda, R. J., & Schneider, S. K. (2006). If at first you don't succeed: Effects of failure on general and task-specific self-efficacy and performance. *North American Journal of Psychology*, 8(1), 171-182.
- Sternberg, R. J., & Smith, C. (1985). Social intelligence and decoding skills in nonverbal communication. *Social Cognition*, 3(2), 168-192.
- Wong, C.-M. T., Day, J. D., Maxwell, S. E., & Meara, N. M. (1995). A multitrait-multimethod study of academic and social intelligence in college students. *Journal of Educational Psychology*, 87(1), 117-133.
- Yılmaz, M., Gürçay, D., & Ekici, G. (2007). Akademik Özyeterlik Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması [Adaptation of the Academic Self-Efficacy Scale to Turkish]. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 253-259.
- Zajacova, A., Lynch, S. M., & Espenshade, T. J. (2005). Self-Efficacy, stress, and academic success in college. *Research in Higher Education*, 46(6), 677-706.
- Zimmerman, B. J. (1995). Self-efficacy and educational development. In A. Bandura (Ed.), *Self-efficacy in changing societies* (pp. 202-231). Cambridge: Cambridge University Press.

Lisansüstü Eğitime Sağlanan Ulusal Destekler: YÖK 100/2000 Doktora Burs Programı

Fırat KOÇ, Hitit Üniversitesi
kocfiratkoc@gmail.com

Vahdet ÖZKOÇAK, Hitit Üniversitesi
vahdetozkocak@gmail.com

Özet

Akademik ve profesyonel kariyerde ilerleme hedefleriyle günümüzde cazip bir hale gelen lisansüstü eğitim, adayların bazı merkezi sınav şartlarını sağlayarak elde edebilecekleri bir haktır. Lisansüstü eğitim görmek isteyen adayların önemli bir bölümü herhangi bir iş yerinde çalışmayan ve bu eğitim sürecini finanse etmekte zorlanması muhtemel bireylerden oluşmaktadır. Önceliğini ve çabasını akademik başarıya vermek isteyen adayların bu noktadaki en büyük destekçisi burs imkanı sağlayan kurumlardır. Yükseköğretim Kurulu (YÖK), TÜBİTAK, Milli Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler ve çeşitli kamu kurum ve kuruluşları destekleyici eğitim faaliyetlerini geliştirerek sürdürmektedir. Bu çalışmada YÖK tarafından 12 ay süreyle ve 4 yıl boyunca verilmekte olan 100/2000 Doktora Burs Programı' na bağlı olarak lisansüstü eğitimine devam eden öğrencilerin sorunları ve beklentileri üzerine yoğunlaşılacaktır. Bu bağlamda 100/2000 Doktora Burs Programı'nın nitelikleri, avantajları, programa yönelik hedefler ve beklentiler, bursiyerlerin doktora sonrası süreçle dair kaygıları ve programın yürütülmesine yönelik öneriler sunularak, mevcut programın geliştirilmesine katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Lisansüstü eğitim, burs, doktora derecesi.

Abstract

Graduate education, which has become attractive today with the goals of progressing in academic and professional careers, is a right that candidates can achieve by meeting certain central examination requirements. An important part of the candidates who want to study for graduate education are individuals who do not work in any work place and are likely to have difficulty in financing this education process. The biggest supporter of the candidates who want to give priority and effort to academic success are the institutions that provide scholarship opportunities. The Council of Higher Education (CHE), TÜBİTAK, the Ministry of National Education, Universities and various public institutions and organizations are developing and supporting educational activities. This study will focus on the problems and expectations of the students who continue their graduate education in accordance with the 100/2000 PhD Scholarship Program, which is given by CHE for 12 months and for 4 years. In this context, it is aimed to contribute to the development of the current program by presenting the qualifications, advantages, objectives and expectations of the 100/2000 PhD Scholarship Program, the concerns of the scholars about the post-doctoral process and suggestions for the execution of the program.

Keywords: Graduate education, scholarship, doctoral degree.

Giriş

Lisansüstü eğitim; lisans eğitiminin devamında yüksek lisans ve doktora eğitimi ile sanat dallarında yapılan sanatta yeterlik çalışması ve tıpta uzmanlık derecelerinde verilen eğitim olarak tanımlanmaktadır (Sevinç; 2001).

Akademik kariyer, profesyonel yaşama katkı, alanında özelleşme ve görevde yükselme gibi amaçlarla günümüzde daha da cazip bir hale gelen lisansüstü eğitim, bir takım merkezi sınav şartlarının yerine getirilmesi vasıtasıyla kazanılabilecek bir haktır. Lisansüstü eğitim mevzuatının üçüncü bölümünün on altıncı maddesinin beşinci bendine göre doktora derecesinde eğitim görmek isteyen adaylar “anadilleri dışında Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilen merkezî yabancı dil sınavları ile eşdeğerliği kabul edilen uluslararası yabancı dil sınavlarından en az 55 puan veya ÖSYM tarafından eşdeğerliği kabul edilen uluslararası yabancı dil sınavlarından bu puan muadili bir puan almak” zorundadırlar.

Halen sağlanmakta en fazla zorlanılan kabul şartının “yabancı dil” koşulu olduğu bilinmektedir. Yabancı dil esasında sağlanması gereken muhtelif bir koşul olmaktan öte, bir bilim insanında bulunması gereken temel vasıflardandır. Bu nedenle yabancı dil eğitimi çok küçük yaşlardan itibaren en iyi şekilde verilmeli ve günümüzde bir sorun olmaktan çıkmalıdır (Demirel, 2003).

Lisansüstü eğitim görmek isteyen adayların önemli bir bölümü herhangi bir iş yerinde çalışmamaktadır. Bu nedenle lisansüstü öğrenimleri sürecinde öğrenciler eğitim hayatlarını sürdürmekte maddi anlamda çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Önceliğini ve tüm çabasını akademik kariyerine vermek isteyen adayların bu noktadaki en büyük destekçisi burs imkanı sağlayan kurumlardır. Yükseköğretim Kurulu (YÖK), TÜBİTAK, Milli Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler ve çeşitli Kamu Kurum ve Kuruluşları destekleyici eğitim faaliyetlerini geliştirerek sürdürmektedir. Bunlara ek olarak üniversiteler mevcut kaynaklarını kullanarak lisansüstü eğitim sürecindeki öğrencileri BAP (Bilimsel Araştırma Projesi) kapsamında ciddi anlamda desteklemektedir.

YÖK tarafından belirlenen ve her çağrı döneminde güncellenen 100 öncelikli alanda 2000 doktora öğrencisi yetiştirerek ülkemizin doktoralı insan kaynağı açığının giderilmesi amacıyla hayata geçirilen 100/2000 Doktora Burs Programı, önemli burs programlarının başında gelmektedir. Bu program vasıtasıyla sadece akademisyen yetiştirilmesi değil, ülkemizin ilerleyen yıllarda ihtiyacı olması beklenen alanlarda özelleşen ve uzmanlaşan çalışanların kazandırılması da hedeflenmektedir. Herhangi bir işyerinde çalışmayan öğrenciler tam, kamu kurumlarının öğretim elemanı kadroları dışındaki pozisyonlarda çalışmakta olan öğrenciler ise kısmi olarak bu burslardan faydalanmaktadırlar (YÖK 100/2000 Usul ve Esaslar, 2016).

YÖK tarafından 12 ay süreyle ve 4 yıl boyunca verilmekte olan 100/2000 Doktora Bursları’yla doktora eğitimine devam eden öğrencilerin sorunları ve beklentilerine yönelik hemen hemen hiçbir çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu çalışmada, 100/2000 Doktora Burs Programı’nın nitelikleri, avantajları, programa yönelik hedefler ve beklentiler, bursiyerlerin doktora sonrası sürece dair kaygıları ve programın yürütülmesine yönelik öneriler sunulurken, mevcut programın geliştirilmesine katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Ülkemizde 1000 kişiye 0,4 doktoralı insan düşmektedir. Bu sayı Çin’de 1000 kişiye 2,2, ABD’de 1000 kişiye 1,7, AB ülkelerinde 1000 kişiye 1,5 kişidir. Kalkınmış ülkeler göz önünde bulundurulduğunda, ülkemizdeki doktoralı insan sayısının artması gerektiği muhakkaktır. Bu düşüncelerle ortaya çıkan 100/2000 Doktora Burs Projesi, YÖK tarafından her çağrı döneminde güncellenen 100 öncelikli tematik alanda 2000 doktora öğrencisinin desteklenerek lisansüstü eğitimin tercih edilirliliğini arttırmak ve ülkemizdeki doktoralı insan kaynağı açığını ortadan kaldırmak amacıyla hayata geçirilmiştir. Bu programın yürütülmesinden üniversiteler, denetiminden ise YÖK sorumludur. Altı aylık olarak aktarılan kaynaklar, üniversitelerin Strateji Geliştirme Daire Başkanlıkları vasıtasıyla öğrencilere ödenmektedir (<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2019/yok-100-2000-ogrenci-bulusmalari-istanbul.aspx>).

Yöntem

Araştırma örneklemini sosyal bilimler alanında öğrenim gören YÖK 100/2000 doktora bursiyerlerinden oluşmaktadır. Çalışmaya konu olan bursiyerler henüz tez aşamasına geçmemiş, ders ya da yeterlik sürecindeki doktora öğrencilerinden seçilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan katılımlı gözlem yöntemiyle söz konusu burs programının işleyişi, algılanışı ve bursiyerlerin beklentileri hakkında veriler toplanmıştır. Alan araştırmasında bursiyerlere “programın size ve çalışma alanınıza ne tür katkıları vardır, burs miktarları ihtiyacınızı karşılar nitelikte midir, mezuniyet sonrası beklentileriniz nelerdir, programdan memnuniyet düzeyiniz nedir, programın eksik yönleri nelerdir, iyileştirmeye yönelik tavsiyeleriniz nelerdir” soruları yöneltilerek programın işleyişinde bursiyer görüşlerine odaklanılmıştır.

Bulgular

YÖK 100/2000 Doktora Burs Projesi’nde toplamda 6 (altı) defa bursiyer ilanı verilmiştir. Projenin hayata geçirildiği bu 3 (üç) yılın sonunda 2019-2020 güz yarıyılı itibarı ile 4.250’ yi aşkın doktora öğrencisi öğrenim görmektedir. Proje yönetmeliğinde belirtildiği üzere başta mezuniyet olmak üzere, öğretim elemanı kadrolarına atanma, kendi isteği ile eğitimini sonlandırma, başarısızlık sonucu bursun kesilmesi gibi sebeple bursiyer sayısında zaman zaman azalmalar meydana gelmektedir. Sektöründe iş bulan bursiyerler, “kısmi bursiyer” olarak eğitim görmeye devam etmektedir. 100/2000 doktora bursiyerlerinin yaklaşık 2.800’ ü kadın öğrenciden oluşmaktadır. Bu sayı genel toplamın %65’ ine karşılık gelmektedir.

Ülkemizde doktora seviyesinde öğrenim görenlerin sayısı yaklaşık olarak 97.000’ dir. Bu sayının yaklaşık 44.000’ i kadın, 53.000’ i erkek öğrenciden oluşmaktadır. Bu bağlamda veriler dağılımı %45 kadın, %55 erkek doktora öğrencisini işaret etmektedir. Bu oran 100/2000 doktora bursiyerlerinin cinsiyetler açısından dağılımına aykırı bir bulgudur (<https://istatistik.yok.gov.tr/>).

Tartışma ve Sonuç

Lisansüstü eğitimde temel amaç dört yıl boyunca fakültelerde verilen lisans eğitime paralel bir konuda ya da ilgi duyulan başka bir bilim dalında enstitüler tarafından yüksek lisans veya doktora eğitimi verilmesi suretiyle bireylere uzmanlaşma imkanı tanınması ve toplumun ihtiyaç duyduğu bilim insanlarının, araştırmacıların ve nitelikli insan gücünün yetiştirilmesidir (Karaman ve Bakırcı, 2010).

Lisansüstü eğitim, günümüz dünyasında yetkinleşme ve uzmanlaşma bakımından artık bir zorunluluk haline gelmiştir. Lisans düzeyinde mezun sayısının çoğalması nedeniyle bireyler niteliklerini artırarak tercih edilir bir konuma sahip olma çabasına girmişlerdir. Bu noktada gelir ve statü hedefleri doğrultusunda atılabilecek adımların başında da lisansüstü eğitim gelmektedir (Bülbül; 2003).

Ülkemizde son zamanlarda lisansüstü eğitime yönelimde ciddi bir artış yaşanmaktadır. Özellikle tezsiz yüksek lisans olanaklarının ve çeşitliliğinin artması sonucunda bu programların tercih edilirliliği de artmıştır. Buna ek olarak tezli yüksek lisans ve doktora derecelerinde eğitim almak isteyen adayların sayısının da hızla arttığı bilinmektedir.

YÖK bu noktada ülkemizin doktoralı insan kaynağını arttırmak için bir takım önlemler almış ve projeler üretmiştir. Bu projelerin başında YÖK 100/2000 Doktora Burs Programı gelmektedir.

İlki Ankara’da YÖK Başkanı Prof. Dr. Yekta SARAÇ’ın da katılımlarıyla gerçekleştirilen “YÖK 100/2000 Doktora Öğrenci Buluşmaları” kapsamında “YÖK 100/2000 Doktora Burs Projesi” hakkında bursiyerler ile proje yürütücüleri arasında fikir alışverişinde bulunulmuştur.

Alanda gerçekleştirilen gözlemler neticesinde programın işleyişinde bir takım sorunlar olduğu göze çarpmaktadır. Bunların başında ortalama otuzlu yaşlarda eğitim almaya devam eden bireylerin sigorta başlangıçlarının yapılmaması ve bunun paralelinde sağlık güvencesinin olmaması, özellikle medeni hali “evli” olan öğrencilerin ciddi anlamda problemler yaşamasına neden olabilmektedir. Öngörülemeyen durumlarda bunun hukuki bir sorun olarak karşımıza çıkması muhtemeldir. Ayrıca birçok anabilim dalında tam zamanlı olarak çeşitli iş ve sorumluluklar yüklenen bursiyerler hakkında tam olarak bir görev tanımı da yapılmamıştır. Bu durum bazı çelişki ve çarpıklıkları beraberinde getirmektedir. Bahsi geçen bu “mesai” türü uygulamada standart bir yaklaşımın olmaması da başka bir problemdir. Öğrencilerde mevcut olan gelecek kaygısı ise işin çok daha ciddi bir boyutudur.

Doktora öğrenimi sonunda başka bir mesleğe yönelemeyecek derecede yaşını almış ve işsiz bir birey olarak çetin yaşam koşullarıyla mücadele etme düşüncesi, öğrencileri kaygılandırmakta ve motivasyonlarını düşürmektedir. Bugün için alınabilecek en yüksek eğitim derecesi olan “doktora” dan başarıyla mezun olanlar, ödüllendirilmeyi beklerken, diplomalarıyla işsiz yığına dahil olmaktadır.

Bu noktada önerimiz 100/2000 Doktora Bursları, doktorantların mezuniyet sonrası istihdamına yönelik olarak düzenlenmesidir. İstihdamın sağlanacağı süre zarfında bursiyerlerin desteklenmesi de alınabilecek önlemlerden biridir. Cumhurbaşkanlığı’nın ikinci yüz günlük eylem planında belirtildiği üzere “Akademik İstihdam Platformu” na yönelik hazırlıkların ivedilikle tamamlanması ve kurulan bu havuz sistemi sayesinde doktora sonrası işsizliğin önüne geçilmesi ülkemizin aydınlık yarınlarına erişmesi için elzemdir.

YÖK’ ün Türkiye’ de hali hazırda yürütülmekte olan lisansüstü programlar konusunda kaliteyi yükseltmek ve standartları korumak adına daha doğru adımlar atması gerekmektedir. Bu projede belirtilen temel amaç gerçek zamanlı denetim ve izleme yapabilmektir. Tıpta uzmanlık, sanatta yeterlik gibi bir mesleğin icra edilmesine yönelik doktora programlarının açılması ve doktora programlarında akademik ve profesyonel ayrımının yapılarak belirlenen doğrultuya uygun biçimde desteklenmesi faydalı olacaktır (Karaman ve Bakırcı, 2010).

Alanda gözlemlenen kaygı unsurlarından biri de mezuniyet sonrası istihdam konusudur. Doktoralı insan kaynağını arttırmak için hayata geçirilen bu projede doktora eğitimi teşvik edilmektedir. Bu bağlamda projenin hedeflerine ulaşabilmesi için doktora öğrencilerinin mezuniyet sonrası istihdamlarının planlanması da gerekmektedir. Bu önlemlerin alınmasıyla birlikte tam anlamıyla eğitime ve bilimsel faaliyetler gerçekleştirmeye odaklanmış doktora öğrencilerine sahip olmamız mümkündür. Aksi takdirde doktoralı insan kaynağımızın çağdaş ülkelerin ardında kalması kaçınılmazdır.

Kaynakça

- Bülbül, T. (2003), “Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesinde Görev Yapan Öğretim Üyelerinin Lisansüstü Öğretime Öğrenci Seçme Sürecine İlişkin Görüşleri”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt, 36(1-2):167-174.
- Demirel Ö., (2003). Yabancı Dil Öğretimi, Ankara: Pegem Akademi.
- Karaman, S., & Bakırcı, F. (2010). Türkiye’de Lisansüstü Eğitim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. II, 94-114
- Sevinç, B. (2001), “Türkiye’ de Lisansüstü Eğitim Uygulamaları, Sorunlar ve Uygulamalar”, DEÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 34(1): 25-40.
- Toprak M, Erdoğan A. (2013) Lisansüstü Uluslararasılaşma Çabalarında İsmarlama ve Etik Sorunlar VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Syf: 10-36. Sakarya.

İnternet Erişimleri:

100/2000 Burs Programı Usul ve Esaslar. Erişim Tarihi: 01/09/2019. Erişim Adresi: https://yuzukibimbursu.yok.gov.tr/Documents/AnaSayfa/100_2000_Usul_Esaslar.pdf

100/2000 Bursiyer Toplantısı. Erişim Tarihi: 01/09/2019. Erişim Adresi: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2019/yok-100-2000-ogrenci-bulusmalari-istanbul.aspx>

Lisansüstü Eğitim Mevzuatı. (2016, Nisan 20). Resmi Gazete (29690) Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.21510 &MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=L%C4%B0SANS%C3%9CST%C3%9C%20E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%20VE%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20Y%C3%96NETMEL%C4%B0%C4%9E%C4%B0>

Lisansüstü Öğrencilerin Aldıkları Eğitime İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

Temel Çalık, Gazi Üniversitesi
temelc@gazi.edu.tr

Gülten Türkan Gürer, Gazi Üniversitesi
gulten.gurer@gmail.com

Özet

Bu çalışmanın amacı, lisansüstü eğitim gören öğrencilerin, aldıkları eğitim hakkındaki düşüncelerini incelemektir. Nitel araştırma yöntemine dayalı bu çalışmada, çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemi ve buna bağlı olarak maksimum çeşitlilik ve ölçüt örnekleme teknikleri kullanılmıştır. Gazi Üniversitesi'nde Eğitim Bilimleri alanında farklı lisansüstü programlarda eğitimlerine devam eden toplam 12 öğrenci çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde, nitel araştırma veri analizi tekniği olarak betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, lisansüstü öğrencilerin mesleki ve kişisel gelişim amacıyla lisansüstü eğitime başladıkları ve alana ilişkin bilgi ve becerilerinin artması beklentisinde oldukları görülmüştür. Lisansüstü eğitim ile kişisel ve mesleki gelişimlerinin sağlandığı belirlenmiştir. Bu eğitim sürecinde öğrencilerin özellikle derslerle, çalıştıkları kurumlarla ve öğretim üyeleriyle ilgili çeşitli problemlerle karşılaştıkları görülmüş ve problemlere yönelik farklı çözüm önerileri sunulmuştur. Araştırma sonuçları ilgili alanyazınla ilişkili bir biçimde tartışılmış ve bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Lisansüstü eğitim, lisansüstü öğrenciler, lisansüstü eğitim sorunları, mesleki gelişim, nitel araştırma.

Abstract

The aim of this study was to examine the opinions of graduate students about their educational experiences. The qualitative research was employed, using criterion sampling and maximum variation for performing a purposeful sampling technique. A total of 12 graduate students studying at different programs within the field of Educational Sciences at Gazi University were included in the study. Data was analyzed through descriptive and content analyses. It was found that graduate students started their education for the purpose of professional and personal development and expected to increase their knowledge and skills in the field. It was revealed that personal and professional development were achieved through their education. It was found that the students faced with various problems especially in relation to courses, institutions and faculty members and offered different solutions for the problems. Results of the study were discussed in line with the related literature and some suggestions were made.

Keywords: Graduate education, graduate students, issues in graduate education, professional development, qualitative research.

Giriş

Ülkelerin sahip oldukları sorunlara yönelik araştırma yapma ve ülkenin ihtiyacı olan yüksek nitelikli insan gücünü yetiştirme konusunda lisansüstü eğitimin önemli bir yeri vardır (Karakütük, 2007). Türkiye’de lisans eğitimiyle ilgili mevcut yasal dayanak olan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’na göre, lisansüstü öğretim; yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık ve sanatta yeterlik kademelerini içermektedir. Lisansüstü eğitim, yükseköğretimde lisans programını izleyen derecelere götüren, araştırma yoluyla bilim ve teknoloji üretilen ülkenin kalkınmasına rehberlik eden bilim insanının yetiştirilmesini amaçlayan planlı ve programlı eğitim sürecini ifade etmektedir (Varış, 1984). Yükseköğretim kurumlarında yürütülen lisansüstü eğitim ve öğretim, 2547 sayılı kanuna dayalı olarak hazırlanan Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’ne göre düzenlenmektedir. Yönetmeliğe göre tezli yüksek lisans programı, bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak öğrencilerin bilgilere erişimini, bilgiyi derleme, yorumlama ve değerlendirme yeteneğini kazanmasını; tezsiz yüksek lisans programı ise mesleki konularda öğrencilerin bilgi kazanmasını ve bu bilgiyi nasıl uygulayacağını öğrenmesini sağlamaktadır. Doktora programı ise, öğrenciye bağımsız araştırma yapmanın yanı sıra bilimsel problemlerin ve verilerin geniş ve derin bir bakış açısı ile değerlendirebilme, analiz etme ve sentezlere ulaşmak becerilerini kazanmalarını sağlamaktadır (Resmi Gazete, 2016).

21. yüzyılda mesleki anlamda ihtiyaç duyulan bilgi ve beceri düzeylerinin artması sonucunda lisans düzeyinde alınan eğitim, uzmanlaşmada yetersiz kalmakta ve yüksek düzeyli bir eğitimin gerekliliğini zorunlu kılmaktadır (Bülbül, 2003). Bu açılarından bakıldığında lisansüstü öğretimden, nitelikli insan gücü yetiştirmesi, araştırma yapması, bilim insanı, öğretim üyesi ve işyerlerine uzman eleman yetiştirmesi beklenmektedir (Sezgin, 2002). Belirli bir alanda uzmanlaşmaya dönük olarak verilen lisansüstü eğitim sürecinde (Tosun, 1997) işgörenlerden, kazandıkları bilgileri analiz edip sentezledikten sonra ilgili alanlarda kullanabilmeleri beklenmektedir. Bu nedenle lisansüstü eğitimin beklentileri karşılama düzeyinin tespit edilmesi, hedeflenen amaçlara ulaşılması açısından önem taşımaktadır (Balcı & Çınkır, 2002).

Lisans eğitimine dayanan temeli ile lisansüstü eğitim süreci, etkili ve verimli bir akademik kariyer için oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle öğrencilerin, bu eğitim sürecine dair bakış açıları, onların başarıları için yönlendirici olmaktadır (Özmenteş & Özmenteş, 2005). Özellikle eğitim sisteminin önemli unsuru olan eğitim işgörenlerinin mesleki yaşantılarına katkıda bulunmak ve gelişim, bilgi aktarımı konularında bilgiyi üretmenin de ötesinde bilginin yayılmasına da yardımcı olması açısından oldukça değerli olan lisansüstü eğitiminde (Toprak & Taşgün, 2017), Vizyon 2023’de (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu [TÜBİTAK], 2005) nitelikli insan gücünü yetiştirme konusunda anahtar rolün bu eğitim kademesinde olduğu; kaliteyi geliştirme ve yeniliğe teşvik etme konusunda da ihtiyaç duyulan önlemlerin alınmasının gerekliliğinden bahsedilmiştir (Sezgin, Kavgacı & Kılınç, 2011).

Bütüncül bir değerlendirmenin yapıldığı bu çalışmadan elde edilecek bulguların, lisansüstü eğitim programlarının içeriği ve uygulama boyutunun geliştirilmesi konusunda yapılacak çalışmaların yanı sıra eğitim işgörenlerinin lisansüstü eğitim programlarına katılmaları konusunda atılacak adımlara katkı sağlayacağı umulmaktadır. Lisansüstü öğrencilerin aldıkları lisansüstü eğitim hakkındaki sahip oldukları düşüncelerin neler olduğunu belirlemek ve aldıkları derslerin mesleki gelişimlerine nasıl bir katkısı olduğunu belirlemenin yanı sıra eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunları belirleyerek bu sorunları aza indirecek çözüm önerileri geliştirmek çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu temel amaç doğrultusunda lisansüstü öğrencilerin; (i) lisansüstü eğitimi tercih etme nedenleri neler olduğu, (ii) aldıkları eğitimden beklentileri neler olduğu, (iii) lisansüstü eğitimin mesleki gelişimlerine ne gibi katkılar sağladığı, (iv) eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlar neler olduğu ve (v) eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunların çözümüne ilişkin önerilerinin neler olduğu araştırılmıştır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Lisansüstü öğrenim gören öğrencilerin, lisansüstü eğitime ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada bir olgunun derinlemesine irdelenmesi ihtiyacından hareketle nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışma nitel araştırma yönteminde, olgubilim deseninde gerçekleştirilmiştir. Olgubilim deseni, farkında olduğumuz ancak ayrıntılı bilgi sahibi olmadığımız bir olguyu kendi gerçekliği içerisinde derinlemesine inceleme fırsatı oluşturmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik ve ölçüt örnekleme teknikleri kullanılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Çalışmada katılımcıların belirlenmesinde kullanılan Gazi Üniversitesi eğitim bilimleri alanında doktora ile yüksek lisans programlarında en az bir ders dönemi geçirmiş olma ölçüt örnekleme koşuluna uyan lisansüstü öğrencilerinin eğitimlerine devam ettikleri lisansüstü programlarının farklılığı dikkate alınarak örnekleme çeşitlemesi yapılmıştır. Çalışma grubundaki lisansüstü öğrencilerin 3'ü erkek, 9'u kadın; yaş ortalaması ise 32'dir. Öğrenimine devam ettikleri lisansüstü program açısından değerlendirildiğinde; öğrencilerin 5'i doktora, 5'i tezli yüksek lisans ve 2'si tezsiz yüksek lisans programında öğrenim görmektedir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Olgubilim araştırmalarında kullanılan başlıca veri toplama araçlarından biri yüzyüze görüşmedir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Çalışmada, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formları, görüşülen kişinin kendini ifade etmesini sağlamaktadır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2013). Görüşme formunun hazırlanma sürecinde; yerli ve yabancı alanyazın taranmış, alandaki akademisyenler ile görüşmelere dayanarak soru formu (beş soru) oluşturulmuştur. Form, uzman görüşü doğrultusunda yeniden düzenlenmiş ve çalışma grubuna girmeyen lisansüstü öğrencilerin (iki kişi) görüşleri alınarak kapsam geçerliği sağlandıktan sonra görüşme formuna son şekli verilmiştir. Formda bulunan soruların anlaşılabilmesi ya da yanlış anlaşılması halinde ve yapılan açıklamaları ayrıntılı şekilde ortaya koyabilmek amacıyla sonda tipi sorulara yer verilmiştir. Araştırma kapsamında belirlenen öğrencilerden randevu alınarak görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler kâğıda dökülerek bütün veriler üzerinden nitel araştırma veri analizi tekniği olarak betimsel analiz ve içerik analizi yapılmıştır.

Verilerin analizinden önce genel bir kavramsal yapı oluşturulmuş ve buna uygun kodlamalar yapılmıştır. Analiz sırasında ortaya çıkan yeni kodlar da önceden belirlenmiş kodlar listesine dâhil edilmiş ve genel bir çerçevede kodlama süreci tamamlanmıştır. Araştırmanın iç geçerliği için katılımcıların kendilerini rahat hissetmeleri ve güven ortamı içinde görüşmelerin gerçekleştirilmesine dikkat edilmiştir. Ayrıntılı kavramsal çerçeveye bağlı kalınarak analizler gerçekleştirilmiş ve böylece çalışmanın güvenilirliği artırılmıştır. Nitel araştırma yöntemi uzmanı tarafından, yapılan araştırma çeşitli boyutları ile incelenmiş ve alınan geri bildirimlerle çalışmaya son şekli verilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin görüşleri aktarılırken; doktora programındaki öğrenciler (D), tezli yüksek lisans programındaki öğrenciler (YL) ve tezsiz yüksek lisans programındaki öğrenciler (TYL) şeklinde kısaltmalar kullanılmıştır. Katılımcılar arasındaki sırayı belirtmek amacıyla kısaltmaların yanına rakamlar yerleştirilmiştir. Araştırmada yer alan kategori ve kodlamalar, Miles ve Huberman'ın (1994) formülü (Güvenirlilik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı) kullanılarak hesaplanmıştır. Çalışmada uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyum yüzdesi, kategoriler arasında %88 ile %92 arasında bulunmuştur.

Bulgular

Araştırmada belirlenen sorulara ilişkin görüşmelerden elde edilen bulgular aşağıda tablolar halinde sunulmuştur. Araştırma-ya katılan öğrencilerin lisansüstü eğitimi tercih etme nedenlerine ilişkin görüşleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1 Öğrencilerin Lisansüstü Eğitimi Tercih Etme Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Kategoriler	Kodlar	n	Katılımcılar
Kişisel ve mesleki gelişim	Yenilikleri takip etmek	9	YL1, YL2, YL3, YL4, YL5, TYL1,D1, D2, D4
	Alanda kendini geliştirmek	6	YL3, YL5, TYL1, TYL2,D2, D3
	Mesleki kariyerde ilerlemek	3	TYL2, D2, D3
	Bilimsel merak	2	YL1, D5
Akademik kariyer	Akademik personel olmak	7	YL2, YL4, D1, D2, D3, D4, D5

Tablo 1’de araştırmaya katılan lisansüstü öğrencilerinin, lisansüstü eğitime başlama nedenlerinin; kişisel ve mesleki gelişim ile akademik kariyer kategorileri altında toplandığı görülmektedir. Bu çerçevede öne çıkan kodlar ise yenilikleri takip etmek (n = 9), alanda kendini geliştirmek (n = 6) ve akademik personel olmak (n = 7) kodları olmuştur. Katılımcıların bazılarının bu konudaki düşünceleri aşağıda belirtilmiştir.

“Yıllar geçtikçe mezun olduğumuz bilgilerle kalmanın ve mesleğe devam etmenin yeterli olmadığını düşündüm...”

Akademik bilgilerimi tazeleme isteğiyle lisansüstü eğitime başladım...” (YL5).

“Bilgilerimin tazelenmesini sağlamak, alanla ilgili bilgi sahibi olmak, farklı yönden kendime katkı sağlamak amacıyla lisansüstü eğitime başladım.” (TYL2).

“...Alanımda devam etmek isterken kendimi geliştirmek öncelikli hedefimdi. Bu sebeple yenilikleri takip etmek zorunda olduğumu hissediyorum. Asıl sebebim buydu.” (D2).

“Sınıf öğretmeniydim; ancak sınıf öğretmeni olarak kalmak istemedim. Aslında lisans eğitimim sürecinden başladı bu düşüncem. Akademik kariyer hedefim de olunca bu sürece girdim...” (D4).

Araştırmaya katılan öğrencilerinin lisansüstü eğitimden beklentilerinin neler olduğuna ilişkin görüşleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2 Öğrencilerin Lisansüstü Eğitimden Beklentilerine İlişkin Görüşleri

Kategoriler	Kodlar	n	Katılımcılar
Lisansüstü eğitime ilişkin beklentiler	Alana ilişkin bilgi ve becerilerini arttırmak	11	YL1 YL2, YL3, YL4, YL5, TYL1, TYL2, D1, D2, D3, D4
	Farklı bakış açısı kazanmak	3	YL4, D2, D3
	Mesleki yeniliklerden haberdar olmak	3	YL2, D2,D5
	Tayin konusunda kolaylık sağlaması	1	TYL1
	Alana ilişkin bilgi ve becerileri değerlendirebilme yeterliği kazanmak	1	TYL1
	Mesleki kariyer basamaklarında ilerleme sağlamak	1	YL3

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların lisansüstü eğitime ilişkin beklentileri kategorisi çerçevesinde; alana ilişkin bilgi ve becerilerini arttırmak (n = 11), farklı bakış açısı kazanmak (n = 3), mesleki yeniliklerden haberdar olmak (n = 3) kodlarının öne çıktığı görülmektedir. Katılımcıların tamamına yakının lisansüstü eğitim sürecinde alana ilişkin bilgi ve becerilerini arttırmak beklentisinde olmaları dikkat çeken bulgudur. Katılımcıların lisansüstü eğitime ilişkin beklentiler kategorisi altında yer alan görüşlerinden

bazıları aşağıda verilmiştir.

*“Seçtiğim alana ilişkin daha çok bilgi edinmek ve alana ilişkin yeterliğimi arttırmak benim beklentilerimin arasın-
da. Bir diğer beklentim ise yöneticilik için gereken yetkinliği kazanmak...” (YL1).*

“...Bu eğitimden beklentim mesleğimdeki bilgi ve becerilere ilişkin yetkinliğimi arttırmak.” (TYL1).

“...Aslında sadece mesleki açıdan da farklı bakış açılarına sahip olma, olaylara değişik gözlerle bakabilme becerisi kazanmak da beklentilerim arasındadır.” (D2).

*“...Özellikle yurtdışındaki eğitim seviyesinde alanda donanımlı hale gelmeyi istiyorum. Yurt dışındaki alınan düzey-
de yeterlilik becerisini burada kazanabilmek...” (D4).*

Lisansüstü öğrencilerinin tamamına yakının aldıkları eğitimden beklentileri, alana ilişkin yeterliklerini arttırmak yönündedir. Doktora öğrencilerinin daha derinlemesine bilgiler edinmek istediklerini belirten görüşlerinin yanı sıra katılımcılar D4’ün ulus-
lararası lisansüstü eğitimin niteliklerine erişebilen bir eğitim almak konusundaki beklentisi dikkat çeken bir bulgudur. D5’in ‘...
Örneğin yabancı bir üniversitede alınan eğitimden çok büyük bir eksiğin olmaması. Hani ilk olarak nitelikli olması benim ilk ara-
dığım şey bu.” şeklindeki ifadesi D4’ün bu görüşünü destekler niteliktedir. Araştırmaya katılan öğrencilerinin lisansüstü eğitimin
mesleki gelişimlerine katkısına ilişkin görüşleri Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3 Öğrencilerin Lisansüstü Eğitiminin Mesleki Gelişimlerine Katkısına İlişkin Görüşleri

Kategoriler	Kodlar	n	Katılımcılar
Mesleki ve kişisel gelişime katkısı	Vizyon geliştirme	9	YL1, YL2, YL3, TYL1, TYL2, D1, D3, D4, D5
	Alandaki bilgi ve becerilerinin gelişimi	8	YL2, YL3, YL5, TYL1, D1, D2, D3, D5
	Problem çözme becerilerinin gelişimi	4	YL2, TYL2, D4, D5
	Bilimsel çalışma yeterliği kazanma	3	YL3, TYL1, TYL2
	Eleştirel bakış açısı kazandırma	2	YL1, YL4
	Motivasyon artırma	2	YL5, D2
	Akademik kariyer yapma imkânı sağlama	1	D5

Tablo 3’ te katılımcıların lisansüstü eğitimlerin mesleki ve kişisel gelişimlerine katkıları kategorisinde; vizyon geliştirme (n = 9) ve alandaki bilgi ve becerilerinin gelişimi (n = 8) kodlarının öne çıktığı görülmektedir. Burada dikkat çeken bulgu doktora prog-
ramında lisansüstü eğitim gören öğrencilerden birinin dışında diğerlerinin, aldıkları eğitimlerin vizyonlarını geliştirdiği yönünde
görüşlerini belirtmeleridir. Bununla ilgili D1, “...Alan dışından da birçok hocayla aynı anda olmak onlardan farklı farklı alanlarda
da bir şeyler öğrenmemi sağladı. Vizyon geliştirme ve yeni bir bakış açısı kazandırma açısından da söyleyebiliriz.” diyerek farklı
bakış açısı kazanma yönü ile mesleki anlamda geliştiklerini ifade etmiştir. Katılımcılardan bazılarının öne çıkan kodlardan olan
alana ilişkin bilgi ve becerilerinin gelişimi koduna ilişkin görüşleri aşağıdaki verilmiştir.

*“...Çocukların algısını, duygu durumuna vb. ilişkin bilgilerimin artmasında katkısı oldu... Öğrendiklerimizin okulda-
ki öğrenme ortamına da katkısı oldu.” (YL5).*

*“...Öğrencilere ders kapsamında daha üst beceriler edinerek yaklaşım sergileyebildim... Bilgilerimi tazeleme im-
kânı bulmuş oldum. Eğer kendimizi geliştirmesek var olan bilgilerimizle yerimizde saymanın yanı sıra var olan
bilgilerimizi aslında yavaş yavaş kaybediyoruz diye düşünüyorum... Alan bilgi ve becerilerimi ileriye taşıdı...” (D2).*

Katılımcılardan YL5’in yanı sıra YL3’ün “...Öğrendiklerimi öğretmen arkadaşlarım ile paylaştım ve bunun tüm okula, öğ-
rencilere etkisi olduğunu gözlemledim...” şeklindeki ifadesi ve D3’ün “...Özel eğitimli öğrencilerin akademik olarak öğretilebilir
öğrenciler olduğunun düşüncesini en azından bana yakın olduğunu düşündüğüm öğretmen arkadaşlarıma aşıladım. İdareyi
de bilgilendirmeye çalışıyorum...” ifadelerinden yola çıkıldığında; lisansüstü eğitimde geliştirmiş oldukları mesleki yeterliklerini

çalıştıkları eğitim kurumlarındaki meslektaşlarıyla paylaştıkları görülmektedir. Araştırmada dikkat çeken başka bulgu ise tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin çalışmalarını bilimsel yöntem ve teknikler doğrultusunda gerçekleştirebilme yeterliğini, lisansüstü eğitim ile birlikte geliştirdiklerini belirtmeleridir. Katılımcılardan TYL1 konuya ilişkin görüşleri “Yapmış olduğumuz çalışmalar, karşılaştığımız olayların bilimsel karşılığı nedir şeklinde olaylara bilimsel açıdan nasıl yaklaşacağımı, tanımlayacağımı öğrendim...” şeklinde ifade etmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerinin lisansüstü eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4 Öğrencilerin Lisansüstü Eğitim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüşleri

Kategoriler	Kodlar	n	Katılımcılar
Derslere ilişkin sorunlar	Ders içeriklerinin benzeşmesi ve yetersizliği	5	YL1, YL4, D1, D4, D5
	Bazı derslerin gün ve saatlerindeki değişmezlik	5	YL4 TYL1, TYL2, D3, D5
	Dersin içeriği ile işlenişinin birbiriyle örtüşmemesi	2	D2, D5
	İstediği dersi seçememe	2	D1, D2
Öğretim üyelerine ilişkin sorunlar	Teori ağırlıklı şekilde derslerin işlenmesi	3	YL1, D1, D4
	Öğrencilere ilişkin olumsuz yaklaşımları	2	D3, D5
	Bilgilerini güncelleyememe	2	D1, D5
	Değerlendirmede objektif davranamama	2	YL3, D1
Çalışılan kuruma ilişkin sorunlar	Öğrencilere geri bildirimde bulunmama	2	D1, D3
	İzin alma konusunda yöneticilerin olumsuz yaklaşımı	6	YL2, YL3, TYL1, D2, D3, D5
	Ders programlarının düzenlemesinde yöneticilerin olumsuz yaklaşımı	3	YL2, YL5, D3
Öğrenci özelliklerine ilişkin sorunlar	Öğrencilerin derse hazırlıksız gelmesi	1	D1
	Lisansüstü öğrenciler arasındaki rekabetçi ortam	1	YL3
Yasal düzenlemelere ilişkin sorunlar	Yönetmeliklerin sürekli değişmesi	1	YL4
	AKTS doldurma zorunluluğu	1	D4

Tablo 4’ te katılımcıların lisansüstü eğitimleri sürecinde karşılaşmış oldukları sorunların; derslere, öğretim üyelerine, çalıştıkları kuruma, öğrenci özelliklerine ve yasal düzenlemelere ilişkin sorunlar kategorileri altında toplandığı görülmektedir. Burada dikkat çeken bulgu, doktora programındaki öğrencilerin tamamının derslere ilişkin sorunlarla karşılaştıklarını belirtmeleridir. Lisansüstü öğrencilerin derslere ilişkin sorunlar kategorisi altında toplanan görüşlerinden bazıları aşağıda belirtilmiştir.

“Çalışanlar ve hatta şehir dışındakiler için kesinlikle uygun program oluşturulmamakta. Benim sadece bir günüm bol ve şehir dışından bir günde alabileceğim ders çeşitliliği yok...” (YL4).

“...Aynı derslerin diğer ders döneminde de hep aynı gün ve saatte olması da özellikle benim için sorundu. Çünkü ben sadece cuma günleri yarım gün izin alabildim ders dönemi boyunca...” (TYL1).

“...Ders saatleri haftanın bir başından bir başına yansıyabiliyor. Derslerin aynı güne toplanması zor oluyor... Uzak-tan gelen biri olarak derslerin yakın günlere toplanmaması sıkıntı oluyor.” (D5).

Lisansüstü öğrencilerin yukarıdaki görüşleri incelendiğinde lisansüstü eğitim programlarında haftalık ve gün içindeki ders dağılımlarında sorun yaşandığı anlaşılmaktadır. Katılımcılar, hafta içinde her güne farklı hocaların derslerinin dağılımından dolayı, çalıştıkları kurumlardan aldıkları izinlerin de sınırlı olması sebebiyle istedikleri dersi alamamanın yanında yönetmeliklerde sorumlu tutuldukları ders sayısını tamamlayamama sorunlarını da birlikte yaşadıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra her ders döneminde aynı derslerin, aynı gün ve saatte veriliyor olmasının da öğrenciler açısından sorun olduğu görülmektedir. Doktora

programında öğrenim gören D1'in "...Sadece hocanın uzmanlık alanı o diye çok da almak zorunda olmadığım dersi aldım..." ve D2'nin "...Derslerin bazılarında kontenjan sınırlamasının olması istediğimiz derslerin seçiminde engel teşkil ediyor..." sözlerinden yola çıkarak öğrencilerin istedikleri dersi seçme konusunda da sorunlar yaşadıkları anlaşılmaktadır. Tüm bunların yanı sıra D1'in "...Doktoradaki derslerin içeriği, yüksek lisansın tekrarı. Benim bölümümde 15 tane dersten 8 tanesini alıp bıraktım; çünkü 8 dersin dışında kalan dersler diğerleriyle aynıydı..." ve YL1'in "Ders içeriklerinin güncellenmediğini ve içeriklerinin zenginleştirilmediğini düşünüyorum..." ifadelerinden ders içeriklerinin benzerliği ve yetersizliğinin de öğrencilerin karşılaştıkları problemler arasında olduğu görülmektedir. Derslere ilişkin sorunlar karşılaşılan sorunlara ilişkin D2'nin "Aldığımız bazı derslerin içeriğiyle Gazi Bilgi Paketindeki ders içeriği birebir örtüşmüyor..." ifadesiyle D5'in "...Derste sene içinde istekler, beklentiler değişiyor; bu sefer onu yerine getirmekte sıkıntı çekiyorum." ifadesinden yola çıkıldığında dersin içeriği ile işlenişinin birbiriyle örtüşmemesi konusunda da sorunlar yaşandığı görülmektedir.

Lisansüstü öğrencilerin karşılaştıkları sorunlara ilişkin oluşturulan bir diğer kategori de öğretim üyelerine ilişkin sorunlar kategorisidir. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde doktora programında eğitimlerine devam etmekte olan öğrencilerin çoğunluğunun öğretim üyelerine ilişkin sorunlarla karşı karşıya oldukları görülmektedir. Katılımcıların bu kategori altında öne çıkan görüşleri teori ağırlıklı şekilde derslerin işlenmesi ve öğrencilere ilişkin olumsuz yaklaşımları kodları içinde yer almaktadır. Bununla ilgili olarak D4, "...Teori ağırlıklı bir ders işleme şekli var. Çoğu şey teorik bilgi düzeyinde kalıyor. Alana yansıtlamıyor diyebilirim..." şeklinde görüşlerini ifade ederken YL1, "...Sorun, hocalarımızın sahaya inmemelerinden kaynaklanmaktadır. Sahayı bilmedikleri için derslerde gördüğümüz bilgiler teori ile sınırlı kalıyor..." şeklinde düşüncelerini belirtmiştir. Dolayısıyla doktora ve tezli yüksek lisans programlarında derslerin teori ağırlıklı şekilde işlenmesinin öğrenciler için sorun durumu oluşturduğu görülmektedir. Katılımcılardan ikisi, öğretim üyelerinin olumsuz yaklaşımlarını karşılaştıkları sorunlar arasında olduğunu belirtmiştir. Bununla ilgili D3, "Öğretim üyelerinin bazen onur kırıcı yaklaşımları olabiliyor. Örneğin; "Bu seviyeye gelmişsin, bunu bilmiyor musun?" gibi yaklaşımları olabiliyor... Soru sormaktan çekiniyoruz..." sözleriyle öğretim üyelerinin olumsuz yaklaşımları karşısında ihtiyaç duyduğu rehberliği alamadığını belirtmiştir. Öğrencilerin öğretim üyelerine ilişkin sorunlar kategorisinde öğretim üyelerinin bilgilerini güncelleyememe, değerlendirmede objektif davranamama ve öğrencilere geri bildirimde bulunmama kodlarının da yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların bu kodlar çerçevesinde incelenen görüşlerine aşağıda verilmiştir.

"Bir sınıfta 8 kişi doktora dersi alıp 8 kişi de 100 alıyorsa ben burada bir değerlendirmeden bahsedemem. Bir kriter yok. Hazırladığımız ödevlere ilişkin geri dönüt zaten yok... Hocaların bilgilerini güncelleyememeleri kesinlikle var zaten." (D1).

"...Bu alan da durmadan değişim gören bir alan, günlük değişim yaşanabiliyor...Bazen bazı hocalar takip etmekte sıkıntı çekilebiliyor." (D5).

Tablo 4'te öne çıkan bir diğer kategori ise öğrencilerin çalıştıkları kurumlara ilişkin sorunlar kategorisidir. Bu çerçevede ele alınan kodlardan izin alma konusunda yöneticilerin olumsuz yaklaşımı ve ders programlarının düzenlenmesinde yöneticilerin olumsuz yaklaşımı kodları altında incelenen katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

"...Çalıştığım kurumda ders saatlerinin lisansüstü eğitimde alacağım derslerle çakışması... Ders saatlerinin planlanması konusunda yöneticimin yaklaşımı destekleyici davranmaması benim için çok büyük sorun oluşturdu." (TYL1).

"...Çalıştığım kurumda idare ile sürekli iletişim halinde olmak zorunda kalmamız ve lisansüstü eğitim için izin alacağımızı her defasında ispatlamak zorunda kalmamız, derslerimizi boş gün bulabilecek şekilde programlamaya çalışmak için göstermiş olduğumuz çabalar bu açıdan karşılaştığımız sorunlardır." (D2).

"Sınıf öğretmeni olduğum için çalıştığım kurumdan izin alma konusunda sıkıntı yaşıyorum... Branş öğretmenlerin derslerinin bir güne birleştirilmesi de gerçekleştirilmiyor. Okul yönetimi de izin vermiyor..." (D3).

Katılımcıların yukarıda belirtilen görüşlerinden yola çıkıldığında; yöneticilerin inisiyatiflerinin, öğrencilerin lisansüstü eğitimleri için izin alma sürecinde etkili olduğu ve yöneticilerin lisansüstü öğrencilerin eğitimini destekleme açısından gereken yardımı

sağlamadıkları görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerinin lisansüstü eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunların çözüm önerine ilişkin görüşleri Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5 Öğrencilerin Lisansüstü Eğitim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Görüşleri

Kategoriler	Kodlar	n	Katılımcılar
Derslere ilişkin öneriler	Teori ve uygulamanın birlikte ele alınması	3	TYL2, D1, D5
	Ders içeriklerinin güncellenmesi	2	YL1, TYL2
	Ders çeşitlendirilmesi ve saatlerinin düzenlenmesi	1	YL4
	Lisansüstü eğitimde uzaktan eğitim uygulamalarına yer verilmesi	1	YL2
Yasal düzenlemelere ilişkin öneriler	İzin işlemlerinin yeniden düzenlenmesi	3	TYL1, D3, D4
	Araştırma izni alımlarında kolaylık sağlanmalı	1	D3
Çalışılan kurumlara ilişkin öneriler	Okul yöneticilerin konuya ilişkin bilgilendirilmesi	2	D2, YL5
Öğretim üyelerine ilişkin öneriler	Öğretim üyelerinin akademik rehberliğine ilişkin yeni bir düzenleme	2	D3, D2
	Öğretim üyelerinin yenilikleri tartıştığı toplantılar düzenlenmeli	1	D5
Danışmana ilişkin öneriler	Danışman seçiminin öğrenciye bırakılması	1	D1
	Danışman seçim dönemi değiştirilmeli	1	D3
Öneri belirtilmemiş	Fikrim yok	1	YL3

Tablo 5’ te katılımcılar, lisansüstü eğitim sürecinde yaşadıkları problemlere ilişkin getirdikleri çözüm önerilerini; derslere, yasal düzenlemelere, öğretim üyelerine, çalıştıkları ve danışmana ilişkin öneriler kategorilerinde değerlendirmişlerdir. Kategoriler kapsamında ele alınan kodlar incelendiğinde katılımcıların, karşılaştıkları problemlere ilişkin farklı çözüm yolları sundukları görülmektedir. Tüm bu çözüm önerilerinin yanında katılımcılardan YL3, “...Bahsettiğim sorun durumu kişinin yani hocanın ya da öğrencinin karakteri ile ilgili bir durum. Dolayısıyla böyle bir sorun durumu nasıl çözüme kavuşturulur bilemiyorum...” sözleri ile lisansüstü eğitimde karşılaşılan sorunlara yönelik herhangi bir çözüm önerisinin olmadığını ifade etmiştir. Derslere ilişkin öneriler kategorisinde öne çıkan teori ve uygulamanın birlikte ele alınması ve ders içeriklerinin güncellenmesi kodlarına ilişkin katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıda belirtilmiştir.

“Derslerin içerikleri de bence güncellenmeli...” (YL1).

“...Sınıf içinde değil de farklı uygulamalara dönük dersler işlenebilir. Yani teoride kalmamalı öğrendiklerimiz...” (TYL2).

“...Yüksek lisans programlarının çok daha teknik, detay, teorik yüklenmiş olması gerekiyor. Doktorada da uygulamaya ağırlık verilmesi lazım; çünkü doktora bizim sahaya çıktığımız alan artık.” (D1).

Katılımcılar, derslerin sadece teorik olarak işlenmemesi, alana ilişkin güncel bilgilere ulaşma konusunda ders içeriklerinde de gereken düzenlemelerin yapılması gerektiğini, yüksek lisansta alınan derslerin içerik olarak benzerlerinin tekrar doktora dersinde verilmesinin önüne geçebilecek şekilde lisansüstü programların hazırlanması gerektiğini belirtmiştir. Katılımcıların bir diğer çözüm önerisi getirdikleri durum ise izin işlemleri konusunda yöneticiler ile yaşadıkları problemlere yöneliktir. Katılımcılardan D3 konuyla ilgili “Yasal düzenlemeler olmalı kesinlikle.... Öğretmenlerinin lisansüstü eğitim yapabilmelerini kolaylaştırmak adına uygun şekilde ders programları düzenlenebilmeli.” ifadesiyle yasal düzenlemelerin yapılması gerektiğini belirtirken TYL1 “Lisansüstü eğitim için izin durumu kurumumuzdaki yöneticilerinin inisiyatifinden çıkartılmalı...” ifadesiyle yasal düzenlemelerin yönetici inisiyatifinden uzakta bir anlayışla izin işlemlerinin desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Tüm bunların yanı sıra araştır-

ma izinleri konusunda da öğrencilerin kolaylıkla araştırmalarını gerçekleştirmelerine yardımcı olacak bir düzenlemeye gidilmesi konusunda D3'ün "Araştırma yapma imkânlarımız arttırılmalı, bin bir türlü izinle uğraşmamalıyız. Gereken kolaylığın yasal düzenlemelerle sağlanması gerekir..." çözüm önerisini dile getirmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde katılımcılardan D1'in "Danışmanlıkta, öğrencilerin istediği hocayla, hocaların da istediği öğrencilerle çalışması gerektiğini düşünüyorum..." ifadesi ile D3'ün "Danışman seçimi ilk ders döneminin sonunda değil de bütün hocaları görüp tanıdıktan sonra yani son ders döneminden sonra olmalı. Her hocayı tanıdıktan sonra danışmanımızı seçmeliyiz..." ifadelerinden yola çıkıldığında danışman seçimi sürecinin öğrencilerin talepleri göz önünde bulundurularak ve öğretim üyelerini tanıma fırsatı buldukları ders dönemi sürecinin sonunda gerçekleştirilmesinin öğrencilerin lisansüstü eğitimlerine destek olacağı anlaşılmaktadır.

Katılımcılardan D2'nin "Çalıştığım kurumun anlayışlı olması için yöneticiler bilimsel ortamlara sokulabilir ve bu konuda bilinçli hale getirilebilir..." düşüncesinin yanı sıra YL5'in "...Özellikle okul idarecileri, belki Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu konudaki teşvikiyle öğretmenlerin lisansüstü eğitime teşvik edilmesi ve yöneticilerin daha iyi niyetli yaklaşımları sağlanmalıdır." düşüncesi, yasal düzenlemelerle ve lisansüstü eğitim konusundaki bilgilendirmelerle eğitim işgörenlerinin lisansüstü eğitim için çalıştıkları kurumlardan aldıkları izin işlemleri sürecinde olumsuz yönetici yaklaşımının giderilebileceğini belirtmişlerdir.

Tablo 5'te ayrıca katılımcıların öğretim üyeleriyle karşılaştıkları sorunlara dair çözümleriyle ilgili D2, "Öğretim üyeleriyle hızlı iletişim sağlayabilecek bir ortam; sorularımıza cevap oluşturabilecek bir ağ oluşturulmalı..." diyerek öğretim üyelerinden akademik rehberlikte bulunmalarına ilişkin çözüm önerisinde bulunurken YL1, "Hocalarımızın daha çok sahaya inmeleri gerekli. Böylece dersler de teoriden daha çok uygulamaya yönelik olabilir..." sözleriyle öğretim üyelerinin teori ağırlıklı ders işlemleri konusunda yaşanan soruna, öğretim üyelerinin okullarda daha fazla vakit geçirmelerini öneri olarak sunduğu görülmektedir. Katılımcılardan D5 ise "...Güncel takip için alandaki yeniliklerin konuşulacağı toplantılar düzenlenebilir..." ifadesiyle öğretim üyelerinin alandaki gelişmelerden sürekli haberdar olmalarının ve bu gelişmeleri önce kendi aralarında tartışma fırsatı bulacakları ortam oluşturulması gerektiğini belirtmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Lisansüstü öğrencilerin aldıkları lisansüstü eğitim hakkındaki sahip oldukları düşüncelerin neler olduğunu, mesleki gelişimlerine nasıl bir katkısı olduğunu belirlemenin yanı sıra süreç içinde karşılaştıkları sorunları belirleyerek bu sorunları aza indirecek çözüm önerileri geliştirebilmeyi amaçlayan bu çalışmada öğrencilerin tamamına yakının mesleki anlamda yenilikleri takip edebilmek ve alanda kendini geliştirebilmek amacıyla lisansüstü eğitime başladıkları görülmüştür. İlgili alanyazında benzer sonuçlara ulaşılan çalışmalara rastlamak mümkündür (Aküzüm, 2016; Başer, Narlı & Günhan, 2005; Kahraman & Tok, 2016). Buradan yola çıkıldığında; eğitim işgörenlerinin lisansüstü eğitime ilişkin bu amaçlarının eğitim-öğretim sürecine yansımalarının olumlu olduğu düşünülmektedir. Araştırma bulgularında ayrıca doktora programındaki öğrencilerinin tamamının akademik personel olmak amacıyla lisansüstü eğitime başladıkları; tezsiz yüksek lisans programındaki öğrencilerin ise mesleki kariyer basamaklarında da kolaylık sağlar düşüncesiyle lisansüstü eğitime başladıkları görülmüştür. Benzer sonuçlara Umur'un (2015) çalışmasında rastlanmıştır. Dolayısıyla; öğrencilerin eğitimlerini sürdürdükleri lisansüstü programlarda amaçlarına uygun şekilde öğrenimlerine devam ettikleri düşünülmektedir.

Araştırma bulguları öğrencilerin tamamına yakınının lisansüstü eğitimden beklentisinin mesleki anlamda alana katkı sağlayacak yeterlikleri kazanabilmek olduğunu göstermektedir. İlgili alanyazın incelendiğinde, benzer bulgulara rastlanmaktadır (Alabaş, Kamer & Polat, 2012; Aküzüm, 2016; Kahraman & Tok, 2016). Araştırmanın bir diğer bulgusu doktora programında eğitimlerine devam eden öğrencilerin bir kısmının alanda uzmanlaşmanın yanı sıra uluslararası lisansüstü eğitimin niteliklerine erişebilen bir eğitim alma beklentisinde olduklarını belirtmelerine ilişkindir. Özmenteş ve Özmenteş' in (2005) çalışmasında da lisansüstü öğrencilerin, uzmanlaşma ve gelişme beklentisi içinde oldukları görülmektedir. Bu durumun özellikle doktora programlarının, bireylerin geniş ve derin bir bakış açısıyla konular üzerine analiz ve sentezlere ulaşma yeteneği kazandıran program-

lar (Tuzcu, 2003) olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmanın önemli bulgularından bir diğeri de öğrencilerin alandaki bilgi ve becerileri, problem çözme becerileri yönüyle gelişimlerinin yanı sıra bilimsel çalışma yeterliği, eleştirel bakış açısı kazanma yönleriyle de mesleki gelişimlerinin gerçekleştiğini beyan etmeleridir. Katılımcılardan bazılarının mesleki yeterliklerindeki gelişmeleri, çalıştıkları eğitim kurumlarındaki meslektaşları ile paylaşımları sonucunda onların da gelişimlerine yardımcı olduğunu ve tüm bu durumun eğitim-öğretim sürecine olumlu şekilde yansıdığını ifade etmeleri de bir diğer önemli bulgudur. İlgili alanyazın incelendiğinde, benzer bulgulara rastlanmaktadır (Başer vd., 2005; Turhan & Yaraş, 2013). Buradan yola çıkıldığında; lisansüstü eğitimin öğrencilere kazandırdığı yeterlikler ile birlikte eğitimin niteliğini arttırarak eğitim-öğretim sürecini olumlu şekilde etkilediği söylenebilir. Doktora programında lisansüstü eğitim gören öğrencilerin tamamına yakınının, aldıkları eğitimlerin vizyonlarını geliştirdiği yönündeki görüşlerinden yola çıkıldığında ise; olayları analiz etme ve sentezleme becerisinin kazandırıldığı doktora programlarının (Resmi Gazete, 2016) amaçları doğrultusunda eğitim hedeflerini gerçekleştirdiği ve bu programlarda yetişen öğretmenlerin de vizyonlarını geliştirerek eğitimin niteliğine katkıda bulunmasına yardımcı olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada, öğrencilerin önemli bir çoğunluğunun derslere, öğretim üyelerine ve çalıştıkları kurumlara ilişkin sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Benzer araştırma sonuçlarına alanyazında rastlanmaktadır (Özmenteş & Özmenteş; Nayır, 2011; Turhan & Yaraş, 2013). Dolayısıyla öğrencilerin karşılaştıkları bu sorunların öğrencilerin lisansüstü eğitimden beklenen faydayı sağlamayacaklarını düşündürmektedir. Katılımcıların, derslere ilişkin sorunlara, teori ve uygulamanın birlikte ele alınması; öğretim üyelerine ilişkin sorunlara, akademik rehberlikte bulunacakları düzenlemelerin yapılması; çalıştıkları kurumlara ilişkin sorunlara, izin işlemlerinde yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi önerilerinin öne çıktığı görülmektedir.

Tüm bu durumlar birlikte değerlendirildiğinde; eğitim işgörenlerin lisansüstü eğitim alma konusunda teşvik edilmeleri ve lisansüstü eğitim konusunda bilinçlendirmeleri önerilebilir. Üniversiteler ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın işbirliği içinde gerçekleştireceği çalışmalar düzenlenebilir. Öğretmenlerin lisansüstü eğitim sürecinde izin alma işlemlerinde kolaylık sağlayabilmek için var olan yasal haklarında yeniden bir düzenleme gerçekleştirilebilir. Başka çalışmalarda benzer konular nicel ya da karma araştırma yöntemleri kullanılarak irdelenebilir.

Kaynakça

- Aküzüm, C. (2016). Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin eğitim yönetimi programı bağlamında lisansüstü eğitime bakış açılarının incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 20(67), 85-108. Erişim adresi: <http://www.ekevakademi.org/DergiTamDetay.aspx?ID=687>
- Alabaş, R., Kamer, S. T., & Polat, Ü. (2012). Öğretmenlerin kariyer gelişimlerinde lisansüstü eğitim: Tercih sebepleri ve süreçte karşılaştıkları sorunlar. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 89-107. Erişim adresi: <http://www.e-ijer.com/tr/download/article-file/89771>
- Balcı, A & Çınkır, Ş. (2002). Türkiye’de eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesi. 21. Yüzyıl Eğitim Yöneticilerinin Yetiştirilmesi Sempozyumu’nda sunulmuş bildiri, Ankara Üniversitesi, Ankara. 211- 236.
- Başer, N., Narlı, S., & Günhan, B. (2005). Öğretmenlerin lisansüstü eğitim almalarında yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (17), 129-135. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deubefd/issue/25433/268383>
- Bülbül, T. (2003). Ankara üniversitesi eğitim bilimleri fakültesinde görev yapan öğretim üyelerinin lisansüstü öğretime öğrenci seçme sürecine ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36(1-2), 167-174. doi: 10.1501/Egifak_0000000069
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2013). Bilimsel araştırma yöntemleri (Geliştirilmiş 14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Kahraman, Ü., & Tok, T. N. (2016). Eğitim yönetimi denetimi planlaması ve ekonomisi lisansüstü öğrencilerinin aldıkları eğitim hakkındaki görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 147-164. Erişim adresi: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/usaksosbil/article/viewFile/5000146999/5000142254>
- Karakütük K. (2007). Öğretim üyesi ve bilim insanı yetiştirme: Lisansüstü öğretimin planlanması. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook* (2nd ed.). USA: SAGE.
- Nayır, F. (2011). Eğitim bilimleri alanında lisansüstü öğrenim görmekte olan müfettiş, okul yöneticisi ve öğretmenlerin sorunları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 44(2), 199-222. doi: 10.1501/Egifak_0000001230
- Özmenteş, G., & Özmenteş, S. (2005). Buca eğitim fakültesi müzik eğitimi anabilim dalı yüksek lisans öğrencilerinin lisansüstü eğitimden beklentileri ve yüksek lisansla ilgili görüşleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (17), 247-255. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deubefd/issue/25433/268357>
- Sezgin, F. (2002). Araştırma görevlilerinin yetiştirilmesinde tez danışmanı öğretim üyelerinin yetiştiricilik rolleri. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sezgin F., Kavgacı H., & Kılınç, A. Ç. (2011). Türkiye’de eğitim yönetimi ve denetimi lisansüstü öğrencilerinin öz değerlendirmeleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(3), 161-169. doi: 10.5961/jhes.2011.024
- Toprak, E., & Taşğın, Ö. (2017). Öğretmenlerin lisansüstü eğitim yapmama nedenlerinin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 599-615. doi: 10.26466/opus.370680
- Tosun, İ. (1997). Bilim adamı yetiştirme: Lisansüstü eğitim. Ankara: TÜBA Yayınları.
- Turhan, M., & Yaraş, Z. (2013). Lisansüstü programların öğretmen, yönetici ve denetmenlerin mesleki gelişimine katkısı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(43), 200-218. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6157/82755>
- Tuzcu, G. (2003). Lisansüstü öğretim için yurtdışına öğrenci göndermenin planlanması. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:160, 314–339. Erişim adresi: https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/tuzcu.htm
- Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu [TÜBİTAK]. (2005). Vizyon 2023 teknoloji öngörü projesi: Eğitim ve insan kaynakları sonuç raporu ve strateji belgesi. Erişim adresi: https://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/eik/EIK_Sonuc_Raporu_ve_Strat_Belg.pdf.
- Umur, Z. (2015). Eğitim yönetimi ve denetimi tezsiz yüksek lisans öğrencileri ile öğretim üyelerinin eğitim yönetimi ve denetimi tezsiz yüksek lisans programına ilişkin görüşleri. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Varış, F. (1984). Lisansüstü düzeyde eğitim elemanı yetiştirme. *Eğitim Bilimleri Sempozyumu*. 49-54. Ankara: Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları:136.
- Resmi Gazete (2016). Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği. 20 Nisan 2016 tarih ve 29690 sayılı Resmi Gazete. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160420-16.htm> adresinden 18.10.2019 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Mimarlık Teknolojisi Eğitiminde Yeni Bir Yaklaşım: Zorlayıcı Çevre Şartları İçin Yapı Tasarımı

Deniz Soyipek, İstanbul Teknik Üniversitesi
denizsoyipek@gmail.com

Fatih Yazıcıoğlu, İstanbul Teknik Üniversitesi
fyazicioglu@gmail.com

Özet

Teknolojik gelişmeler, küresel ısınmaya bağlı iklim değişiklikleri, ekonomik krizler, nüfus artışı gibi birçok nedenle dünyadaki kaynaklar hızla tükenmekte, dolayısıyla gelecek ile ilgili oluşturulan birçok senaryo yayımlanmaktadır. Buna karşın mimarlığın amacı yenilikçi sistemler ile sürdürülebilir yapılar tasarlamak ve doğaya olan zararı en aza indirmektir. Mimarların bu bilinç ile yetiştirilmesi için mimarlık eğitimi geliştirme amaçlı çalışmalar yapılmaktadır. Bu kapsamda geliştirilen çalışmada, ilk olarak mimarlık pratiği ve gelecek senaryolarına dair literatür araştırması yapılmıştır. Mimarlıkta teknoloji eğitiminin problem çözme, disiplinler arası çalışma ve özgün tasarımlara ulaşılabilmesi yönünde geliştirilmesi amacıyla yeni bir eğitim yaklaşımı kurgulanmış ve çalışmanın amaçlarına uygun kullanılabilecek eğitim yöntemleri belirlenmiştir. 'Zorlayıcı çevre koşullarında yapı tasarımı' başlığında geliştirilen yaklaşım ile bir alan çalışması uygulanmıştır. Bu çalışmada, yaklaşımın geliştirilmesi süreci ve grup çalışması, senaryo yazımı, disiplinler arası seminerler, araştırma ve tasarım problemlerini içeren alan çalışması verileri bulgular bölümünde; değerlendirme aşamasında uygulanan anket çalışmaları ve gözlemlerde elde edilen veriler sonuç bölümünde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mimarlık eğitimi, yapı elemanı, detay tasarımı, eğitim yöntemleri.

Abstract

Due to many reasons such as technological developments, weather changing through global warming, economic crisis, and growth of population natural resources are rapidly decreased in the world. So, the researches published various scenarios about that disasters. Produce solutions to protect environment and people against these disasters are one of the current issues of architecture. It is an important research questions to work on that what kind of architectural education should be developed for the architects who will design a building in the future. In this context, a new approach that is called 'building design for compelling environmental conditions' was developed to improve architectural technology education. Thus, education methods that scenario writing, group study, interdisciplinary seminars, researches, and design problems were added to the program. In this paper, information on the development of the approach and field study, the data obtained from the surveys and observations applied during the evaluation are presented.

Keywords: Architecture education, building elements, detail design, education methods.

Giriş

İnsanoğlu gelecek ile ilgili tahminler yapmayı ve tahminlerini çeşitli alanlarda sergilemeyi yıllardır sürdürmektedir. Merak duygusunun da etkisiyle gerçekleşen bu fikir üretimi, başlarda çizimlere, kitaplara ve sonrasında filmlere konu olmuş, animasyonlar üretilmiş ve diğer yayın organları ile sunulmaya devam etmiştir. Üretildiği yıllarda sadece birer hayal ürünü olan bu fikirlerin bazıları sadece hayal olarak kalırken, bazıları ise artık günlük hayatımızda kullanmaya alıştığımız teknolojik araçların icat edilmesinde öncül projeleri oluşturmuşlardır. Geleceği şekillendirmek için onu hayal edebilmek ve fikir üretmek bu anlamda oldukça önemlidir (Özcan, 2019).

Gelecekle ilgili yapılan tahminlerden birçoğu insanları heyecanlandırırken, yapılan bilimsel çalışmalar ile elde edilen sonuçlar durumun iyi olmadığı yönündedir. Yapılan ölçümlerde gelecekle ilgili çok da uzak olmayan tarihler için kıtlık, doğal afetler, aşırı sıcak/soğuk iklim koşulları hakkında çeşitli felaket senaryoları yayımlanmaktadır (BIG Architecture, 2019; Köksal, 2019). Bu konularda yapılan mimarlık çalışmalarında değişen dünya düzenine rağmen insan yaşamına uygun konfor koşullarını sağlayan yapılar üretmek ve dünyaya verilen zararı en aza indirmek hedeflenmektedir (Ceylan, 2019).

Gelecekle ilgili üretilen fikirlerin birçoğunda insanların nasıl ve nerelerde yaşayağı konusunda çalışılmıştır. Mimarlık alanında da geçmişte Le Corbusier, Ebenezer Howard ve Frank Lloyd Wright gibi (Fishman, 2017) isimler konu hakkında çalışırken, günümüzde BIG Architecture, Melike Altınışık ve SO? Mimarlık gibi akla ilk gelen önemli mimarlar ve mimarlık ofisleri çeşitli ütopya ve distopyalar üretmekte, yaptıkları projelere bu fikirlerini aktarmaktadırlar. Konu böylece tekrar mimarlığın güncel çalışma alanlarından biri olmaya başlamıştır. Yapılan çeşitli ölçeklerde tasarım çalışmalarında değişen düzendeki mimarlığın günümüzden oldukça farklı olacağı ön görülmektedir (Altınışık, 2019; Yanar, 2019). Çünkü insanların yaşam koşullarına en uygun çözümler sunmayı hedefleyen mimarlık için alışlagelmiş yöntemler artık yeterli olmayacak; çevre analizleri ile problemlerin iyi anlaşılması, değişen koşullara uyulanabilirlik ve mimari teknolojiyi kullanarak yaratıcı çözümlere ulaşılması tasarımın ana hedeflerini oluşturacaktır. Ek olarak binaların karmaşıklaşmasının sonucu mimari tasarım sürecinin grup çalışması haline gelmesi diğer bir belirleyici faktör olacaktır. Yapı sektöründe enerji kullanımını hesaplamaya yönelik benzetim programlarının kullanılması ve yüksek performanslı yapı malzemelerinin üretimi ile bu süreci destekleyecek çalışmalar günümüzde oldukça önem kazanmıştır (Smirnova ve Gurikov, 2018; Wilhelm ve diğerleri 2018). Yapıların, çevre koşullarına uyum sağlayıp beklenen performans gereksinimlerine cevap verebilmesi için onları tasarlayacak mimarların da yeterli donanımına sahip olması gerekmektedir.

Gelecekteki yeni dünya düzeninde tasarım yapacak mimarlar nasıl bir mimarlık eğitimi almalıdır sorusu çalışması gereken önemli bir konulardan biridir (Association of Collegiate Schools of Architecture, 2019). Bu kapsamda geliştirilen 'zorlayıcı çevre şartları için yapı tasarımı' konulu araştırmada mimarlıkta teknoloji eğitimi geliştirmeye yönelik yeni bir yaklaşım oluşturulmuştur. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde çalışmada kullanılan yöntem, yeni eğitim yaklaşımının geliştirilmesi, alan çalışması uygulaması ve değerlendirilmesi sürecinde elde edilen bulgular ve sonuçlar sunulmaktadır.

Yöntem

Araştırmalarda bilgi aramada nicel ve nitel olmak üzere iki yöntem kullanılmaktadır. Nicel araştırmalar, ölçülebilir ve sayısal verilere dayandırılabilen yöntemler ile elde edilen objektif verilere dayanan; nitel araştırmalar ise gözlem, görüşme, örnek olay ve döküman analizi gibi yöntemler ile elde edilen bilgilere dayanan araştırmalar olarak sınıflandırılır. İnsan ve toplum davranışlarını inceleyen sosyal bilimlere dayalı araştırmalarda ve eğitim alanındaki çalışmalarda nitel araştırma yöntemleri kullanılmaktadır (Kumar, 1999). Mimarlık eğitimi üzerine yapılan bu çalışma, nitel araştırma yöntemleri kullanılarak oluşturulmuştur.

Çalışmada kullanılan ilk yöntem literatür araştırmasıdır. Gelecek ile ilgili mimarlık alanında yapılan çalışmalar ve mimarlık eğitimi üzerine yapılan araştırmalar sonucu nasıl bir mimarlık eğitimi kurgulanmalıdır sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen veriler ile bir eğitim yaklaşımı kurgulanmış ve İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü zorunlu derslerinden biri olan Mimari Yapı Elemanları Tasarımı dersinde alan çalışması uygulanmıştır. Alan çalışmasında üzerinde durulan eğitim yöntemleri; senaryo

yazımı, grup çalışması, disiplinlerarası seminerler, araştırma ve tasarım problemleri olarak belirlenmiştir.

Bu yöntemler mimarlık alanında elde edilmesi gereken beceriler ve tasarım sürecindeki yaratıcılığı arttırmak amaçları ile mimari tasarım araştırmalarında ve derslerinde sıklıkla kullanılmaktadır. Ancak mimarlık teknolojisi alanında nadiren uygulanmaktadır. Dolayısıyla bu alandaki derslerin geliştirilmesinde ve kurgulanan yeni yaklaşımın amaçlarına ulaşılabilmesi için çalışmada yer verilmesi kritik öneme sahiptir.

Çalışmanın değerlendirilmesinde alan çalışması süresince yapılan iki adet öğrenci anketi çalışması, dönem sonu ödevlerinin incelenmesi ve gözlem yöntemleri kullanılmıştır.

Bulgular

Yapılan literatür araştırması sonucunda, gelecekte üretilecek yapıların tasarımında üzerinde durulması gereken konular; çevre analizleri ile problemin iyi anlaşılması, değişen koşullara uyarlanabilirlik, yaratıcı çözümlere ulaşabilmek ve ekip içerisinde uyumlu çalışabilme olarak listelenmiştir. Bu konular, günümüzde yapı üretiminde önemli bulunmakla birlikte alışlagelmiş düzen içinde benzer yöntemlerin tekrarlanması ile kaybolmuşlardır. Aynı şekilde mimarlık eğitimi süresince de aynı konu ve yöntemlerin tekrarı, profesyonel hayatta mimarların birbirini tekrar eden tasarımlar üretmesine neden olmaktadır. Gelecekte yapıların başarılı olmasında kritik bulunan bu konularda yetkin mimarların yetiştirilmesi için mimarlık eğitiminde iyileştirmeler yapılmalıdır. Çalışmada, mimari yapı teknolojisi alanını yakından ilgilendiren bu konular üzerinden yeni bir eğitim yaklaşımı geliştirilmiştir. Bu kapsamda yeni nesil mimarlık eğitimi;

1. İlgi çekici ve geleceğe yönelik konular içermeli,
2. Konuya bütüncül yaklaşılmalı ve disiplinler arası bağlantı kurmalı,
3. Yaratıcı ve özgün çözümler üretebilmeli ve
4. Grup çalışması uygulamaları içermelidir.

Yaklaşımın Kurgulanması

Yaklaşımın kurgulanmasında ilk olarak var olan mimarlık pratiği ve gelecekteki mimarlık üzerine yapılan çıkarımlar eğitim yöntemlerine dönüştürülmeye çalışılmıştır. Geçmiş yıllarda İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü zorunlu derslerinden Mimari Yapı Elemanları Tasarımı dersi, yaklaşımın geliştirilmesinde temel alınmıştır. Ders kapsamında hâlihazırda uygulanan yöntemlere, çıkarımlardan elde edilen veriler doğrultusunda yeni yöntemler eklenmiştir. Uygulanacak tüm yöntemler sistematik bir şekilde bir araya getirilmiş ve ders izlencesi hazırlanmıştır (Şekil 1).

Mimari Yapı Elemanları Tasarımı dersi kapsamında uygulanan alan çalışmasında verilen 'zorlayıcı çevre şartları için yapı tasarımı' problemine uygun çözümler ve özgün detay tasarımları üretebilmek çalışmanın ana hedefi olmuştur. Ders izlencesine ek olarak verilen senaryoya göre 2040 senesinde dünya iklimi oldukça değişmiştir ve oluşan problemlere çözümler üretebilmek için dünyanın farklı yerlerinde araştırma istasyonları kurulacaktır. Öğrencilerin kuracakları mimarlık ekipleri de Amazon bölgesinde kurulacak araştırma istasyonunun tasarımında görevlendirilmiştir.

SYLLABUS

Week	Date	Morning	Afternoon
1	06 February 2019	Course presentation Previous terms review	Student presentations: Amazons
2	13 February 2019	Student presentations: Office name, logo, and project name design, site and precedents studies, and first design ideas	Seminar: Notes on the Synthesis of Design
3	20 February 2019	3D model of conceptual design	Seminar: Construction in Extreme Conditions Lecture: Structural systems and drawings, architectural drawings
4	27 February 2019	Structural system design	Seminar: (Nearly) Zero Energy Building Design Lecture: Structural part of floors
5	06 March 2019	Structural design and physical model	Seminar: Façade and Thermal Insulation Lecture: Floors
6	13 March 2019	Floor system design	Integration of building elements Lecture: Stairs
7	20 March 2019	Preparing to submission	1. Assignment
8	27 March 2019	Holiday	
9	03 April 2019	Vertical circulation system design	Lecture: Building Element Design, Performance Approach, and External Walls
10	10 April 2019	External wall system design	Integration of building elements Lecture: Windows and doors
11	17 April 2019	Practice: Brainstorming	Integration of building elements
12	24 April 2019*	Windows and door system design	Seminar: Technical specifications
13	01 May 2019	Holiday	
14	08 May 2019	Roof system design Internal division system design	Integration of building elements Lecture: Roof systems
15	15 May 2019	Integration of subsystems	
	28 May 2019	Final Assignment	

Şekil 1: Ders izlencesi

Dönemin ilk haftası ders tanıtımı yapıldıktan sonra öğrencilerden gruplarını belirlemeleri ve Amazon bölgesi hakkında ilk araştırma ve fikirlerini anlatacakları sunumlar ile konuya başlamak hedeflenmiştir. Diğer haftalarda ise izlençe ders içeriğinin yoğun olması göz önünde bulundurularak geliştirilmiş ve iki temel kulvarda ilerleyecek şekilde tasarlanmıştır. Dersin öğleden önceki üç saatlik bölümü proje ve yapı elemanları tasarımlarının geliştirildiği grup çalışmaları ve ders yürütücüsünün bu çalışmaları değerlendirmesine ayrılmıştır. Dersin öğleden sonraki iki saatlik bölümü ise o hafta çalışılan konu ile ilgili profesyonellerin katıldığı seminerler ve kısa ders anlatımları için ayrılmıştır. Öğrenci çalışmalarının değerlendirilmesi için yedinci haftada ve dönem sonunda olmak üzere iki ödev teslimi bulunmaktadır. Şekil 1’de sunulan izlençe, alan çalışmasının uygulanması planlanan ders döneminin tarihleri ve tatil günleri göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır.

Yeni kurgulanan yaklaşım ile ders sürecinde uygulanması planlanan bilgi edinme ve çalışma yöntemleri olarak belirlenen grup çalışması, senaryo yazımı, seminerler ve araştırma ve tasarım problemlerine dair elde edilen veriler yazının devamında sunulmaktadır.

Grup çalışması: Günümüzde üretilen yapıların eskiye göre çok daha büyük ölçekte, farklı işlevleri ve yüksek teknolojiyi bir arada barındıran mimarlık disiplininin kapsamı oldukça genişlemiştir. Artık mimarlık tek kişilik bir çalışmadan çok, ekipler ile sürdürülen bir hal almıştır. Dolayısıyla ekip çalışması mimarlık eğitimi süresince edinilmesi gereken bir yetenektir. Yapılan araştırmada mimarlık ofislerinde çalışmaya başlayan yeni mezun mimarların bu konuda yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Yazıcıoğlu, 2007). Mimarlık eğitiminde çalışmanın gruplar ile yapılması, öğrencilerin mezun olduktan sonra çalışacakları ofislerde ekip çalışması bilinci ile gitmesi açısından oldukça önemli bulunmuştur.

Senaryo yazımı: Öğrencilerden 2040 yılında tasarlayacakları araştırma istasyonu yapısının, araştırma konusunu, kullanıcı sayısını ve görevlerini ve bunlara bağlı olarak proje programını çıkarmaları; enerji ve su ihtiyacını hesaplamaları ve yenilenebilir enerji kaynakları ile bu ihtiyacı karşılayacak sistemi kurgulamaları üzerine senaryolarını üretmeleri istenmiştir. Böylece öğrencilerin konuyu daha fazla benimsemeleri, derse ilgilerini arttırmak ve ilgili sürdürülebilirlik konularına farkındalık sağlamak amaçlanmaktadır. Ayrıca bu çalışma ile gelecekteki mimarlık anlayışına yönelik araştırma yapılması ve tahminler üretilmesi beklenmektedir.

Seminerler: Mimarlık eğitiminde dersler tasarım, yapı, restorasyon ve mimarlık tarihi gibi çeşitli alanlar altında gruplanmaktadır. Bu gibi gruplamalarla mimarlık disiplini içindeki konular birbirinden ayırmakta ve yalnızca o alanda uzmanlaşmış kişiler tarafından verilen bir eğitim sürdürülmektedir. Ancak bir yapı tasarlanırken tüm aşamaları birlikte düşünülmelidir ve bu nedenle mimarlık eğitiminde de ayrılan derslerde öğrenilen bütün bilgiler birlikte düşünülmelidir. Bu sebeple mimarlık teknolojisi derslerinin diğer dersler ile ilişkili olarak yürütülmesi önemli bulunmuştur. Böylece, disiplinler arası çalışmayı desteklemek için ilgili alanlarda çalışan profesyonellerin katıldığı seminerler derse dahil edilmiştir. Seminerler ile öğrencilere bu konularda profesyonel bilgi edinmeleri ve proje çalışmalarına katkı sağlayabilmeleri hedeflenmiştir.

Araştırma ve tasarım problemleri: Mimarlık eğitimi konularının sadece geleneksel tasarımlar üzerinden sürdürülmesi özgün detay üretimi ve öğrencilerin yaratıcılıklarının gelişmesi açısından olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada mimarlığın geleneksel ve temel bilgilerinden beslenen ancak yeni teknolojik kavramları da kullanarak özgün tasarımlar üretebilen bir eğitim anlayışı geliştirmek hedeflenmiştir. Bu konuda uygulama yapılabilmesi için zorlayıcı çevre koşullarında verilen tasarım problemine uygun yüksek performansa sahip yapı elemanları tasarımı istenmiştir. İstenen yüksek performans değerine ulaşabilmek için mimari teknoloji çalışmalarını içeren yenilikçi sistemler ve yüksek performanslı yapı malzemeleri üzerine araştırma yapılması gerekmektedir.

Alan Çalışması

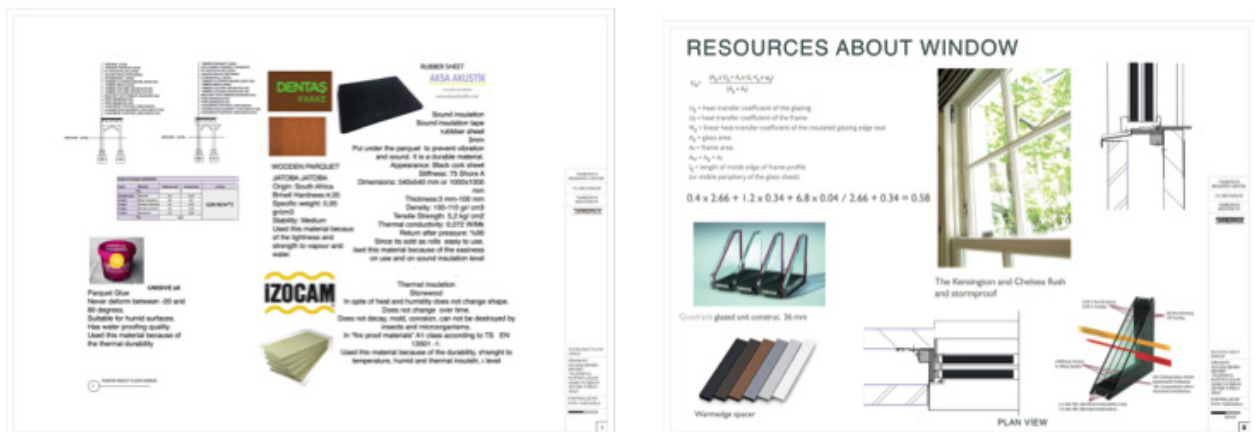
Alan çalışması, 2018-2019 eğitim yılı bahar döneminde, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde gerçekleştirilmiştir. Mimarlık teknolojisi alanının zorunlu derslerden biri olan Mimari Yapı Elemanları Tasarımı dersi, mimarlık programının dördüncü döneminde yer almaktadır. Önceki dönemlerde alınan dersler ile öğrencilerin yapı elemanı tasarımı ve yapı malzemeleri üzerine belli düzeyde kuramsal bilgiye sahip olmaları beklenmektedir. Ders kapsamında verilen bir tasarım problemine uygun yapı elemanları tasarlanmasına dair uygulamalar yapılmaktadır.

Alan çalışmasının yapılacağı ders 'zorlayıcı çevre koşullarında tasarım' konu başlığında uygulanmıştır. Zorlayıcı çevrelerde insanların yaşam, araştırma ya da korunma gibi çeşitli eylemleri için yapı üretmek mimarlığın üzerinde çalışılması gereken ve gelecekte de öneminin artacağı alanlarından biri olarak görülmüştür. Bu alanda yapılan tasarımlarda yerel mimari ve çevre analizi, kavramsal tasarım, strüktür, yapı bilgisi, çevre kontrolü ve malzeme bilgisi gibi mimarlığın birçok konusuna hakim olmak gerekmektedir. Öğrencilerin var olan bilgilerini araştırmalar ile destekleyerek yaratıcı şekilde kullanmaları ve seviyelerinin çok üstüne çıkmamak amacıyla yeryüzündeki bir zorlayıcı çevre olarak seçilen Amazon Yağmur Ormanları, çalışma konusu ise araştırma istasyonu yapısı olarak belirlenmiştir. Amazon Yağmur Ormanları, oldukça nemli ve sıcak bir iklime sahiptir. Yapılacak araştırma istasyonunun bu iklim koşullarına karşı yapıyı kullanacak insanların konfor koşullarını sağlaması yönünde tasarlanması gerekmektedir. Dönem başında ders izlencesi ile birlikte verilen programda tasarlanacak yapıdan beklenen performans kriterleri ve

POSTER					
TARİH	2. Hafta 13.02.2019	3. Hafta 20.02.2019	4. Hafta 27.02.2019	5. Hafta 06.03.2019	12. Hafta 24.04.2019
KONU BAŞLIĞI	Notes On The Synthesis Of Design	Construction In Extreme Conditions	(Nearly) Zero Energy Building Design	Façade And Thermal Insulation	Technical Specifications
KONUŞMACI	Zeynep Halu, İstanbul Üniversitesi, Mimar, Akademisyen (Tasarım Alanı)	Gülseren Erol, İstanbul Teknik Üniversitesi, İnşaat Mühendisi, Akademisyen (Taşıyıcı Sistemler Alanı)	Neşe Ganiç Sağlam, Özyeğin Üniversitesi, Mimar, Akademisyen (Çevre Kontrolü Alanı)	Aslı Aksakkallı, Saind Gobain Weber Firması, Mühendis, Sektör Çalışanı	Pınar İrlayıcı Çakmak, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimar, Akademisyen (Yapı Yönetimi Alanı)

Şekil 3: Seminer takvimi

Çalışmada, Amazon Yağmur Ormanları bölgesinin iklim koşullarının aşırı sıcak ve nemli olması bir tasarım problemi olarak kullanılmıştır. Ders ekibi tarafından hazırlanan senaryoda bu problemin çözümü için yapı kabuğunun oldukça yüksek performans değerlerini sağlayacak şekilde tasarlanması istenmiştir. Bu değerlere ulaşabilmek için alışılmış yapı malzemelerinin kullanımı ve sıradan detay çözümleri yeterli olmayacaktır. Böylece öğrencilerin kaynaklardan buldukları hazır detay tasarımları kopyalamaları engellenmek istenmiş ve araştırma yaparak kendi özgün çözümleri üretmeleri hedeflenmiştir (Yazıcıoğlu, 2017). Ders kapsamında yapı elemanlarının ısı performansının hesaplanması istenmiştir. Öğrencilerden yapı elemanları ile ilgili hazırladıkları posterlerde tasarımda kullanılan yapı malzemeleri, detay çizimleri ve ısı performans hesaplamaları ile ulaştıkları sonuçları sunmaları istenmiştir (Şekil 4).

Şekil 4: Yapı elemanı perforams hesaplamaları hakkında öğrenci çalışmaları

Alan Çalışmasının Değerlendirilmesi

Oluşturulan yeni yaklaşım ile uygulanan alan çalışmasının değerlendirilmesinde birden fazla yöntem bir arada kullanılmıştır. Öğrencilere dönem ortasında ve dönem sonunda olmak üzere iki adet anket çalışması uygulanmış, dönem sonunda öğrencilerin teslim ettiği proje çalışmaları incelenerek yaklaşımı geliştirmeye yönelik veriler çıkarılmıştır. Alan çalışması süresinde çeşitli aşamalarda öğrencilerin görüşleri alınmış, seminer konuşmacılarının ve ders yürütücüsünden oluşan katılımcıların gözlemleri ve geri bildirimlerinden elde edilen çıkarımlar sonuçlara eklenmiştir.

Anketler çoktan seçmeli sorular, beş seçenekli Likert tipi sorular, derecelendirme soruları ve kısa yanıtlı açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Soru grupları sonlarında yorum bildirilebilmesi için alanlar bırakılmıştır. Yapılan ilk anketin amacı, kurumdaki hâlihazırda var olan mimarlık eğitiminde uygulanan yöntemlerin araştırılması, ders konusuna karşı öğrencilerin fikirlerinin alınması ve alan çalışması kapsamında uygulanan seminerlerin ayrıntılı değerlendirilmesidir. Öğrenci anketi 1 sonucunda ulaşılan veriler;

- Ankette mimarlık disiplini kapsamındaki tasarım, yapı teknolojisi, mimarlık tarihi ve rölöve – restorasyon konulu dersleri ilgilerinin ve başarılarının yüksek olmasına göre 4'ten 1'e doğru puan vermeleri istenmiştir. Toplam alınan puanlar; tasarım alanı 91 puan, yapı teknolojisi alanı 75 puan, mimarlık tarihi alanı 29 puan ve rölöve – restorasyon alanı 17 puan olarak hesaplanmıştır.
- Kurumdaki eğitimcilerin kullandığı öğrenme kaynakları eğitimcinin ders anlatımı ortalama 4/5 (sıklıkla), alanda yazılmış kitaplar 3/5 (ortalama) ve araştırmalar 4/5 (sıklıkla) puan alırken ders dışı seminerler 2/5 (bazen) puan ile en az puanı almıştır. Kullanılan öğrenme kaynaklarının yeterliliği öğrencilerden 3/5 (ortalama) puanını almıştır.
- Kurumdaki eğitimcilerin kullandığı çalışma yöntemleri sorusunda grup çalışması 4/5 (sıklıkla), yapı performansı değerlendirme programları ve hesaplama 2/5 (bazen) puan almıştır. Yapı performansı değerlendirme programları ve hesaplamalarının az kullanılması, öğrencilerin henüz dördüncü dönem öğrencileri olması nedeniyle olduğu değerlendirilmektedir. Kullanılan yöntemlerin yeterliliği öğrencilerden 3/5 (ortalama) puanını almıştır.
- Ankette öğrencilerin 'zorlayıcı çevre koşullarında tasarım' kapsamında uygulanan ders konusuna dair fikirleri sorgulanmıştır. Cevaplara göre ders konusunun öğrencilerin derse ilgisini arttırdığı, ders yürütücüsünün anlatımları ve örnek projelerin dersi anlamayı kolaylaştırdığı, yapı elemanları konusunda bilgilerini tazeledikleri ve yeni şeyler öğrendikleri, özgün tasarım yöntemleri aradıkları soruları 4/5 puan alırken, öğrencilerin dersi anlamakta ama kaynak bulmakta zorlandıkları soruları 3/5 (ortalama) puan almıştır. Anket sonrasındaki derslerde konular ile ilgili kaynaklara yönlendirmelere özen gösterilmiştir.
- Gerçekleştirilen dört seminer için aynı sorulardan oluşan dört ayrı soru grubu hazırlanmıştır. Sonuçlara göre seminerlerin ders konusunu kavraması, ilgili konularda öğrencilere yeni bilgiler kazandırması ve proje çalışmalarına fayda sağlaması konularında 4/5 ortalama puan almışlardır. Anket sonuçlarına göre konuşmacının kurum içinden ya da kurumda işlenen eğitim sistemine hâkim olması ve akademisyen olmasının daha faydalı olduğu değerlendirilmektedir. Mimarlıkta teknoloji alanının mühendislikle de iç içe olmasından dolayı konuşmacıların mimar ya da mühendis olması konuya farklı açılardan bakılmasını sağlamıştır.

İkinci anketin amacı, oluşturulan yeni yaklaşımın ve alan çalışmasında uygulanan eğitim yöntemlerinin öğrenciler tarafından değerlendirilmesidir. Uygulanan her bir eğitim yöntemi için ayrı bir soru grubu oluşturulmuştur. Öğrenci anketi 2 sonucunda ulaşılan veriler;

- Mimari Yapı Elemanları Tasarımı dersi sürecinde kullanılan öğrenme kaynaklarının konuyu kavramadaki etkinlikleri sorusunda eğitimcinin ders anlatımı ve araştırmalar 5/5, alanda yazılmış kitaplar ve seminerler 3/5 puan almıştır.
- Ders süresince kullanılan çalışma yöntemlerinde grup çalışması 4/5 puan, yapı performansı değerlendirme programları ve hesaplamaları 4/5 puan almıştır.
- Ders konusu hakkında ilk ankette uygulanan soru grubu tekrarlanmıştır. İlk anketle tutarlı sonuçlara ulaşı-

mıştır.

- Grup içerisinde iş bölümü yapılarak ilerlenmesi, öğrencilerin ilgilerini çeken konulara odaklanabilmesi, grup arkadaşlarından farklı bakış açıları kazanabilmeleri ve çözülemeyen noktaların birlikte tartışılması soruları 4/5 puan almıştır. Öğrenciler diğer grupların projelerini takip etme, kendi projelerinde çözemedikleri noktalarda diğer gruplar ile haberleşme ve grup çalışmasının iş yükünü azaltması sorularına 3/5 puan vermişlerdir.
- Öğrenciler ders ekibi tarafından verilen senaryo ile yapı tasarlamaktan keyif aldıkları ve grupları ile birlikte kendi senaryolarını oluşturma derse ilgilerini artırması yönündeki sorulara 4/5 puan vermişlerdir.
- Disiplinler arası çalışma ile konuya bütüncül bakabilme ve yapı elemanları konusuna fayda sağlaması soruları 4/5 puan almıştır. Seminerlerin disiplinler arası çalışmayı desteklemesi, çalışma konusuna yeni bakış açıları kazandırması ve proje çalışmalarını geliştirmesi yönündeki sorular 4/5 puan ile derecelendirilmiştir.
- İlk ankette değerlendirmeye alınamayan beşinci seminer hakkındaki soru grubuna ikinci ankette yer verilmiştir. Sonuçlarda seminer tarihinin geç olması nedeniyle öğrencilerin projelerine katkısı 2/5 ve ders sürecine faydası 3/5 puan almıştır.
- Özgün yapı elemanı ve detay tasarımı konusunda yeni yollar aranması ve özgün çözümlere nasıl ulaşılacağı konuları 4/5 puan almıştır.

Öğrenci anketi 2'nin sonunda ve alan çalışması süresince çeşitli zamanlarda çalışma ile ilgili öğrencilerin fikirleri sorulmuştur. Gözlemler ile birleştirilerek ulaşılan sonuçlar;

- Çalışma sürecini en çok etkileyen yöntemin grup çalışması olduğu,
- Daha az kişide grupların oluşturulması gerektiği,
- Ders konusunun ilgi çekmekle birlikte yapı kabuğu tasarımında istenilen değerlere ulaşmak için zorlandıkları (çalışma kapsamındaki amaçlardan biri olduğu için olumlu değerlendirilmektedir),
- Dersin yoğun olması ve dönem içinde aldıkları diğer dersler ile birlikte ağır gelmesi dolayısıyla öğrencilerin zaman problemi yaşadıkları şeklindedir.
- Ayrıca sektörden gelen firmaların yaptığı seminerlerin çok reklam içerikli olmasından rahatsız oldukları ve vakit kaybı olarak düşündükleri belirtilmiştir.

Alan çalışması sonrasında seminer konuşmacıları ile mail üzerinden iletişime geçilerek 'zorlayıcı çevre koşullarında tasarım' kapsamında düzenlenen çalışmaya, seminer sunumlarını hazırlarken konuya nasıl yaklaştıklarına, sunum sırasında ve sonrasında öğrencilerden edindikleri izlenimlere dair sorular sorulmuştur. Gelen cevaplara göre konuşmacılar daha önce özel olarak Amazon Yağmur ormanları ya da başka bir zorlayıcı çevre koşulu üzerine çalışmamıştır. Ancak mimarlık alanında yapılan çalışmalarda, yapının yapılacağı yerin ve konunun ne kadar zorlayıcı ya da farklı olmasına bakılmaksızın özel olarak araştırılması ve tasarlanması düşüncesiyle ve diğer çalışmalarından elde ettikleri deneyimle konuya yaklaşmışlardır. Seminer sırasında öğrencilerin oldukça ilgili oldukları bildirilmiştir. Bu durumun öğrencilerin konu hakkında aşırı bilgi sahibi olmaması ve seminerlerde bahsedilenlerin çalışma projeleri ile direkt bağlantılı olması nedenlerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Sunum sırasında ve sonrasında öğrencilerden kendi projelerine dair sorular gelmiştir ancak ileriki tarihlerde konuşmacılar ile iletişime geçen olmamıştır.

Çalışmanın değerlendirilmesinde kullanılan son yöntem öğrenci ödevlerinin değerlendirilmesidir. Alan çalışmasında dönemin yedinci haftasında ara teslim ve dönem sonunda final teslimi olmak üzere iki kez öğrenci ödev teslimi yapılmıştır. Teslimde grupların tasarladıkları yapıya dair üretilen çizimler ve üç boyutlu görseller, araştırma sunumları, kullanım senaryosu, kavramsal tasarım ve strüktür sistemi raporları, yapı elemanlarının tasarımına dair posterler ve raporlar, yapı elemanlarının detay çizimleri ve performans hesaplamaları, malzeme posterleri ve sistem kesiti maketi istenmiştir. Öğrenci ödevlerinin değerlendirilmesinde kullanılması planlanan diğer bir yöntem önceki dönemlerde yapılan çalışmalar ile karşılaştırmak olacaktır. 2017-2018 Bahar döneminde yapılan öğrenci çalışmaları kontrol verileri, 2018-2019 Bahar döneminde yapılan alan çalışması sürecinde yapılan öğrenci çalışmaları ise çalışma verileri olmak üzere teslimlerin karşılaştırılması ve bulgulara eklenmesi ilerleyen süreçte planlanmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Sonuç olarak elde edilen veriler ve sonraki dönemlerde uygulanmak üzere öneriler aşağıda listelenmiştir;

- Grup çalışmasında her öğrencinin her konu ve çizime hâkim olmak gibi bir isteği olduğu ve dolayısıyla aynı işi birlikte daha uzun sürelerde yaptıkları gözlemlenmiştir. Bu durumun sebebinin henüz öğrenme sürecinde olduklarından kaynaklandığı ve isteyerek bu yolu izledikleri öğrenciler tarafından belirtilmiştir. Çalışma gruplarının üçer kişiye indirilmesi ile çözüm sağlanabileceği değerlendirilmektedir.
- Dönem içinde aldıkları diğer dersler ile Mimari Yapı Elemanları Tasarımı dersinde yapılan çalışmanın birlikte çok yoğun olması verimi düşürmüştür. Araştırma istasyonu konusunun kapsamının daraltılması ya da daha küçük ölçekte bir proje konusu verilmesinin çözüm olabileceği değerlendirilmektedir.
- Çalışmanın disiplinler arası sürdürülmesi ve kavramsal tasarım, strüktür tasarımı ve enerji konularını içermesi ayrı bir iş yükü oluşturmakta ve dersin asıl konusu olan yapı elemanı tasarımına ayrılan süreyi azaltmaktadır. Çalışma kapsamının ya da ölçeğinin küçültülmesi ile bu konuya da çözüm sağlanacağı düşünülmektedir.
- Seminerler ile alakalı sektörde iş yapan firmalar yerine mimarlık ofislerinde çalışan ve benzer konularda proje üretmiş mimar/mühendislerin konuşmacı olarak davet edilmesinin daha olumlu katkısı olacağı değerlendirilmektedir.
- Öğrencilerin yenilikçi malzeme hakkında yeterince bilgiye ulaşamadıkları gözlemlenmiştir. Yüksek performanslı malzemeler ve performans hesaplaması üzerine daha fazla yönlendirme yapılmasının ya da konuya özel ek seminer düzenlenmesinin bu konuda öğrencileri geliştireceği değerlendirilmektedir.

Kaynaklar

- Altınışık, M. (2019). Dosya: Mimari ve tasarımda gelecek. Arkitera. Erişim adresi: <http://www.arkitera.com/gorus/dosya-mimari-ve-tasarimda-gelecek-4/>. Erişim tarihi: 04 Ekim 2019.
- Association of Collegiate Schools of Architecture. (2019). Course development prize in architecture, climate change, and society. Erişim adresi: <http://www.acsa-arch.org/resources/faculty-resources/course-development-prize>. Erişim tarihi: 01 Ekim 2019.
- BIG Architecture. (2019). Oceanix city project. Erişim adresi: <https://big.dk/#projects-sfc>. Erişim tarihi: 04 Ekim 2019.
- Ceylan, S. (2019). An overview and a future projection on the architectural design of artificial environments. The International Journal of Architectonic, Spacial, and Environmental Design, 13(3), 31-49.
- Doruk, T. 1979. Mimari dizayn öğretiminde eğitim durumları düzeni geliştirme ile ilgili bir çalışma. İstanbul: İTÜ Yayınları.
- Fishman, R. (2017). Yirminci yüzyılda kent ütopyaları. Daimon Yayınevi.
- Kumar, R. (1999). Research methodology a step by step guide for beginners. London: SAGE Publications.
- Köksal, A. T. (2019). Dosya: Mimari tasarımda gelecek. Arkitera, Erişim adresi: <http://www.arkitera.com/gorus/dosya-mimari-ve-tasarimda-gelecek/>. Erişim tarihi: 04 Ekim 2019.
- Özcan, B. (2019). Dünya 2050. Erişim adresi: <http://barisozcan.com/dunya-2050/>. Erişim tarihi: 01 Ekim 2019.
- Smirnova, I., Gurikov, P. 2018. 'Aerogel production: Current status, research directions, and future opportunities. The Journal of Supercritical Fluids, 134, 228–233.
- SO? Architecture, (2018) Hope on water project. Erişim adresi: <https://soistanbul.com/hope-on-water>. Erişim tarihi: 04 Ekim 2019.
- Wilhelm, E., Richter, C., Rapp, B. E. 2018. Phase change materials in microactuators: Basics, applications and perspectives. Sensors and Actuators A: Physical, 271, 303–347.

- Yanar, H. (2019). Dünyanın sonuna doğru mimarlık: Kağıttan kentler. Arkitera, Erişim adresi: <http://www.arkitera.com/gorus/dunyanin-sonuna-dogru-mimarlik-kagittan-kentler/>. Erişim tarihi: 01 Ekim 2019.
- Yazıcıoğlu, F. (2007). Mimarlık ofislerinde uygulamaya yönelik ayrıntıda tasarım süreci. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Öğretmen Yetiştirme Programlarında Sosyal-Duygusal Öğrenme

Hanife Esen-Aygün, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
hanifeesen@comu.edu.tr

Çiğdem Şahin-Taşkın, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
csahin@comu.edu.tr

Özet

Sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin dünyadaki gelişimi dikkate alındığında, okullarda birçok sosyal-duygusal öğrenme programının uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu programların okullarda etkili bir biçimde uygulanabilmesi için öğretmen eğitim programlarının bu konuyu içerdiği bilinmektedir. Ülkemizde, sosyal-duygusal öğrenme becerilerine yönelik ilgi bu konudaki öncü ülkeler ile paralellik göstermekle birlikte; henüz öğrencilerin öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin eğitiminde yerleşmiş bir uygulamanın olmadığı dikkati çekmektedir. Bu doğrultuda bu araştırmada, 2018 yılında güncellenen Sınıf Öğretmenliği Lisans Programında yer alan dersler sosyal-duygusal öğrenme becerileri açısından incelenmiştir. Araştırma, durum çalışması deseniyle tasarlanmıştır. Veriler doküman analizi tekniği ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda, Eğitim Psikolojisi, Öğretmenlik Uygulaması ve Sosyal Beceri Öğretimi gibi bazı derslerde sosyal-duygusal öğrenme becerilerine yer verildiği görülmekle birlikte öğretmen yetiştirme programında sosyal-duygusal becerilerin kapsamlı olarak yer almadığı anlaşılmaktadır. Bu çalışmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak ilkökul öğrencilerinde sosyal-duygusal becerileri güçlendirmek için öğretmen yetiştirme programlarında sosyal-duygusal becerilere kapsamlı olarak yer verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal-duygusal öğrenme, Öğretmen yetiştirme, Sınıf öğretmenliği.

Abstract

Considering the development of social-emotional learning skills in the world, it is understood that social-emotional learning programs are implemented in schools. It is known that these programs also include teacher training programs for effective implementation of these programs in schools. Although the interest in social-emotional learning skills in our country is in parallel with the leading countries in this field; yet, it is noteworthy that there is no established practice in the education of students' teacher candidates and teachers. Accordingly, in this research, the courses included in the undergraduate teacher education program in Classroom Teaching in 2018 were examined in terms of social-emotional learning skills. Research is designed in case study design. Data was collected by document analysis technique. As a result of the research, it is seen that social-emotional learning skills are included in some courses such as Educational Psychology, Teaching Practice and Social Skills Teaching. However, it is understood that social-emotional skills are not included in the teacher training program comprehensively. Based on the findings of this study, it is suggested that social-emotional skills should be included extensively in teacher training programs in order to strengthen social-emotional skills in primary school students.

Keywords: Social-emotional learning, Teacher training, Primary school teacher.

Giriş

Sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin, bireyin sosyal ve duygusal gelişiminin yanında akademik başarısına olan katkılarının fark edilmesi ile birlikte son yirmi beş yıldır sosyal-duygusal öğrenmeye artan bir ilgi söz konusudur. Sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin, özellikle, erken yaşta kazanılmasına yönelik çalışmalar bu becerilerin gelişiminde öğretmenin rolüne dikkati çekmektedir. Öğretmenin çocuklara karşı yaklaşımının çocukların sosyal-duygusal gelişimleri üzerinde önemli rol oynadığı bilinmektedir (Poulou, 2007; Triliva & Poulou, 2006).

Sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin dünyadaki gelişimi dikkate alındığında, okullarda birçok sosyal-duygusal öğrenme programının uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu programların okullarda etkili bir biçimde uygulanabilmesi için beraberinde öğretmen eğitim programlarını da içerdiği bilinmektedir. Ülkemizde, sosyal-duygusal öğrenme becerilerine yönelik ilgi bu konudaki öncü ülkeler ile paralellik göstermekle birlikte; henüz öğrencilerin öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin eğitiminde yerleşmiş bir uygulamanın olmadığı dikkati çekmektedir. Ancak, öğretmen yetiştirme bakımından sosyal-duygusal öğrenme dikkate alındığında, öğretmen yetiştiren akademisyenlerin derslerde zaman zaman öğrencilerin sosyal-duygusal gelişimlerinin önemini vurguladıkları görülmektedir (Talvio Lonka, Komulainen, Kuusela & Lintunen, 2013). Bununla birlikte, çocukları okulda ilk karşılayan kişiler olan sınıf öğretmenlerinin sosyal-duygusal öğrenmeye ilişkin yeterlik kazanmalarının öğrencilerin gelişimlerine olumlu katkıda bulunduğu bilinmektedir (Poulou, 2007). Bu doğrultuda, öğretmen adaylarının sosyal-duygusal becerilerin geliştirilmesi üzerine bilgilendirilmelerinin öğrencilerinin sosyal-duygusal öğrenme becerilerini geliştirmenin yanında gelişimi bir bütün olarak ele almalarını destekleyeceği düşünülmektedir. Ülkemizdeki öğretmen yetiştirme lisans programları alan eğitimi ve öğretmenlik meslek bilgisi derslerin ağırlık verilmesi, öğretmenlik uygulaması derslerinin düzenlenmesi ve lisans programlarının ilk ve orta dereceli okullarda uygulanan öğretim programlarıyla uyumlu hale getirilmesi gibi sebeplerle 2018 yılında güncellenmiştir (YÖK, 2018b). Bu bilgilerden hareketle, bu çalışmada 2018 yılında güncellenen Sınıf Öğretmenliği Lisans Programı'nda yer alan derslerin öğretmen adaylarına öğrencilerin sosyal-duygusal öğrenme becerilerini geliştirme bakımından katkısını incelemek amaçlanmıştır.

Yöntem

Sınıf Öğretmenliği Lisans Programında yer alan derslerin sosyal-duygusal öğrenme becerileri açısından incelendiği bu araştırma, durum çalışması deseniyle tasarlanmıştır. Alanyazın incelendiğinde, öğretim programlarının değerlendirilmesinde durum çalışması desenin önerildiği görülmektedir (Yin, 1994). Durum çalışması deseni araştırmacılara yeni bir durum içindeki yapıyı görme imkânı tanımaktadır (Stake, 1995). Bu çalışmada 2018 yılında güncellenen Sınıf Öğretmenliği Lisans Programı'nda yer alan derslerin sosyal-duygusal öğrenme açısından incelenmesi amaçlandığından; durum çalışması desenin kullanılmasının uygun olduğu düşünülmüştür. Araştırma verileri, araştırılmak istenen materyal hakkında derinlemesine bilgi sunan doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Doküman incelemesi bir başka nitel araştırma yöntemi ile birlikte, çeşitleme yapılarak kullanılabilirdiği gibi (Denzin, 1970) bağımsız olarak bir araştırma yöntemi olarak da kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Bu çalışmada ise doküman incelemesi araştırmanın amacı doğrultusunda tek başına bir yöntem olarak kullanılmıştır. Bu doğrultuda, Yükseköğretim Kurumu tarafından yürürlüğe konulan Öğretmen Yetiştirme Lisans programları ve bu konuda yapılan çalışmalar incelenmiştir.

Verilerin analizinde tümdengelimsel içerik analizi kullanılmıştır. Tümevarımsal içerik analizi tümdengelimsel içerik analizinden daha yapılandırılmıştır. Verilerin analizinde, önceden kuramsal olarak oluşturulmuş kategoriler kullanılır (Moretti & diğerleri, 2011). Bu doğrultuda, bu araştırmanın konusunu oluşturan sosyal-duygusal öğrenme Öğretmen Yetiştirme Lisans Programlarının yapılandırıldığı meslek bilgisi, alan eğitimi ve genel kültür dersleri dikkate alınarak incelenmiştir.

Bulgular

Öğretmen yetiştirme programları incelendiğinde, programların öğretmenlik mesleğine ilişkin alan bilgisi, pedagoji bilgisi, pedagojik alan bilgisi olmak üzere üç temel bilgi ve yeterlik alanını dikkate aldığı görülmektedir (Yüksek Öğretim Kurumu [YÖK] a, 2018). Buna ek olarak, öğretmenlerin sosyal, ekonomik, kültürel yönlerden sürekli değişen bir toplumda ve çevrede görev yaptığı vurgulanmış; bu doğrultuda toplum ve aile yapısında yaşanan sorunların okulları ve okuldaki eğitim sürecini etkilediği belirtilmiştir (YÖK, 2018a). Bu sorunlardan bazıları tek ebeveynli ailelerin artması; öğretmenlerin, ırk, din, dil, ekonomik durum, kültür, madde bağımlılığı vb. birçok farklılık ve sorunlarla karşı karşıya olması olarak ifade edilmiştir. Bu durum, madde bağımlılığı gibi özel durumu olan ve sorunlar yaşayan öğrencilerin yanında ekonomik durum, kültürel farklılıklar gibi normal öğrencileri etkileyen hususların önemini vurgulandığını göstermektedir. Böylece, normal öğrencilerin sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin geliştirilmesinin gerekliliğine dikkat çekilmektedir. Bununla birlikte, lisans programlarının güncellenme gerekçesi alan eğitimi ve meslek bilgisi derslerinin yeniden düzenlenmesi, öğretmenlik uygulamalarının daha geniş zamana yayılması ve yapılandırılması ve öğretmen yetiştirme lisans programlarının Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ve uygulamaya konulan ders programlarıyla uyumlu hale getirilmesi olarak belirtilmiştir (YÖKb, 2018). Bu çalışma kapsamında Sınıf Öğretmenliği lisans programında yer alan dersler Öğretmenlik Meslek Bilgisi, Alan Eğitimi ve Genel Kültür dersleri dikkate alınarak incelenmektedir. Bununla birlikte, öğretmen yetiştirme programlarında yer alan Meslek Bilgisi ve Genel Kültür seçmeli derslerine ait bütün programlar için ortak ders havuzlarının oluşturulduğu görülmektedir (YÖKa, 2018).

Meslek Bilgisi dersleri dikkate alındığında, sosyal-duygusal öğrenmeye ilişkin konuları en çok kapsayan derslerden birinin Eğitim Psikolojisi dersi olduğu göze çarpmaktadır. Eğitim Psikolojisi dersinin içeriği incelendiğinde; gelişim kuramları, gelişim alanları ve süreçleri, gelişimde bireysel farklılıklar; öğrenmeyi etkileyen faktörler, öğrenme sürecinde motivasyon gibi konuları içerdiği görülmektedir. Böylece, öğretmen adaylarına sosyal-duygusal öğrenmeye ilişkin konuları da içine alan öğrencilerin öz-farkındalık, öz-yönetim, ilişki kurma becerileri gibi becerilerin geliştirilmesi konularına değinmelerine olanak sağlayan bir içeriğe sahip olduğu düşünülmektedir. Bu durum, öğretmen adaylarının sosyal-duygusal öğrenme becerilerin ilişkin farkındalıklarını artıracığı düşünülmektedir.

Eğitim Psikolojisi dersinin dışında; meslek bilgisi derslerinden Özel Eğitim ve Kaynaştırma ile Okullarda Rehberlik derslerinin sosyal-duygusal öğrenmeye ilişkin konuları içerdiği görülmektedir. Örneğin, Özel Eğitim ve Kaynaştırma dersinin özel eğitimle ilgili yasal düzenlemeler, özel eğitimde tanı ve değerlendirme gibi konuların yanında öğretimin bireyselleştirilmesi, farklı gruplara yönelik eğitim yaklaşımları ve öğretim stratejileri, sınıf yönetiminde etkili stratejiler ve davranış yönetimi gibi konuları içerdiği anlaşılmaktadır. Bu durum, Özel Eğitim ve Kaynaştırma dersinin öğretmen adaylarının özel eğitim öğrencilerinin sosyal-duygusal öğrenme becerileri konusunda bilgilendirilmelerine olanak sağlayan bir ders olduğuna işaret etmektedir. Okullarda Rehberlik dersinin içeriği incelendiğinde ise bu dersin içerdiği gelişimsel rehberlik modeli, sınıf Rehberlik ve Psikolojik danışmanlık plan ve programlarının hazırlanması gibi konuların sosyal-duygusal öğrenme becerilerini vurgulanmasına olanak sağladığı düşünülmektedir.

Benzer şekilde, Sınıf Öğretmeni adaylarının alması gereken Öğretmenlik Uygulaması derslerinde ise sosyal-duygusal öğrenmeye ilişkin hususların derse giren öğretim elemanının ilgisi doğrultusunda dikkate alınabileceği düşünülmektedir. Bununla beraber, meslek bilgisi dersleri arasında yer alan Eğitim Sosyolojisi dersinin kültür ve eğitim; sosyal, kültürel, ahlaki bir sistem ve topluluk olarak okul gibi sosyal-duygusal öğrenmeye ilişkin konuları içine aldığı görülse de; bu dersin belirtilen konuları temel sosyolojik teoriler açısından eğitim; toplumsal süreçler ve eğitim gibi daha çok makro düzeyde incelediği öğrencilerin günlük yaşamdaki sosyal-duygusal becerilerini doğrudan ele almadığı anlaşılmaktadır.

Meslek bilgisi seçmeli dersleri incelendiğinde, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu, Öğrenme Güçlüğü, Eğitimde Drama, Okul Dışı Öğrenme Ortamları, Eğitimde Program Dışı Etkinlikler gibi derslerin içeriklerinin sosyal-duygusal öğrenmeye ilişkin konuları içerdiği görülmektedir. Örneğin; Eğitimde Program Dışı Etkinlikler dersi bilişsel ve duyuşsal alan öğrenmeleri ve örtük

program, okulda sosyal, kültürel, sportif ve sanatsal etkinliklerin önemi ve yönetimi, değerler eğitimi gibi konuları içermektedir. Bu konuların işlenmesi sırasında öğrencilerin sosyal-duygusal gelişim düzeyleri ve sosyal-duygusal becerilerinin geliştirilmesi konuları ile bağlantı kurulması sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin günlük yaşamda birçok alanda önemli olduğuna dikkati çekecektir. Bununla beraber, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu ve Öğrenme Güçlüğü dersleri özel durumu olan öğrencilerin sosyal-duygusal gelişimleri üzerine bilgiler içermektedir. Örneğin; öğrenme güçlüğü dersi öğrenme güçlüğüne ilişkin psikolojik etmenleri içerirken; Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu dersi ise Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunun çocuk üzerinde sosyal ve duygusal etkilerine odaklanmaktadır.

Alan Eğitimi dersleri incelendiğinde; bu derslerin öğretmenin öğreteceği konular ve bu konuların nasıl öğretileceğine ilişkin bilgileri içerdiği anlaşılmaktadır (YÖKb, 2018). Sınıf Eğitimi lisans programı incelendiğinde alan eğitimi derslerinin ilkökulda Temel Matematik, ilkökulda Temel Fen Bilimleri, Türk Tarihi ve Kültürü, Türkçe Öğretimi, Sosyal Bilgiler Öğretimi gibi derslerden oluştuğu anlaşılmaktadır (YÖKa, 2018). Bu dersler kapsamında, özellikle, öğretmen adaylarına dersin nasıl öğretileceğine ilişkin bilgiler kazandırılması sırasında, derslerin öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olarak hazırlanması gerektiği ve dolayısıyla, öğrencilerin sosyal-duygusal gelişimlerinin dikkate alınması gerektiğinin vurgulanması öğretmen adaylarının daha nitelikli bir öğrenme-öğretme süreci hazırlamalarına destek olacaktır. Benzer şekilde, Elias (2006) anadil eğitimi ve matematik gibi derslerde sosyal duygusal öğrenme becerilerini geliştirmeye sistematik olarak dikkat çekilmezse ve bu beceriler pekiştirilmezse; bu becerilerin içselleşmeyeceğini ve öğrenciler tarafından bu becerilere değer verilmeyeceğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda, sosyal-duygusal öğrenme becerileri yaşam boyu öğrenme becerisi olarak yer almayacaktır. Alan Eğitimi Seçmeli dersleri incelendiğinde ise Çocuk Psikolojisi, Risk Altındaki Çocuklar ve Eğitimi, Sosyal Beceri Öğretimi gibi derslerin sosyal-duygusal öğrenmeyi içeren konular içerdiği anlaşılmaktadır. Özellikle, Sosyal Beceri Öğretimi dersinin öğrencilere sosyal beceri kazandırma konusunda bilgileri içerdiği; ilkökul ders programlarının incelenerek derslerdeki becerilerin belirlenmesi ve sosyal beceri konusundaki örnek etkinlik uygulamaları içerdiği anlaşılmaktadır. Bu dersin öğrencilerin sosyal becerilerinin gelişimine yönelik en kapsamlı ders olduğu düşünülmekle birlikte; öğrencilerin duygusal becerilerinin gelişimine ilişkin herhangi bir konuyu içermediği görülmektedir.

Genel Kültür dersleri Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Türk Dili, Yabancı Dil gibi dersleri içermektedir. Bu derslerin içerikleri incelendiğinde, ilkökul öğrencilerinin sosyal-duygusal becerilerini arttırmaya yönelik herhangi bir konunun yer almadığı anlaşılmaktadır. Bununla beraber, Genel kültür seçmeli dersleri arasında yer alan Bağımlılık ve Bağımlılıkla Mücadele, İnsan İlişkileri ve İletişim, Kültür ve Dil, İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi gibi derslerin sosyal-duygusal öğrenmeye ilişkin konuları içerdiği düşünülmektedir. Örneğin, Bağımlılık ve Bağımlılıkla Mücadele ders içeriğinde yer alan bağımlı çocuk, ergen ve yetişkinlerde iletişim becerileri; İnsan İlişkileri ve İletişim ders içeriğinde yer alan gelişimsel süreç olarak kişilerarası ilişkiler gibi konular sosyal-duygusal öğrenme kapsamında yer alan konulardır (CASEL, 2013).

Sonuç

Gelişim bir bütündür ilkesi dikkate alındığında; bireylerin bilişsel, sosyal, duygusal, bedensel bakımlardan bir bütün olarak ele alınması büyük önem taşımaktadır. Bununla beraber, alanyazın ülkemizde öğrencilerin öğrenmesinde sosyal-duygusal gelişimin önemine odaklanan yeterli sayıda çalışmanın bulunmadığını vurgulamaktadır (Esen Aygün & Şahin Taşkın, 2017). Bu durum, öğretmen yetiştirme programlarında yer alan eğitimi derslerinde sosyal-duygusal gelişimin vurgulanmasını daha da önemli hale getirmektedir.

Sınıf Eğitimi lisans programı incelendiğinde, Eğitim Psikolojisi, Eğitimde Drama gibi derslerin sosyal-duygusal öğrenme ile bağlantı kurulmasına olanak sağladığı görülmektedir. Ayrıca, programda yer alan Türkçe Öğretimi, Sosyal Bilgiler Öğretimi gibi alan eğitimi derslerinde öğrencilerin sosyal-duygusal becerilerine dikkat çekilmesi, nitelikli öğrenme-öğretme süreci oluşturmada yanında bu becerilerin yaşam boyu öğrenme becerisi olarak geliştirilmesine ve içselleştirilmesine katkıda bulunacaktır. Bu derslere ek olarak, özellikle Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu, Bağımlılık ve Bağımlılıkla Mücadele ve Öğrenme Güçlüğü gibi seçmeli derslerin öğrencilerin sosyal-duygusal becerilerini geliştirmeye yönelik bilgiler içerdiği anlaşılmaktadır. Ancak, bu

derslerin özel durumu olan öğrenciler için hazırlandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmeyi amaçlayan kapsamlı bir ders olan Sosyal Beceri Öğretimi programda seçmeli ders olarak yer almakla birlikte; bu ders öğrencilerin duygusal öğrenme becerilerini geliştirmeye yönelik herhangi bir konuyu içermediği görülmektedir.

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda; öğrencilerin sosyal becerilerinin gelişimine yönelik Sosyal Beceri Öğretimi dersi ile birlikte dikkat eksikliği, öğrenme güçlüğü gibi özel duruma sahip öğrencilerin sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin geliştirilmesine yönelik derslerin sınıfı eğitimi lisans programına dâhil edilmesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Ancak, sosyal ve duygusal becerilerin gelişimini bir arada ele alan ve öğretmen adaylarının öğrencilerin sosyal-duygusal öğrenme becerilerini geliştirmeye yönelik hazırlanan programlar hakkında bilgi edinmesini sağlayan bir dersin programda yer alması etkili öğrenmeyi sağlayan, öğrencileri bir bütün olarak ele alan ve destekleyen öğretmenler yetiştirilmesine katkıda bulunulacaktır.

Kaynakça

- Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning [CASEL] (2013). 2013 Casel guide: Effective social and emotional programs preschool and primary school. Erişim Tarihi: 09.10.2019 <https://casel.org/preschool-and-elementary-edition-casel-guide/>
- Denzin, N. K. (1970). The research act: A theoretical introduction to sociological methods. New York: Aldine
- Elias, M. J. (2006). The connection between academic and social emotional learning; Elias, M. J., Arnold, H. (Ed.) The educators' guide to emotional intelligence and academic achievement: Social emotional learning in the classroom, Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Esen Aygün, H. & Sahin Taskin, C. (2017). Teachers' Views of Social-Emotional Skills and Their Perspectives on Social-Emotional Learning Programs. Journal of Education and Practice, 7, 205-215.
- Moretti, F., Bensing, J., Deledda, G., Mazzi, M., Rimondini, M., Zimmermann, C., & Fletcher, I. (2011). A standardized approach to qualitative content analysis of focus group discussions from different countries. Patient Education and Counselling, 82(3), 420-428. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2011.01.005>
- Poulou, M. (2007). Social resilience within a social and emotional learning framework: the perceptions of teachers in greece. Emotional & Behavioural Difficulties, 12(2), 91-104.
- Stake, R. E. (1995). The art of case study research. SAGE publications.
- Talvio, M., Lonka, K., Komulainen, E., Kuusela, M., & Lintunen, T. (2013). Revisiting gordon's teacher effectiveness training: an intervention study on teachers' social and emotional learning. Electronic Journal of Research in Educational Psychology, 11 (3). 693-716.
- Triliva, S., & Poulou, M. (2006). Greek teachers' understandings and constructions of what constitutes social and emotional learning. School Psychology International, 27(3), 315- 338.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (1994). Case study reserach design and methods (second edition). SAGE Publications.
- YÖKa (2018). Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü.
- YÖKb (2018). Programların Güncelleme Gerekçeleri, Getirdiği Yenilikler ve Uygulama Esasları Erişim Tarihi: 08.10.2019: https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/AA_Sunus_%20Onsoz_Uygulama_Yonergesi.pdf

Türkiye’de Lisansüstü Eğitime Dair Güncel Sorunlar

Fırat KOÇ, Hitit Üniversitesi
kocfiratkoc@gmail.com

Vahdet ÖZKOÇAK, Hitit Üniversitesi
vahdetozkocak@gmail.com

Özet

Bugünün dünyasında lisansüstü eğitim, bilim insanlarının yetiştirilmesi, bilimsel faaliyetlerin sürdürülmesi ve teknoloji odaklı politikaların yürütülmesi için temel teşkil etmektedir. Çağın en değerli gücü, insan kaynağı ve dolayısıyla düşünsel yaratıcılıktır. Lisansüstü eğitim düşünen ve üreten insanın temel odağı haline gelmiştir. Bu noktada lisansüstü eğitime yönelim nedenlerinin tartışılması faydalı olacaktır. İşsizlik, herhangi bir şekilde boşta kalmama arzusu ve erkek adaylar için askerliğin ertelenmesi dikkat çekici yan unsurlardır. Bu tür yaklaşımlar lisansüstü eğitim sisteminin niteliğine yönelik zarar verici etmenler olarak göze çarpmaktadır. Bu noktada özellikle işgücü kaybı ön plana çıkmaktadır.

Lisansüstü eğitim sürecinde, araştırma, uygulama, mesleki tecrübe edinimi, kültürel gelişim, düşünme, fikir üretme, akademik etik gibi konularda sürekli ilerleme amaçlanmaktadır. Lisansüstü eğitim almak isteyen adayların, bu amaçla ne tür hazırlıklar yaptıkları, bu eğitimi almak için yeterlilik düzeyleri ve başvurmayı düşündükleri programlara yönelik merkezi sınav koşullarını sağlayıp-sağlamadıkları diğer önemli hususlardır. Bir şekilde lisansüstü eğitime başlayan öğrencilerin, hedeflerine yönelik çalışmalarını yaparak, sonraki aşamalar için hazır duruma gelmeleri gerekmektedir. Bununla birlikte lisansüstü eğitim sürecinde öğrencilerin devlet ve vakıf kurumlarının desteklenmesi gerekmektedir. Mezuniyet sonrası istihdam ve görevde yükselme gibi kazanımların sağlanması, öğrencilerin motivasyonunu artıracak unsurlardır. Lisansüstü eğitimde kaliteyi artıracak ve standartların korunmasını sağlayacak adımların atılması da bir başka gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Lisansüstü eğitim, doktora, yüksek lisans.

Abstract

In today's world, graduate education is the basis for the upbringing of scientists, the continuation of scientific activities and the implementation of technology-oriented policies. The most valuable power of the era is human resources and thus intellectual creativity. Graduate education has become the main focus of people who think and produce. At this point, it will be useful to discuss the reasons for the orientation towards graduate education. Unemployment, the desire to remain idle in any way, and the postponement of military service for male candidates are notable. Such approaches are detrimental to the quality of the graduate education system. In some way, the students who have started graduate education should be ready for the next stages by carrying out studies towards their goals. In addition, students should be supported by state and foundation institutions during the graduate education process. Achieving gains such as employment and promotion in post-graduation are factors that will increase students' motivation. It is another requirement to take steps to increase the quality and maintain standards in graduate education.

Keywords: Graduate education, doctoral degree, master degree.

Giriş

Ülkemizde lisansüstü eğitim görme isteği, eğitim durumunu bir üst düzeye taşıyarak, akademik anlamda gelişim sağlamak, bilimsel aktiviteler gerçekleştirmek, temel anlamda “bilme” yi istemek, akademik kariyer hedeflemek, profesyonel olarak çalışılan alanda yetkinleşmek ve gelişmek, disiplinler arası çalışmalar gerçekleştirmek gibi amaçlar ve erkek adaylar için askerliği ertelemek, işsizliği ötelemek gibi yan nedenlere dayanmaktadır. Ana hedeflerin ve eğitimin temel amacının dışında kalan nedenlerle lisansüstü eğitime yönelmek, bireylere ve kurumlara herhangi katkı sağlamadığı gibi, bir noktadan sonra zarar vermektedir (Karaman & Bakırcı, 2010; İnce & Korkusuz; 2006).

Bu tür yaklaşımlar lisansüstü eğitim sisteminin niteliğine yönelik zarar verici etmenler olarak göze çarpmaktadır. Bu noktada karşılaşılan problemlerden biri özellikle işgücü kaybıdır.

Lisansüstü eğitim görmek isteyen adayların sağlaması gereken bir takım asgari koşullar (yabancı dil puanı, ALES puanı, lisans mezuniyet ortalaması) bulunmaktadır (Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği). Lisansüstü eğitime hak kazanabilmek için sağlanmakta en fazla zorlanılan kabul şartının “yabancı dil” olduğu görülmektedir. Yabancı dil eğitimi küçük yaşlardan itibaren en iyi şekilde verilerek bir sorun olmaktan çıkarılmalıdır (Demirel, 2003).

Bu doğrultuda, merkezi sınavların ölçme ve değerlendirme noktasında eğitim alınan programların göz önünde bulundurularak düzenlenmesi önerilmektedir. Ayrıca öğrencilere lisans sürecinde yoğun ve etkili bir yabancı dil eğitimi verilmesi büyük önem taşımaktadır (Aslan, 2010).

Bu noktada öğrencilere düşen sorumluluklara ek olarak bazı önlemlerin alınması ve iyileştirmelerin yapılması gerekmektedir. Akademik kariyer, profesyonel yaşama katkı ve özelleşme, görevde yükselme gibi amaçlarla tercih edilen lisansüstü eğitim alma hakkını kazanmak için bazı şartların sağlanması gerekmektedir.

Birçok aşamadan geçilerek elde edilen lisansüstü eğitimi, mezuniyet sonrası getirileri ve götürüleri bakımından ciddi anlamda incelenmesi gereken konudur.

Yöntem

Nitel araştırma yöntemlerinden katılımlı gözlem tekniğiyle gerçekleştirilen çalışmada, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde lisansüstü eğitimlerini sürdüren doktora ve yüksek lisans öğrencileri gözlemlenmiştir. Çalışma odağında “ne amaçla lisansüstü eğitim yapmaktasınız, lisansüstü eğitim sürecindeki en önemli sorunlarınız nelerdir, lisansüstü eğitimden beklentileriniz nelerdir, mezuniyet sonrası için hedefleriniz nelerdir, akademik kariyer hedefleriniz nelerdir, burs imkanları hakkında neler düşünüyorsunuz, lisansüstü eğitime dair önerileriniz nelerdir” soruları tutularak, öğrenci görüşleri çerçevesinde ve literatür verileri ışığında değerlendirmeler gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın amacı geçmişten bugünülkemizde uygulanan lisansüstü eğitim sistemine yönelik politikalar nedeniyle ortaya çıkmış ve çıkmakta olan sorunlara dair gerçekleştirilmiş çalışmaları değerlendirerek, bugün geline durumun ve bu noktada karşılaşılan güncel sorunların ilişkilerinin incelenmesi ve çözüm önerilerinin sunulmasıdır.

Çalışma katılımlı gözlem yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Lisansüstü eğitimin en önemli sorunlarından biri öğrencilerin bu süreci ne şekilde finanse ettikleridir. Bu noktada devlet kurumlarının ve özel kuruluşların yüklediği bir takım sorumluluklar ve sağladıkları katkılar bulunmaktadır. Bu katkı ve hizmetler;

- Burslar (Devlet Kurumları ve Vakıflar),
- Barınma Hizmetleri,
- Sağlık Hizmetleri,
- Kurum içi “yarı-zamanlı” çalışma imkanları,
- Kütüphaneler,
- Online veri tabanlarına erişim imkanı,
- Yurt dışı öğrenci değişim programları,
- Proje ve araştırmalara sağlanan desteklerdir.

Alanda gerçekleştirilen gözlemler sonucunda lisansüstü eğitim sürecine dair bir takım sorunlarla karşılaşmıştır. Öğrenci ile danışman öğretim üyesi arasındaki iletişim problemi, beklenti ve destek noktasındaki eksiklik ve uyumsuzluklar, kaynak erişimi ve kullanımı konusundaki yetersizlikler, bursların adaletsiz dağılımı, sağlık güvencesi konusundaki problemler, mezuniyet sonrası istihdam endişesi, bilim sınavlarının hakkaniyetli şekilde yapılmadığı yönündeki kaygılar ve akademik kadroların “önceden belirlenmiş kişilere tahsis edildiği” iddiaları bu sorunların bir bölümünü oluşturmaktadır. Lisansüstü eğitimi sürdürmekte olan öğrencilere verilen burs miktarlarının yetersizliği, bursların gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşması konusundaki kaygılar da diğer sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrencilerin sağlık güvenceleri ve sigorta primleri noktasında da çözüm bekleyen problemler mevcuttur. Bunların dışında doktora sürecinde araştırma görevlisi olarak 2547 sayılı yükseköğretim kanununun 50/d maddesi uyarınca atanan öğretim elemanlarının iş güvencesine sahip olmamaları, yurt dışında eğitim gören bireylerin denklik sorunları, YLYS kapsamında eğitim gören bursiyerlere yönelik sorunlar ve formasyon noktasındaki problemler mevcudiyetini halen sürdürmekte ve çözüm beklemektedir.

Tartışma ve Sonuç

Gerçekleştirilen gözlemler sonucunda ülkemizde lisansüstü eğitim sürecine hazırlıksız ve gerekçesiz bir şekilde dahil olunması sorunuyla karşılaşmaktadır. Sağlanması gereken merkezi sınav koşullarını yerine getirmeden ve bu süreçte ihtiyaç duyulacak finansal kaynaklara ek olarak, temel amaç ve hedeflerden yoksun, izlenmesi gereken bir stratejiye sahip olmadan bu yola çıkmanın bir takım istenmeyen sonuçlar doğurabileceği de bilinmelidir. Bu sonuçlar bireysel ölçekli olabildiği gibi genel anlamda bazı problemlere de neden olabilmektedir. Özellikle iş gücü kaybı ülke politikaları açısından önemli bir sorundur. Tüm bu muhtemel

sorunların önüne geçmek için sağlıklı bir eğitim/öğretim politikasının hayata geçirilmesi gerekmektedir. Adayların bu noktada kendilerini her anlamda lisansüstü eğitim sürecine hazırlamaları ve öncelikli hedefler belirlemeleri faydalarına olacaktır.

Bir ülkenin lisansüstü eğitim şartları ve istatistikleri kadar, bu süreçte öğrencilere verilecek destekler ve mezuniyet sonrası sunulacak istihdam olanakları da aynı derecede önem taşımaktadır ve o ülkenin gelişmişlik düzeyine yönelik göstergeler olarak kabul görmektedir (Alhas, 2006).

Lisansüstü öğrencilerinin akademik faaliyetlere katılımları desteklenmeli ve katılımları kolaylaştırılmalıdır. “Akademik Teşvik” türü bir teşvik sisteminin uyarlaması olarak “Lisansüstü Teşvik” sisteminin hayata geçirilmesi özellikle burs alamayan öğrencileri destekleyici bir önlem olacaktır.

2547 numaralı yükseköğretim kanununun 50/d maddesi uyarınca atanan araştırma görevlilerinin tıpkı 33/a maddesi uyarınca atanan meslektaşları gibi iş garantisi altında çalışmaları kamu yararı için bir zorunluluktur. Mevcut sistem 50/d’ li araştırma görevlilerini doktora eğitimlerini tamamlamaları noktasında azami sürenin sonuna kadar beklemeye itmektedir. Alınabilecek en yüksek eğitim derecesiyle mezun olmanın bir cezası niteliği taşımaktan öte olmayan 50/d maddesi sorunu çözüme kavuşturulmalı, eşit işe eşit özlük hakları ve iş güvencesi tanınmalıdır (Anıl D. ve diğ, 2015).

Bir diğer sorun pedagojik formasyon konusunda yaşanmaktadır. Basit anlamıyla alan eğitimi almış kişilere alanlarını nasıl öğreteceklerine dair pedagojik eğitim verme amacıyla yürütülen bu programların geçmişte hemen hemen tüm üniversitelerce verildiği bilinmektedir. Bugün ise bu noktada önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Milli Eğitim Bakanı Ziya SELÇUK bir demecinde şöyle belirtmiştir;

“Atama bekleyen öğretmenlerle ilgili yoğun bir talep var. 700 bin civarında atama bekleyen öğretmen var. İhtiyacımız ise 80 bin civarında Her yıl ortalama 40 bin yeni mezun oluyor. Pedagojik formasyonu bunun için kaldırıyoruz. Hiç kimsenin formasyon alması gerekmiyor. Onu biz halledeceğiz. Ekonomik imkanlar el verdikçe atama yapacağız.” <https://www.memurlar.net/haber/850985/selcuk-kimsenin-pedagojik-formasyon-almasina-gerek-yok.htm>

Bu durumda daha önceden formasyon almış mezunların uğradıkları telafisi mümkün olmayan çeşitli zararlarla karşılaşmaları söz konusudur. Bu noktadaki hak kayıplarına yönelik zararların giderilmesi faydalı olacaktır.

YLYS bursiyerlerinin borç senetleri, 100/2000 doktora bursiyerlerinin istihdamları ve programın uygulanması noktasındaki belirsizlikler, lisansüstü öğrencilerinin sigorta ve prim sorunları, denklik sorunları gibi çözüm bekleyen onlarca problem halen mevcuttur.

Tıp, mühendislik, diğer sosyal alanlarda hukuktan diplomasını almış, başarılı bir şekilde üniversiteyi bitirmiş ancak YÖK tarafından denkliği verilmeyen vatandaşlarımız bulunmaktadır. Bahsi geçen kimseler, üniversite eğitimlerini tamamlamadan önce YÖK’ ün denklik biriminden onay alarak üniversitelerinden mezun olmalarına rağmen bugün mağdur duruma düşmüşlerdir (Birgün,18/03/2019).

Doktoralı insan kaynağını arttırmak için hayata geçirilen burs projelerinde (YLYS, 100/2000 ve TÜBİTAK bursları gibi) doktora eğitimi teşvik edilmektedir. Bu bağlamda bu projelerin hedeflerine ulaşabilmesi için doktora öğrencilerinin mezuniyet sonrasındaki istihdamlarının planlanması da gerekmektedir.

İkinci 100 günlük eylem planında yer alan “Akademik İstihdam Platformu” ivedilikle hayata geçirilmelidir. Hakkaniyetli sınavlar yapılabilmesi için lisansüstü ve akademik kadro alımlarında kullanılmak üzere “merkezi soru havuzu” oluşturulmalıdır. Burs ve proje desteklerinde iyileştirmeler yapılmalıdır. 50/d, pedagojik formasyon, YLYS gibi problemleri acilen çözüme kavuşturulmalı ve yetişmiş gençlerimizden en yüksek verimi alabilmeliyiz. Ancak bu önlem ve planlamalar ile ülkemizi aydınlık yarınlarla güvenle ulaştırabilir ve gelişmiş ülkelerin seviyelerine taşıyabiliriz.

Kaynakça

- Alhas, A. (2006), Lisansüstü Eğitim Yapmakta Olan Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmenlerinin Lisansüstü Eğitime Bakış Açıları (Ankara İli Örneği), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aslan, C. (2010). Türkçe Eğitimi Programlarında Lisansüstü Öğrenim Gören Öğrencilerin Akademik Özyeterliklerine İlişkin Görüşleri. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(19): 87-115.
- Demirel Ö., (2003). Yabancı Dil Öğretimi, Pegem Akademi, Ankara.
- İnce ML. ve Korkusuz F. (2006). Lisansüstü Eğitim Hedeflerini Geliştirmede Öğrenci Öğretim Üyesi Etkileşimi: Bir Disiplinin Farklı Üniversitelerde ve Farklı Disiplinlerin Bir Üniversitedeki Durumu Proje Raporu.
- Karaman S. ve Bakırcı F. (2010). Türkiye’de Lisansüstü Eğitim:Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. II, 94-114.
- Anıl D.; Ertuna L. ve Uysal İ. (2015). Türkiye’deki Araştırma Görevlilerinin Mesleki Sorunlarının İkili Karşılaştırma Yoluyla Ölçeklenmesi, Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi, 6(2); 279-292.
- Yıldırım İ. ve Vural ÖF. (2014). Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme ve Pedagojik Formasyon Sorunu, Journal of Teacher Education and Educators, 3(1): 73-90.

İnternet Erişimleri:

- Denklik Sorunu. Erişim Tarihi: 03/11/2019. Erişim Adresi:<https://www.birgun.net/haber/35-bin-denklik-magduru-cozum-bekliyor-yok-uc-maymunu-oyunyor-250268>
- Lisansüstü Eğitim Mevzuatı. (2016, Nisan 20). Resmi Gazete (29690) Erişim Adresi:<https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.21510&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=L%C4%B0SANS%C3%9CST%C3%9C%20E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%20VE%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20Y%C3%96NETMEL%C4%B0%C4%9E%C4%B0>
- Pedagojik Formasyon. Erişim Tarihi: 01/09/2019. Erişim Adresi: <https://www.memurlar.net/haber/850985/selcuk-kimsenin-pedagojik-formasyon-almasina-gerek-yok.htm>.

Uluslararası Öğrencilerin Sembolik Dışlanması

Saliha KARAKÖSE, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
salihakarakose82@gmail.com

Özet

Dünyada eğitim, sağlık, istihdam, güvenlik ve yönetim şekilleri gibi değişkenlerin etkisiyle göç hareketleri önemli bir ivme kazanmıştır. Özellikle dış ülkelerdeki eğitim olanakları insanlara hareket etme motivasyonu sağlamıştır. Yükseköğretimde yıllar geçtikçe sayılarında artış olan uluslararası öğrenciler ülkemize daha iyi eğitim almak amacıyla göç etmişlerdir. Bu çalışmalar uluslararası öğrencilerin yaşadıkları sosyal ilişkilerin niteliğini, öğrencilik deneyimleri bağlamında araştırma amacındadır. Bu araştırmada en temelde öğrencilik deneyimlerini, karşılaşılan güçlük ve memnuniyetleri ortaya çıkarmaya çalışıldığından yöntem olarak nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Ortadoğu coğrafyasından gelen 13 uluslararası öğrenci ile derinlemesine mülakat yöntemi ile veri toplanmıştır. Elde edilen bulgular Pierre Bourdieu'nun "sembolik dışlama" kavramı bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Sembolik dışlama, Oryantalizm, Soyutlanma, Sessizlik sarmalı.

Abstract

Migration movements have gained significant momentum in the world with the effect of variables such as education, health, employment, security and management. Especially Education opportunities in foreign countries, have motivated people to move. Over the years, the number of international students who have increased in higher education has migrated to our country in order to get better education. This study aims to investigate the quality of social relationships experienced by international students in the context of student experiences. In this research, qualitative research method has been preferred as the method, since it tries to reveal the students' experiences and difficulties and satisfaction. Data were collected through deeply interviews with 13 international students who came from the Middle East. The findings were discussed in the context of Pierre Bourdieu's concept of "symbolic exclusion".

Keywords: Symbolic exclusion, Orientalism, Isolation, Silence spiral.

Giriş

Dünya genelinde var olan nüfus hareketleri küreselleşme süreci ile ciddi bir artış eğilimi göstermeye başlamıştır. İnsanlar eğitim, sağlık, istihdam olanakları, güvenlik ve yönetim şekli gibi değişkenlerinden memnun olmamaktan yahut daha iyi imkân arayışından dolayı bulundukları ülkelere başka ülkelere hareket etme eğilimi göstermektedirler. Günümüzde nüfus hareketleri dünyada gelişmemiş ülkelere gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelere doğru bir eğilim ve artış göstermektedir.

Günümüzde birçok ülkenin karşılaştığı göçmenler, ülkelere birtakım getiriler sağlamanın yanı sıra gittikleri ülkelere birtakım olumsuzluklarla karşılaşabilmektedir. Özellikle Türkiye gibi yoğun göç alan ülkelere göçmenlerin ülkeye sağladığı artı değer in artırılmasına yönelik politikalar ve yaklaşımlar geliştirilmekte, göçmen potansiyeline faydalı bir yön kazandırılması amaçlanmaktadır.

Dünya genelinde yükseköğretimde yaşanan uluslararasılaşma yıllara göre sürekli artış göstermiştir. 1980 yılında 1 milyon olan uluslararası öğrenci sayısı 2005 yılında 3 milyona, 2009 yılında ise 3.7 milyona ulaşmıştır (Özoğlu vd., 2012). Gelişmekte olan ülkeler kategorisinde yer alan, Batı'ya göç verirken diğer taraftan yoğun göç alan ülkemiz, eğitim amacıyla diğer ülkelere öğrenci gönderdiği gibi birçok uluslararası öğrenciye de ev sahipliği yapmaktadır. Sayıları yıllar geçtikçe artan bu öğrenciler ülkeler ve üniversitelere uluslararası bağlamda prestij ve çeşitlilik kazandırmaktadır. Aynı zamanda ülkeler arası etkileşimi, kültürel değiş tokuşu, diplomatik ilişkileri güçlendirme, ülkelerin birbirlerini yakından tanımalarına imkân sağlama gibi işlevlerinin yanı sıra ülkeye ekonomik getiri ve prestij kazandırmaktadır. Dünyada kabul görülen uluslararası öğrenci tanımı UNESCO tarafından, "eğitim amacıyla ulusal ya da bölgesel sınırları aşmış ve kendi menşei ülkelerinin dışında kayıtlı olan öğrenciler" (UNESCO, 2019) olarak yapılmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve Avustralya uluslararası öğrenciler için önemli bir cazibe merkezidir (Alımkhamedov, 2015). Türkiye bu ülkelere kıyasla çok daha az sayıda uluslararası öğrenci çekmesine rağmen son on yılda Türkiye'deki uluslararası öğrenci sayısı oldukça hızlı bir büyüme yaşamıştır. 2009 yılında 21 bin civarında olan uluslararası öğrenci sayısı 2018-2019 öğretim yılında 155 bin civarına yükselmiştir (2019, Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi). Türkiye'yi tercih eden uluslararası öğrenciler ağırlıklı olarak, komşu ve yakın ülkelerdir. Buna ilaveten, Almanya gibi Avrupa ülkelerinden de yüksek sayıda Türkiye'ye üniversite öğrenimi için gelen öğrenciler bulunmaktadır. Ancak bunların çoğunun Türkiye kökenli öğrenciler olduğu tahmin edilmektedir. Başka bir ifadeyle Türkiye'ye öğrenciler ağırlıklı olarak, Türkiye Cumhuriyeti, Ortadoğu ülkeleri ile Afrika ülkelerinden gelmektedir (2019, Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi).

Yükseköğretim Kurumu (YÖK) tarafından, uluslararası öğrencilerin artışının sağlanması amacıyla Bologna Süreci, TURQUAS Projesi, Erasmus Programları, Türkiye Bursları, Mevlâna Değişim Programları, Ortak Diploma Programları, Proje Tabanlı Uluslararası Değişim Programı, YABSİS Projesi, Okul Tanıma ve Denklik Yönetmeliği gibi programlar hazırlanmıştır. Ayrıca eğitimin tamamlanmasından sonraki sürecin uzatılması öğrencilere burs sağlanması konusunda birtakım girişimlerde bulunmuştur (YÖK, 2017). Dolayısıyla uluslararasılaşma konusunda olumlu etki yaratacak programlar geliştirilmeye yönelik çabalar devam etmektedir. Böylece uluslararasılaşma sürecinde yaşanan sorunların giderilmesi ülkeler arası etkileşim ve çeşitliliğin sağlanması, diplomatik ilişkilerin geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir.

Uluslararası öğrenciler ülkeler arası diplomatik ilişkileri geliştirme, kültürel olarak ülkelerin birbirlerini tanımaları ve bilgi üretimi yapabilmeleri açısından dünyadaki tüm ülkeler için önemli bir yerdedir. Bu öğrenciler eğitim amaçlı gittikleri ülkede olumlu yönde değerlendirilmesi gereken insan kaynağı niteliğindedir. Dolayısıyla uluslararası öğrencilerin eğitim için gittikleri ülkelere yaşadıkları öğrencilik deneyimlerinin niteliğini ortaya koymak oldukça önemlidir. Bu bağlamda çalışmada, Türkiye'de öğrenim gören Ortadoğu coğrafyasından gelen öğrencilerin deneyimlerine odaklanılmıştır. Onların öğrencilik deneyimlerini ortaya çıkarmak temel amaçtır. Bu çerçevede sosyal ilişkilerinin niteliğini araştırmak hedeflenmiştir.

Elde edilen bulgular çalışmayı Pierre Bourdieu'nun geliştirdiği "sembolik dışlama" kavramına götürmüştür. Bu kavram iktidara sahip olanların toplumda ayrıcalıklı bir konumda yer alarak diğerleri üzerinde bir tahakküm elde etmesi ve bu üstünlüğün karşılıklı olarak kabul edilmesini ima eden bir dışlamayı ifade eder. Bourdieu bu kavramı eğitim sistemi, kadın-erkek ilişkileri bağlamında sosyal alanda tartışmış ve bu kavramı geliştirmiştir. Kavramın en önemli özelliği, sosyal alanda ayrıcalıklı konumda olanların dışlama eylemlerinin net görülür olmamasıdır. Dışlamaya maruz kalanlar bu eylemi anlamlandırmada zorluk yaşamaktadırlar. Dışlamayı görünmez ve sürdürülebilir kılan en önemli özellik ise ayrıcalıklı tarafın gösterdiği dışlamaların normal kabul edilmesi ve bu tarafa duyulan hayranlıktır. Ona göre bu tahakküm esaslarının geliştirildiği ve dayatıldığı yerler okul ve devlet gibi mercilerdir (Bourdieu, 2015).

Simgesel iktidar fiziksel şiddet kullanmadan hükmederek gönüllü kabullenışı mümkün kılmakta ve kendini olağan, gündelik durumlara yerleştirmektedir. Bahsedilen şiddet fiziksel ve cebri bir davranıştan ziyade sözel ve örtülü olarak uygulanmaktadır. Bu nedenle sosyal alanda gizil ve örtülü olarak yer edinir. Sadece sözel ayrımı değil, zihinsel anlamda alt-üst ilişkisini pekiştirecek davranış pratiklerini de kapsamaktadır. Bu zihinsel kabul ve ayrıcalıklı kesimin üstünlüğünün kabul edilmesi sembolik dışlamayı mümkün kılmaktadır. Dışlamayı doğallaştırması ve normalleştirilmesi bakımından tahakküm altında olanların bu dışlamayı görmesini de engellemektedir. Bahsedilen dışlama yöntemi uygulayış şeklinin gizil olması bakımından sembolik dışlamanın sosyal alanda görünmesini ve algılanmasını zorlaştırmaktadır (Bourdieu, 2015).

Sembolik şiddetin sürdürücü araçları bizzat dışlamaya maruz kalan bireylerden oluşmaktadır. Tahakküm kuranlar ile tahakküm altında olanlar arasında bir anlaşma söz konusu değildir. Fakat dışlamayı görmezden gelmeleri, dışlayanlara duydukları hayranlık ve onu normal kabul etmeleri sembolik dışlamanın sürdürülmesine yardım etmektedir. Ayrıca tepkisizlik ve kabulleniş görünmez bir hal almasına katkı sağlaması devamlılığı bakımından önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum karşılıklı ilişkilerine muğlaklık getirerek empati kurmaya meyli kolaylaştırmaktadır. Böylece sembolik dışlama hükmedilenlerin, hükmedenlerin rasyonelleşmiş keyfi kuvvetlerine ve dışlamalarına rıza göstermeleriyle sağlanan bir iş birliği içerisinde gerçekleşmektedir. Simgesel güç aralarındaki bu ilişkiyle inşa edilmektedir. Dolayısıyla iş birliğini kasıtlı ve anlaşmalı olarak düşünmekten ziyade aralarında ortak birtakım kabullere dayandığından söz etmek doğru olacaktır. Zihinsel olarak kabul edilmiş hegemonya ve düşünce formları simgesel dışlamanın yürütülmesinde etkili olmaktadır. Tahakküm edilenler çoğu zaman karşılaştıkları dışlamanın farkında değildirler yahut anlamlandırmakta zorlanmaktadırlar. Bu durum zihinsel olarak benimsenen bazı simgesel davranış örüntülerinden kaynaklanmaktadır (Bourdieu, 2016).

Hegemonyaya dayanan bu karşılıklı ilişki böylece tahakküm eden kadar edilenin de tanıdığı ve kabul ettiği sembolik bir ilkeye dayandırılmıştır. İlkeyi gösteren dil veya bir telaffuz, bir hayat tarzı, düşünme, konuşma veya eyleme biçimi ve genel itibarıyla ayırt edici bir özelliktir. Bu ayırt etme biçimleri bireylerin konumlandırılmasında, tanınmasında kişiye etkili bir algı sunmaktadır (Bourdieu, 2015).

Bourdieu'ya göre dil iktidar ilişkilerinin bir aracıdır. Simgesel dışlama Gramsci'nin hegemonya teorisine benzer olarak hiçbir aşılama ve ikna çabası içermemektedir. Toplumsal alanda birtakım kurallar yahut eylemler kendiliğinden kabul edilerek uygulanmaktadır. İktidarı elinde bulunduran ve dışlama yetisine sahip olanların bir başka özelliği ise güçlerini yahut üstünlüklerini kabul ettirmek gibi bir çaba içerisinde olmamalarıdır. Karşılıklı olarak kabul edilen üstünlükleri dışlamaya maruz kalanlar tarafından da benimsendiği için yeniden bir üstünlük kurma yetisi kazanmaktadırlar. Böylece aralarındaki ilişkinin tek taraflı olarak belirlenmekten ziyade karşılıklı olarak birtakım özelliklerin kabul edilmesine bağlı olduğu ve yeniden biçimlendiği söylenebilir (Bourdieu & Wacquant, 2014). Bu bağlamda sembolik dışlama kavramı, tanım ve özellikleri itibarıyla uluslararası öğrencilerin yaşadığı deneyimleri açıklamakta yardımcı olacaktır.

Uluslararası öğrenciler başka bir ülkede eğitim almaya başladıklarında çeşitli deneyimler yaşamakta ve bu deneyimler onların sosyal ilişkilerini, eğitim sürecini ve memnuniyetlerini etkilemektedir. Yükseköğretimde uluslararasılaşma konusu kültürel kaynaşma, diplomatik ilişkileri geliştirme ve bilgi kaynağı sağlama açısından önemsenmekte ve bu konuda alanyazında çeşitli çalışmalar yürütülmektedir.

Uluslararası öğrencilerin okul iklimine etkilerinin araştırıldığı bir çalışmada (Doğan & Özdemir, 2019) okul iklimine olumlu ya da olumsuz herhangi bir etkilerinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nötrlüğün sebebi öğrencilerin kültürel uyum ve dil sorunları olduğu belirlenmiştir. İletişim kurma konusunda çoğu zaman bir tercümana ihtiyaç duyduklarından ve genellikle içlerine kapanık, sosyal ortamdan soyutlanmış bir şekilde öğrencilik yaşamalarından kaynaklanmaktadır.

Başka bir çalışmada (Şahin & Demirtaş, 2014) uluslararası öğrencilerin hazır bulunuşluklarının düşük olduğu, kendilerine uygun gördükleri bölümü seçmek yerine kendilerine daha fazla gelir sağlayacak bölümlere yöneldikleri tespiti yapılmıştır. Özellikle maddi sıkıntıların ön planda olduğu, ulaşım ile ilgili problemler yaşadıklarından bahsedilmiştir. Rehberlik hizmetinin yeterli olması ve sorunlarını çözebilecek, danışabilecekleri bir merci bulamamaları uluslararası öğrencilerin en büyük problemlerinden biri olarak değerlendirilmiştir.

Bir başka çalışmada uluslararası öğrencilerin etnik farklılıklardan dolayı negatif tepkilerle karşılaştıkları görülmüştür. Ayrıca oturma izni, kurs ücreti, belgelerinin tercümesi ve noterde tasdiki gibi konularda problemler yaşayabilmektedirler (Ullah, 2019). Dolayısıyla uluslararası öğrencilerin ihtiyaç ve sorunlarına yönelik birçok çalışma yapılmıştır. Büyük ölçekte öğrencilik deneyimlerinin tartışıldığı çalışmalardan ziyade bu süreçte karşılaştıkları zorluklar yahut sosyalleşme gibi unsurlara odaklanılmıştır.

Yöntem

Bu araştırma en temelde öğrencilik deneyimlerini, karşılaşılan güçlük ve memnuniyetleri ortaya çıkarmaya çalıştığından yöntem olarak nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma deseni olarak da fenomenolojik yöntem kullanılmıştır. Katılımcılardan en etkin ve verimli şekilde veri toplamak için derinlemesine mülakat yöntemi ile veri toplanmıştır. Bu çerçevede yarı yapılandırılmış soru formları mülakatlarda kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik ve kartopu örneklem teknikleri ile katılımcılar belirlenmiştir. Bu çerçevede Ortadoğu coğrafyasından ülkemize göç eden, Yükseköğretimde öğrenim gören 13 uluslararası öğrenci ile görüşme yapılmıştır.

Araştırmanın konusu Ortadoğu coğrafyasından eğitim amaçlı ülkemize gelen Yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören uluslararası öğrencilerin öğrencilik süreleri boyunca yaşadıkları deneyimler bağlamında yaşadıkları sosyal ilişkilerdir.

Uluslararası öğrencilerin öğrencilik deneyimi, öğrencilerin bir başka ülkede öğrenim görmeye karar vermesinden, eğitim almaya gittiği ülkeden mezun olmasına kadarki süreci kapsamaktadır. Bu süreç boyunca yaşadıkları sosyal, kültürel ilişkiler, okul ortamında kendilerini nasıl gösterdikleri gibi konular bu öğrencilerin süreç içerisindeki deneyimlerinin bütününe kapsamaktadır. Öğrenim görmek için bir başka ülkeye giden uluslararası öğrenciler, öğrencilik süreci boyunca birçok sorunla karşı karşıya kalmakta ve bu sorunlar eğitim süreçlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Özellikle Türkiye'ye gelen uluslararası öğrencilerin öğrencilik deneyimi, karşılaştıkları zorlukları ortaya çıkarmak, Türkiye'deki öğrencilerin karşılaştıkları güçlüklerin çözülmesi, memnuniyetlerinin artması ve muhtemel öğrencilerin Türkiye'ye yönelik ilgisinin artması için oldukça önemlidir.

Uluslararası öğrenciler öğrencilik deneyimleri bağlamında;

1. Öğrencilik süreçleri boyunca nasıl deneyimler yaşamışlardır?
2. Okulda diğer öğrenciler-hocalar ile nasıl ilişkiler kurmaktadırlar?
3. Okul ortamında kendilerini nasıl göstermektedirler?

Soruları bu araştırmanın odak noktasını oluşturmaktadır.

Görüşmeler uluslararası öğrenci statüsünde üniversitede lisans düzeyinde öğrenim gören, Ortadoğu bölgesinden gelen öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Bu bakımdan Ortadoğu coğrafyasına dahil olan ülkelerden gelen aktif öğrenim gören öğrencilere görüşme talebi iletilerek rızaları alınmıştır. Öğrencilerin deneyimlerine ilişkin bilgi vermeleri dolayısıyla özel yaşam haklarını korumak adına isim ve okul bilgileri gizli tutularak her bir katılımcı kodlama yapılarak isimlendirilmiştir.

Uluslararası öğrencilerin ülkemizin eğitim olanaklarından faydalanma amaçlı başvuru yaparak kabul almalarından okulun bitimine kadarki süreci kapsayan öğrencilik deneyimi boyunca, öğrencilerin, ne gibi problemlerle karşılaştıkları, okul ve öğrencilerle nasıl iletişim kurdukları, ülkemizde öğrenim görmekten ne kadar memnuniyet duydukları ve bu sürecin sosyalleşmelerini ne kadar etkilediği bu çalışmada yöneleceğimiz esas konuları oluşturmaktadır. Çalışmanın ana problemi uluslararası öğrencilerin yaşadıkları öğrencilik deneyiminden oluşurken, alt problemleri ise bu öğrencilik deneyimlerinin kapsadığı sosyal konulardan oluşmaktadır. Öğrencilik süreci boyunca öğrencilerin yaşadıkları deneyimlerin, bu süreci etkileyen unsurlarına odaklanılacaktır. Dolayısıyla okul ve okul dışındaki sosyalleşme durumları, diğer öğrenciler ve hocalar ile kurdukları iletişimin niteliği gibi konuları içeren öğrencilik deneyimlerinin nasıl olduğu çalışmanın esas problemini oluşturmaktadır.

Uluslararası öğrencilerle yapılan görüşmelerde öğrencilik deneyimlerine yönelik sorular sorulmuştur. Bu deneyimler belli kategorilere ayrılarak yorumlanacaktır. İlk olarak ilişkisel boyutuyla uluslararası öğrencilerin diğer öğrencilerle ve hocalarla nasıl ilişki kurdukları ve geliştirdikleri tartışılacaktır. Kurulan ilişkilerin hangi durumlarda ve ne yakınlıkta olduğu analizin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Bulgular

Elde edilen bulgular Ortadoğu coğrafyasından gelerek ülkemizde uluslararası öğrenci olarak bulunan 13 katılımcı ile gerçekleştirilen görüşmeler esasında yorumlanmıştır.

Uluslararası öğrencilerin Türkiye'yi tercih etme nedenleri yoğunlukla daha iyi eğitim olanaklarına sahip olacaklarını düşünmeleridir. Geldikleri ülkelerdeki eğitim imkanlarının yetersizliğinden bahsederek Türkiye'de aldıkları eğitimden memnun olduklarını ve kendileri gibi dışarıdan gelecek öğrencilere tavsiye edebileceklerini belirtmişlerdir. Ayrıca geldikleri ülkedeki olumsuz koşullar, eğitim fırsatlarına ulaşamamaları ve güvenlik sorunları onları başka bir ülkede eğitim almaya yönlendirmiştir. Dolayısıyla öğrencilerin Türkiye'yi tercih etmelerinde hem ülkelerindeki iç faktörler hem de Türkiye'deki eğitim imkanları etkili olmuştur. Aynı zamanda kültürel ve dini yakınlık Türkiye'yi tercih etmelerinde etkili olan bir başka faktördür. Kültürel olarak yabancılık çekmeyeceklerini düşünmeleri, sosyal anlamda benzer özelliklere sahip olmaları onları Türkiye'de eğitim almaya teşvik eden başka konuları oluşturmaktadır. Öğrencilerin Türkiye'yi tercih ederken ki beklentileri kaliteli eğitim olanakları düşüncesinde yoğunlaşmıştır.

Ülkeye geldiklerinde dil bilmeyen öğrenciler daha önce Türkiye'ye gelmiş ve Göç İdaresindeki resmi süreçleri, okula kayıt süreçlerini bilen akrabaya yahut tanıdıklarından yardım almışlardır. Herhangi bir akrabası, tanıdığı olmayan ve Türkçe konuşma becerisi sınırlı olan öğrenciler geldiklerinde resmi süreçler, ev kiralama, okula kayıt gibi konularda oldukça zorlandıklarını belirtmişlerdir. Bu noktada kendilerini yabancı olmaları bakımından dışlanmış hissetmişlerdir. Fakat zaman içinde yapmaları gereken resmi işlemler, barınma gibi konuların nasıl yürütüleceğini öğrendikten sonra memleketlerinden gelen öğrencilere ve kendileri gibi uluslararası öğrencilere aynı konularda rehber olmuşlardır. Dolayısıyla aralarındaki iletişim ihtiyaç dahilinde genişleyerek uluslararası öğrenciler arasında bir ağ oluşmasını sağlamıştır.

Tanımadıkları bir ülkeye geldiklerinde memleketlerinden öğrencilerle iletişim kurmaları hem coğrafi ayrılıktan hem de dilsel ayrılıktan kaynaklanmaktadır. Bu durum yakın coğrafyalardan gelen öğrenciler için de geçerlidir. Kültürel bakımdan aynı kodlara sahip olmaları, yakın ve benzer tecrübelere sahip olmaları, aynı dili konuşabilmeleri onları birbirlerine yaklaştıran diğer unsurlardır. Sadece ihtiyaç dahilinde kayıt ve öğrencilik sürecinde yapmaları gereken resmi işlemler konusunda yardım almak amacıyla iletişim kurmakla kalmayıp sosyal ilişkileri de bu öğrencilerle daha hızlı geliştirmişlerdir. Dolayısıyla ortak birtakım zorluklarla karşılaşmaları ve benzer deneyimler yaşamaları onların yakınlaşmalarını sağlamış ve aralarında "ortak kader paylaşımı" olarak açıklanabilecek bir ilişki ağını oluşturmalarına yol açmıştır.

Uluslararası öğrencilerin sınıf ortamında hocalar ve öğrenciler tarafından "sembolik dışlama" ya maruz kaldıkları durumlar

vardır. Sözel ve örtülü olarak eleştirilen ve farklılıklarının altı çizilen öğrenciler çeşitli dışlama pratikleriyle karşılaşmışlardır. Bu dışlama pratikleri oryantalist bir anlayışla, onların Ortadoğu bölgesinden gelmelerinden kaynaklandığı gibi kültürel farklılıklardan da kaynaklanabilmektedir. Bunun yanı sıra yabancı olmaları bakımından yaşadıkları dışlamalar da mevcuttur.

Uluslararası öğrenciler bu dışlamaları normal karşılamış “Her yerde var.” “Herkes yaşıyor.” diyerek kendilerini teselli etme ve durumu doğallaştırma eğilimi göstermişlerdir. Dolayısıyla sembolik dışlamayı sürdüren ve görünmezliğini mümkün kılan en önemli unsuru “normalleştirmeyi” kendileri gerçekleştirmişlerdir.

Bir katılımcı beyanı;

“Sınıfta çöpler vardı. Çöp kutusu dolmuş, etrafı çöp doluydu. Bir hoca geçen yıl yoktu bak bu yıl sayıları arttı (uluslararası öğrencilerin) gibisinden bir şey söyledi. Sandı ki ben anlamadım. Türkçe bilmiyorum sanıyor. Ama duydum. Bir şey söylemedim anlamazdan geldim ama üzüldüm.”

Öğrenci bu olayda yaşadığı dışlamanın farkında olsa da buna karşı herhangi bir tepkide yahut itirazda bulunmamıştır. Dolayısıyla bu dışlamaya yok sayarak ve görmezden gelerek karşılık vermiştir. Böylece sembolik dışlama sürdürülebilir ve görünmez niteliğini yeniden sağlamıştır.

Bir katılımcı beyanı;

“Bazı durumlar var. Racism denebilir mi bilmiyorum. Ama söyleyebilirim sanırım.”

Yaşadığı olayı doğrudan dışlama yahut ırkçılık olarak adlandırmaktan kaçınmış ve emin olamamıştır. Dolayısıyla yaşadığı olay ırkçılık olmasa bile öğrenci bir dışlama yahut olumsuz bir davranışla karşılaşmıştır. Fakat bunu ifade etmekten kaçınmıştır. Dolayısıyla sembolik dışlamanın görünmesinin zor olması, çoğu zaman anlamlandırmada yaşanan güçlük bu dışlamaya karşı bir tepki oluşturmayı ve tanımlamayı zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda uluslararası öğrenciler yaşadıkları dışlamaları tanımlamaktan kaçınmış ve çoğu zaman normal ve olağan karşılayarak tepkisiz kalmışlardır. Bu durum sosyal ilişkilerinde onları edilgen bir konuma iterek yalnızlaştırmaktadır.

Uluslararası öğrencilerin Doğu-Batı ayrımı ekseninde oluşturulan oryantalizm bağlamında dışlamalarla karşılaştıkları görülmüştür.

Bir katılımcı beyanı;

“Bana ülkenden neyle geldin diye soruyor. Ulaşım nasıl oluyor diye ima ediyor.”

Bir katılımcı beyanı;

“Bana sordular. Sizin ülkeniz hep çöl mü, kurak mı diye. Hayır bizim ülkemizde de ağaç var.”

Bu örnekte yöneltilen soru öğrencinin ifade ettiği bağlamda, ülkelerinde herhangi bir teknolojik ürün olan ulaşım araçlarının bulunmadığı varsayımına dayanmaktadır. Dolayısıyla Ortadoğu coğrafyasının Batı literatüründe ve oryantalizm bağlamında gelişmemiş, ilkel ve geri kalmış özelliklerle ifade edilmesi bu tür bir dışlama anlayışının gelişmesine neden olmuştur.

Said oryantalizmi Doğu-Batı arasında her ikisinin farklılıklarını ortaya çıkaran ontolojik ve epistemolojik ayrıma dayanan bir düşünüş olarak tanımlamıştır (Said, 1998). Bu bağlamda self oryantalizm ise Doğu’nun kendi içinde Doğu-Batı ayrımları yarattığı bir dışlama mekanizmasıdır. Doğu Batı’nın değerlerini çeşitli araçlar kullanarak sürdürmekte ve bilinçsizce taşıyıcılığını yapmaktadır. Böylece Batı üstünlüğünü ve Doğu’nun geri kalmışlığını benimseyen bir hiyerarşik anlayış mevcuttur (Bezci & Çiftçi, 2012). Dolayısıyla coğrafi olarak yakın olan ülkelere yönelik geliştirilen Batı merkezli söylemler içeren bu dışlama “oryantalizm temelli dışlama” olarak ifade edilebilir.

Uluslararası öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerinin bazı durumlara göre değişiklik gösterdiği görülmüştür. Türkçeyi iyi konuşabilen öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerinin daha gelişmiş olduğu ve okul dışında daha sosyal oldukları görülmüştür. Çoğu kendi memleketleri dışındaki öğrencilerle yakın ilişki ve arkadaşlık bağı geliştirmişlerdir. Fakat yine de özel sorunlarını en yakın gördükleri kişilerle paylaşmaktadırlar. Bu kişiler ülkelerinden beraber geldikleri arkadaşları yahut akrabaları ya da başka bir yabancı öğrencidir. Bu öğrencilerin en yakınlarını bu gruplar oluşturmuştur. Türk öğrencilerle çok sık vakit geçirirler, duygusal bağlar geliştirirler de kriz anlarında kendi memleketlerinden birlikte geldikleri arkadaşlarıyla, akrabalarıyla ya da diğer uluslararası öğrencilerle iletişim kurdukları görülmektedir. Dolayısıyla Türk öğrencilerle kurulan ilişkilerin gelişmiş olduğu durumlar vardır fakat yine de özel durumların paylaşımından kaçınılmış ve kriz anlarında yaşadıkları sorunlar yine kendi ülkelerinden gelen öğrencilerle çözülmüştür.

Dil birliğinin bireylerin iletişiminde çok önemli ve belirleyici bir faktör olduğu açıkça görülmektedir. Konuşma becerisi yüksek olan öğrencilerin Türklerle daha sık iletişim kurdukları görülmektedir. Bu durum arkadaşlık ilişkilerini geliştiren dil becerisinin ilişki kurdukça gelişmesini sağlamaktadır. Bu döngü bireylerin sosyalleşmelerine de etki etmektedir.

Ayrıca okul ortamında ve ilişkisel bağlamda olumsuz olaylar yaşayan öğrenciler okul ortamından ve sosyal ilişkilerden soyutlanma eğilimi göstermişlerdir. Bu soyutlanma dil yetersizliğinden kaynaklandığı gibi öğrencilerin ilişki kurmaktan kaçınmalarından da kaynaklanabilmektedir. Böylece öğrenciler kendi memleketlerinden gelen ve ortak dil paydasında buluşabildikleri diğer uluslararası öğrencilerle daha sık ilişki kurma eğilimi göstermişlerdir.

Öğrencilerin bireysel talepleri de ilişki kurmalarında başka bir konuyu oluşturmaktadır. Geldikleri coğrafyanın özellikleri, ahlaki özelliklerin uyumu ve kültürel kodların arkadaş seçiminde dikkate alındığı görülmüştür. Arkadaş seçiminde ahlaki özelliklere dikkat ettiğini söyleyen öğrencilerin kendi ülkelerinden gelen bireylerle daha çok iletişim kurdukları görülmüştür. Dini inançlar, yaşam tarzı ve kültür bakımından birbirlerine yakın olmaları ve dil birliği onların iletişim kurmalarına ve bunu geliştirmelerine olumlu katkı sağlamaktadır. Fakat bu birliktelik durumu diğer öğrencilerle olan iletişimi olumsuz etkilemektedir. Arkadaşlık ve sosyalleşme ihtiyacını kendilerine yakın olan bireylerle sürdürdükleri için kültürel ve sosyal tanışmaya, iletişim kurmaya ve diyaloga imkân tanınmamaktadır. Böylece uluslararasılaşmanın en önemli işlevlerinden biri olan kültürel tanışma ve yakınlaşma sekteye uğramaktadır. Öğrencilerin kendi coğrafyalarından olan insanlarla yakınlaşmaları yaşadıkları ülkenin insanlarından soyutlanmaya neden olmaktadır. (Bu durumda yaşadıkları herhangi bir ilişkisel mesafeyi dışlama olarak algılama eğilimine de sahip olabilirler.)

Bir katılımcının beyanı;

“Bulunduğum ortamda varlığımı çok belli ediyorum, onlar yanıma geliyorlar, kimseyle sıkıntım yok. Merhaba, günaydın bu kadar fazla konuşmaya gerek yok. Suriye politikasıyla ilgili olumsuz tutumları olanlar var, hiç sorun değil. Konuşulurken ben konuşmadım birisi ismimi söyledi, X var dedi ve sustular. Benim için sorun yoktu ama başkalarını da etkiliyor. Biz sadece arkadaşlık ilişkisi kuruyoruz. Çok sıkıntılı ve kaba yaklaşımlar var. Keşfetmeyi sevmiyorlar. Başka dil öğrenmeyi, başka yemekleri... insanların gelişmesi lazım. Onların yaklaşımından kaynaklanıyor bunlar. Yaklaşan arkadaşlar yanımda çalışıyor. Ben pozitifim ama kötü muamele gören arkadaşlarım da var.”

Gündemdeki gelişmeler nedeniyle siyasi konuların öğrenciler arasında konuşulduğu ve bundan rahatsızlık duymadığını dile getirse de Suriyeli öğrencinin bu tür konuları konuşmaktan uzak durduğu görülmüştür. Kendini okulda sevilen bir öğrenci olarak nitelendirmesinin yanı sıra siyasi konularda kendisine yöneltilen görüşleri tartışmaktan kaçınmaktadır. Dolayısıyla öğrenci diğerleriyle bu konuda iletişime geçmekten kaçınarak “sessizleşme” eylemi göstermiştir. Olası fikir ayrılıklarını yaşamamak amacıyla tartışmadan ve fikir alışverişinden kaçınmıştır.

Elisabeth Noelle-Neuman’ın geliştirdiği “sessizlik sarmalı” kavramı yaşanan sessizleşmeyi açıklamaya yardımcı olmaktadır; sessizlik sarmalı bireyin kendi kişisel düşüncelerini başkalarının düşüncelerine uyarlamasını ifade etmektedir. Yalnız kalma korkusuyla bireylerin düşüncelerini gizlemesi ve başkalarının düşüncelerine uyacak biçime getirmeye çalışmalarıdır. Toplumdan

dışlanma korkusu ve aykırı gözükmeden yaşamak sarmalı oluşturmaktadır. Bireyler aykırı düşüncelerini gizler yahut genele göre biçimlendirirler. Dolayısıyla öğrenciler genel-geçer düşünce formlarına uyarak dışlanmamak için önlem almaktadırlar (Noelle Neumann, 2013).

Bir katılımcının beyanı;

“Derste soru sormıyorum cüretim yok. Cesaretim yok sormıyorum. Ama dersten sonra hocanın odasına gidip soru soruyorum. Yanlış olmasın diye sormuyorum soru. Hocalar sorunca cevap veriyorlar ama ben sormıyorum. Afganistan’da böyle olmuyordu. Bende kalkıyorum soru sorunca diyorlar galiba benim üstümden gülüyorlar o yüzden sormuyorum.”

Uluslararası öğrencilerin dışlanma ve alay edilme korkusuyla derse katılım gösteremedikleri durumlar vardır. Suriye’den gelen öğrencilerin ise siyasi konular konuşulduğunda ortamdaki uzaklaştıkları ve konuşmaktan kaçındıkları görülmüştür. Böylece öğrencilerin dışlanma, alay edilme korkusuyla sessizleştikleri söylenebilir. Ayrıca okul hizmetlerinden memnun olmayan öğrencilerin, idareye herhangi bir bildirimde bulunduklarına rastlanmamıştır. Dolayısıyla tepki alma ve eleştirilme endişesiyle memnuniyetsizliklerini dile getirmekten kaçınmışlardır.

Kültürel yakınlık beklentisiyle ülkemize gelen bir öğrenci kültürel şok yaşadığını ve uyum gösteremediğini belirtmiştir. Bu öğrenci evde birlikte yaşadığı arkadaşlarının yaptığı yemekleri yiyemediğini, onların da kendisinin yaptığı yemekleri çok baha-ratlı olmasından dolayı yiyemediğini söylemiştir. Fakat bu farklılık ve uyumsuzluk durumuna karşılıklı olarak direnç gösterilmiş ve ortak bir paydada buluşmaktan kaçınılmıştır. Birbirlerinin yiyemeyeceği yemekler yapılmaya devam edildiğinden karşılıklı bir dışlama pratiğinin var olduğu söylenebilir. Fakat sonuç olarak evden ayrılan ve dışlamaya yönelik direnç gösteremeyen kişi uluslararası öğrenci olmuştur. Dolayısıyla yaşadıkları dışlamalara karşı bir direnç oluşturmaları onların mevcut ortamdaki kopmalarına ve soyutlanmalarına da neden olabilmektedir. Sonuç olarak bu öğrenci kendini uyum sağlayamayan ve asosyal biri olarak tanımlamıştır.

Tartışma ve Sonuç

Ülkemize kaliteli eğitim alma amacıyla Ortadoğu coğrafyasından gelen uluslararası öğrenciler öğrencilik süreleri boyunca çeşitli deneyimler yaşamış, bu deneyimler onların öğrencilik süreçlerini, sosyalleşme durumlarını ve ders başarılarını etkilemiştir. Sosyalleşmelerini etkileyen en önemli faktörler dışlanmadan kaynaklanmaktadır. Çeşitli dışlama pratikleriyle karşılaşan öğrenciler bu dışlamaları anlamlandırmakta ve tanımlamakta zorlanmışlar ve çoğu zaman yok sayma ve tepkisiz kalma eğilimi göstermişlerdir. Sembolik dışlama pratiği olarak kendini gösteren olumsuz davranışlar onların sosyalleşme ve dil geliştirme, öğrenme süreçlerini de olumsuz etkilemiştir.

Öğrenciler ortak dil ve kültürel yakınlık kurabildikleri ve kendileri gibi benzer deneyimler yaşamış olan diğer uluslararası öğrencilere yahut memleketlerinden olan öğrencilere yönelmişlerdir. Bu durumda dil öğrenimi ve gelişimi Türklerle ilişki kurmaktan geçtiğinden öğrenciler bu gelişimi sağlamakta zorlanmışlar, yaşadıkları dışlamalar neticesinde sosyal alandan soyutlanmayı tercih etmişlerdir. Yahut soyutlanma yaşanan deneyimler sonucunda kendiliğinden oluşmuştur. Kimi zaman bilinçli kimi zaman doğal bir şekilde seyreden bu soyutlanma onların dil öğrenimine ket vurarak uluslararasılaşmanın önemli bir özelliği olan kültürel yakınlaşma ve tanışmayı da sekteye uğratmaktadır. Aynı zamanda dil yetersizliği ve dışlanma korkusu onların derste ve ders dışında diğerleriyle ilişki kurmaktan kaçınmalarına, derse katılımlarına olumsuz etki etmiştir. Böylece sessizleşerek sosyal alandan soyutlanarak sessizlik sarmalı olarak adlandırılan duruma yönelerek, hakim düşünceye uyma ve bu nedenle düşüncelerini biçimlendirme, sessizleşme eğilimi göstermişlerdir. Yaşadıkları dışlamaları normal kabul etmeleri hakim düşünceye uyma eğilimlerini ve eleştiri alma korkularını giderdiği gibi onların sembolik dışlanmasını da mümkün kılmaktadır.

Oryantalist bakış açısı, yabancı düşmanlığı ve kültürel farklılıkları nedeniyle dışlanan uluslararası öğrencilerin bu dışlamalara karşılık sessizleştikleri, sosyal alandan uzaklaştıkları, kendileri gibi olan diğer uluslararası öğrencilerle iletişim kurmaya yönel-

dikleri ve bu unsurlarla baş etme yöntemi olarak dışlamaların normal olduğunu kabul ettikleri görülmüştür. Bu durum onların memnuniyet düzeylerini etkilediği gibi ders başarılarını da etkilemekte, okuldan ve bölümden de soyutlanmalarına neden olmaktadır.

Bu bağlamda uluslararası öğrencilerin kendi kültürlerini tanıtabilecekleri bir alan yaratmanın yanı sıra Türklerle olan ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla ortak etkinliklerde bulunmaları ve Yükseköğretim kurumlarında sosyalleşmelerini artıracak uygulamaların bir politika olarak sürdürülmesi gerekmektedir.

■ *BU BİLDİRİ SUNUMUNDA YER ALAN BULGULAR, ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMINDA HAZIRLAMAKTA OLDUĞUM TEZE AİT BULGULARDIR.*

Kaynakça

- Alımukhamedov, F. (2015) The Analysis of International Students Migration Towards Turkey. Bilge Strateji, 7(12), 117-132.
- Bezci, B. & Çiftçi, Y. (2012) Self Oryantalizm: İçimizdeki Modernite ve/veya İçselleştirdiğimiz Modernleşme. Akademik İncelemeler Dergisi, 7(1), 139-166.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. (2014) Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar. 7.baskı, İstanbul: İletişim Yayıncılık, Çev. Ökten, Nazlı
- Bourdieu, P. (2016) Akademik Aklın Eleştirisi: Pascalca Düşünme Çabaları. 3. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları, Çev. Yalın, P. Burcu
- Bourdieu, P. (2015) Eril Tahakküm. 2. Baskı, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, Çev. Yılmaz, Bediz
- Doğan, S., & Özdemir, Ç. (2019). Sivas İlinde Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Okul İklimine Etkisinin İncelenmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 18(69), s.124-141.
- Noelle-Neumann, E. (2013) Suskunluk (Sessizlik) Sarmalı. 23.05.2019 tarihinde <http://kitleiletisimi.blogspot.com/2013/06/suskunluk-sessizlik-sarmal-elisabeth.html> adresinden erişildi
- Özoğlu, M., Gür, B. S. & Coşkun, İ. (2012) Küresel Eğilimler Işığında Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler, Ankara: SETA Yayınları
- Said, E. W. (1998) Oryantalizm (Doğubilim) Sömürgeciliğin Keşif Kolu. İstanbul: İrfan Yayıncılık, 4.baskı, Çev. Uzel, Neziha
- Şahin, M., & Demirtaş, H. (2014) “Üniversitelerde Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Akademik Başarı Düzeyleri, Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri”. Milli Eğitim Dergisi, 44(204), 88-113.
- Ullah, R. (2019). “How Voluntary Organisations Can Solve the Problems of International Students: Examples of Turkey”. Yardım, M., Karaaslan, F. & Alkın, R. C. (Editör), Türkiye’de Uluslararası Öğrenci Olmak, 1.baskı, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 51-62.
- UNESCO <http://uis.unesco.org/en/glossary-term/international-or-internationally-mobile-students> adresinden 21.02.2019 tarihinde erişildi.
- YÖK (2017) Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018-2022
- Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden 26.10.2019 tarihinde erişildi.

Uluslararası Üniversite Sıralamalarının Türkiye’deki Gazetelerde Temsili

Doç. Dr. Ali Faruk Yaylacı, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
ali.yaylaci@dpu.edu.tr

Doç. Dr. Enes Gök, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
enesgok@kmu.edu.tr

Özet

Bu çalışmanın temel amacı uluslararası üniversite sıralamalarının Türkiye’de yayın yapan ulusal gazetelerdeki temsiline ilişkin genel bir değerlendirme yapabilmektir. Bu doğrultuda Türkiye’de yayın yapan ulusal gazetelerde 2003-2019 döneminde yayınlanan haberler incelenmiştir. “Yükseköğretim Sıralamaları”, “Üniversite sıralamaları” “Uluslararası sıralamalar”, “Rankings” anahtar kelimeleri ile aranan haberlere PRNet ve Google aracılığı ile ulaşılmıştır. Ulaşılan haberler içerik analizi ve eleştirel söylem analizi bağlamında çözümlenerek yorumlanmıştır. Bulgulara göre haberler, uluslararası sıralamalara ilişkin oldukça olumlu bir yaklaşıma sahiptir. Söylem açısından bakıldığında, üniversite sıralamalarına ilişkin haberlerin “yakınma” ve “gurur duyma” olarak ifade edilebilecek iki uçta toplandığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Sıralamaları, Rankings, Yükseköğretim, Eleştirel Söylem Analizi.

Abstract

The main purpose of this study is to evaluate the representation of the international rankings of universities in the national newspapers published in Turkey. In this direction, the news published in national newspapers in the period of 2003-2019 were examined. The newspapers were reached via PRNet and Google with the keywords ‘Higher Education Rankings’, ‘University rankings’, ‘International rankings’, ‘Rankings’. The news were analysed and interpreted based on content analysis and critical discourse analysis. According to the findings, the newspapers have quite positive approach regarding the international rankings. In terms of discourse, it can be said that the news about university rankings are gathered at two ends which can be expressed as ‘grievance’ and ‘pride’.

Keywords: University Rankings, Higher Education, Critical Discourse Analysis.

Giriş

Yükseköğretim kurumları medyanın ve kamuoyunun gündeminde yer alan önemli konu başlıklarından birisidir. Söz konusu önem dünyayı şekillendiren gelişmelerle yakından ilişkilidir. Özellikle küresel ekonomik işleyişin zorlayıcı etkileri yükseköğretimin günümüz dünyasında farklı bir yer edinmesine, yeni boyutlar ve anlamlar kazanmasına yol açmaktadır. Yükseköğretimin amaçları bağlamında, piyasanın gereksinim duyduğu nitelikte insan gücü yetiştirme hedefi giderek daha belirleyici hale gelmiştir.

Fairclough (1993) geçtiğimiz otuz yıl boyunca tanıklık edilen piyasa güçlerinin yükseköğretim üzerindeki artan etkisini akademik söylemin marketizasyonu olarak tanımlanmıştır (aktaran Zhang, 2017). Üniversitelerin, işletmelerin söylemleri tarafından sömürleştirildiğine ilişkin çeşitli göstergeler söz konusudur (Kheovichai, 2013). Yükseköğretim kurumları söz konusu koşullara uyum sağlamak üzere dönüşmeyi birincil hedefleri olarak görmeye başlamıştır. Bu dönüşüm, küresel düzenin belirleyici etkilerine cevap vermekten çok bu etkilerin ürünü olarak küresel rekabet ortamında var olabilmek ya da ayakta kalabilmek çabası biçiminde tezahür etmektedir. Bu zeminde Pavel'in (2015) belirttiği üzere yükseköğretim kurumlarının performanslarını küresel düzeyde ölçmek için küresel üniversite sıralamaları ortaya çıkmıştır. Bu sıralamalar dünya genelinde giderek daha çok önem kazanmıştır (Rauhvargers, 2011; Okuyucu, 2019). Gittikçe artan oranda küresel veya ulusal düzeyde farklı kurum ve kuruluşlar tarafından sıralamalar hazırlanmaktadır (Öncel, 2017).

Pavel'in (2015) belirttiği üzere küreselleşmiş ekonomik düzende, küresel üniversite sıralaması küresel rekabet gücünü ölçmek için kullanılmakta, hem eleştirilmekte hem de övülmektedir. Söz konusu sıralamaların üniversiteler açısından olumlu sonuçlarının yanı sıra güçlü verilere dayanmama olasılığı, hükümetlerin kararlarına etkileri ve üniversitelerin iyiden kötüye ordinal listeler halinde sunulmaları gibi oldukça önemli olumsuz sonuçları da bulunmaktadır (Bekhradnia, 2016). Küresel sıralamaların desteklediği yarışma süreci üniversitelerin işleyiş biçimlerinde de değişikliklere neden olmaktadır (Rauhvargers, 2011). Böylece yükseköğretim kurumları arasındaki uluslararası rekabet anlayışı, standardizasyona ve benzeşmeye yol açarken rekabetin yıkıcı etkileri üniversitelerin klasik işlevlerini ve niteliklerini de aşındırmaktadır. Örneğin Bekhradnia'nın (2016) vurguladığı üzere uluslararası sıralamalarda yüksek sıralara çıkma anksiyetesi, üniversitelerin diğer etkinlikleri göz ardı etme pahasına araştırmaya öncelik tanımalarına yol açabilmektedir. Üniversiteler anılan endekslere girebilmek için sürekli bir rekabet içindedir (Arkalı Olcay & Bulu, 2016). Alanyazında sıklıkla vurgulanan çelişkiler ve ciddi eleştirilere karşın, üniversiteler rekabet baskısı ve şeffaflığın gereği olarak giderek artan şekilde karşılaştırmalara ve sıralamalara maruz kalacaktır (Öncel, 2017).

Eleştirel yaklaşımlara karşın yükseköğretim kurumlarında yaşanan bu dönüşümlerin gerek akademik çevrelerde gerek kamuoyunda oldukça olumlu karşılandığı da söylenebilir. Bu durumda medyanın güçlü bir etkisi olduğu yadsınamaz. Stansaker ve Kehm'in (2009) vurguladığı üzere sıralamaların ortaya çıkış nedenlerinin arasında ticari medya kuruluşları ve pazarlama bulunmaktadır. Üniversiteler, medya aracılığıyla ve özellikle uluslararası sıralamalar bağlamında gündeme gelmeyi giderek daha çok önemsemektedir.

Alanyazında da vurgulandığı üzere söz konusu sıralamalar aynı zamanda medya için oldukça verimli ve işlevsel bir alan niteliğindedir. Gazeteler örneğinde söylenecek olursa medya organlarının temel işlevinin kamuoyunu bilgilendirmek olduğu söylenebilir. Bununla birlikte haberleştirme süreci aynı zamanda bir kurgu süreci olduğundan kamuoyuna belirli bir bakış açısının yansıtılması da söz konusu olabilmektedir. Medya organları ile kamuoyu arasında karşılıklı bir etkileşim olduğu söylenebilir. Gazeteler okuyucu kitlelerine hitap edebilecek bir kurgu gözetirken okuyucu kitlesinin bakış açısı da haberler tarafından şekillendirilebilmektedir. İlk basımı 1922'de yapılan kitabında Lipmann'ın (1998), "Dışardaki Dünya ve Kafalarımızdaki İmajlar" biçiminde ifade ettiği üzere görüş alanımızın dışında kalan dünyada olup bitenlere ilişkin olarak zihnimizde oluşan imajlar haberler ve medya tarafından şekillendirilmektedir. Medya organları, malumat transfer eden bir araç olmanın yanında olaylara ilişkin gerçekliğin çeşitli biçimlerini, belirli dünya görüşlerine dayalı olarak sunan böylece düşünceleri ve kamuoyu algısını şekillendiren bir araç niteliğindedir (Happer & Philo, 2013). Toplumsal yaşamın belirli bir yönüyle ilişkili güç ilişkileri ya da ideoloji yükleme tarzları gibi yanıltıcı varsayımlar söylemin altına gizlenebilmektedir (Fairclough & Wodak, 1997 aktaran Çakmak & Bilişli, 2019).

Bu bağlamda haberlerin arka planında yer alan düşünsel ve ideolojik kökenlerin anlaşılabilmesi amacıyla haberlerdeki söylemde kapsanan örtük anlamların çözülmesi önem taşımaktadır (Toruk ve Sine, 2012).

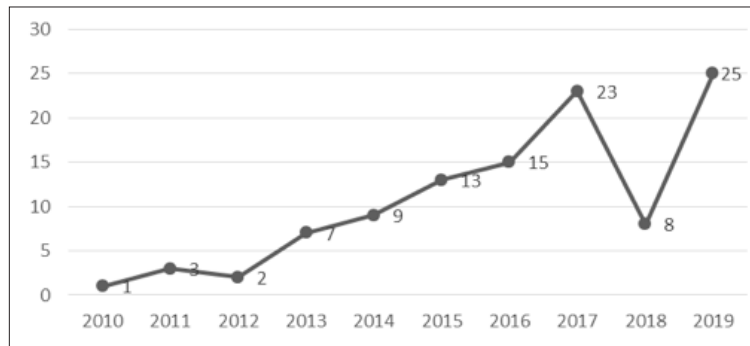
Yöntem

Uluslararası üniversite sıralamalarının yapısı, işlevleri ve etkilerine ilişkin araştırmaların yanında bu sıralamaların medya organları aracılığı ile kamuoyuna sunulmuş tarzlarının ve kamuoyundaki algılanışlarının araştırılmasının anlamlı olacağı öne sürülebilir. Bu bağlamda bu çalışmanın temel amacı uluslararası üniversite sıralamalarının Türkiye’de yayın yapan ulusal gazetelerdeki temsil edilişlerine ilişkin genel bir değerlendirme yapabilmektir. Bu doğrultuda Türkiye’de yayın yapan ulusal gazetelerde (Birgün, Cumhuriyet, Güneş, HaberTürk, Hürriyet, Karar, Milli Gazete, Milliyet, Posta, Radikal, Sabah, Sözcü, Takvim, Türkiye, Vatan, Yeni Akit, Yeni Asya, Yeni Çağ) 2003-2019 döneminde yayınlanan haberler incelenmiştir. “Yükseköğretim Sıralamaları”, “Üniversite sıralamaları” “Uluslararası sıralamalar”, “Rankings” anahtar kelimeleri ile aranan haberlere PRNet ve Google aracılığı ile ulaşılmıştır.

Ulaşılan haberler içerik analizi ve eleştirel söylem analizi bağlamında çözümlenerek yorumlanmıştır. İlk aşamada haberler, yayın tarihleri, gazetelerin söz konusu haberleri yayınlama yoğunlukları, haber başlıklarında kullanılan ifadeler, haberlerin sıralamalara ilişkin yaklaşımlar vb. açısından analiz edilmiştir. İkinci aşamada ise haberlerin içeriğinde kullanılan söylem eleştirel söylem analizi ile irdelenerek haberleştirme tarzının düşünsel arka planı sorgulanmıştır. Eleştirel söylem analizi Van Dijk’ın (2015) söylem-biliş-toplum yaklaşımı çerçevesinde yapılmıştır. Katı bir yöntem olmaktan çok geniş bir yaklaşım niteliğindeki sosyo-bilişsel yaklaşım, dil kullanımı sürecine ve zihinsel temsillere odaklanmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda söylemin ilişkili olduğu bilişsel olguların incelenmesi temel amaçtır (Van Dijk, 2009; Van Dijk, 2015), Söylem-biliş-toplum formülasyonu temelinde haberler; söylemsel yapılar, bilişsel yapılar ve toplumsal ve siyasal makro yapılar boyutlarında irdelenmiştir.

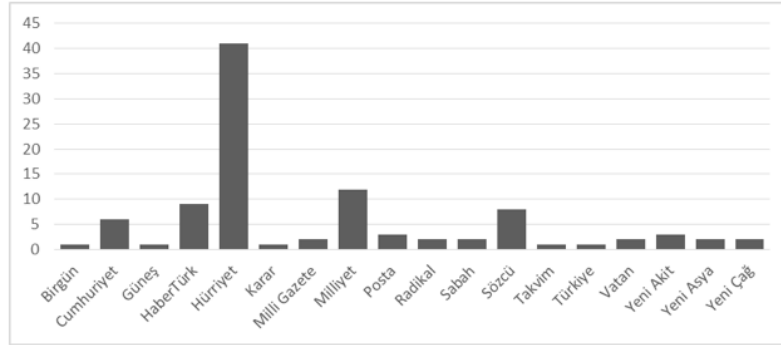
Bulgular

Uluslararası üniversite sıralamalarının ulusal gazetelerde yıllara göre yer alma durumlarına ilişkin bulgular Şekil 1’ incelendiğinde 2013 ve 2015 yıllarından itibaren kayda değer bir artış olduğu görülmektedir. 2018 yılında haberlerin sayısındaki düşüşün (8 haber) dışında haber sayıları giderek artış göstermiştir. Henüz tamamlanmamış olmasına karşın en fazla haber 2019 yılında (25 haber) gazetelerde yer almıştır.

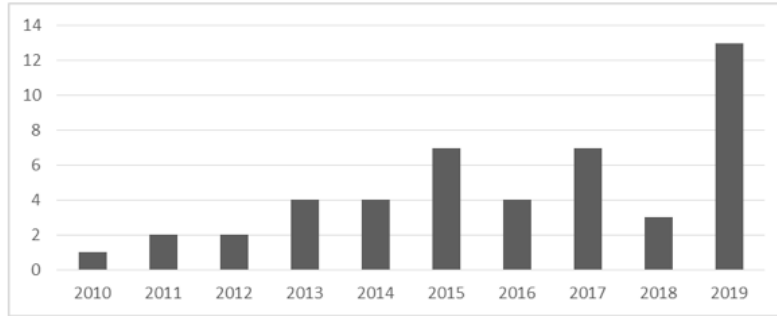
Şekil 1. Uluslararası Üniversite Sıralamalarının Ulusal Gazetelerde Yıllara Göre Yer Alma Durumu

Uluslararası üniversite sıralamalarına ilişkin haberlerin yer aldığı ulusal gazetelere ilişkin bulgular incelendiğinde (Şekil 2), en çok haberin Hürriyet gazetesinde yer aldığı görülmektedir. Bu konuda haberlere yer veren gazetelere bakıldığında 5 gazetenin dışındaki gazetelerin haber sayılarının 5’in altında olması dikkat çekicidir. Bu konuda beşin üzerinde habere yer veren gazeteler Cumhuriyet, Sözcü, Milliyet ve Hürriyet’tir.

Şekil 2. Uluslararası Üniversite Sıralamalarına İlişkin Haberlerin Yer Aldığı Ulusal Gazeteler

Uluslararası üniversite sıralamalarına ilişkin haberlerin yıllara göre yer aldığı gazete sayısına ilişkin bulgular giderek daha fazla gazetenin bu haberlere yer verdiğini göstermektedir (Şekil 3). 2010 yılında bir, 2011 ve 2012 yıllarında ikişer gazetede söz konusu haberler yer alırken 2013 ve 2014 yıllarında 4'er gazete bu haberlere yer vermiştir. 2015 ve 2017 yıllarında 7'şer gazetede haberler yayınlanırken en fazla gazete 2019 yılında bu haberlere yer vermiştir. 2019'da 12 gazetede uluslararası üniversite sıralamalarına ilişkin haberlerin yer aldığı görülmüştür.

Şekil 3. Uluslararası Üniversite Sıralamalarına İlişkin Haberlerin Yer Aldığı Gazete Sayısı

Uluslararası üniversite sıralamalarına ilişkin haberlerin başlıkları incelendiğinde haberleştirmenin düşünsel arka planı hakkında önemli ipuçları verdiğini görülmektedir. Araştırma kapsamında incelenen bütün haberlerin başlıkları yayınladıkları yıllara dayalı olarak dört grupta ele alınmıştır. Çizelge 1'de verilen 2010-2014 yıllarındaki haberlerin başlıkları incelendiğinde, Bu Gurur İTÜ'nün; ODTÜ ilk 100'de; Dünyanın En İyileri' listesinde 6 Türk; İlk 100'de 3 Türk Üniversitesi; Türkiye'nin 'yüz akı' 10 üniversite; 4 Türk üniversitesi ilk 500'de gibi başlıkları dikkat çekmektedir. Söz konusu yıllardaki haberlerin başlıkları güçlü bir biçimde en iyi üniversiteler listelerine belirli sayıda Türk üniversitesinin girmesinin yarattığı gururu yansıtmaktadır. Aynı zamanda dünyanın en iyileri arasına giren az sayıdaki üniversitenin adının başlıklarda yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda İstanbul Teknik Üniversitesi, Bilkent, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi'nin adının başlıklarda yer alması söz konusudur. Bu dönemdeki haber başlıklarında dünyanın en iyileri arasına az sayıda Türk üniversitesinin girmesinden duyulan başarı hissinin haberleştirmenin temelini oluşturduğu söylenebilir.

Çizelge 1. 2010-2014 Yıllarındaki Haberlerin Başlıkları

2010	Bu Gurur İTÜ'nün (Radikal)
2011	Bilkent, "En İyi Üniversiteler" Arasında (Radikal)
	İlk 100'de 3 Türk Üniversitesi (HaberTürk)
	Dünyanın en iyi 500 üniversitesi' arasına bir Türk üniversitesi girdi (Milliyet)
2012	Bilkent, Harvard'a Meydan Okuyacak (HaberTürk)
	Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve diğerleri (Milliyet)
2013	Bilim alanı sıralamalarında Türkiye'den 6 üniversite (Hürriyet)
	Dünyada Harvard, Türkiye'de Hacettepe ilk sırada (Sabah)
	Dünyanın En İyileri' listesinde 6 Türk (HaberTürk)
	Asya kıtasının en iyi üniversiteleri (Milliyet)
	Yurtdışında Üniversite Okuyacaklar Dikkat (HaberTürk)
	İstanbul Üniversitesi'nin Büyük Başarısı (HaberTürk)
2014	Türk üniversitesi ilk 100'e girdi! (HaberTürk)
	ODTÜ ilk 100'de (Hürriyet)
	Türkiye'nin 'yüz akı' 10 üniversite (Hürriyet)
	4 Türk üniversitesi ilk 500'de (Hürriyet)
	Dünya sıralamalarında Türk üniversiteleri (Hürriyet)
	BEÜ dünya üniversiteler sıralamasında dev bir adım attı (Milliyet)
	Türkiye'den 4 üniversite, ilk 500'de! (Sözcü)
	ODTÜ en iyi üçüncü üniversite (Cumhuriyet)
	İÜ "Dünyanın En İyi 500 Üniversitesi Listesi"nde.(Hürriyet)

2015-2016 yıllarındaki haberlerin başlıkları (Çizelge 2) incelendiğinde bir önceki dönemde haber başlıklarının yansıttığı genel eğilimin büyük ölçüde sürmekte olduğu görülmektedir. 2015-2016 yıllarındaki haberlerin başlıkları arasında bu eğilimi yansıtan başlıklar arasında şunlar dikkat çekicidir; Asya'nın ilk 50'sinde 6 Türk Üniversitesi; Türkiye'nin 12 üniversitesi 'En İyi 100 Üniversite' arasında; İlk 1000'de 18 Türk üniversitesi; Beş Türk İlk 500'de. Sıralama listelerinde yer almanın gururunu yansıtan bu haberlerin yanında ilk olarak 2015 yılında sıralamalardaki yerleri ile ilgili olarak olumsuz haberlerin ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir. Türkiye'deki üniversitelerin uluslararası sıralamalardaki yeri ile ilgili olarak olumsuz haberleştirmeyi yansıtan başlıklar şöyle sıralanabilir; Üniversitelerimiz niye yüzlerce sıra düştü?; Üniversiteler 'geri sayıyor'; Üniversitelerimiz dünya liginde neden geriliyor?

Çizelge 2'de görüldüğü üzere aynı zamanda Erciyes Üniversitesi, Bilgi Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Koç Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi gibi üniversitelerin başlıklarda listelere ilişkin başarıları ile yer aldığı görülmektedir. Söz konusu iki eğilimi yansıtan haberlerin yanında herhangi bir yargı taşımaksızın uluslararası sıralamalara ilişkin duyuru niteliğinde haberlerin de yapıldığı görülmektedir. US News & World Report, 2019 yılı dünyanın en iyi üniversiteleri sıralamasını açıkladı; THE Dünya Üniversiteler Sıralaması; CWUR dünyanın en iyi 1000 üniversitesini sıraladı; Üniversitelerin 'en iyi' alanları açıklandı gibi başlıklar bu tür haberleştirmelere örnek olarak verilebilir.

Çizelge 2. 2015-2016 Yıllarındaki Haberlerin Başlıkları

2015	Asya'nın ilk 50'sinde 6 Türk Üniversitesi (Hürriyet)
	Erciyes Üniversitesi dünya üniversiteleri sıralamasında (Yeni Akit)
	Üniversitelerimiz niye yüzlerce sıra düştü? (Cumhuriyet)
	Türkiye'nin 12 üniversitesi 'En İyi 100 Üniversite' arasında (Vatan)
	Anadolu Üniversitesi, bir ilke imza atarak dünyanın en iyi 800 üniversitesi arasında yer alma başarısı gösterdi (Milliyet)
	Üniversiteler 'geri sayıyor' (Hürriyet)
	Dünyanın en iyi üniversitelerinde sıralama değişti! (Sözcü)
	Bilgi, en iyi üniversiteler liginde (Güneş)
	Üniversitelerimiz dünya liginde neden geriliyor? (Yeni Akit)
	ODTÜ mühendislik dünyada ilk 100'de.(Hürriyet)
	URAP Dünya Sıralamasında Erciyes Üniversitesi Dikkat Çekti (Hürriyet)
2016	US News & World Report, 2019 yılı dünyanın en iyi üniversiteleri sıralamasını açıkladı (Hürriyet)
	THE Dünya Üniversiteler Sıralaması (Milliyet)
	GAÜN Dünyanın En İyi Üniversiteleri Listesinde (Milliyet)
	İlk 1000'de 18 Türk üniversitesi (Hürriyet)
	Beş Türk ilk 500'de (Cumhuriyet)
	İlk 1000'de 20 Türk üniversitesi (Hürriyet)
	Dünyanın en iyi üniversiteleri... Boğaziçi 54 sıra yükseldi (Cumhuriyet)
	CWUR dünyanın en iyi 1000 üniversitesini sıraladı (Hürriyet)
	Boğaziçi Türkiye'nin en iyi küresel üniversitesi seçildi (Hürriyet)
	Üniversitelerin 'en iyi' alanları açıklandı (Hürriyet)
	Koç Üniversitesi Türkiye'de 1. dünyada 64. Sırada (Hürriyet)
	Disiplinlerarası çalışmalar ODTÜ'nün başarısını artırıyor! (Sözcü)
	İlk 500 üniversiteden birine girene Türkiye'de sınav yok! (Sözcü)

Çizelge 3'te verilmiş olan 2017 ve 2018 yıllarındaki haberlerin başlıkları incelendiğinde THE dünya üniversiteler sıralamasında geriledik; Üniversitelerde büyük gerileme gibi olumsuz haberleştirme olmakla birlikte haberlerin büyük bir kısmının Türkiye'den üniversitelerin sıralamalarda farklı biçimlerde yer almalarına ilişkin başarı hikâyelerini yansıttığı görülmektedir. İlk 50'nin içinde 9 Ankaralı üniversite; Türk üniversiteleri mühendislikte öne çıktı; En fazla üniversitesi bulunan 7. ülke olduk; THE 'Alanlara Göre En İyiler Sıralaması': İlk 200'de iki Türk üniversitesi gibi başlıklar bu bağlamda dikkat çekicidir. Atılım Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi ve Ege Üniversitesi gibi yeni üniversitelerin de başlıklarda yer bulduğu görülmektedir.

Çizelge 3. 2017 ve 2018 Yıllarındaki Haberlerin Başlıkları

2017	THE dünya üniversiteler sıralamasında geriledik. (Hürriyet) Atılım Üniversitesi dünya sıralamasına giren 4 üniversiteden (Hürriyet) Boğaziçi, ODTÜ ve İTÜ dünya sıralamasında üst sıralarda (Sözcü) OMÜ Dünyada İlk Binde (Milliyet) Akdeniz Üniversitesi en iyi 1000 arasında (Hürriyet) Dünyanın en iyi üniversiteleri sıralaması açıklandı. Türkiye geriliyor (Cumhuriyet) Üniversitelerde büyük gerileme (Birgün) Erciyes Üniversitesi, 2016 dünya sıralamalarında Türkiye Üniversiteleri Arasında 11. Sırada (Hürriyet) İlk 50'nin içinde 9 Ankaralı üniversite (Hürriyet) Boğaziçi, QS Üniversite sıralamasında lider (Hürriyet) Mühendislikte öne çıktık (Hürriyet) Türk üniversiteleri mühendislikte öne çıktı (Hürriyet) Koç birinci oldu (Sözcü) Hacettepe tıpta birinci (Hürriyet) En fazla üniversitesi bulunan 7. ülke olduk (Yeni Akit)
2018	Türk üniversiteleri eğitim sıralamasında kaçınıcı sırada? (Yeni Asya) Dünyanın 'en iyi 1000 üniversitesi' arasında 13 Türk üniversitesi (Hürriyet) Türkiye'den 23 üniversite dünyanın en iyileri sıralamasında (Hürriyet) 17 Türk üniversitesi 2017'de dünya sıralamasına girdi (Hürriyet) Dünya Üniversiteler Sıralaması Açıklandı (Milliyet) Ege Üniversitesi, 'En İyi 1000 Üniversite' arasında (Hürriyet) THE 'Alanlara Göre En İyiler Sıralaması': İlk 200'de iki Türk üniversitesi (Hürriyet)

Çizelge 4'te 2019 yılındaki haberlerin başlıkları verilmiştir. Bu başlıklar incelendiğinde, sıralamalarda Türkiye'den üniversitelerin yerine ilişkin olumsuz haberleştirmelerin yanında başarı hikâyeleri ve gurur yansıtan haberlerin birlikte yer aldığı görülmektedir. Üniversitelerin sıralamalardaki yerlerine ilişkin olumsuz yargıları ve yakınmayı yansıtan başlıklar dikkat çekicidir. Üniversitelerimiz... Sevinelim mi? Üzülelim mi? İşte Eğitimimizin Dünya Sefiller Ligindeki karnesi; AKP döneminde açılan hiçbir üniversite listede kendisine yer bulamadı; Bilimsel veriler AKP'yi yalanlıyor: Yeni üniversiteler başarısız; Türkiye ilk 400'de yok gibi başlıklar söz konusu olumsuz yargıları ve yakınmayı yansıtırken sıralamalardan yola çıkılarak Türkiye'de yükseköğretimin durumuna ilişkin genel bir değerlendirmenin de yapıldığına işaret etmektedir. En iyi 500'de iki Türk üniversitesi; Listedeki Türkiye'den 34 Üniversite var; En iyiler sıralamasında 23 Türk üniversitesi yer alıyor gibi başlıklar ise önceki dönemlerde de sıklıkla rastlandığı biçimde başarı hikâyelerini ve gururu yansıtmaktadır.

Çizelge 4. 2019 Yılındaki Haberlerin Başlıkları

2019	Üniversitelerimiz... Sevinelim mi? Üzülelim mi? (Cumhuriyet)
	En iyi 500'de iki Türk üniversitesi (Sabah)
	THE Dünya Üniversiteleri Sıralaması 2020: Türkiye'den 34 üniversite listede (Hürriyet)
	Dünyanın en iyi 500 üniversitesi içinde Türkiye'den sadece iki üniversite var (Yeni Asya)
	THE Dünya Üniversiteleri Sıralaması 2020: Türkiye'den 34 üniversite (Vatan)
	THE Dünya Üniversiteleri Sıralaması 2020'yi yayımladı! Listedeki Türkiye'den 34 Üniversite var (HaberTürk)
	Dünyanın en iyi 500 üniversitesi listesine Türkiye'den 2 üniversite girdi (Karar)
	İşte Eğitimimizin Dünya Sefiller Ligindeki karnesi (Sözcü)
	2020'nin en iyi üniversiteleri açıklandı... Türkiye'den 34 üniversite listede! (Takvim)
	Tercih yapacak adaylar için 'üniversite karneleri' hazır (AA)
	AKP döneminde açılan hiçbir üniversite listede kendisine yer bulamadı (Yeni Çağ)
	Dünyanın en iyi üniversite sıralamasında 400. sıraya Türkiye'den tek üniversite girdi (Sözcü)
	Altınbaş Üniversitesi 'dünyanın en iyileri' arasında gösterildi (Posta)
	Bilimsel veriler AKP'yi yalanlıyor: Yeni üniversiteler başarısız (Milli Gazete)
	Dünya Üniversitelerinin web karneleri açıklandı. Akdeniz Üniversitesi, web'de dünya üniversiteleri sıralamasında (Posta)
	Türkiye'deki üniversiteler sıralamada aşağılara düştü (Cumhuriyet)
	THE Yükselen Ekonomilerde En İyi Üniversiteler 2019: 23 Türk üniversitesi listede (Hürriyet)
	En iyiler sıralamasında 23 Türk üniversitesi yer alıyor (Türkiye)

Sıralamalara ilişkin haberlerde, vakıf ya da kamu üniversitelerinden yönetici ve akademisyenlerin açıklamalarına kimi durumlarda yer verildiği görülmüştür. Bu açıklamalar daha çok üniversitelerin sıralamalardaki yerlerine ilişkin başarı hikâyeleri hakkında övgü içeren açıklamalar niteliğindedir. Bu haberleştirmeler yoluyla üniversitelerin olumlu reklamlarının yapıldığı söylenebilir.

Çalışma grubunda yer alan gazeteler ve haberler bağlamında bazı köşe yazılarının da konuyu dikkat çekici biçimde işlediği görülmüştür. Abbas Güçlü'nün, "Üniversiteler ne işe yarar?" (Milliyet, 13 Eylül 2017) başlıklı yazısındaki bazı ifadeler kayda değerdir; Çünkü dünyanın en iyi 10 üniversitesinden 8'i Amerika'da. Türkiye, neden bir Almanya, İngiltere, Japonya, Çin olamıyor? Çünkü ilk 300'de tek üniversitemiz bile yok. İlk 500'de de sadece ODTÜ var! Bu ifadeler sıralamalarda Türk üniversitelerinin yeri-ne ilişkin olarak olumsuz yargıları ve yakınmayı yansıtırken genelleştirici bir yorumla üniversitelerin esasen bir işe yaramadıkları düşüncesi sıralamalardan yola çıkarak söylenmektedir. Özlem Yüzak da "Üniversitelerimiz... Sevinelim mi? Üzülelim mi?" (Cumhuriyet 13 Eylül 2019) başlıklı yazısında, rekabet çağının gerektirdiği üniversite anlayışından yola çıkarak üniversiteler arasındaki yarışta geri kalındığına ilişkin düşüncüyü yansıtan saptamalarını şöyle dile getirmiştir;

...Türkiye'den 34 üniversite kapsama girmiş oldu. Tamam da... Bu arada 351-400 bandında olan tek üniversitemiz, Sabancı Üniversitesi, 1 basamak indi ve 400-500 bandında yer aldı. Dünyada kıyasıya rekabet var. İçinde bulunduğumuz çağda dünya ekonomisinin dümeninde bilim ve teknoloji olduğu için bilgi üreten, bilgiyi ürüne, hatta katma değeri yüksek ürüne çevirme becerisini kazanmış eğitim kurumlarının altın çağı. Bu yüzden küresel bazda üniversiteler arasında da kıyasıya bir yarış var. En iyi doktora öğrencilerini, en iyi akademisyenleri çekme, kendi kurumlarına ara kaynak yaratacak sanayi işbirlikleri geliştirme, patent alma vs. Bakıyoruz yeniden THE Üniversite 2020 sıralamasına... Anglo-Amerikan gücü her zamanki gibi ilk sıraları koruyor.

Uğur Dündar ise "İşte Eğitimimizin Dünya Sefiller Ligindeki karnesi..." (Sözcü, 12 Eylül 2019) başlıklı yazısında sıralamaların

yükseköğretimdeki sefil durumun yansıması olarak yorumlamıştır. Yazar, Türkiye’deki üniversitelerin, Fatih’ten sonra medresele-
rin yaşadığını düşündüğü bir bozulmaya benzer bir durumu yaşadığını düşünmektedir;

İki gün önceki köşemde, İstanbul Boğazi’nin Türkler tarafından açıldığını öne süren bir fizik doçentinden söz etmiş ve bu kafalar nedeniyle güzel ülkemizin bilimde sefiller ligine sürüklendiğini yazmıştım. Bu tespitime en çarpıcı tepki, dünya çapında saygın bilim insanımız, Jeoloji Profesörü Dr. Celal Şengör’den geldi. Şengör Hoca’nın değerli mektubunu aynen yayınlıyorum: “Sevgili Uğur Ağabeyciğim, Bugünkü yazını okudum ve senin bu kadar dehşete düşmeni anlayamadım! Yıllardır “Türkiye’de üniversite yoktur” diyorum, kimse beni ciddiye almıyor! Daha dün Times Higher Education (THE) üniversite sıralamasını yayımladı. Türkiye’den bir listede ilk 400’de, diğer listede de ilk 450’de herhangi bir üniversite yok! (Son 3-4 senedeki durum aynen korunmuş.) Bizim en iyi 2 üniversitemiz ile Nijerya’nın top üniversiteleri aynı dilimde!.. Ama en azından iç savaşların devam ettiği Irak gibi ülkelerden veya devasa krizlerin ve kitlesel açlıkların yaşandığı Venezuela gibi ülkelerden 1 veya 2 tık daha iyi çıkmışız! Şaka değil, sadece 1 veya 1,5 tık! Arjantin, Meksika, Kolombiya, Şili ve Brezilya’nın bizden kat be kat ileride olduklarını ise ancak bugün anlayabilmiş durumdayım!.. Bu şu demektir: Türkiye Cumhuriyeti üniversiteleri Osmanlı medreselerinin Fatih’ten sonraki hallerine düşmüştür.

Köşe yazılarına ilişki örnekler de haber başlıklarında dile getirildiği üzere sıralamalardan yola çıkılarak yükseköğretim sistemi-ne ilişkin oldukça genel bir değerlendirme yapıldığına işaret etmektedir. Görece başarılı görülen listeye girme durumlarına karşın üniversitelerin listelerdeki genel durumu yükseköğretimin olumsuz niteliğinin doğrudan bir göstergesi olarak yorumlanmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Eğitim ile ilgili haberler gazetelerde görece daha az yer bulmaktadır (Yüce ve Çoban, 2019). Alanyazında eğitim haberlerinin gazetelerde görece az yer bulduğuna ilişkin bulgular bu araştırmanın inceleme alanına giren haberler açısından da geçerlidir. Ancak haberlerin sayısında son yıllarda bir artış olduğu görülmüştür. Yüce ve Çoban’ın (2019) belirttiği üzere bu durum gazete-lerin izlediği eğitim politikaları ile ya da bu konularda haber yapacak ve değerlendirecek yeterli personele sahip olup olmama ile açıklanabilir. Ancak bu çalışmanın konusu bağlamında ifade edilecek olursa, bu haberlerin görece daha az yer bulmasında eğitim konusunun daha çok genel politik gelişmelerle ilişkili olarak haberleştirilmesi ve pazarlama yaklaşımı ile sınırlı düşünülmesinin etkili olduğu söylenebilir.

Haberler, uluslararası sıralamalara ilişkin oldukça olumlu bir yaklaşıma sahiptir. Söylem açısından bakıldığında genel olarak, üniversite sıralamalarına ilişkin haberlerin “yakınma” ve “gurur duyma” olarak ifade edilebilecek iki uçta toplandığı söylenebilir. Haberlerde genellikle Türkiye’deki üniversitelerin bu sıralamalarda yer alamayışından yakınılırken, az sayıdaki üniversitenin bir şekilde bu sıralamalarda yer almasından da övgüyle söz edilmektedir.

Gurur duyma temasını yansıtan haberlerde özellikle zor bir hedefin başarılmasının yarattığı milli coşku dikkat çekmektedir. Apiloğulları ve diğerleri (2013) halen Türk üniversitelerinin dünyadaki yerinin pek çok Avrupa üniversitesinden daha iyi oldu-ğuna ve üniversitelerin bütün sınırlılıklara rağmen uluslararası sıralamalarda dünyanın en iyi üniversiteleri arasında yer aldığına ilişkin saptaması gazetelerdeki olumlu ve gururu yansıtan haberler için geçerli görünmektedir. Üniversiteler sıralamalardaki yerlerini ilişkin olarak görece bazı değerlendirmeler yaparak yanıltıcı bir biçimde başarı öyküsü olarak sunabilmektedir. Bu durum üniversitelerin uluslararası sıralama sistemlerine verdikleri değeri ve bu sıralamalardaki konumlarını önemsediklerini de ortaya koymaktadır (Doğan & Al, 2018).

Saka ve Yaman’ın (2011) saptamış olduğu üzere hemen her yıl gazete, televizyon ve internet yoluyla gündeme gelen haber-lerden biri de “Türkiye’den hiçbir üniversitenin en iyiler listesine girememesi veya arka sıralarda yer alması”dır. Bu araştırma-nın bulguları da uluslararası üniversite sıralamalarında Türkiye’den üniversitelerin yerine ilişkin olarak olumsuz haberler yapan gazetelerin yaklaşımındaki yakınmanın dünya üniversiteleri ve Türkiye arasında yapılan dramatik karşılaştırmaların sonucunda

şekillendiğine ve gündeme geldiğine işaret etmektedir.

Esasen sıralamalar her zaman tartışmalı olmuştur ve özellikle küresel sıralamalar ortaya çıktıktan sonra çok eleştiri almıştır. Sıralamalar için kullanılan göstergelerde öğretimin ve kurumsal çeşitliliği göz ardı edilmesi gibi gerekçelerle çeşitli eleştiriler yapılmıştır (Rauhvargers, 2011). Sıralamaların çoğunda yayın esasına dayanan ölçütler gözetilmekte, eğitim-öğretim kalitesine daha az odaklanılmaktadır (Okuyucu, 2019). Üniversite sıralama endekslerini analiz ederken bu tip sıralamalar yapmanın yanıltıcı olabileceği noktalara da dikkat etmek gereklidir (Arkalı Olcay & Bulu, 2016). Bu çerçevede üniversiteler, sıralama sistemlerinin varlığına bile kuşkulı bakabilecekken bu sıralamaları oldukça ciddi bir şekilde önemsemektedir (Doğan & Al, 2018). Arkalı Olcay ve Bulu'nun (2016) belirttiği üzere üniversite sıralama endekslerinin kapsayıcılığı ve seçilen metodolojilerin ölçtüğü kriterler tartışılmaktadır. Ancak bu araştırma kapsamında incelenen haberler dikkate alındığında gazetelerin bu konuda oldukça rahat ve net oldukları görülmektedir. Gazetelerde uluslararası sıralamalarla ilgili herhangi bir eleştirel bakış açısına yer verilmemektedir. Oysa farklı sistemlere göre yapılan sıralama işlemleri tam olarak objektif olamamaktadır (Saka & Yaman, 2011).

Üniversite sıralama sistemlerinin popüler hale gelmesinin önemli nedenlerinden biri de üniversitelerin bu sıralamaları pazarlama amaçlı kullanmak istemeleridir (Doğan & Al, 2018; Stansaker & Kehm, 2009). Üniversiteler, uluslararası sıralama listelerinin yayınlanmasını izleyen süreçte konumlarını bir başarı göstergesi olarak web sayfaları, televizyon programları, sosyal medya hesapları gibi çeşitli ortamlardan ilan etmektedirler böylece uluslararası üniversite sıralamaları birer tanıtım aracı işlevi de görmektedir (Doğan & Al, 2018). Bu araştırmanın bulgularına göre özel ya da kamu üniversitelerinden yetkililerin sıralamalara ilişkin başarı öyküleri hakkındaki övgü içeren açıklamaları haberleştirilerek verilmiştir böylece üniversitelerin kamuoyuna yönelik olarak olumlu reklamının yapılması amaçlanmaktadır.

Söylem; tek başına bir dil veya bir ifade biçimi olmaktan öte toplumsal olan unsurların belirli bir yorumuna işaret ettiği için gerçekliğin doğrudan bir yansıması olmayıp, belirli bir bakış açısıyla yeniden kurulması anlamı taşımaktadır (Fairclough & Wodak, 1997 aktaran Çakmak & Bilişli, 2019). Bu çalışmada incelenen haberlerde de üniversite, yükseköğretim, kalite, hükümet politikaları gibi konularda belirli bir bakış açısıyla uluslararası sıralamalara ilişkin malumatın kurgulandığı görülmüştür. Gerek olumlu gerek olumsuz yaklaşıma sahip haberlerdeki söylemin arka planı irdelendiğinde dünyada yükseköğretim alanında yaşanan gelişmeler, yabancı üniversiteler ve Türkiye'deki üniversitelere ilişkin olarak oldukça belirgin kalıp yargıların, popüler değerlendirmelerin ve politik kaygıların etkisi dikkat çekmektedir.

Medya temsilleri hakkında yapılan çeşitli araştırmalar, söylemin kurgulanışına ilişkin olarak toplumsal cinsiyet, göç, sığınmacılar, değerler eğitimi vb. farklı konularda benzer sonuçlara ulaşmıştır (Göktuna Yaylacı, 2017; Okray, 2018; Yaylacı & Beldağ, 2018). Gazeteler, dünya görüşleri, hükümete ilişkin konuları ve ideolojileri doğrultusunda habere konu olan olay ve olguları yorumlamak ve bakış açılarını yansıtan bir dilin kendini güçlü bir biçimde hissettirdiği bir kurguyla haberleştirmektedir. Bu kimi zaman erkek egemen bir dil olurken, kimi zaman göçmen korkusu, yabancı düşmanlığı ya da ilerlemecilik anlayışını yansıtan bir dil olabilmektedir (Göktuna Yaylacı, 2017; Okray, 2018; Yaylacı & Beldağ, 2018).

Yükseköğretim kuruluşları, öğrenciler, kaynaklar ve prestij için birbirleriyle yarışmakta yükseköğretim alanında giderek daha da büyüyen, küresel yarışmacılık kültürü egemenliğini (Portnoi & Bagley, 2014) hissettirmektedir. Yükseköğretim sistemlerinde geleneksel modeller terk edilirken giderek daha piyasa odaklı yeni modeller yaygınlaşmakta böylece daha dinamik, girişimci, rekabetçi bir üniversite beklentisi (Öncel, 2017) yükseköğretim anlayışlarını biçimlendirmektedir. Gazetelerin kullandığı söylemde bu etki güçlü bir biçimde hissedilmektedir.

Gazetelerin kullandığı söylemin arka planında, kalitenin ölçülebilir olması, sıralamaların kaliteyi en doğru biçimde ölçtüğüne ve performansın her şeyden önemli olduğuna ilişkin anlayışlar olduğu söylenebilir. Bulgular ışığında gazeteler için bu sıralamalar yükseköğretimin kalitesi ve yükseköğretim politikalarının başarısını belirlemek açısından büyük anlam taşıdığı görülmektedir. Oysa üniversite sıralama sistemlerine çok büyük anlamlar yüklemenin pek de doğru olmayacağı alanyazında sıklıkla ifade edilmektedir (Bebegali-Mirabent & Ribeiro-Soriano, 2015 aktaran Doğan & Al, 2018). Bununla birlikte gazetelerin uluslararası sıra-

lamaları bazen gururla bazen yakınmayla haberleştirmeleri esasen yükseköğretimin ve daha genel anlamda eğitimin kalitesinin, sıralamaların temel aldığı ölçütlere dayalı olarak ölçülebileceği, sayısallaştırılabileceği ve hiyerarşik bir dizilime yol açabileceği inancını yansıtmaktadır. Ancak Rauhvargers'in (2011) de belirttiği üzere sıralamalar, bir üniversitenin sıralama tablosundaki pozisyonunun "o üniversitenin kalitesine" karşılık geldiğini iddia ediyor olsa da eleştirmenler, sıralamaların önceden belirlenen ölçütlerle sınırlandırıldığını esasen kalitenin kendisinin ölçülmesinin imkânsız değilse bile oldukça zor olduğunu ifade etmektedir. Ancak incelenen haberlerdeki söylemin arka planında yer alan bilişsel yapılar eğitimin kalitesi konusunda belirli popüler bir yaklaşımı paylaşmaktadır.

Gazetelerin haberleştirdikleri konuları, iktidar eleştirisi ya da hükümete yakınlı/uzaklıklarına bağlı olarak farklı biçimlerde kurguladıklarına ilişkin çok sayıda bulgu söz konusudur (Aydın, 2013; Kılıç, 2005; Göktuna Yaylacı, 2017; Göker & Keskin, 2015; Yaylacı & Beldağ, 2018). Bu araştırmanın bulguları da, uluslararası üniversite sıralamalarının haberleştirilme sürecinde iktidar eleştirisinin uygun bir aracı olarak görüldüğüne de işaret etmektedir. Hükümete yakın olduğu düşünülen ya da hükümet hakkındaki daha ılımlı bir yaklaşım sergileyen gazetelerde görece daha olumlu bir haberleştirme dili dikkat çekmektedir. Bu haberlerde üniversitelerin sıralamalarındaki yerine ilişkin olarak deyim yerinde ise bardağın dolu tarafına bakma eğilimi söz konusudur. Hükümete ilişkin olarak daha eleştirel bir konumda yer alan gazeteler ise Türk üniversitelerinin uluslararası sıralamalardaki yerini daha eleştirel bir şekilde değerlendirerek yine deyim yerinde ise bardağın boş tarafına odaklanmaktadırlar. Bu haberlerde daha üst sıralarda yer alamama ya da sıralamada geriye düşme gibi durumlar hükümetin genelde eğitim özelde yükseköğretim politikalarının yanlışlığı ile ilişkilendirilmektedirler.

Araştırma kapsamında incelenen haberlerin söylem yapılarına göz atıldığında ilk 100, ilk 400; ilk 1000 vb. ifadeler dikkat çekerken ve bu 'ilk'lere girme ifadesi ile başarının vurgulandığı görülmektedir. Bu ifadeler çok zor bir hedefe ulaşmanın açıklanmasına yönelik görünmektedir. Yine bu doğrultuda, En iyiler, En iyi üniversite; Listeye girmek; Gurur; Büyük başarı; Birinci olmak gibi ifadelerin haberlerde yoğunlukla kullanıldığı görülmüştür. Haber başlıkları ve metinlerinde Türk üniversitesi ifadesi de sıklıkla kullanılmaktadır. Bu durum sıralamaların milli bir mesele olarak görülmesinin yansıması olarak yorumlanabilir. Gazetelerin bakışlarına göre uluslararası sıralamalarda sadece üniversiteler değil ülkelerin yükseköğretim kalitesi de sıralanır gibidir.

Söylemi biçimlendiren bilişsel ve toplumsal yapılar bağlamında düşünüldüğünde ölçülebilir kalite anlayışı, rekabete dayalı dünya ve rekabetin meşruiyeti gibi anlayışlardan söz edilebilir.

Yine söylemin arka planında bu sıralamalarda sürekli iyi yerlerde yer alan belirli üniversitelerin diğerlerine kıyasla kendinden iyi oluşları fikri de dikkat çekicidir. ODTÜ ve diğerleri gibi başlıklarda ifadesini bulan anlayış, bu üniversitelerin özgün nitelikleri gereği üst sıralarda yer aldığı düşüncesine atıfta bulunmaktadır. Aynı zamanda gazetelerin söyleminin arka planında etkili diğer bir bilişsel unsurun hiyerarşik sıralanma düşüncesi olduğu söylenebilir. Üniversiteler hiyerarşik bir şekilde iyiden kötüye yukarıdan aşağıya sıralanmaktadır ve bu durumun olağan görülmesi rekabete dayalı popüler kültürün bir yansıması niteliğindedir. Bu hiyerarşik sıralanma anlayışı hiçbir gazete tarafından sorgulanmamıştır. Toplumsal bağlamda düşünüldüğünde gazetelerin eğitimin ekonomik işlevlerine ilişkin anlayışların etkisinde olduğu söylenebilir. Aynı zamanda iyi ve üstün onlar; başarısız biz anlayışı haber kurgusunu biçimlendirici bir zemin oluşturmaktadır. Özellikle olumsuz haberlerde dikkat çeken diğer bir önemli unsur ise başarısız biz, başarılı onlar fikrine kaynaklık eden Batı merkezli düşüncedir.

Sonuç olarak, uluslararası üniversite sıralamalarının Türkiye'de yayın yapan ulusal gazetelerdeki temsil edilişlerine ilişkin genel bir değerlendirme yapabilmek amacıyla yürütülen bu araştırmanın bulguları, gazetelerin haberleştirme tarzlarının çeşitli farklılıklar taşımakla birlikte sıralamaların mahiyetine ilişkin olarak benzer bir anlayışı paylaştıklarını göstermektedir. Haberlerin söylem yapıları ve bu söylem yapılarını şekillendiren bilişsel ve toplumsal arka plan açısından kayda değer benzerlikler söz konusudur. Ölçülebilir kalite anlayışı, rekabete dayalı dünya fikri, piyasa odaklı üniversite paradigması haberleştirme sürecini biçimlendirmektedir. Bu bağlamda özellikle gazeteler açısından uluslararası sıralamalara ilişkin olarak eleştirel yaklaşımlara ve farklı seslere de yer vermeyi denemeleri salık verilebilir. Aynı zamanda benzer incelemelerin internet haber siteleri, televizyon haberleri ve üniversitelerin sıralamalara ilişkin duyuruları üzerinde de yapılması meselenin daha derinlik ve çok boyutlu eleştirel bir bakışla anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Apilioğulları, S. vd. (2013). En iyi dünya üniversiteleri arasına girebilmek; Neden önemli? Nasıl mümkün? Genel Tıp Dergisi, 23(Ek 1):14-6.
- Arkali Olcay, G. & Bulu, M. (2016). Uluslararası üniversite sıralama endekslerinde Türk üniversitelerinin yeri. Yükseköğretim Dergisi, 6(2), 95–103. doi:10.2399/yod.16.003
- Aydın, F. B. (2013). Haber söyleminde siyasal etki ve ideoloji: 2002 ve 2011 genel seçimlerinin karşılaştırmalı analizi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bekhradnia, B. (2016). International university rankings: For good or ill? Higher Education Policy Institute. p. 16. Retrieved 10.01. 2017. www.hepi.ac.uk/
- Çakmak, F. & Bilişli (2019). İdeoloji, söylem ve iletişim çalışmalarında Ruth Wodak. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19 (2): 99-124
- Doğan G., & Al U., (2018). Üniversite sıralama sistemlerindeki üniversite adlarının standardizasyon sorunu: “University ranking by academic performance (URAP)” örneği. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 8(3): 583-592.
- Göker, G. & Keskin, S. (2015). Haber medyası ve mülteciler: Suriyeli mültecilerin Türk yazılı basınındaki temsili. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi. 41: 229-256.
- Göktuna Yaylacı, F. (2017). Eskişehir yerel basınında mülteciler ve Suriyeliler. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 20(1), 1-40.
- Happer, C. & Philo, G. (2013). The role of the media in the construction of public belief and social change. Journal of Social and Political Psychology, 1(1), 321–336.
- Kheovichai, B. (2013). Marketization in the language of UK university recruitment: A critical discourse analysis and corpus comparison of university and finance industry job advertisements. A Thesis Submitted to The University of Birmingham For the Degree of Doctor of Philosophy
- Kılıç, D. (2005). Haber yapma sürecinin belirleyici unsurları ve basın ahlakı. Selçuk İletişim, 3(4), 130-141.
- Lipmann, W. (1998). Public opinion. London: Transaction Publishers.
- Okuyucu, H. (2019). Üniversite sıralamalarında metodoloji: Gerçekte ölçülen ne? Üniversite Araştırmaları Dergisi, 2(2): 108-112
- Okay, Z. (2018). Türk basınında kadına yönelik tecavüz haberlerinin eleştirel söylem çözümlemesi modeliyle incelenmesi. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 21(1): 190-238.
- Öncel, M. (2017). Üniversitelerin başarı sıralamalarında metodolojik problemler: metodolojik eleştirilere yönelik bir literatür taraması. Alanya Akademik Bakış Dergisi, 1(1): 14-26.
- Pavel, A. (2015). Global university rankings - a comparative analysis. 4th World Conference on Business, Economics and Management, WCBEM. Procedia Economics and Finance 26 (2015) 54 – 63.
- Rauhvargers, A. (2011). Global university rankings and their impact: EUA Report on rankings 2011. Brussels: European University Association
- Saka, Y. & Yaman, S. (2011). Üniversite sıralama sistemleri; kriterler ve yapılan eleştiriler. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 1(2): 72-79.
- Stansaker, B. & Kehm, B. M. (2009). Introduction. In University rankings, diversity, and the new landscape of higher education (Eds. Kehm, B. M. & Stansaker, B.). Rotterdam: Sense Publishers
- Toruk, İ. & Sine, R. (2012). Haber söylem üretimindeki ideolojik etki: Wikileaks haberleri. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 31,

351-178.

- Yaylacı, A. F. & Beldağ, A. (2018). Değerler eğitimi ve güncel tartışmalar: Gazete haberlerine ilişkin bir eleştirel söylem analizi. Sakarya University Journal of Education, 8(1), 139-155.
- Yüce, F. & Çoban, A. (2019). Eğitim ile ilgili yazılar açısından ulusal basının değerlendirilmesi. Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi, 8(15): 1-15.
- Zhang, T. (2017). The marketization of higher education discourse: A genre analysis of university website homepages in China. Higher Education Studies, 7(3): 64-79.

Yükseköğretim Alanında Türkiye’de Yayınlanan Dergilerdeki Makalelerin Konu Alanı ve Kapsam Açısından İncelenmesi

Enes GÖK, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
enesgok@kmu.edu.tr

Ali Faruk YAYLACI, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
ali.yaylaci@dpu.edu.tr

Özet

Yükseköğretim alanındaki bilimsel çalışmalara olan ihtiyacın gözle görünür şekilde arttığı yükseköğretim sistemlerinde, alanın ihtiyaç duyduğu bilimsel faaliyetleri görünür kılacak yayın organlarının varlıkları büyük önem taşımaktadır. Bu alanda yayıncılık faaliyeti yürüten dergilerin ilk örneklerine dünyada 1930’larda rastlanmaktadır. Benzer bir ihtiyaç çerçevesinde, Türkiye yükseköğretim sisteminde iki bilimsel dergi yayın hayatına başlamıştır (Yükseköğretim ; Yükseköğretim ve Bilim). Araştırmada, bu dergilerde yayınlanan tüm hakemli bilimsel makalelerin kapsam/konu alanı ve diğer bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında doküman incelemesi yoluyla toplanan veriler, içerik analizi araştırma yöntemiyle analiz edilmiştir. Bulgular yazarlara yönelik (cinsiyet, uluslararasılık durumu, il ve bağlı olunan kurum/birim) sonuçlar ve makalelere yönelik (makale dili, araştırma iş birlikleri, yöntem, konu alanı ve kapsam) sonuçlar olmak üzere iki ana grupta raporlanmıştır. Araştırmanın en temel bulgularından biri, her iki derginin de yükseköğretim alanına özellikle Türkiye ölçeğindeki katkılarına rağmen, uluslararası rakiplerine benzer şekilde bir kapsama (scope) odaklanma konusunda henüz daha yeterli bir seviyeye ve doygunluğa ulaşamadıkları tespitidir.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim çalışmaları, yönetim, içerik analizi, akademik dergi.

Abstract

In higher education systems, where the need for research in the field of higher education increases significantly, the publication organs that will make the scientific activities visible are of great importance. The early examples of respected journals in the field began publishing in the 1930s. In a similar need in Turkey, two journals founded in the field (Higher Education and Higher Education and Science). In this study, all peer-reviewed scientific papers in these journals in terms of subject/scope and some other variables are examined. The data collected through document analysis were analyzed by content analysis method. The findings were reported in two main groups: results for authors (gender, international status, province and affiliation) and for articles (article language, research collaborations, method, subject area and scope). despite these journals’ significant contributions in Turkey, they could not reach a sufficient level and specific scope as their international competitors reached.

Key Words: Higher education studies, management, content analysis, academic journal.

Giriş

Yükseköğretim alanındaki niceliksel büyüme ve genişlemeler ve sonucunda ortaya çıkan büyük kompleks yapılar karmaşık problemleri beraberlerinde getirmiştir. Bir araştırma alanı olarak genelde yükseköğretim çalışmaları ve özelde yükseköğretim yönetimi alanına olan ilgi ve ihtiyacın bu doğrultuda ortaya çıktığı söylenebilir (Ewing & Stickler, 1964; Brennan & Teichler, 2008). Türkiye’de yükseköğretim konu alanına olan ilgi daha yeni yeni ivme kazanırken (Gök & Gümüş, 2015) Amerika Birleşik Devletleri’nde yükseköğretim konu alanında yapılan araştırmaların ilk örneklerine 1950’lerde ve Avrupa’da 1990’larda rastlanmaktadır (Maassen & Pausits, 2013). Bu yönüyle, dünyada uzun yıllar boyunca yapılan araştırmaların bir ürünü olarak önemli bir bilgi birikiminin olduğu alanda, Türkiye yükseköğretim sistemi kapsamında ve özelinde yapılan çalışmaların sınırlı olduğu söylenebilir.

Son yıllarda Türkiye yükseköğretim sistemindeki büyüme ve gelişme farklı paydaş gruplarının dikkatini çekmesine (Gök, 2016; Özoglu, Gür & Gümüş, 2016) ve Türkiye yükseköğretim alanı ilişkili çok sayıda akademik yayına rastlanmasına rağmen, yükseköğretim çalışmaları konu alanındaki araştırma, faaliyet ve gelişmeleri inceleyen ve alanın farklı açılardan incelemesini gerçekleştiren sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır (Aydın, Selvitopu & Kaya, 2018; Gök & Gümüş, 2015; Yıldırımış & Seggie, 2018). Gök ve Gümüş’e (2015) ait “Akademik bir alan olarak yükseköğretim yönetimi” başlıklı kitap bölümü, alanın dünyadaki izlediği gelişmeleri özetlemiş ve Türkiye yükseköğretim sisteminde yeni tanınmaya başlayan alana dünya yükseköğretim sistemlerinden lisansüstü eğitim program örnekleri önerilerinde bulunmuştur. Bu yönüyle eserin, yükseköğretim çalışmaları konu alanının eğitim-öğretim ve müfredat boyutuna odaklandığı söylenebilir. Aydın, Selvitopu ve Kaya (2018) tarafından yapılan araştırmada, yükseköğretim yönetimi alanında Türkiye’de 2006-2016 yılları arasında yapılan doktora tezlerine odaklanılmıştır. Tezler konu alanı, yöntem ve analizler açısından incelenmiştir. Bu yönüyle eserin, yükseköğretim çalışmaları konu alanının araştırma boyutuna odaklandığı söylenebilir. Yıldırımış ve Seggie (2018) tarafından yürütülen araştırmada ise, yükseköğretim çalışmaları konu alanının ortaya çıkışı, dünyadaki ve Türkiye’deki gelişimi ile Türkiye yükseköğretim sistemi içindeki akademik/kurumsal yapılar ve faaliyetler (kuruluş, dernek, program ve dergiler vs.) üzerinde durulmuştur. Bu yönüyle çalışmanın alandaki faaliyetler ve kurumsallaşmaya odaklandığı söylenebilir. Bu araştırmalardaki tartışmalar incelendiğinde, Türkiye yükseköğretim alanında, araştırma boyutuna odaklanan sınırlılık göze çarpmaktadır. Konu ile ilgili doktora tezlerine odaklanan araştırmanın dışında bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu araştırma, alandaki boşluğu doldurma yolunda, Türkiye’deki makale düzeyinde araştırma kapasiteni ortaya çıkarabilmek için yükseköğretim çalışmaları alanında yayımlanan makalelere odaklanmayı amaçlamaktadır.

Türkiye’de yükseköğretim çalışmaları odaklı birkaç dergi bulunmaktadır. Bu araştırmada, bu alanda 2011 yılından bu yana akademik faaliyet yürüten Yükseköğretim ve Bilim ile Yükseköğretim dergilerinde 2011-2018 yılları arasında yayımlanan akademik makaleler incelenmiştir. Bu dergiler Yükseköğretim Strateji ve Araştırma Derneği (YÖSAD) himayesinde yayınlanan Yükseköğretim Dergisi ve Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi himayesinde yayınlanan Yükseköğretim ve Bilim Dergisi’dir.

Yükseköğretim ve bilim dergisi, resmî web sayfasında, derginin amaç ve kapsamını şu şekilde özetlemiştir:

Derginin amaçları Türkiye’de ve dünyada yükseköğretimdeki güncel sorunların ve çözüm önerilerinin; öğretim stratejilerinde yeniliklerin, bilim ve teknolojiye yeni yönelimlerin ve gelişmelerin ileri sürüldüğü ve tartışıldığı makaleler yayımlamak, bilimsel ve sosyal iletişimin sağlanmasına katkıda bulunmak, bölgemizde (Balkan ve Karadeniz Ülkeleri, Orta Doğu Ülkeleri ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri, v.b.) uluslararası ve saygın bir bilimsel medya olmaktır. (Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, n.d.)

Yükseköğretim dergisi, resmî web sayfasında, amaç ve hedefini aşağıdaki gibi ifade etmektedir:

Yükseköğretim Dergisinin amacı, Türkiye ve dünyada yükseköğretime ilişkin temel yapısal özelliklerin değerlendirildiği, uygulamalar açısından ülkeler arasındaki benzerlik ve farklılıkların irdelendiği, karşılaşılan temel sorunların incelendiği ve çözümlerine yönelik önerilerin ortaya konduğu bilimsel bir platform oluşturmaktır. Dergi böylelikle yükseköğretimde uygulanabilir, sürdürülebilir, yenilikçi (inovatif), girişimci ve stratejik yaklaşımların geliştirilmesi-

ne katkı sağlayarak akademik bir arşiv yaratmayı hedeflemektedir. (Yükseköğretim Dergisi, n.d.)

Bu kapsamda, mevcut araştırmada, verilen iki akademik dergide yayımlanan araştırma makalelerinin, yazarlara ait özellikler (cinsiyet, uluslararasılık durumu, il ve bağlı olunan kurum) ve makalelere ilişkin özellikler (dil, iş birliği, yöntem, konu alanı ve kapsam) açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Nitel bir durum çalışması olarak desenlenen bu araştırmada, doküman analizi yoluyla elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle incelenerek, bulgular frekanslar ve temalar çerçevesinde yorumlanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada dergilerin ilk yayın tarihi olan 2011 yılından itibaren tüm sayılar dikkate alınmış olup, 2019 yılına ait sayılar tamamlanmadığı için 2019 yılı analiz dışında tutulmuştur. Bu kapsamda, Yükseköğretim ve Bilim ve Yükseköğretim Dergilerinde 2011-2018 yılları arasında yayımlanan toplam 525 makale incelemeye alınmıştır (Tablo 1). Bu makalelerden editoryal, kitap incelemesi, görüş ve izlenim olarak sınıflandırılan 89 makale araştırmaya dahil edilmemiştir. Bu şekilde toplam 436 makale analize tabi tutulmuştur. Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından ortak hazırlanan anahtar formdan faydalanılmıştır. Verilerin toplanmasında sırasıyla, başlık, özet, anahtar kelimeler ve tam metin incelemeye tabi tutulmuştur. Daha önceki benzer bir araştırmada (Gök & Weidman, 2015) tecrübe edildiği şekilde, çalışmada ihtiyaç duyulan tüm verilere ulaşmada başlık, özet ve anahtar kelimeler tek başlarına yeterli olmadığı için tam metin incelemesi gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Anahtar form yardımıyla veriler Excel formuna işlenerek araştırmacılar tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Daha sonra araştırmacıların kodlamalarına karşılaştırma ve birleştirme yoluyla son şekli verilmiştir. Kodlamalar sonucunda veriler frekanslar şeklinde sunulmuştur. Ayrıca bazı bulgular, kodlardan araştırmacılar tarafından ortak oluşturulan temalar şeklinde raporlaştırılmıştır.

Tablo 1: Dergilere ve Yıllara Göre Araştırmaya Dahil Edilen Makale Sayıları

Yıllar	Dahil Edilmeyen		Dahil Edilen	
	Yükseköğretim ve Bilim	Yükseköğretim	Yükseköğretim ve Bilim	Yükseköğretim
2011	6	13	25	9
2012	9	11	37	16
2013	2	7	31	16
2014	4	9	20	13
2015	4	7	32	13
2016	0	6	39	14
2017	0	5	65	15
2018	0	6	61	30
Toplam	25	64	310	126
Genel Toplam	89		436	

Bulgular

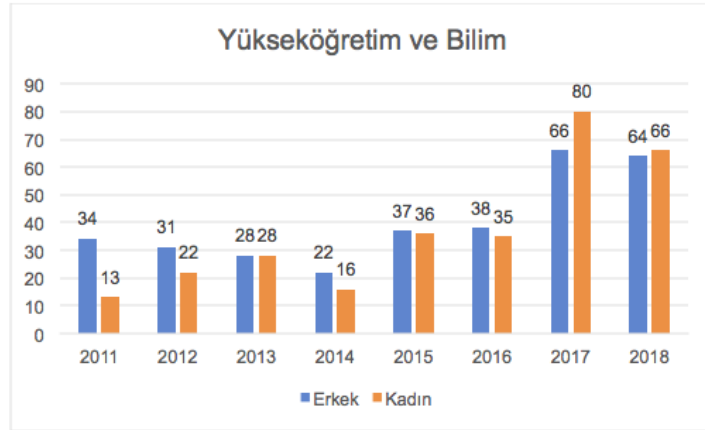
Araştırma sonucunda elde edilen veriler, yazarlara ilişkin bulgular ve makalelere ilişkin bulgular şeklinde 2 grupta toplanmıştır.

Yazarlara ilişkin Bulgular

Bu bölümde yazarlara ilişkin cinsiyet, uluslararasılık durumu, bulundukları il ile yazarların bağlı oldukları kurum gibi bulgular frekans/yüzde şeklinde raporlaştırılmıştır.

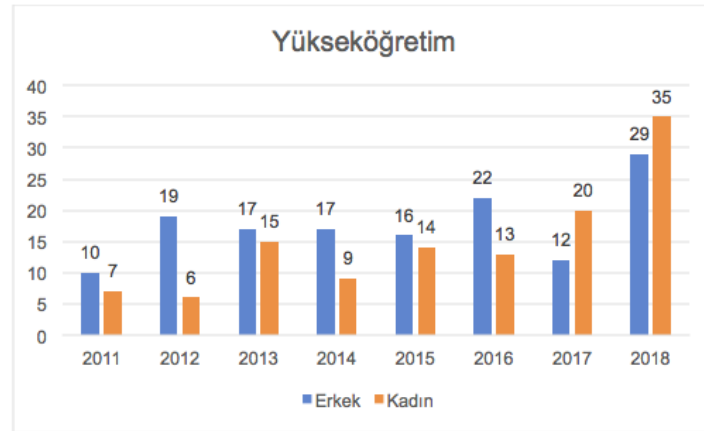
Cinsiyet:

Şekil 1’de Yükseköğretim ve Bilim dergisinde makalesi yayımlanan akademisyenlerin cinsiyetlerinin yıllara göre dağılımı sunulmuştur. 2011-2018 yılları arasında 296’sı kadın, 320’si erkek toplam 616 yazarın makalesi yayınlanmıştır. Burada not edilmesi gereken önemli bir durum da, farklı yıllarda aynı yazarlara ait makalelerin bulunmasından dolayı yazarların birden fazla kez sayılması ihtimalidir. Ancak makaleler yıllara göre bağımsız olarak ele alındığı için aynı yazarların birden fazla sayılması durumu bilinçli bir şekilde göz ardı edilmiştir. Şekil 1 incelendiğinde, özellikle ilk yıllarda erkek yazarların makalelerinin kadın yazarlara göre daha fazla oranda dergide yer bulduğu söylenebilir. Son iki yılda bu eşitsizliğin kadın yazarların lehine olacak şekilde değiştiği gözlemlenmiştir.

Şekil 1: Yükseköğretim ve Bilim Dergisi Yıllara Göre Yazar Cinsiyetleri Dağılımı

Şekil 2’de Yükseköğretim Dergisinde yayın yapan yazarların cinsiyetleri görselleştirilmiştir. 2011 ile 2018 yılları arasında 142’si erkek, 119’u kadın toplam 261 yazar makalelere katkıda bulunmuştur. Yükseköğretim ve bilim dergisi dağılımına benzer şekilde, Yükseköğretim dergisinde de ilk yıllarda erkek yazarların çoğunluğu söz konusu olmakla birlikte, bu dengesizlik son iki yılda kadın yazarların lehine olacak şekilde değişmiştir.

Şekil 2: Yükseköğretim Dergisi Yıllara Göre Yazar Cinsiyetleri Dağılımı

Uluslararasılık Durumu:

Yazarlara ait bulgular arasında yazar uluslararasılık durumu da incelenmiştir. Yazarların uluslararasılık durumunun belirlenmesinde, yazarlar, uluslararası olan ve olmayan olmak üzere iki kategoride değerlendirilmiştir. Burada kıstas olarak ırk, etnik köken veya yurt dışı tecrübe gibi faktörlerden ziyade, yurt dışı üniversitelerdeki (Türk veya yabancı) veya Türkiye'deki üniversitelerdeki yurt dışı doğumlu (yabancı) yazarlar uluslararası statüde olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsama giren akademisyenler "Uluslararası", diğerleri "Türkiye" başlığı altında değerlendirilmiştir. Şekil 3'e bakıldığında, Yükseköğretim ve Bilim dergisinde yayın yapan yazarların yukarıdaki kıstasa göre sadece yüzde 2'sinin uluslararası statüde bulunduğu söylenebilir. Bu yüzde 2'lik dilimi oluşturan 12 yazarın ülkelere göre dağılımı şu şekildedir: Pakistan (4), Belçika (2), Suudi Arabistan (1), Cezayir (1) ve Türkiye (4).

Şekil 3: Yükseköğretim ve Bilim Dergisi Yazar Uluslararasılık Durumu

Şekil 4'e göre ise, yükseköğretim dergisinde Yükseköğretim ve Bilim dergisine göre daha fazla oranda yazarın uluslararası statüde olduğu söylenebilir. Bu dergideki uluslararası statüdeki yazarların tüm yazarlara oranı yüzde 10'dur. Bu oranı oluşturan 26 yazarın ülkelere göre dağılımı ise şu şekildedir: Birleşik Arap Emirlikleri (6), Amerika Birleşik Devletleri (5), İngiltere (4), Almanya (3), Hollanda (3), İrlanda (2), KKTC (2) ve Hindistan (1).

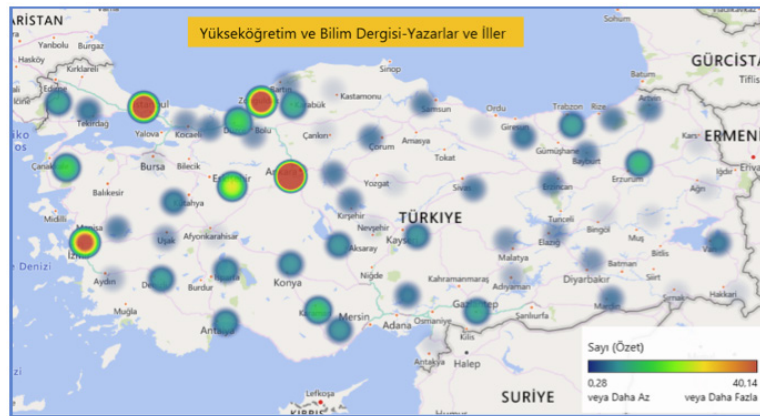

Şekil 4: Yükseköğretim Dergisi Yazar Uluslararasılık Durumu

Yazarların Bulundukları İller:

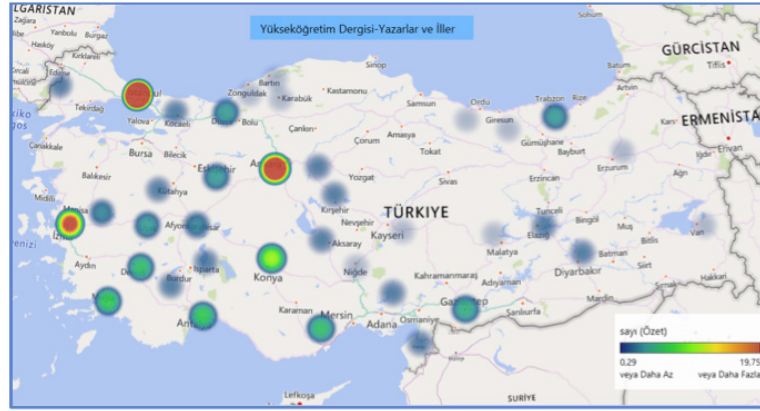
Uluslararası statüde olmayan yazarların bulunduğu kurumlar üzerinden iller haritası oluşturularak, dergilerin hangi illerden olan yazarlar tarafından tercih edildiği, ya da hangi illerden gönderilen makalelerin dergilerde daha çok yer bulduğu üzerine bir analiz yapılmıştır.

Şekil 5'de Yükseköğretim ve Bilim dergisinde 2011-2018 yılları arasında yayın yapan yazar sayısına göre il yoğunlukları harita üzerinde gösterilmiştir. Haritaya göre, sırasıyla Ankara (142), İstanbul (74), Zonguldak (63), İzmir (48) ve Eskişehir (26) bu dergide en fazla yayını bulunan iller olarak listelenmiştir. Diğer illerden yayını bulunan yazar sayıları 15 ve altında olduğu gözlemlenmiştir.

Şekil 5: Yükseköğretim ve Bilim Dergisi yazarların illere göre dağılım yoğunluk haritası

Şekil 6'da ise Yükseköğretim dergisinde 2011-2018 yılları arasında yayın yapan yazar sayısına göre il yoğunlukları harita üzerinde gösterilmiştir. Haritaya göre, sırasıyla İstanbul (68), Ankara (38), İzmir (23) ve Konya (11) bu dergideki yazarların illere göre yoğunluklarını göstermektedir. Diğer illerdeki yazar sayıları 7 ve aşağısı olarak tespit edilmiştir.

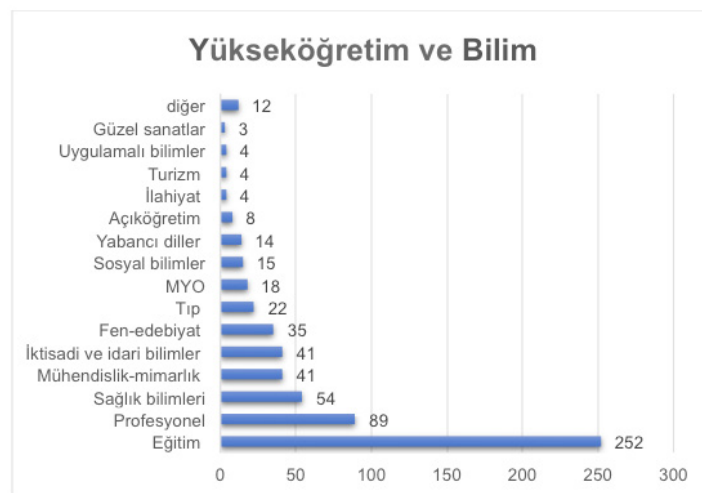

Şekil 6: Yükseköğretim Dergisi yazarların illere göre dağılım yoğunluk haritası

Yazarların bağlı oldukları kurum/birim:

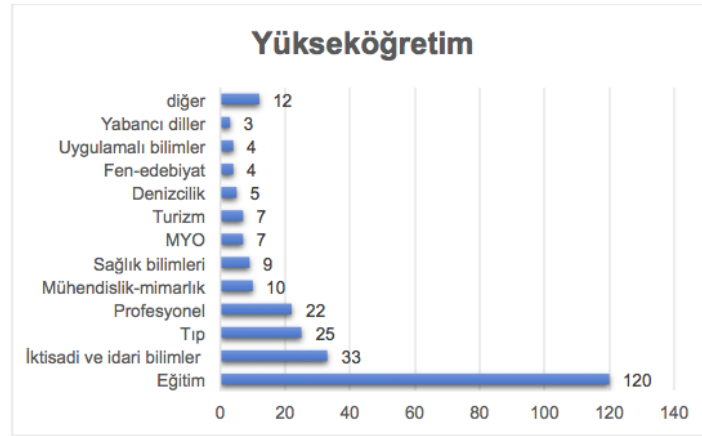
Yazarlara ait bir diğer bulgu, yazarların görev yaptıkları fakülte ve yüksekokulların bir sınıflamasıdır. Yazarların bağlı oldukları kurum/birim başlığı altında oluşturulan bu sınıflamada, dergilerdeki yazar künyelerinden yararlanılmıştır. Sınıflamada dikkat edilen 2 kıstas bulunmaktadır. Sınıflama sırasında bazı üniversitelerde ayrı ayrı bulunan fakülteler/yüksekokullar Türkiye'deki genel uygulamalar çerçevesinde birleştirilmiştir. Örneğin Edebiyat fakültesi ve Fen fakültesi ayrı olan üniversiteler için bu sınıflama fen-edebiyat şeklinde düzenlenmiştir. Diğer kıstasta ise, herhangi bir fakülteye bağlı çalışmayan, ama dergide makalesi bulunan ve genellikle konu alanı ile ilgili bir meslek (devlet-özel) icra eden yazarlar profesyonel başlığı altında toplanmıştır.

Şekil 7, yazarların bağlı oldukları birimlerin görsel bir özetini sunmaktadır. Grafik incelendiğinde, Yükseköğretim ve Bilim dergisinde en fazla yayını bulunan yazarların birimleri sırasıyla Eğitim (252), Profesyonel (89), Sağlık Bilimleri (54), Mühendislik-Mimarlık (41), İktisadi ve İdari Bilimler (41), Fen-edebiyat (35) ve Tıp (22) şeklindedir. Diğer fakülte ve yüksekokulların temsiliyeti 20'nin altındadır.

Şekil 7: Yükseköğretim ve Bilim Dergisi Yazarlarının bağlı oldukları birimler

Şekil 8'de ise Yükseköğretim dergisinde yayını bulunan yazarların bağlı oldukları birimler görselleştirilmiştir. Şekle göre, Yükseköğretim dergisinde en fazla yayın temsiliyeti bulunan fakülte ve yüksekokullar sırasıyla Eğitim (120), İktisadi ve İdari Bilimler (33), Tıp (25), Profesyonel (22), Mühendislik-Mimarlık (10), Sağlık Bilimleri (9) şeklindedir. Diğer birimlerin temsiliyeti 7 ve aşağısı şeklindedir.

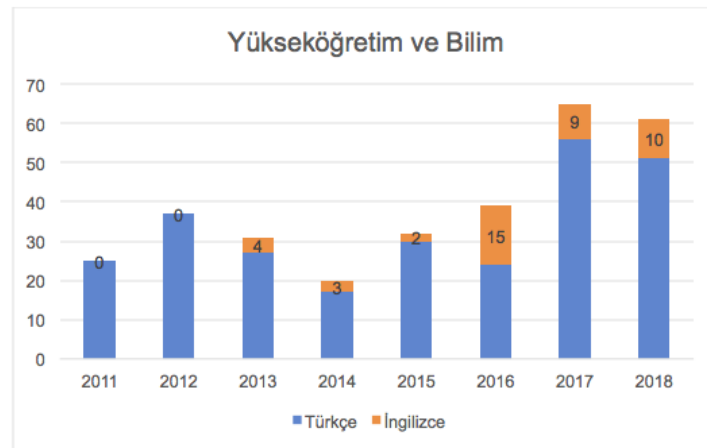
Şekil 8: Yükseköğretim Dergisi Yazarlarının bağlı oldukları birimler

Makalelere ilişkin Bulgular

Bu bölümde makalelere ilişkin bulgular Makale dili, Araştırma iş birlikleri, Yöntem, Konu alanı ve Kapsam olmak üzere beş kategoride sınıflanmıştır.

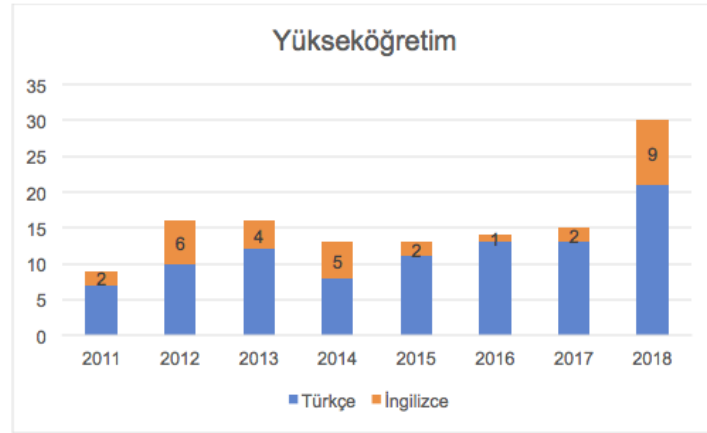
Makale Dili:

Şekil 9, Yükseköğretim ve Bilim dergisinde yayımlanan Türkçe ve İngilizce makalelerin sayılarını göstermektedir. Şekil incelendiğinde Yükseköğretim ve Bilim dergisinin ilk iki yılına ait sayılarında sadece Türkçe makalelere yer verildiği ve daha sonra İngilizce makalelerin yıllara göre artan sayıda dergide yer bulduğu gözlemlenmiştir.

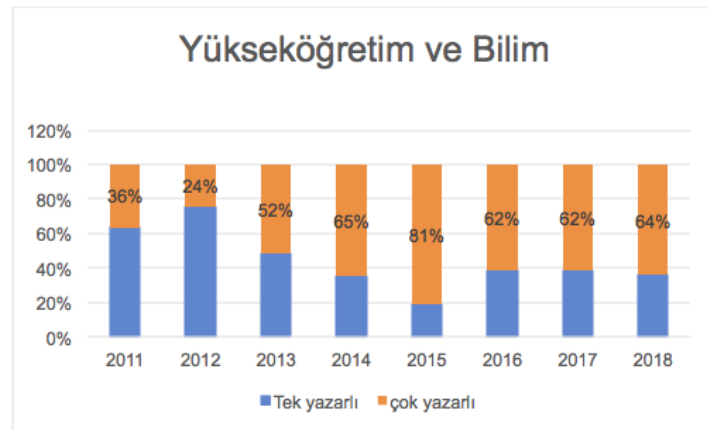
Şekil 9: Yükseköğretim ve Bilim Dergisi Yıllara Göre Makale Dili

Şekil 10'a göre, Yükseköğretim dergisinde, Yükseköğretim ve Bilim dergisinin aksine, ilk sayısından itibaren İngilizce makalelere yer verildiği gözlemlenmiştir. Şekil incelendiğinde, İngilizce makalelerin Türkçe makalelere oranı yıllara göre değişiklik gösterdiği söylenebilir.

Şekil 10: Yükseköğretim Dergisi Yıllara Göre Makale Dili

Makalelere ilişkin ikinci bulgu, makalelerin tek yazarlı ve çok yazarlı olmaları üzerinedir. Makalelerdeki çok yazarlılık durumu, araştırma iş birliği şeklinde ifade edilmiştir. Buna göre, Şekil 11 incelendiğinde, Yükseköğretim ve Bilim dergisinin ilk 3 yılına ait sayılardaki makalelerin büyük çoğunluğunun tek yazarlı olduğu gözlenebilir. Daha sonraki yıllarda çok yazarlı makalelerin oranı, tek yazarlı makalelerin oranını geçtiği görülmüştür. Son 3 yıla bakıldığında, Yükseköğretim ve Bilim dergisinde ortalama 60% (çok yazarlı) ve 40% (tek yazarlı) gibi bir dengenin kurulduğu söylenebilir.

Şekil 11: Yükseköğretim ve Bilim Dergisi Araştırma İş Birlikleri

Araştırma İş Birlikleri:

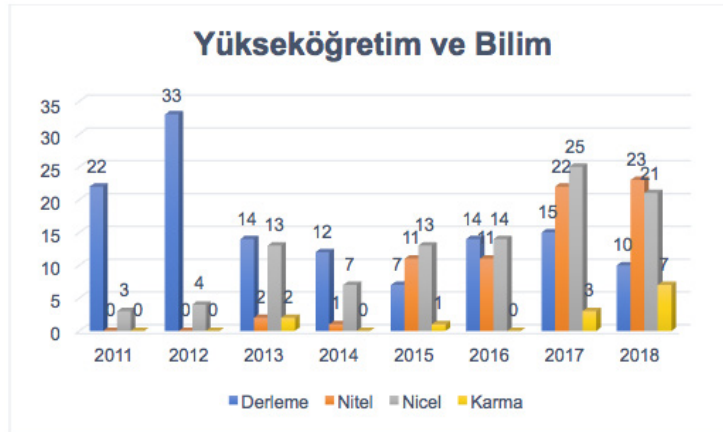
Şekil 12, Yükseköğretim dergisinde yayımlanan makalelerdeki araştırma iş birliklerini yüzdesel olarak görselleştirmiştir. Şekil incelendiğinde, Yükseköğretim dergisindeki makalelerin 2011 ile 2018 yılları arasında büyük çoğunluğu tek yazarlı olan makalelerden büyük çoğunluğu çok yazarlı olan makalelere doğru bir değişim olduğu gözlemlenmiştir. Diğer bir değişle, dergide araştırma iş birlikleri yıllar geçtikçe artış göstermiş ve son 3 yılda kabaca 20% (tek yazarlı) ve 80% (çok yazarlı) gibi bir dengeye ulaştığı söylenebilir.

Şekil 12: Yükseköğretim Dergisi Araştırma İş Birlikleri

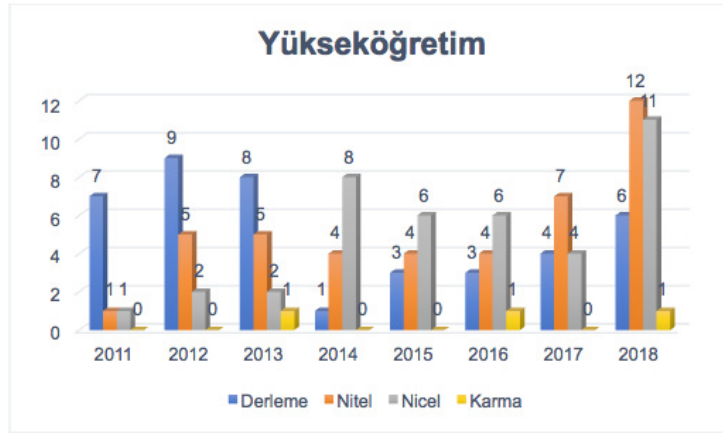
Araştırma Yöntemi:

Makaleler üzerine yapılan diğer bir inceleme makalelerin yöntemlerine ve araştırma desenlerine yöneliktir. Bu incelemede, Makaleler Derleme, Nitel, Nicel ve Karma olmak üzere dört kategoride incelenmiştir. Şekil 13 incelendiğinde, Yükseköğretim ve Bilim dergisinin ilk 4 yılında derleme makaleler hakimiyeti söz konusuyken, son 4 yılda derleme makaleler hakimiyeti nitel araştırmalara bırakmıştır. Burada dikkat çeken bir diğer bulgu ise karma çalışmaların derleme, nitel ve nicel çalışmalara oranla çok az sayıda olduğudur.

Şekil 13: Yükseköğretim ve Bilim Dergisi Yıllara Göre Makalelerde Kullanılan Araştırma Yöntemleri

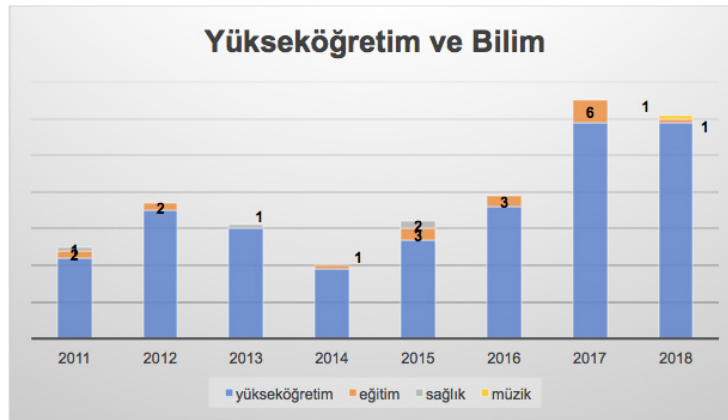
Yükseköğretim dergisinde yayımlanan araştırmalardaki yöntemler incelendiğinde, ilk 3 yılda, dergide derleme çalışmalara daha fazla yer verildiği görülmektedir (Şekil 14). 2014 ile 2016 yılları arasında hakimiyetin nicel çalışmalarda olduğu dergide, son iki yılda hakimiyetin nitel çalışmalara geçtiği söylenebilir.

Şekil 14: Yükseköğretim Dergisi Yıllara Göre Makalelerde Kullanılan Araştırma Yöntemleri

Makale Konu Alanı:

Makaleler üzerine yapılan incelemede makalelerin hangi konu alanına odaklandıkları Şekil 15 ve Şekil 16'da görselleştirilmiştir. Şekiller incelendiğinde, Yükseköğretim Dergisinde tüm makalelerin yükseköğretim konu alanı ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan, Yükseköğretim ve Bilim dergisinde, makalelerin büyük çoğunluğu yükseköğretimle ilişkili olmasına rağmen, eğitim konu alanından (yükseköğretim hariç) 15, sağlık konu alanından 4 ve müzik konu alanından 1 makaleye rastlanmıştır.

Şekil 15: Yükseköğretim ve Bilim Dergisi Makale Konu Alanları

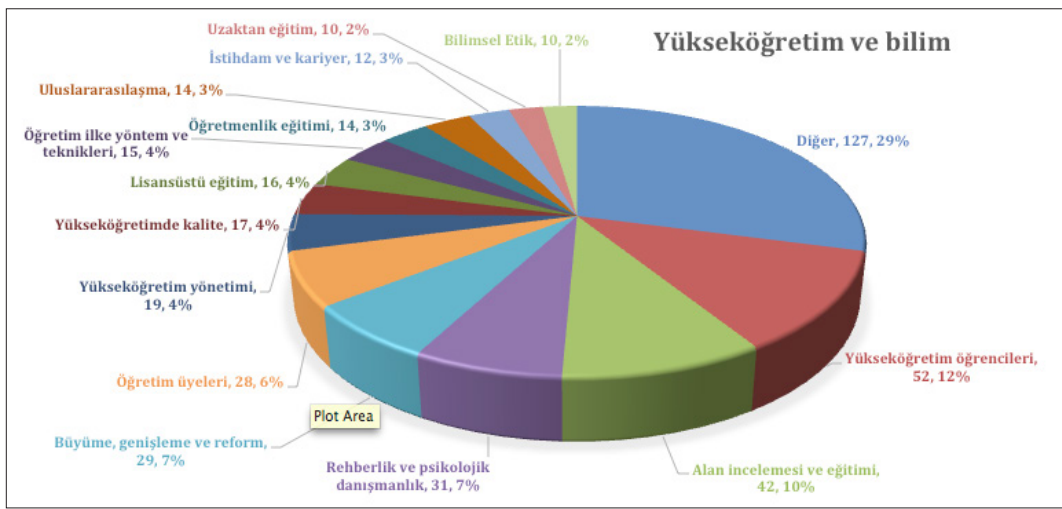

Şekil 16: Yükseköğretim Dergisi Makale Konu Alanları

Kapsam:

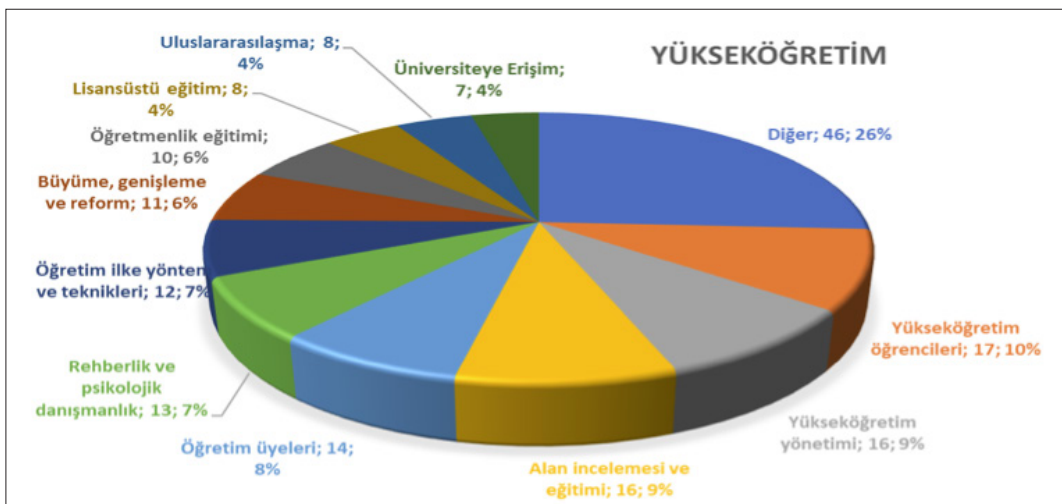
Makalelere ilişkin son bulgular, dergilerdeki makalelerin hangi kapsam (scope) içinde yer aldığı üzerinedir.

Şekil 17’de Yükseköğretim ve Bilim dergisinde 2011-2018 yılları arasında yayımlanan makalelerin hangi kapsamda yer aldıkları ve bu kapsamların toplam içerisindeki payları gösterilmektedir. Buna göre, Yükseköğretim ve Bilim dergisindeki makaleler kapsam sınıflaması yapılarak yüzdelik olarak ifade edildiğinde, sırasıyla, Yükseköğretim öğrencileri (12%), Alan incelemesi ve eğitimi (10%), Rehberlik ve psikolojik danışmanlık (7%), Büyüme, genişleme ve reform (7%), Öğretim üyeleri (6%), Yükseköğretim yönetimi (4%), Yükseköğretimde Kalite (4%), Lisansüstü eğitim (4%), Öğretim ilke yöntem ve teknikleri (3%), Öğretmenlik eğitimi (3%), Uluslararasılaşma (3%), İstihdam ve kariyer (3%), Uzaktan eğitim (2%), Bilimsel etik (2%) şeklindedir. Herhangi bir kapsam teması altında toplanamayan makaleler Diğer (29%) başlığı altında listelenmiştir.

Şekil 17: Yükseköğretim ve Bilim Dergisi Makale Kapsamları

Yükseköğretim Dergisinde 2011-2018 yılları arasında yayımlanan makaleler incelendiğinde ise yüzdeliklere göre kapsam sıralamaları şu şekilde gerçekleşmiştir: Yükseköğretim öğrencileri (10%), Yükseköğretim yönetimi (9%), Alan incelemesi ve eğitimi (9%), Öğretim üyeleri (8%), Rehberlik ve psikolojik danışmanlık (7%), Öğretim ilke yöntem ve teknikleri (7%), Büyüme, genişleme ve reform (6%), Öğretmenlik eğitimi (6%), Lisansüstü eğitim (4%), Uluslararasılaşma (4%) ve Üniversiteye Erişim (4%). Herhangi bir kapsam teması altında toplanamayan makaleler Diğer (26%) başlığı altında listelenmiştir.

Şekil 18: Yükseköğretim Dergisi Makale Kapsamları

Tartışma ve Sonuç

Yazar cinsiyetleri incelendiğinde, erkek yazarlara ait makale sayısının her iki dergide de kadın yazarlara ait makale sayılarından daha fazla olduğu, bu dengesizliğin son iki yılda kadınlar lehine değiştiği gözlemlenmiştir. Larivière, Ni, Gingras, Cronin ve Sugimoto (2013) tarafından 30 ülke verileri üzerinden yürütülen bibliyometrik analiz sonuçlarına göre araştırma çıktısı (yayın) bağlamında cinsiyet dengesizliklerinin (kadınlar aleyhinde) dünya çapında sürdüğü ortaya konmuştur. Bu çalışmanın gösterdiği üzere son iki yılda Türkiye’de kadınlar lehine bir iyileşme söz konusudur.

Yazarların uluslararasılık durumu, dergilerin amaç, kapsam ve hedefleri açısından incelenmiştir. Dergilere ait künye bilgilerin de uluslararasılık iddiası her iki dergide de güçlü bir şekilde vurgulanmasına rağmen, yükseköğretim ve bilim dergisinde yayını bulunan araştırmacıların sadece yüzde 2’si, Yükseköğretim dergisinde ise araştırmacıların sadece yüzde 10’u uluslararası yazar kategorisinde ele alınmıştır. Bu yönüyle dergilerin daha fazla uluslararası yazarın ilgi ve dikkatini çekme adına çeşitli yöntem ve yaklaşımlara ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Yazarların bulundukları iller dikkate alındığında, en fazla yazarın bulunduğu iller yükseköğretim ve bilim dergisi için Ankara, İstanbul, Zonguldak ve İzmir olarak ortaya çıkmıştır. Yükseköğretim dergisinde ise sırasıyla Ankara, İstanbul, İzmir ve Konya illeri ön plana çıkmaktadır. Bu bulguların, genel olarak, il nüfusları, illerde bulunan üniversite ve araştırmacı sayılarıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Ancak, Yükseköğretim ve Bilim dergisinde Zonguldak ilinin ön plana çıkma sebeplerinden birinin, il nüfusu ve araştırmacı sayısından ziyade, derginin Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi bünyesinde yayımlanması olduğu söylenebilir.

Yazarlara ilişkin bir diğer bulgu yazarların hangi alandan geldiği üzerinedir. Yazarların alan bilgisinin ortaya konmasının makale incelemesi sonucunda ortaya konamaması ve her bir yazar için çok yönlü (lisans, yüksek lisans, doktora, doçentlik alanı ve araştırma tecrübesi vb.) araştırma gerektirdiğinden, makalelerde yazarların bağlı oldukları birimler dikkate alınmıştır. Bu bağlamda, her iki dergide de en çok ortaya çıkan birimin eğitim fakültesine ait olduğu görülmektedir. Bu bulgu, alandaki doktora tezleri üzerine Aydın, Selvitopu ve Kaya (2018) tarafından ortaya konan bulgularla örtüşmektedir. Bu bulgunun sebepleri arasında, yükseköğretim çalışmalarının ayrı bir disiplinden ziyade hala eğitim araştırmalarının bir konu alanı olarak görülmesiyle (Brennan & Teichler, 2018; Yıldırım & Seggie, 2018) ilişkili olabilir. Diğer taraftan, her iki dergideki Sağlık bilimleri ve Tıp birimlerinden olan yazar sayısı dikkat çekicidir.

Makalelere ilişkin bulgular, dil, iş birliği, yöntem, konu alanı ve kapsam açılarından raporlanmıştır. 2011-2018 yılları arasında yayımlanan makaleler incelendiğinde, her iki dergide de makalelerin büyük çoğunluğunun Türkçe olduğu, Yükseköğretim ve Bilim dergisinde 2013 yılından itibaren, yükseköğretim dergisinde ise ilk sayıdan itibaren İngilizce makalelere yer verildiği görülmüştür. Uluslararası dergi statüsü iddiasında dergilerin bu iddiayı sürdürülebilmek için İngilizce makalelere yer vermesi doğal karşılanabilir. Ancak, İngilizcenin uluslararasılık göstergesi olarak kullanılması ya da akademik iletişimde tek dil olarak görülmesi, alan yazındaki “lingua franca” tartışmaları (Crystal, 2003; Seidlhofer, 2005) bağlamında ileriki çalışmalarda ele alınmalıdır.

Makaleler üzerine yapılan diğer bir inceleme, makalelerin tek yazarlı ve çok yazarlı olma durumuna göre belirlenen iş birliği durumudur. Yükseköğretim ve Bilim dergisinde, ilk iki yılda tek yazarlı makaleler daha fazla sayıda bulunmasına rağmen, 2013 yılından itibaren çok yazarlı makalelerin sayısı tek yazarlı makalelere göre daha fazladır. Yükseköğretim dergisinde de ilk üç yılda tek yazarlı makale sayıları fazla iken 2014 ve sonrasında çok yazarlı makaleler tek yazarlı makalelere göre daha büyük oranda yer bulmuşlardır.

Makalelerin yöntemleri üzerine yapılan incelemede, her iki dergide de ilk yıllarda derleme ve kavramsal makaleler yer bulurken, daha sonraki yıllarda nicel ve nitel araştırma desenindeki makale sayılarında büyük artış görülmüştür. İlk yıllardaki derleme ve kavramsal makalelerin sayısındaki diğer türlere göre oransal fazlalık, alanın Türkiye’de yeni tanınıyor olması nedeniyle, ilk çalışmaların alandaki tartışmalara bir giriş/tanıtım şeklinde tasarlanmış olduğunu göstermektedir. Karma makaleler son yıllarda artış göstermekle birlikte diğer türlere göre çok büyük bir artış görülmemiştir. Yükseköğretim ve bilim dergisinde nicel makaleler

daha ön planda iken, yükseköğretim dergisinde nicel araştırmaların yanı sıra son birkaç yılda nitel makalelerde ve derleme makalelerde bir artış eğilimi gözlemlenmektedir. Aydın, Selvitopu ve Kaya (2018) tarafından ortaya konan bulgulara göre ise, doktora tezlerinde daha çok nicel desende çalışmalar yürütülmüş nitel ve derleme çalışmalara yeterince yer verilmemiştir. Burada ortaya çıkan farklardan biri olarak, makaleler ile doktora tezleri arasında yöntemsel açıdan oluşan farkın sebepleri araştırmaya değer bir konu olarak görülmektedir. Doktora öğrencileri üzerinde nicel desende araştırma yapması gerekliliği tarzında görünür/görünmez bir baskı olup olmadığı araştırılmalıdır.

Makaleler üzerine yapılan incelemelerde, makaleler konu alanı ve kapsam açısından incelenmiştir. Yükseköğretim dergisindeki tüm makalelerin Yükseköğretimle ilişki konuları içerdiği gözlemlenmesine rağmen, Yükseköğretim ve Bilim dergisinde çoğunluğu yükseköğretimle ilişkili makalelerin yanında, eğitim (yükseköğretim hariç), sağlık ve müzik alanından birkaç makaleye yer verildiği tespit edilmiştir.

Kapsam açısından elde edilen veriler, Yükseköğretim ve Bilim dergisi ile yükseköğretim dergisinde yayımlanan makalelerin çok sayıda farklı kapsama odaklandığı ve bu bulgu neticesinde, dergilerin yükseköğretim çalışmaları alanında bir kapsama (scope) odaklanmaktan veya yayınları belirli bir bakış açısı, paradigma veya yaklaşımla sınırlandırmaktan uzak oldukları tespit edilmiştir. Cerejo (2014) tarafından yapılan araştırmaya göre, dergilerin sahip oldukları kapsam (scope) dergilere kabul edilen ve reddedilen makalelerde hayati öneme sahiptir. Cerejo'nun (2014) yazarlar ve dergi editörleri ile yaptığı anket sonuçlarına göre, makalelerin reddedilmesinde en önemli faktörlerden biri olarak, makalenin konusuyla dergi kapsamının uyuşmaması gösterilmiştir. Bu açıdan, bir kapsam sınırlaması oluşturmayan bu dergilere gönderilen makalelerin kabulünde veya reddinde yaşanabilecek olan problemler bu araştırmanın bulgularıyla ortaya konmuş görünmektedir. Kapsam bulguları incelendiğinde, her iki dergide de makalelerin yükseköğretim konu alanı ve kapsamıyla doğrudan ilişkili olmayan ama yazarların kendi çalışma alanlarının yükseköğretimle ilişkilendirildiği çok sayıda makaleye rastlanmıştır. Yükseköğretim çalışmaları alanının disiplinler arası bir çalışma alanı olduğu bilinmektedir (Altbach, 2014). Ama bu çalışmadaki bulguların yükseköğretimle ilişkilendirilme şekillerinin alanın disiplinlerarası yapısı ile mi yoksa yazarların kendi çalışma alanlarındaki araştırma kapasitesi ile mi ilgili olduğu konusu tartışmaya açıktır. Bu kapsamda daha derinlemesine bir çalışma yapılması gerekliliği vurgulanmaktadır.

Kaynakça

- Altbach, P. G. (2014). Knowledge for the contemporary university: Higher education as a field of study and training. Higher education: A worldwide inventory of research centers, academic programs, and journals and publications, 3, 11-21.
- Aydın, A., Selvitopu, A., & Kaya, M. (2018). Türkiye’de Yükseköğretim Yönetimi Alanında Üretilen Doktora Tezlerine İlişkin Bir İnceleme. Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 8(2), 305-313.
- Brennan, J., & Teichler, U. (2008). The future of higher education and of higher education research. Higher Education, 56(3), 259-264.
- Cerejo, C. (2014). International journal editors and East Asian authors: two surveys. Learned Publishing, 27(1), 63-75.
- Crystal, D. (2003). English as a Global Language. Cambridge: Cambridge University Press. Ewing, J. C., & Stickler, W. H. (1964). Progress in the development of higher education as a field of professional graduate study and research. Journal of Teacher Education, 15(4), 397-403.
- Gök, E. (2016). The Turkish higher education system from the kaleidoscope of Martin Trow. Eğitim ve Bilim, 41(184).
- Gök, E., & Gümüş, S. (2015). Akademik bir alan olarak yükseköğretim yönetimi. Türkiye’de Yükseköğretim: Alanı, Kapsamı ve Uygulamaları, Ankara: Pegem.
- Gök, E., & Weidman, J. C. (2015). Advancing research on comparative and international education in Asia: contribution of the Asia Pacific Education Review. Asia Pacific Education Review, 16(3), 331-341.

- Larivière, V., Ni, C., Gingras, Y., Cronin, B., & Sugimoto, C. R. (2013). Bibliometrics: Global gender disparities in science. *Nature News*, 504(7479), 211.
- Maassen, P., & Pausits, A. (2013). Higher education management programmes in Europe: From grassroots to sustainable developments and impact. In *The development of higher education research in Europe* (pp. 69-86). Rotterdam: Sense.
- Özoğlu, M., Gür, B. S., & Gümüş, S. (2016). Rapid expansion of higher education in Turkey: The challenges of recently established public universities (2006–2013). *Higher Education Policy*, 29(1), 21-39.
- Seidlhofer, B. (2005). English as a lingua franca. *ELT journal*, 59(4), 339-341.
- Yıldırım, M. A., & Seggie, F. N. (2018). Yükseköğretim Çalışmalarının Akademik Bir Alan Olarak Gelişimi: Uluslararası ve Ulusal Düzeyde Alanyazın İncelemesi. *Yükseköğretim Dergisi*, 8(3), 357-367.
- Yükseköğretim Dergisi (n.d.) Erişim: 01.08.2019, <http://www.yuksekogretim.org/pages.asp?k=1>
- Yükseköğretim ve Bilim Dergisi (n.d.) Erişim: 01.08.2019, <http://higheredu-sci.beun.edu.tr/about.php3?id=27>

www.ihec-conference.com

Association for
higher education
studies | 2015

ÇANAKKALE
ONSEKİZ MART
UNIVERSITY